

GONAGASLAŠ
ODASMAHTTIN- JA HÁLDDAHUSDEPARTEMEANTA

Died. St. 8

(2011–2012)

Diedáhus Stuorradiggái

Sámedikki doaimma birra 2010

GONGALAŠ OĐASMAHTTIN-,
HÁLDDAHUS- JA GIRKODEPARTEMEANTA

Dieđ. St. 8

(2011–2012)

Dieđáhus Stuorradiggái

Sámedikki doaimma birra 2010

Sisdoallu

1	Álggahus	5	2.10.4	Sámelága giellanjuolggadusaid geahčadeapmi	18
2	Ráddehusa bargu sámepolitiikkaš gažaldagaiguin ja Sámedikki jahkediedáhusa čuovvoleapmi	6	2.11	Mánáidgárdi	18
2.1	Sámediggi	6	2.11.1	Čálalaš ávdnasat	18
2.1.1	Ráddehusa ja Sámedikki gaskasaš bušeahhtabargovuogit	6	2.11.2	Doarjagat	18
2.1.2	Ekonomiijastivren ja raporteren ...	6	2.12	Oahpahussuorgi	19
2.1.3	Konsultašuvnnat mat leat čadahuovon Sámedikkiin	6	2.12.1	Vuoddooahpahuš	19
2.2	Sámedikki jienastuslohku – russenáiggi rievdadeapmi 2011 rájes	9	2.12.1.1	Sámegiel oahpponeavvut	19
2.3	Dásseárvu ja barggut mat eastadit vealaheami	10	2.12.1.2	Ovttasbargu Ruotain	19
2.4	Sámi statistihkka	10	2.12.1.3	Oahppoplánabarggut	19
2.5	Sámi geahčanguovlu suohkansuorggis	10	2.12.1.4	Doarjja sámegillii vuoddooahpahušas	19
2.6	Davviriikkalaš sámi ovttasbargu ..	11	2.12.1.5	Stuoradiggediedáhusat	20
2.6.1	Ministariid ja sámedigge- presideantaid ovttasbargu	11	2.12.1.6	Sámi lohanguovddáš	20
2.6.2	Davviriikkalaš sámekonvenšuvdna	11	2.12.1.7	Bearráigeahččan	20
2.7	Riikkaidgaskasaš politihkka	11	2.12.2	Alitdási oahppu	20
2.7.1	Davviguovllut	11	2.12.2.1	Našunála rekrutterenstrategiija sámi alitdási ohppui (2011–2014) ..	20
2.8	Areála ja biraspolitihkka	13	2.12.2.2	SAK-doarjagat dan golmma sámegiela dulkaohpahušii	20
2.8.1	Sámi vuoigatvuodálávdegotti 2 evttohusaid čuovvoleapmi	13	2.12.2.3	Čihččet oahpaheaddje- oahpporegiuvna ovddideapmi	21
2.8.2	Guovlluid suodjaleapmi	14	2.13	Sámi árbevirolaš máhttu – Árbediehtu	21
2.8.3	Kulturmuittuid suodjaleapmi	14	2.14	Ealáhusat	21
2.8.3.1	Sámi kulturmuittuid hálddašeapmi	14	2.14.1	Innovasjon Norge	21
2.8.3.2	Sámedikki ovddasvástádus ja bargamušat	15	2.14.2	Eanadoallu	21
2.8.3.3	Kulturmuittolága mearrádusat mat gusket sámi kulturmuittuide	15	2.14.3	Boazodoallu	22
2.8.3.4	Riikaantikvára sámi kulturmuittuid suodjalanprográmma	15	2.14.4	Bargu diedáhusain Stuoradiggái mii guoská eanadoallo-ja biebmopolitihkkii	24
2.8.3.5	Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit	15	2.14.5	Vuojahallan bohccot	25
2.9	Kultuvra	15	2.14.6	Finnmárkku riddoguolástu- slávdegoddi	25
2.9.1	Sámi kulturviesut	16	2.14.7	Guolástanreguleremat/ gonagasreabbá	25
2.9.2	Sámi teáhterat	16	2.14.8	Mearrageavahuš	25
2.9.3	Museat	16	2.14.9	Báikkálaš guolle-ja guolástushálddašeapmi Deanučázadagas	26
2.9.4	Mediafálaldagat	17	2.14.10	Davvi-Romssa ja Finnmarkku luossaguolásteami reguleremiid rámmasohpamuš	26
2.10	Giella	17	2.14.11	Boraspirehálddašeapmi	26
2.10.1	Sámegielat	17	2.14.12	Energiijarusttegat ja diekkárat	26
2.10.2	Sámegielaiddoaimmaplána – dálá dilli ja movt viidáseappot bargat ...	17	2.15	Mánáidsuodjalus	27
2.10.3	Sámegielaiddoaimmaheami iskkadepmi	18	2.15.1	Mánáidviesut mat heivejit sámi mánáide	27
			2.16	Dearvvašvuotta sosiáladilli ja fuolahus	28
			2.16.1	Našunála Dearvvašuođa- ja fuolahusplána	28

2.16.2	Krimionálfuolahus mii heive sámi fánngaid dárbbuide	29
2.17	Bargo- ja čálgoetáhta	29
2.17.1	Dieđut sámegillii bargo-ja čálgohálddahas	29
2.17.2	Čadahit geavaheddjiidiskadeami sámegillii	29

Mielddus

1	Sámedikki jahkedieđáhus 2010	31
2	Sámedikki rehketoallu 2010	83

GONGALAŠ OĐASMAHTTIN-,
HÁLDDAHUS- JA GIRKODEPARTEMEANTA

Died. St. 8

(2011–2012)

Diedáhus Stuorradiggái

Sámedikki doaimma birra 2010

*Odasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeantta skábmamánu 25. beaivve 2011,
dohkkehuvvon stáhtarádis seamma beaivvi.
(Stoltenberg II ráđdehus)*

1 Álggahus

Sámedikki dievasčoahkkin dohkkehii Sámedikki 2010 jahkediedáhusa njukčamánu 9. beaivvi 2011. Sámelága § 1–3 mearrádusaid mielde lea jahkediedáhus sáddejuvvon departementii. Nugo dábálaččat ge, de ovddida ráđdehus dáikko bokte Sámedikki jahkediedáhusa Stuoradiggái stuoradiggediedáhussan (gč. Justislávdegotti mearkkašumiid sámelága dohkkehanevttohusii, Innst. O. nr. 79 (1986–87)).

Sámedikki jahkediedáhus čilge Sámedikki politihkalaš bargguid, bargamušaid maid Sámediggi galgá hálldašit, ja iešguđetlágan ekonomalaš ja hálldahuslaš hástalusaid. Jahkediedáhus lea biddjojuvvon diedáhussii mielddusin, mielddus 1. Sámedikki 2010 rehketdoallu lea mielddus 2.

Sámedikki jahkediedáhus lea muhtun jagiid leamaš oassin ráđdehusa diedáhusas Stuoradiggái. Muhto dál dat ovdanbiddjojuvvo mielddusin, danin go dat heive buoremusat Sámedikki sorjjasmeahttunvuhtii ráđdehusa ektui.

Stuoradiggediedáhusas leat departemeanttaid mearkkašumit ja árvoštallamat muhtun áššiide maid Sámediggi lea giedahallan iežas 2010 jahkediedáhusas, ja čuvvot maid dieđut muhtun eará áššiid ovdáneami birra sámepolitihkalaš suorggis. Diedáhusas oaidná maid man galle geardde leamaš konsultašuvnnat Sámedikkiin 2010:s ja vuosttaš jahkebealis 2011:s.

2012 rájes árvoštallá ráđdehus ovddidit Sámedikki jahkediedáhusa bušeahttaproposišuvdnii mielddusin, dan sadjai go sierra stuoradiggediedáhussan. Duogázin lea ahte Stuoradigge de beassá meannudit Sámedikki bušeahttaruđaid geavaheami ovttas eará raporttaiguin stáhtabušeahta meannudeamis. Jahkediedáhus sáhtta meannuduvvot Stuoradikkis árabut go dál dahkko ja jahkediedáhusa meannudeami sáhtta buohtalastit bušeahttadárbbuiguin.

2 Ráđđehusa bargu sámepolitihkalaš gažaldagaiguin ja Sámedikki jahkedieđáhusa čuovvoleapmi

2.1 Sámediggi

Sámediggi ásahuvvui geassemánus 12. beaivvi 1987 lága nr.56 vuodul, mii lea Sámedikki ja eará sámii riektegažaldagaid birra (sámeláhka). Sámediggi ásahuvvui vuosttažettiin ovddasteaddji álbmotválljejuvvon ásahussan sápmelaččain sámiiid várás. Dađistaga leat Sámediggái sirdojuvvon eanet bargamušat ja dasa lea addon lága ja/dahje láhkaásahusaid vuodul váldi mángga suorggis. Rámmaeavttut mat leat mielde mearrideaddjin dasa makkár dilli ja bargoviidodat Sámedikkis galgá leat, leat oba mearkašanevra rievdan dan rájes go sámeláhka mearriduvvui. Sámediggái leat sirdojuvvon iešguđetlágan hálddašandoaimmat, váldi lea dahkkon sierra láhkamearrádusaiguin, bušehtadilli lea rievdan nu ahte Sámediggi dál lea nettobušehtas (50-poasta), ja leat ásahuvvon vuogit movt Sámediggi ja stáhta eiseválddit galget čadahit konsultašuvnnaid.

2.1.1 Ráđđehusa ja Sámedikki gaskasaš bušehttabargovuogit

Čujuhit Sámedikki jahkedieđáhusa 1.1.kapihttalii.

Sámediggi lea 2010 jahkedieđáhusastis gieđahallan barggu mii mañemus jagiid lea doaimmahuvvon dan ektui ahte gávdnat buoret vugiid movt váldit Sámedikki mielde ráđđehusa bušehttabarguide go ráhkada Sámediggái ja maiddái eará sámii ulbmiliidda bušehttaevttohusaid (Prop.1 S). Sámediggi ovdanbukta earet eará iežas oaivila departemeanttaid ja ráđđehusa bargui dán áššis.

Sámediggepresideantta Egil Olli ja stáhtaráđi Rigmor Aasrud jahkebeallásaš politihkalaš čoahkkinis geassemánus Kárásjogas, gávnnavuvvui ahte Sámediggi ja ráđđehus eai leat jur juste ovtaoavilis áššis mii guoská dasa makkár láidestemiid álbmotrievtti eamiálbmot ja unnitlogučearddaid njuolggadusat sáhttet bidjat departemeanttaide go ráhkadit jahkásaš bušehttaevttohusaid Stuoradiggái. Muhto dien duogázis bohte ankke ovtaoavilii das makkár bargovugiid galgá čuovvut go Sámediggi ja ráđđehus galgaba gulahallat daid

osiin stáhtabušehtas mat gusket sámii ulbmiliidda. Galgá čuovvut bargovugiid mat dál juo leat ja ásahit bissovaš struktuvrra man mielde čoahkkimat gaskal Sámedikki ja guoskivaš departemeanttain galget lágiduvvot bušehttaáššiin. Ábaida lea dehálaš ahte ráđđehus álggugeahčen bušehttabarguide juo galgá oázžut vejolaš gova das makkár bušehtadárbbut sámii servodadagas leat iešguđet suorggis.

2.1.2 Ekonomijastivren ja raporteren

Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeantta 2010 ja 2011 juolludanreivviin Sámediggái bivdá departemeanta ahte Sámedikki jahkeraporttain čilgejuvvo movt juolluduvvon ruđat leat geavahuvvon, makkár bohtosiid leat joksán ja makkár dilli lea guđege suorggis. Ulbmil lea ahte departemeanta buorebut sáhtášii atnit ávkin Sámedikki jahkeraporttaid jahkásaš bušehttaproposišuvnnaid hábmenbargguin. Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanta áigu ain joatkit gulahallat Sámedikkiin dan áššis ahte movt Sámedikki jahkedieđáhus buoremus lági mielde sáhtášii adnojuvvo vuodđun departemeanttaid stáhtabušehttabargguin ja go galget gulahallat Sámedikkiin bušehttagažaldagain.

2.1.3 Konsultašuvnna mat leat čadahuvvon Sámedikkiin

Čujuhit Sámedikki jahkedieđáhusa 1.6.kapihttalii.

Dás vuolábealde oaidná konsultašuvnnaid mat leamaš gaskal Sámedikki ja departemeanttaid ja direktoráhtaid 2010:s gitta miessemánui 2011, konsultašuvdnašiehtadusa mielde mii lea mearriduvvon gaskal stáhta eiseváldiid ja Sámedikki. Departemeanttat ja Sámediggi ja Sámediggi ja direktoráhtat čadahit maid fásta gulahallančoahkkimiid, ja gulahallamiid eanžil áššiin.

Eanžiláššiid lea merkejuvvon leat go geargan ráđđádallamiiguin ja leat go bohtán ovtaide vai eai.

Departemeanta/ direktoráhtta	Fáddá	Áigi	Geargan/ eai geargan	Ovttaoavilis/ eai ovttaoavilis
MDD	Ráđđehusa doaibmaplána mii guoská dássearvui gaskal sohkačohkkilid	Giddat 2011	Eai geargan	
MDD	Čuovvolit NÁČ 2009: 8 Mánáidsuodjalusa gelbbolašvuoda ovddideapmi	Čakčat 2010	Eai geargan	
OHD	Sámedikki ja Ođasmahttin, – hálddahu- ja girkodepartemeantta politihkalaš čohkkkin mii lea juohke jahkebeali	14.06.2010	Fásta čohkkkin	Fásta čohkkkin
OHD	Sámedikki ja Ođasmahttin, – hálddahu- ja girkodepartemeantta politihkalaš čohkkkin mii lea juohke jahkebeali	14.12.2010	Fásta čohkkkin	Fásta čohkkkin
OHD/KUD	Sámegielaide doaibmaplána – dilli 2010 ja viidasit bargu 2011	11.10.2010	Geargan	Ovttaoavilis
OHD/JD	NOU 2007: 13 – SVL 2 láhkabargguiguin bargagoahtit	07.02.2011	Proseassa álggahuvvui	
GRD	Riddoguolástuslávdegotti čuovvleapmi (NÁČ 2008: 5)	11.05.2010 – 09.05.2011	Geargan	Ovttaoavilis
DFD	Barggahandokumeanta Regionála dearvvašvuodadoaimmahusaide 2011 (RHF)	11.-22.11. 2010	Geargan	Ovttaoavilis
DFD	Našunála dearvvašvuoda- ja fuolahusplána ja ođđa lágat	23.11.2010	Eai geargan	
DFD	Ođđa álbmotdearvvašvuodaláhka	07.01.2011	Geargan	Ovttaoavilis
DFD	Našunála Dearvvašvuoda- ja fuolahusplána ja ođđa lágat	25.01.2011	Eai geargan	
DFD	Našunála Dearvvašvuoda- ja fuolahusplána	18.03.2011	Geargan	Eai ovttaoavilis (telefončohkkkin)
DFD	Našunála dearvvašvuoda- ja fuolahusplána / Ovttasdoaimmaođastus ja ođđa lágat	21.03.2011	Eai geargan	
DFD	Demensaplána 2015; ásahtit našunála ovddidanguovddáža sámi álbmogii ja 3-jagi prográmma demensa olbmuid geain lea sámi giella- ja kulturidentitehta	27.08. 2010 ja 14.12.2010	Geargan	Ovttaoavilis
JD	Mánáidviesuid geavaheapmi	26.10.2010	Eai geargan	
JD	Heahstedieđihanbálvalus	11.05.2011	Geargan	Ovttaoavilis
MD	Nuoraidásidieđáhusa birra konsultašuvdna	31.03.11	Geargan	Ovttaoavilis
MD	Našunála rekrutterenbargu sámi alitdási oahpahussii	20.01.11	Geargan	Ovttaoavilis
MD	Čohkket ovddasteddjiid lávdegoddái mii guoská sámi dutkamii ja alitdásiohppui	10. ja 20.08.10	Geargan	Ovttaoavilis
MD	Mearridit lánkaásahusa vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahpu rámmaplánii	22.02.10	Geargan	Ovttaoavilis

Departemeanta/ direktoráhtta	Fáddá	Áigi	Geargan/ eai geargan	Ovttaoavilis/ eai ovttaoavilis
MD	Njuolggadusevttohusat oahppolihtuid doarjjaortnegiidda	18.02.10	Geargan	Ovttaoavilis
KUD	Viessoláigoortnet sámi kulturvistiide	2010	Eai geargan	
KUD	Golbma oktavuodačoahkkima hálddahu- said dásis	Geassemánus 2010 Ođđajagimánu s 2011 Geassemánus 2011	Fásta čoahkkimat	
EBD	Láhkaásahusevttohusat mat gusket gea- vahunjuolggadusaid rihkkumii ja bág- osáhku mearrideapmái	05.05.2011	Eai geargan	
EBD	Ođđa boazoguohtunkonvenšuvdna gaskal Norgga ja Ruota	06.04.2011	Eai geargan	
BD	Láhkaásahusat mat guosket vuoruhuv- von šlájaide	3.12.2010 ja 7.01.2011	Geargan	Ovttaoavilis
BD/EBD/ OHD	Čuovvolit raportta maid bargojoavku lea ráhkadan mii lea bargan boraspire-boazo- doalu riidodási geahpedemiin Davvi- Trøndelágas	20.12.2010, 03.02.2011, 04.03.2011 ja 02.05.2011	Eai geargan	
BD/Luond- duh.dir.	Mearraluossabivddu reguleremat	11. – ja 27. 05.2010	Geargan	Belohahkii ovttaoavilis
BD/OHD/JD	Čuovvolit Deanulávdegotti raportta mii guoská guoli ja guolásteami báikkálaš hálddašeapmái Deanučázadagas	3.9.10 ja 26.10.10	Geargan	Ovttaoavilis
BD/Luondu- hald.dir.	Rámmašiehtadus ráddádallamiid čadaheapmái mat gusket luossabivddu reguleremiidda	26.10.2010 ja 24.11.2010	Geargan	Ovttaoavilis
BD	Vuovdesuodjaleapmi: 5 guovllu Trøndelágas	Skáb- mamánnu – juovlamánnu 2010	Geargan	Ovttaoavilis
BD	Rohkunborri álbmotmeahcci	Čakčat 2010	Geargan	Ovttaoavilis
BD	Sámi ovddasteami birra 12 álbmotmea- hcce-/suodjalanguovllustivrrain	2010	Geargan	Ovttaoavilis
BD	Sámi ovddasteami birra daid eará álbmot- meahcce-/suodjalanguovllustivrrain	2011	Bargamin	Bargamin
BD	Eanasuodjalanguovllut Návuonas ja Nje- menjáikkus	2011	Geargan	Ovttaoavilis

Departemeanta/ direktoráhtta	Fáddá	Áigi	Geargan/ eai geargan	Ovttaoavilis/ eai ovttaoavilis
OED	Elefápmolinnjá Lulli-Helgeláddas	9.6.2009, 16.2.2010 ja 25.2.2011	Geargan	Eai ovttaoavilis
NVE	11 konsultašuvnna bieggomilluid birra	2010–2011	Geargan	Belohakkii ovttaoavilis
NVE	3 konsultašuvnna elfápmolinjáid birra 1) Báhcavuotna-Hammerfeasta 2) Skáidi-Várjjatvuotna 3) Osen-Báhcavuotna	2010–2011 2010–2011 2010	Eai geargan- Geargan Geargan	Belohakkii ovttaoavilis Belohakkii ovttaoavilis
NVE	2 konsultašuvnna sihke elfápmolinjáid ja bieggomilluid birra	2010	Geargan	Belohakkii ovttaoavilis
OD	Jahkebeali oktavuohačoahkkimat politihkalaš dásis	18.08.10 ja 16.12.10	Fásta čoahkkimat	Fásta čoahkkimat

Maŋemus jagis leamaš gaskasaš ságastallamat gaskal Sámedikki ja iešgudet departemeantaid dan birra movt konsultašuvnnaid galgá čadáhít dan oktavuodas go departemeanta ráhkada diedáhusaid Stuoradiggái. Vuolggabáiki lea ahte departemeanttain lea geatnegasvuotta ráddádallat «go lea jurdda ásahtit lága dahje doaimmaid mat sáhttet njuolga guoskat sápmelaččaide». Stuoradiggediedáhusat eai leat iešalddis «doaimmat» konsultašuvnačadaheami ádejumis, muhto dat sáhttet sisttisoallat ovttá dahje mánga ođđa doaimma mat gusket sámi beroštumiide. Stuoradiggediedáhusat iešalddis eai leat doaimmat mat gáibidit konsultašuvnnaid. Stuoradiggediedáhusat sáhttet leat hui iešgudetláganat, ja muhtun oktavuodain dáidá leat lunddolaš ahte guoskivaš departemeanta ovttasbargá dahje ráddádallá Sámedikkiin juogo olles diedáhusa dahje muhtun osiid oktavuodas.

2.2 Sámedikki jienastuslohku – russenáiggi rievdadeapmi 2011 rájes

Ođđa lánkaásahusain nr. 1480, mii guoská Sámedikki válggaide, mearriduvvon gonagaslaš resolušuvnnain juovlamánu 19. beaivvi 2008, sámelága lánkavuoduin, mearriduvvui ođđa válgortnet mii doaibmagodii 2009 válgga rájes. Ásahuvvui earet eará erohus gaskal suohkaniid main leat 30:s dahje eanebut čálihan Sámedikki jienastuslohkui, ja suohkaniid main leat unnit go 30 olbmo čálihan jienastuslohkui. Lánkaásahusa § 67a mielde geavahuvvo Sámedikki jienastuslohkui čáliheddjiid lohku ovdal geassemánu 30.

beaivvi ovddit válgga, vuodusin válgabiiriid mándáhtajuohkáseapmái sámedikkeválggas. §§ 39a ja 47 mielde earuha dát russenčuokkis suohkaniid main galgá leat jienasteapmi válgadikkis válgabeaivvi, ja suohkaniid main galgá leat dušše ovdagihtii jienastanvejolašvuotta sámediggeválgii.

Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta mearridii miessemánu 6. beaivvi 2011 rievdasaid lánkaásahussii mii guoská Sámedikki válgga jienastuslogu biriid russenáigemearrái. Dat áigemearri lei ovdal rievdadeami geassemánu 30. beaivvi ovddit sámedikkeválgga, ja lea dál rievdaduvvon geassemánu 30. beaivái dan jagi go lea suohkanstivra- ja fylkadiggeválgga. Lánkaásahusa rievdan doaibmagoahtá 2011 suohkanstivra- ja fylkadiggeválggaid rájes. Russenáigemearri mii guoská dasa ahte mearridit lea go olmmoš válljemis dahje lea go olbmos jienastanriekti, ii leat rievdaduvvon. Dat áigemearri lea ain geassemánu 30. beaivvi dan jagi go lea sámediggeválgga.

Departemeanta sáddii geassemánu 7. beaivvi 2011 johtočállosa suohkaniidda ja eará guoskivaš vuostáiváldiide dán ođđa ortnega birra. Suohkanat galget almmuhit ja bidjat Sámedikki jienastuslogu almmolaš geahčadeapmái juohke nuppi jagi, dat mearkkaša dan jagi go lea sámediggeválgga ja dan jagi go lea suohkanstivra- fylkadiggeválgga. Sámediggi ráhkada jienastuslogu ja bearráigeahččá ahte suohkanat ožžot dan ođasmahttojuvvon hámis maid sáhttet bidjat almmolaš geahčadeapmái. Sámediggi giedahallá ja dahká mearrádusa váidagiidda mat gusket jienastuslohkui čáliheami váilevuodaide ja boastuvuodaide.

2.3 Dásseárvu ja barggut mat eastadit vealaheami

Čujuhit Sámedikki jahkediedáhusa kap. 1.5

Mánáid-, dásseárvo- ja searvadahttindepartemeanta diedihii St. diedáhusas nr. 28 (2007–2008) Sámpolitiikka birra, ahte departemeanta sáhtta addit fágalaš ja ekonomalaš doarjaga Sámedikki dásseárvoplána čuovvoleapmái. Dehálaš oassi dán oktavuodas lea ahte lea addojuvvon doarjja ásaht virggi Gáldui – Álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddášii. Virggi ruhtada Mánáid-, dásseárvo- ja searvadahttindepartemeanta ovtta Sámedikkiin ja Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanttain. Virgi čadnojuvvo prošektii «Dásseárvu ja girjávuohta sámi servodagas». Doarjja váldoprošektii addojuvvo golbma jagi, loahpageahčen 2010 rájes gitta vuosttaš jahkebeallái 2013.

Ulbmil proševttain lea nannet máhtu ja gelbbolašvuođa mii guoská dásseárvui ja ii-vealaheaddji bargguide sámi servodagas. Vuordamuš lea ahte virgi váikkuha dasa ahte sámi álbmogis lassána dihtomielašvuohta dain áššesurggiin. Proševtta vuolggaiki lea ráđđehusa ollislaš dásseárvo- ja ii-vealaheaddji bargguid nannen, earet eará galget geahččat mánja vealaheaddji bohciidahtti áššiid oktiigullevašvuođa.

Departemeanta vuordá ahte Sámediggi bidjá maiddá dásseárvo- ja ii-vealaheaddji bargguid iežas doaimmaide, ja ahte diggi dihtomielaččat ovddida beasatlašvuođa ja universála hábmema mii heive odđa lágaide ja našuvnalaš mihtomeride.

2009:s ovdanbuvttii Mánáid-, dásseárvo- ja searvadahttindepartemeanta Doaimmaplána mii galgá ovddidit dásseárvvu ja hehttet čearddalaš vealaheami 2009–2012. Sámediggi lea dan plána referánsajoavkkus mielde.

2009:s juolludii Mánáid-, dásseárvo- ja searvadahttindepartemeanta doarjaga organisašuvdnii Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LLH) vai dat nákke ráhkadit dieđuid maiddá sámegillii. Dan barggu leat álgán ja LLH organisašuvnna dieđuid mielde galgá bargu gárvvistuvvot jagi 2011 mielde.

2.4 Sami statistihkka

Sámi statistihka fágalaš analysajoavku ásaheavvu 2007:s, dan mielde mii daddjojuvvo 8.čuoggás dokumeanttas mii čilge stáhtalaš eiseváldiid ja Sámedikki gaskasaš ráđđádallanprosedyráid. Analysajoavkku doaimma lea nannet daid árvvo-

štallamiid ja mearrádusaid fáktavuoddu mat dahkojuvvojit konsultašuvdnačohkkimiin. Joavkku mandáhtta lea ráhkadit jahkásaš raporta mas čilgejit ja analyserejit sámi servodaga ovdáneami áigejuovdilis mihtilmasvuodaid. Raporta galgá leat oassin dan gelbbolašvuhtii man vuodul stáhta eiseválddit ja Sámediggi jođihit konsultašuvnnaid, ja galgá maid geavahuvvot bušeahhtabargguin.

Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta ja Sámediggi leat nammadan odđa jođiheaddji ja odđa ársiid analysajoavkui boahhte 4-jagi áigodahkii golgotmánu 1.beavvi rájes dán jagi. Seammás lea analysajoavkku mandáhtta ja doaimma rievdaduvvon.

Statistihkalaš Guovddášbyrå/Statistisk Sentralbyrå (SSB) lea almmuhan *Sámi statistihkka 2010*, mii sistisdoallá statistihkaid mat gusket sámi servodatdílalašvuođaide Norggas. Statistihkain lea oalle muddui geográfalaš lahkonnaddan, ja eanas statistihkat gusket sámi ássanguovlluide davábealde Sáltoduoddara. Dasa lassin leat muhtun riikkaviidosaš sámi statistihkat. Almmuheamit leat huksejuvvon muhtun muddui SSB statistihkaide mat juo leat čohkkejuvvon ja almmuhuvvon ovdalaččas, ja maiddá dieđuide maid leat ožžon sámi institušuvnnain. Ulbmil dainna juohke nuppi jagi statistihkkaalmmuhemiin, lea oážžut oktilaš ja ođasmahttojuvvon almmolaš statistihka. Ulbmiljoavkkut lea buot institušuvnnat ja eaŋkilolbmot geain lea dárbu dahje beroštupmi dákkár mállet statistihkaide. Statistihkka lea almmuhuvvon dárogillii ja davvisámegillii.

2.5 Sámi geahččanguovlu suohkansuorggis

Lea ásaheavvu ovtta bargu mas leat mielde suohkansektora berošteddjiid-ja bargoaddiidorganisašuvdna (KS), Sámediggi, Gielda- ja guovlodepartemeanta ja Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta. Dan ovtta barggu ulbmil lea earet eará kártet makkár hástalusat suohkaniin leat go galget čuovvolit našunála ja riikkaidgaskasaš geatnegasvuodaid mat gusket dasa ahte fállat seammadássásaš fálladagaid sámi álbmogii. Sturoradikki árvalus 345 S (2009–2010) suohkanproposišuvnnaid birra bivdojuvvui departemeanta *árvvoštallat movt sáhtášii addit suohkaniidda gos orrot sápmelaččat buoret rámmaevttaid vai buorebut sáhttet áimmahuššat iežaset našunála ja riikkaidgaskasaš geatnegasvuodaid, earenoamážit geatnegasvuodaid mat gusket giella-ja kulturdárbuid vuhtiiváldimii čalgofálaldagain*. Ovtta bargu mii lea ásaheavvu gaskal KS, Sámedikki, Gielda-

ja guovlodepartemeantta ja Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeantta šaddá leat dehálaš veahkki dasa ahte čuvget suohkaniid dilálaš-vuodaid.

Nordlándda fylkamánne lea välljejuvvon pilohtafylkan fylkamánniidámmáha sámi gažaldagain. Dan barggus galgá ovttasbargu suohkaniiguin deattuhuvvot. Dat lea guovttejagi prošeakta mii álggahuvvo 2011 čavčča ja loahpahuvo gidđat 2013. Ulbmil prošeavttain lea oažžut sámi gažaldagaide systemáhtalaš, bures plánejuvvon barggu mii lea vuodđuduvvon máhttui, daid suohkaniidda gos ássat sápmelaččat. Prošeakta galgá earenoamážit čalmmustahttit mánáid ja nuoraid bajassaddaneavttuid, sámegeilas, dearvvašvuodaja sosiálfálaldagaid ja boazodoallo- ja areálapolitihka. Bargu mii suohkaniin bargojuvvo lea earenoamáš dehálaš go galgá láchit buorit eavttuid sámegeilli, kultuvrii ja ealáhusaide, ja daid suodjaleapmái ja ovddideapmái. Go pilohta-prošeakta loahpahuvo, de galgá fylkamánne buktit iežas rávvagiid dasa movt viidáseappot bargat ja makkár osiid sáhtášii geahččalit eará fylkkain.

2.6 Davviriikkalaš sámi ovttasbargu

2.6.1 Ministariid ja sámediggepresideanttaid ovttasbargu

Suoma, Ruota ja Norgga sámi áššiid ovddasvástideaddji ministarat ja guđege riikka sámediggepresideanttat áсахedje 2000:s bissovaš ovttasbarggu. Sii galget jámma deaivvadit ja juogadit dieđuid, digaštallat ja meannudit sámiide oktasaš gulli áššiid. Ovttasbarggu ulbmil lea nannet ja ovddidit sámi álbmoga gielaid, kultuvrra, ealáhusaid ja servodateallima. Ovttasbarggus lea eahpeformálalaš, muhto lagas čanastat Davviriikkaid ministaráđđái. Ráđdehus atná sámedikkiid parlamentáralaš ovttasbargoorgána, Sámi parlamentáralaš ráđi, dehálaš áсахussan davviriikkalaš ovttasbargus sámi áššiin. Dat lea maid orgána mas lea mearkkašupmi riikkaidgaskasaš oktavuodain álgoálbmogiid ovttasbarggu nannemis, ja maiddái álgoálbmogiid ja eará oassálastiid ovttasbarggu nannemis, gč. Died. St. 6 (2009–2010) Davviriikkalaš ovttasbargu.

2.6.2 Davviriikkalaš sámekonvenšuvdna

Čujuhit Sámedikki jahkedieđáhusa kap 9.4.

2005 čavčča gearggai davviriikkalaš áššedovdijoavku iežas čielggadusain ja almmuhii davviriikkalaš sámekonvenšuvdnaevttohusa. Konvenšuvdnaevttohusa vuolgabáiki lea dat duohta dilli

ahte sápmelaččat leat Suoma, Ruota ja Norgga álgoálbmot. Evttohus lea čállojuvvon daid riikkaidgaskasaš instrumeanttaid vuodul maidda diet golbma riikka leat čadnojuvvon. Evttohuvo ahte davviriikkalaš sámekonvenšuvnna ulbmil galgá leat geahpedit ovttasdoaimma gaskal sápmelaččaid nugo okta álbmot, beroškeahttá riikkarájiin.

Davviriikkalaš sámekonvenšuvdnaevttohus lei dien golmma davviriikkas gulaskuddamis álgojagi 2006. Suoma, Ruota ja Norgga sámi áššiid ovddasvástideaddji ministarat ja guđege riikka sámediggepresideanttat mearridedje 2006.s ahte áigot bargat viidáseappot davviriikkalaš sámekonvenšuvnnain, vuosttažettiin galget ain bargat našuvnnalaš dásis, gulaskuddamiid čuovvolemiin ja váikkuhusčielggademiiiguin.

Bargojoavku mas leat áirasat dalá Bargo-ja searvadahttindepartemeanttas, Justisdepartemeanttas, Olgoritdepartemeanttas ja Sámedikkis leat bargan konvenšuvdnaevttohusa čuovvolemiin Norggas. Áššedovdijoavku raportta ja gulaskuddancealkámušaid vuodul geahčadii bargojoavku konvenšuvdnaevttohusa systemáhtalaččat ja árvvoštalai evttohusa mearrádusaid našunála rievtti ja álbmotrievtti ektui. Bargojoavko gárvvistii raporttastis golgotmánu 3. beaivvi 2007.

Ministtar- ja sámediggepresideanttaidčoahkimis 2010 čavčča bohte ovttaoavili das ahte galget álggahit šiehtadallamiid ja movt konvenšuvdnašiehtadallamat galget čadahuvvot. Vuosttaš šiehtadallančoahkkin lei Stockholmas njukčamánu 14.-15. beivviid 2011. Galget čadahuvvot golbma šiehtadallančoahkkima jahkásaččat, ja mihttomearrin lea geargat šiehtadallamiiguin viđa jagis.

Norgga šiehtadallansáttagottis leat vihtta lahtu. Ráđdehus lea nammadan jodiheaddji ja guokte lahtu, ja guokte lahtu leat välljejuvvon Sámedikki evttohusaid vuodul. Šiehtadallamiid oktavuodas galgá maid dađistaga gulahallat Sámedikkiin.

2.7 Riikkaidgaskasaš politihkka

2.7.1 Davviguovllut

Ráđdehusa davviguovlluidstrategiija biddjojuvvui ovdan juovlamánu 1. beaivvi 2006. «*Odda huksengeadggit davvin. Boahhte lávki Ráđdehusa davviguovlluid nannenbarggus*» ovdanbuktojuvvui njukčamánu 2009. Ovttas láchet diet guokte dokumeantta ollislaš, oktiivevehuvvon ja guhkesáigái jurddašuvvon politihka davviguovlluide. Ráđdehusa davviguovlluid politihkka galgá leat

veahkkinn suodjalit álgoálbmogiid giela, kultuvrra, ealáhusaid ja servodateallima. Okta čieža nannesuorggis leat vuoruhuvvon álgoálbmotdoaimmat.

Konkrehtalaš nannenbarggut mat leat nama-huvvon Ođđa huksengeadggit dokumeanttas, leat jurddašuvvon 10–15 jagi áigodahkii. Galgat dadistaga árvvoštallat nannenbargguid vuoruheami, goas guhtege doaibma álggahuvvo ja man johtilit doaibma galgá ovdánit, dat galgá bohtit ovdan ráddehusa jahkásaš bušehtain maid ovdida Stuuradiggái.

Ráddehus áigu láhčit dili nu ahte álgoálbmogat galget sáhttit searvat proseassaide ja sii galget leat oasálaččat plánenbargguin, mearrádusaid hábmemis, hálddašeamis, bearráigeahččamis ja dutkamis, vai besset atnit ávkki dain vejolašvuodain maid boahttevaš ovdáneapmi davvin sáhtta miel-disbuktit. Lea ávccá čielggas ahte davviguovllu buorre ovdáneapmi galgá maid dovdot buorren dan guovllu álgoálbmogiidda. Nannenbargguin leat deattuhan earet eará riikkaidgaskasaš álgoálbmotdoaimmaid surggiin nugo giella ja árbediehtu, kulturvuđot ealáhusasovddideapmi, sámi institušuvnnaid ja organisašuvnnaid kapasitehta- ja gelbbolašvuodahuksen, dutkan, gaskkusteapmi ja álgoálbmogiid kultuvrra ja árbedieđuid lonohallan. Ráddehusa davviguovlluid nannemis lea sámi álbmogis lunddolaš sadji dan viidát álbmogis-álbmogii ovttasbarggu nannemis ja davviguovlluid kulturovttasbarggus. Dasa gullet doaimmat mánáide ja nuoraide ja ovttasbargu mii guoská dearvvašvuodasuorgái, falástallamii, eaktodáhtolaš bargguide, gielaide, kultuvrii, filmmaide ja kultuvralaš ovdanbuktimiidda nugo ovdamearkkadihte festiválaide.

Ráddehusas leat jámma čoahkkimat Sámedikkiin davviguovlluid gažaldagain. Álgoálbmotgažaldagat leat maid giedahallojuvvon eará árkatalaš riikkaid ovttasbarggus. Álgoálbmogiid ovddasteaddjit ja árkatalaš stáhtat deaivvadit Árkatalaš ráđi čoahkkimiin gos digaštallet oktasaš beroštumiid. Barentsovttasbarggus oassálastet dan guovllu álgoálbmogat – sápmelaččat, njenecat ja vepsalaččat – ángirit. Guovddázis dán barggus lea nannet dihtomielašvuoda mii guoská álgoálbmogiid dillái, árvvosmahttit ekonomalaš doaimmaide mat leat huksejuvvon árbemáhttui ja árbediehtui ja ovddidit giela ja kultuvrra. Ođasmahttin-, hálddahu- ja girkodepartemeanta lea juolludan doarjagiid Barents Indigenous People's Congressii ja konferánsii Co-Existence in the Arctic i 2010. Olgoritdepartemeanta lea juolludan ekonomalaš doarjaga vai álgoálbmogat sáhttet searvat Barentsráđi álgoálbmotbargojovkui (WGIP) ja eará joavkkuide. Sihke Barentsčállingottis Girkon-

járggas ja riikkaidgaskasaš Barentsčállingottis (IBS) leat virggit main leat álgoálbmogat barggus.

Norgga ja Ruošša oktasašjulggaštusas mii guoská dien guovtti riikka rájiidlahka ovttasbargui (2010) lea álgoálbmogiid oktavuodaid nannen, álgoálbmogiid árbevirolaš kultuvrra ja ealáhusaid ođdasit ealáskahttin ja suodjaleapmi ja álgoálbmogiid eallindili nannen vuoruhuvvon. Julggaštus čuovvoluvvo bargoplánain goappá ge bealis (2011) gos konkrehtalaš riikkaidgaskasaš álgoálbmotdoaimmat leat guovddázis.

Olgoritdepartemeanttas ja Sámedikkis leat guokte oktasaš čoahkkima gos giedahallet riikkaidgaskasaš bargguid ja álgoálbmotgažaldagaid maidda lea almmolaš beroštupmi ja mat leat riikkaidgaskasaččat. Sámediggepresideanta lea norgga sáttagotti bissovaš lahttu ministarčoahkkimiin Árkatalaš ráđis ja Barentsrádis. Sámedikkeáirasat sáhttet maid searvat ad hoc eará riikkaidgaskasaš ja regionála čoahkkimiidda gos galget giedahallat álgoálbmogiidda guoskivaš áššiid.

Olgoritdepartemeanta doarju Sámedikki internašunála doaimmaid 1 miljovna ruvnuid juohke jagi, 2009 viđajagi soahpamuša mielde, juolluda 650 000 ruvnno ON-doaimmaide ja 350 000 ruvnno Barenstráđi ja Árkatalaš ráđi oasálastimiidda.

Ođasmahttin-, hálddahu- ja girkodepartemeanta lea juolludan doarjaga Romssa universitehtii gos galget ovddidit dihtoriid boallobeavdečovdosa mas galgá sáhttit geavahit Davvi-oarje-Ruošša smávva álgoálbmotgielaid bustávaide ja giellateknologalaš struktuvrraid. Deanu giella lea ožžon doarjaga rájiidrasttideaddji ovttasbargoprošektii mii guoská sáme giela ja kultuvrra ovddideapmái Deanuleagi skuvllain ja mánáidgárdiin. Ovttasbarggus leat mielde Sirpmá skuvla norggabealde ja Ohcejoga skuvla suomabealde ráji. Dasa lassin juolluda departemeanta maid doarjaga riikkaidgaskasaš Interreg Sápmi prošektii, Nuortalaččaid kultuvra guđege bealde ráji (2010–2013). Prošeavtta ovddasvástideaddjit leat Nuortalaš musea Njávddámis ja Anára musea Suomas. Ulbmil lea nannet ja ovddidit nuortalaš kultuvrra, giela ja identitehta Suomas, Norggas ja Ruoššas. Departemeanta lea 2008 rájes juolludan doarjagiid Sámi allaskuvlla pilohtaprošektii *Árbediehtu – sámi árbemáhtu ja dieduid kárten, suodjaleapmi ja geavaheapmi*. Prošeavtta viidásit barggus galgá davviriikkalaš geahččanguovlu deattuhuvvot. Oktavuodat gaskal iešgudet riikka ja iešgudet fágabirrasa galget nannejuvvot. Ulbmil lea áiggi vuollái nagodit ásahtit riikkaidgaskasaš

sámi árbediehtuid máhttoprogramma davviriikkain ja Ruoššas.

Birasgáhttendepartemeanta lea ásahan guovddáza mii gohčoduvvo Framsenderet – mii lea Dálkkádat-ja birasguovddáš Romssas, mii maiddái galgá čalmmustahtiti čuolmmaid mat gusket álgoálbmogiidda. Sámi allaskuvla lea ságastallamin sáhtášii go ovttasbargat Framsenderiin. Barents 2020 ruđain lea Olgoritdepartemeanta ráddjen 1,4 miljovna guovtti álgoálbmotprosektii (ovdaprošeavttat). Vuosttaš lea digitála infrastruktuva gielaide, Romssa universitehta lea gárvvisteamen odđa doarjjaohcamuša čuovvolanprosektii. Nubbe prošeakta lea sámi gelbbolaš-vođaguovddáš Guoládagas.

2009 rájes lea Internášunála sámi filbma-guovddáš (ISF) Guovdageainnus ožžon stáhtadoarjaga Kulturdepartemeantta bušehtas. ISF galgá ovddidit sámi filmmaid ja filbmaráhkadeami Norggas, Ruotas, Suomas ja Ruoššas. Oassin ráđdehusa Davviguovlluid kulturdoaimmaplánas, lea álggahuvvon ovttasbargoprogramma gaskal Norgga ja Ruošša mii galgá bistit golbma jagi. Programmas lea sámi kultuvra ja álgoálbmotkultuvra okta viđa čalmmustahtinsurggiin mii galgá leat guovddázis programmaáigodagas 2010–2012. Kulturdepartemeanta lea maid dorjon Norgga ja Ruošša gaskasaš kulturovttasbarggu man vuolgabáiki lea kulturgaskkustankantuvra mii lea áshuvvon Moskvai. Dan ovttasbarggus leamaš mielde Riddu Riddu ja Davviálbmogiid guovddáš. Kulturdepartemeanta lea juolludan doarjagiid Hermetikken ealáhusgieddái Čáhcesullos, gos galget ovddidit ealáhusaid maid vođđun lea sámi kultuvra, ja ráhkkanahhtit ja čadahit Barents-guovllu sámi kulturealáhusbargiide programma.

2.8 Areála ja biraspolitihka

2.8.1 Sámi vuoigatvuodálávdegotti 2 evttohusaid čuovvoleapmi

Čujuhit Sámedikki jahkediđáhusa kapihttaliidda 6.1.3 ja 6.1.4.

Sámi vuoigatvuodálávdegotti 2 (SRU2) gárvvistii iežas čielggadeami, NÁČ 2007: 13 *Odđa sámeriekti*, juovlamánus 2007. Dieđut maidda lávdegotti lea huksen iežas čielggadusa, lea almmuhuvvon sierra čielggadussan, NÁČ 2007: 14 Sámi luonddugeavaheapmi ja riektedilli Hedmárkkus Romsii.

Lávdegotti mandáhtta lei «čielggadit oppalaš gažaldagaid mat gusket sámi álbmoga riektedillái mii guoská eatnamiid ja čáziid hálddašan- ja geavahanriektái guovlluin maid sápmelaččat álo leat

geavahan lulábealde Finnmárkku fylkka». Lávdegotti galggai čilget riektehistorjijálaš dili ja maiddái čilget dan movt sápmelaččat duohtavuodas geavahit eatnamiid ja čáziid sámi eanageavahan-guovlluin. Lávdegotti lei maid bivdojuvnon árvvoštallat ja vuodustit dan makkár rievdadusat leat sávaahhtit mat gusket riektedillái.

Lávdegotti lea čielggadan gažaldagaid mat gusket eatnamiid ja čáziid hálddašan- ja geavahanriektái ja eatnamiid geavaheapmái sámi árbevirolaš guovlluin čieža fylkkas, Romssa fylkka rájes davvin gitta lulás Hedmárkku fylkii. Muhtun evttohusat lávdegotti čielggadusas gusket maiddái Finnmárkku fylkii.

Čielggadus sisttisoallá muhtun odđa láhka-evttohusaid:

- Áššemeannudan -ja konsultašuvdnaláhka, mii guoská dasa go galget mearriduvvot doaimmat mat sáhttet váikkuhit árbevirolaš sámi guovlluid luondduvuđđui (áššemeannudan- ja konsultašuvdnaláhka)
- Láhka mii guoská eanavuoigatvuodaid dohkkeheapmái mat juo leat, ja sámi árbevirolaš guovlluid luondduriggodagaide Romssa fylkkas lulásguvlui (kárten-ja dohkkehanláhka)
- Láhka riektedilliid ja eana-ja luondduriggodagaid hálddašeami birra Hålogalándalmenet eatnamiin Nordlánddas ja Romssas (hålogalándaláhka)
- Dasa lassin leat čielggadusas iešguđetlágan unnitloguevttohusat

Lassin odđa lágaid evttoheapmái, lea lávdegotti maid evttohan ollu rievdadusaid dálá lágaid, ovdamearkkadihte várreláhkii, boazodoalloláhkii, ovdalaš báktedoaimmaláhkii ja ovdalaš luonddugáhttenláhkii.

Muhtun dieid surggiide leat mearriduvvon odđa lágat dan rájes lávdegotti gárvvistii iežas čielggadusa. Ovdamearkkadihte mearriduvvui 2009:s odđa luondduvalljivohtaláhka ja odđa minerálahka. Muhtun diein surggiin lea almmatge vuogas geahččat evttohusaid NÁČ 2007: 13 oppalaš čuovvolanbarggu oktavuodas. Dás čujuhit Od.prp. nr. 43 (2008–2009) Láhka háhkamis ja roggamis minerálaressursaid (minerálahka), siidu 112:

«Departemeanta oaihvilda ain ahte ii leat sávaahhtii ii ge vuogas ráhkadit odđa láhkamearrádu-said dán suorggis nu guhká go Sámi vuoigatvuodálávdegotti II evttohusaid árvvoštallamat ain leat jođus. Baicca sáhtta leat dárbu manit áiggis rievdatit minerálahka oassin SRU II čuovvolanbargguin, ja oassin ollislaš sámi vuoigatvuodaid

guorahallamis. Departemeanta čujuha maid dasa ahte Eanandoallo-ja biebmodepartemeantta čujuha Od.prp. nr. 25 (2006–2007), boazodoallolága 29.siiddus SRU II bargui mii dál lea jođus, ja das daddjo ahte «departemeanta ipmirda ahte Sámi vuoigatvuodalávdegotti bargu sáhtá dahkat dárbbaslažžan árvvoštallat ođđa rievdadusaid boazodoalloláhkii».

Sámi vuoigatvuodalávdegotti 2 čielggadus lei gula-skuddamis guovvamánu 2008 rájes gitta cuoŋománu 2009. Lávdegotti evttohusat gusket mángga departemeantta fágasurrgiide, ja danin lea nammaduvvon bargujoavku ámmát dásis mas leat fárus mángga departemeantta maidda ášši guoská. Bargujoavkku jodiheaba Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta ja Justis- ja politidepartemeanta ovttas, ja praktihkalaš ovttahttinbargguid doaimmaha Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta.

Go lávdegotti evttohusat guoskkahit nu ollu iešgudetlágan beroštumiid, de lea departemeanta välljen hui viidát čuovvolit dán barggu. Boahatá biddujvot deaddu dasa ahte juohkit dieđuid ja čohkket dieđuid ja oainnuid olbmui geat ássat guoskivaš guovlluin, earenoamážit, guoskivaš fylkasuohkaniin ja suohkaniin, Sámedikkis ja ealahus-ja berošteaddjiorganisašuvnnain. Sámediggi ja departemeanttat lágidedje guovvamánu 7. beaivvi 2011vuosttaš čoačkkima politihkalaš dásis gos lei áššin Sámi vuoigatvuodalávdegotti 2 evttohusaid čuovvoleapmi. Dan čoačkkimis digaštalle earet eará dan movt galgá organiseret konsultašuvnnaid mat Sámedikkiin galget čađahuvvot. Njukčamánu 29.beaivvi 2011 čađahuvvui maid čoačkkin politihkalaš dásis guoskivaš fylkasuohkaniiguin, gos digaštalle earet eará movt bargu galgá jodihuvvot viidáseappot.

2.8.2 Guovlluid suodjaleapmi

Čujuhit Sámedikki jahkedieđáhusa kap. 6.3.3

Gonagas stáhtarádis mearridii guovvamánu 18. beaivvi 2011Návetvuomi ja Njemenjáiku (Návuonas) eanaguovlluid suodjaleapmi Romssas. Gonagas stáhtarádis dohkkehii guovvamánu 25. beaivvi 2011Rohkunbori álbmotmeahci. Birasgáhttendepartemeanta lea ožžon evttohusaid mat gusket Goahhteluobbala suodjaleapmái Guovdageainnu suohkanis, Bajit Anárjoga álbmomeahccái Kárášjoga gielddas ja Sundsfjordfjellet álbmotmeahccái Nordlánddas.

Konsultašuvnnain leat boahatán ovttaoavili áššis mii guoská Návetvuomi ja Njemenjáiku (Návuonas) ja Rohkunborri eanasuodjalanguovllu-

ide. Dan oaidná maid listtus masa konsultašuvnna leat biddjojvvon, gurgadasas 2.1.3.

Birasgáhttendepartemeanta lea loahpalaččat meannudeamen Goahhteluobbala suodjalanplána (Finnmárkkus), evttohusvovon suodjalanplána mii guoská Bajit Anárjoga álbmotmeahci viiddideapmái (Finnmárkkus) ja Lahku álbmotmeahci suodjalanplána(Nordlánddas). Galget čađahuvvot konsultašuvnna Sámedikkiin nu fargga go vejolaš.

2.8.3 Kulturmuittuid suodjaleapmi

Čujuhit Sámedikki 2010 jahkedieđáhusa kapihttalii 6.3. Kulturmuittuid suodjaleapmi.

Sámediggi lea, nugo fylkasuohkanat nai, regionála kulturmuittuid hálldašeaddji áššiin mat gusket sámi kulturmuittuide. Dat deattuhuvvui lánkarievdademiin 01.01.09 rájes, gos Sámediggi váldojuvvui mielde kulturmuittolága § 28 tekstii(Geassemánu 9.beaivvi 1978 lánka nr. 50 kulturmuittuid birra) rievttis eiseváldin lága mearrádusaid mielde. Sámedikki váldeviidodat lea ráddjejuvvon sámi kulturmuittuide mat leat boarraseappot go 100 jagi. Kulturmuittolága váikkuhanguovlu lea miehtá riikka. Danin ii leat kulturmuittolágas definerejuvvon Sámedikki ovddasvástádussii ja bargoviidodahkii sierra hálldašanguovlu.

Muđui lea viidát dohkkehuvvon ahte sámi kulturmuittut leat dehálaš oassi olles sámi historjjá ja ovdahistorjjá dokumenteremis. Sierra kulturmuittohálldahusa ásaheapmi mearkkaša ahte lea dohkkehuvvon ahte gávdno sierra sámi ovdaáigi.

2.8.3.1 Sámi kulturmuittuid hálldašeapmi

1994:s sirdojuvvui sámi kulturmuittuid hálldašeapmi Sámi kulturmuittoráddái, mii lei sámi kulturmuittuid regionála hálldašanorgána, ja dasa sirdojuvvui hálldašanváldi seammaláhkái go fylkasuohkanis lea. Sámi kulturmuittoráddi heahtihuvvui 01.01.01, ja sámi kulturmuittuid hálldašeapmi biddjojuvvui njuolga Sámediggái, gos dat dál lea sierra ossodat. Regionála juohkin bisui nugo ovdalge lei.

Birasgáhttendepartemeanta mearridii geahčalanáigodaga dán ortnegii, vuosttažettiin golmma jahkái, dan botta vurdet prinsihpalaš čilgehusa dasa makkár rolla Sámedikkis galgá leat. Lei dárbu árvvoštallat makkár vásáhusat dán hálldašanmálles leat go geahččá politihkalaš, juridihkalaš ja konstitušuvnnalaš čuoлмаaide mat dan čuvvot. Ortnegea árvvoštallat Norgga gávpot- ja regiuvdnadutkan instituhtta 2003:s. Hálldašeapmi lea reivves 20.12.04 delegerejuvvon Sámediggái

goittot vuos ain, dassázi ođđa hálddašanortnet čielgá.

2.8.3.2 *Sámedikki ovddasvástádus ja bargamušat*

Kulturmuitalága § 28 mielde, gč. guovvamánu 9. beavvi 1979 gonagaslaš resolušuvnna § 19, lea Birasgáhttentdepartementii addojuvvon váldi mearridit mii lea rievttis váldeášahus ja maiddái lea addon váldi mearridit dárkilit njuolggadusaid dasa movt láhka galgá čadahuvvot. Departemeanta lea láhkaášahusa bokte kulturmuitalágas addán válddi Sámediggái hálddašit sámi kulturmuittuid.

Sámedikki váldi kulturmuitalága mielde čuovvu kulturmuitalága láhkaášahusa mi guoská fágalaš ovddasvástádusjuohkimii jna.maid Birasgáhttentdepartemeanta lea dohkkehan 29.05.00.

Sámediggi lea fágalaččat Birasgáhttentdepartemeantta ja Riikaantikvára vuollásaš. Mearrádusaid maid Sámediggi dahká, sáhtta váldit Riikaantikvárii. Birasgáhttentdepartemeanta sáhtta addit oppalaš njuolggadusaid dasa movt delegerejuvvon válddi galgá hálddašit.

Lassin formálalaš mearrádusaidahkan gelbbolašvuhtii kulturmuitalága mielde, gullá Sámedikki váldái maid sámi kulturmuittuid suodjaleapmi plána-ja huksenáššiin plána-ja huksenlága mielde. Sámediggi sáhtta ovddidit vuosteákkaid plánaide mat áitet našunála ja dehálaš regionála kulturberoštumiid. Sámedikkis lea, seamaládje go fylkasuohkanis nai, ovttaslágidanovddasvástádus, ja galgá dárbbu mielde gulahallat hálddašanmuseaiguin ja Riikaantikvárain. Riikaantikvára lea ášahan bargovieruid dakkár oktavuodaide gos Sámediggi ii ovddit vuosteákkaid vaikko kulturmuittut ja kulturbirrasat main lea našunála árvu, leat áitojuvvon. Diekkár oktavuodain galgá diehtu mannat Riikaantikvárii, nu ahte direktoráhtta sáhtta váldit badjelasat plána ja vejolaččat ovddidit vuosteákkaid.

Sámediggi lea vuolláičállán vasedin ovttasbargosoahpamušaid daid fylkasuohkaniiguin gos dávjjimusat gávdnojit sámi kulturmuittut. Ovttasbargosoahpamušain lea kulturmuittuid háldašeapmi okta dain čuoggáin mat soahpamušas namuhuvvojit. Dat lea maid okta dain surggiin gos Sámediggi ja fylkasuohkan galgaba ášahit ovttasbarggu lassin dan ovttasbargui mii juo lea mearriduvvon kulturmuitalága láhkaášahusain.

2.8.3.3 *Kulturmuitalága mearrádusat mat gusket sámi kulturmuittuide*

Kulturmuitalága § 4 vuosttaš lađas, maŋemus cealkka, cealká ahte sámi kulturmuittut mat namuhuvvojit lága, mat leat boarraseappot go 100 jagi, leat automáhtalaččat suodjaluvvon. Dálá lágat leat hástaleaddjit ja danin lea ge departemeanta vuolggahan dakkár áigumuša ahte ferte dárkilit guorahallat ahte fertešii go dálá láhkamearrádusa rievdadit. Jus dan dahkat, de ferte ulbmilin leat dat ahte oamasteaddjit ja hálddahus čielgaseappot sáhttet mearrádusa vuodul juo mearridišgoahtit mii lea sámi kulturmuittu ja movt dan galgá giedahallat kulturmuitalága mearrádusaid mielde.

Departemeanta áigu álggahit konultašuvnnaid Sámedikkiin dán áššis.

2.8.3.4 *Riikaantikvára sámi kulturmuittuid suodjalanprográmma*

Riikaantikvára 10 suodjalanprográmma álggaheapmi diedihuvvui St.diedáhhusas nr. 26 (2006–2007) *Ráddehusa biraspolitihkka ja riikka birasdilli*. Dien diedáhhusas árvaluvvui čuovvolit Sámedikki proševtta mii guoská sámi huksenárbevieruide. Departemeanta čuovvola dán barggu, earet eará juolludemiiguin mat sihkkarastet ahte automáhtalaččat suodjaluvvon sámi huksenárbevierut kártejuvvojit ja lágiduvvojit nu ahte hálddahus daid sáhtta árvoštallat Askeladden kulturmuittobásain.

2.8.3.5 *Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit*

Birasgáhttentdepartemeantta Prop 1S kapihtal 1429 poasttas 50 *Doarjagat sámi kulturmuittobarguide*, evttohuvvo juolluduvvot 3 miljovnna bušeahhtajahká 2011. Viidáseappot lea 1 milj. ruvdno vuollásašpoasttas 72.5 merkejuvvon *suodjaluvvon ja eará earenoamáš árvosaš kulturbirrasiid ja kultureatnamiid suodjaleapmái ja sihkkarastimii*, Unjárgga suohkana Ceavccageadggi kulturmuittoguvlui. Departemeanta áigu dárkileappot geahčadit juolludemiid mat mannet sámi ulbmiliidda, dainna áigumušain ahte heivehit daid buorebut dárboanalysaide mat dán suorggis leat.

2.9 Kultuvra

Čujuhit Sámedikki jahkediedáhusa 4.kapihttalii.

2002 rájes lea ollu kulturinstitušuvnnaid ja kulturdoaimmaid hálddašanovddasvástádus sirdojuvvon Sámediggái. Sámediggi hálddaša rámmajuol-

ludeami kulturulbmiliidda mii juolluduvvo stáhtabušehta 320. kapihttalas Oppalaš kulturulbmilat, poasta 53 Sámediggi. Lea Sámedikki ovdasvástádus vuoruhit dien rámma siskkobeaalde ja bearráigeahččat ahte juolludeamit adnojit buoremus lági mielde sámi kultuvrra nannemii ja áimmahuššamii. Juolludeamit galget geavahuvvot čuovvovaš ulbmiliidda: sámi musihkkafestiválat, sámi dáiddárstipeanddat ja stipeandalávdegotti golut, sámi dáiddainstitušuvnnaid čájáhusbuhtadusat, Beivváš Sámi Našunálateáhter, Nuortanásti áigečála, báikenammabálvalus ja sámelága mearrádusaid čuovvoleapmi mii guoská sámegillii, Sámedikki girjerájus, johtti bibliotekabálvalus ja sámi museat. Muđui juolluda Sámediggi doarjagiid iežas vuoruhemiid mielde.

Juolludeamit Sámedikki kulturulbmiliidda kapihttalas 320, 53. poasttas leat 2011:s lagabui 67,4 miljovvna. 2005 rájes leat dán poastta juolludeamit lassánan sullii 35 miljovvna ruvnnuin. Ulbmil lassáneamiin leamaš addit Sámediggái buoret vejolašvuoda jodihit ángiris kulturpolitihka, Soria Moria-julggaštusa ja Kulturloktema áigumušaid mielde.

2.9.1 Sámi kulturviesut

Čujuhit Sámedikki jahkedieđáhusa kapihttalii 4.2.

Stáhtabušehta kahpihttala 320 Oppalaš kulturulbmilat, poasttas 73 Našunála kulturvistit, juolluduvvui 7,3 milj. ruvno 2010:s Davvi álbmogiid guovddáža huksemiidda (ovdalaš Ája Sámi guovddáš). Dien huksenprošektii juolluduvvui 5,2 milj. ruvno 2009:s ja 5 miljovvna 2011:s. Viiddiduvvon oassi mas lea museadoaimma ja sámi girjerájus rahppojuvvo álbmogii 2011 geasi. Huksejeddji lea Statsbygg.

2010:s ráhkadii Statsbygg Saemien Sijte prošeavtta Snoases. Prošeaktagoluid ruhtada Statsbygg viessoláigoortnet. Viessoláiggu ferte gokčat jahkásaš juolludemiiguin stáhtabušehta 320. kapihttala, poasttas 53 Sámi kulturulbmilat, maid Sámediggi hálldaša.

Statsbygg lea Sámedikki bargogohččuma vuodul álggahan Sámi dáiddamusea huksenprográmma, mii galgá šaddat oassin Sámi Vuorká-Dávviiridda.

2.9.2 Sámi teáhterat

Čujuhit Sámedikki jahkedieđáhusa kapihttalii 4.5 Sámi teáhterat. Das čállojuvvo ahte Beivváš Sámi Našunálateáhter mángga jagi juo lea vásihan heajos bušeahthaovdáneami go bálddastahtá eará

našunála ja regionála teáhteriiguin. Departemeanta čujuha dasa ahte Sámediggi lea ožžon sullii 25 miljovvna ruvno reálalassáneami dan rájes kulturlokten ásahuvvui, ja diein ruđain lea dušše sullii 5 miljovvna merkejuvvon earenoamáš ulbmiliidda. Stáhta juolludemiin leat váldán vuhtii dan ahte Sámedikkis galgá leat vejolašvuotta vuoruhit lassi doarjaga Beivváš Sámi Našunálateáhteri.

Kulturdepartemeantta sirdii 2010:s stáhta ossosiid Beivváš Sámi Našunálateáhteris, 40 000 kr, nuvtá Sámediggái, gč. Kultur-ja girkodepartemeantta mearrádusa VII, Prop 1 S (2009–2010).

Sámediggi dieđiha 2010 jahkedieđáhusa ahte Guovdageainnu musihkkafestivála áigu ohcat Kulturdepartemeanttas čanastatfestiválarvvu. Kulturdepartemeanta ii leat dán rádjái vel ožžon diekkár ohcamuša.

2.9.3 Museat

Čujuhit Sámedikki jahkedieđáhusa kapihttalii 4.9 Sámi museat, gos daddjojuvvo ahte «Sámi museat eai leat ožžon dan ekonomalaš ovdáneami museanuppástuhttimis maid ledje vuordán. 2010 Stáhtabušehtas ii lean doarvái ruhta loktet sámi museaid ekonomalaš dili.» Sámedikki ovddasvástádus lea vuoruhit iešgudetlágan doaimmaid gaskkas kultursuorggis, ja ferte ieš guoddit ovdasvástádusa das mii lea juolluduvvon sámi museaide. Juolludeamit Sámedikki kulturulbmiliidda leat sakka lassánan mañnemus logi jagis. Departemeantta buseahhtaproposišuvnnain lea kap. 320, 53. poastta teavsttas mángga geardde čujuhuvvon sámi museaid dárbbuide, gč. earenoamážit 2009 propošišuvvna gos celkojuvvo ahte «Kultur- ja girkodepartemeanta lea earet eará mearkkašan ahte Sámediggi lea dieđihan earenoamáš dárbbuid museasuorggis». 2008-propošišuvvna lasiheamis aiddostahtit ahte ođđa nuortalaš musea jodihangoluid Njávddámis galgá gokčat juolluduvvon rámma siskkobeaalde.

Sámediggi čujuha jahkedieđáhusastis ahte ABM-ovddideapmi lea heaittihuvvon sierra orgánan ođđajagimánu 1. beivvi rájes 2011. Eanas oassi musea- ja arkiivabargguin mat ovdal gulle ABM-ovddideami vuollái, leat sirdojuvvon Norgga kulturráđđái. 2011 juolludanreivvestis Norgga kulturráđđái cealká departemeanta ahte Norgga kulturráđđi galgá viidasit fievrredit ABM-ovddideami ovdalaš ovddasvástádusa mii guoská sámi kultuvrra ja sámi kultuvrralaš girjái vuoda áimmahuššamii, geahča maidái kap. 14 i St. dieđ. nr. 28 (2007–2008) *Sámepolitihka* birra.

2.9.4 Mediafálaldagat

Kulturdepartemeanta čujuha Sámedikki jahkediedáhusa kapihttalii 4.15 Mediafálaldagat, gos celkojuvvo ahte:

«Sámediggi lea ovdal dovddahan ahte háliida cea-hkkálastit sámi čállingielaid, nu ahte preassadoarjaga njuolggadusat sámi áviissaide berrejit rievduvot. Dán oainnu lea Sámediggi hilgon, muhto oaivvilda ain ahte mediafálaldat julev- ja máttasámegillii galgá nannejuvvot ja ovddiduvvot. Dasa galget várrejuvot ruđat, muhto daid ruđaid ferte doallat sierra dábalaš ruđain mat juolluduvvojit sámi pressii.»

Kulturdepartemeanta čujuha ahte sámi áviissaid doarjjaortnegii lea ásahuvvon earenoamáš doarjja mii guoská áviisasiidduid ráhkadeapmái julev-ja máttasámegillii. Dat ortnet lea ásahuvvon juste danin go lea áigumuš nannet mediafálaldagat dieid gielaide. 2010:s oaččui NordSalten báikkálaš áviisa (julevsámegiella) ja Snåsnungen áviisa (máttasámegiella) doarjaga dien ortnegis. Sámedikki háldus oažžut doarjaga julev-ja máttasámi mediafálaldagaide *olggobealde* sámi áviissaid rámmadoarjaga, galgá árvvoštallojuvvo dábalaš bušeahttamannolaga oktavuodas.

2.10 Giella

Čujuhit Sámedikki jahkediedáhusa 3.kapihttalii.

2.10.1 Sámegielat

Sámegielaiddilli almmolaš dihtomielas lea nanno-seabbo go goassege ovdal. Lágat ja ortnegat mat vuhtiiváldet sámiid giellavuoigatvuodaid leat leamaš veahkin loktemin sámegielaiddilli. Riekti oažžut oahpahusa sámegilli mánáidgárddis ja skuvllas sihkkarastá buot sámi mánáide vuoigatvuoda beassat oahppat sámegiela, beroškeahtá das gos sii ássat. Kulturviesuid, giellaguovddážiid ja eará doaibmasajiid nannen gos besset sámegiela geavahit, lea addán eanebuidda vejolašvuoda gullat ja geavahit sámegiela astoáiggis. Diet ásahusat leat maid leamaš dehálaš oahppanbáikin olggobealde skuvlla, ja áinnas ollesolbmuid geat háldit oahppat sámegiela.

Sámi servodat bargá systemáhtalaččat sámegielaiddilli. Sámediggi, sámi institušuvnnat ja sámi preassa barget dehálaš barggu sámegiela ovddideamis iešguhtege su ovddasvástádussuorgis.

Báikkálaš sámi servodagain ángiruššet sámegiela ovddideamiin. Oallugat bidjet ollu barggu dasa ahte bisuhit giela dakko bokte ahte álggahit doaimmaid gos sáhttet geavahit ja oainnusindahkat sámegiela.

Sámegielaiddilli leat ihtán eanet oidnosii almmolaš lanjain. Ollu suohkanat ja institušuvnnat, sihke sámegiela hálddašanguovllus ja dan olggobealde, bidjet galbbaid sámegillii.

Dađistaga eanet suohkanat, fylkasuohkanat ja stáhtalaš doaimmat barget ángirrit nannet diehtojuhokkima sámegillii ja maiddá nannet sámegielaiddilli geavaheami iežaset doaimmain. Sámegiela hálddašanguovlu lea 2006 rájes viiddiduvvon golmain suohkaniin. Dasa lassin lea vel okta suohkan ohcan beassat mielde hálddašanguovlui, ja mánja eará suohkana árvvoštallat ohcat.

Sámegielaiddilli leat eanet oainnus mediain. TV:s, radios, áviissain ja áigečállagiin besset dađistaga eanebut beaivválaččat gullat ja lohkat sámegiela.

Liikká leat mis ollu hástalusat go guoská dasa movt sihkkarastit sámegielaiddilli ealli giellan Norggas. Mii vásihit ahte mánáid lohku sámi mánáidgárddiin njiedjá ja ohppiid lohku geat válljejit sámegiela 2.giellan vuoddošuvllas njiedjá maid. Leat maid veaháš unnit oahppit geain lea sámegiella 1.giellan.

Julevsámegiella ja máttasámegiella lea earenoamážit áitojuvvon gielat danin go dain guovlluin leat unnán giellageavaheaddjit, ja danin go leat guhkit áiggi leamaš unnitlogudilis, maiddá sámi giellaservodagas. Danin atná ráđdehus earenoamáš fuolá diein gielain iežas politihkas mii guoská sámi gielaide, ja sámegielaiddilli doaibmaplána lea ge biddjojuvvon earenoamáš deaddu doaimmaide mat nanneše máttasámegiela ja julevsámegiela. Mis leat golbma seammaárvosat sámegiela Norggas – davvisámegiella, julevsámegiella ja máttasámegiella. Váldobargun lea sihkkarastit buriid eavttuid nu ahte buot golbma sámegielaiddilli suopmana bisoše ealli giellan maiddá boahktevaš buolvvain. Váldobargun lea bidjat liige searaid nannet daid gielaiddilli ja daid giellaguovlluid mat leat earenoamáš rašes dilis, vai sihkkarastit ahte buot golbma giela ovdánit seamma dásis.

Mii guoská nuortalašgillii ja bihtánsámegillii, de ferte nannenbargun leat álggahit báikkálaš ja rájiidrastideaddji giellaproševttaid maid vuodđun lea dieid gielaiddilli duohta dilli.

2.10.2 Sámegielaiddilli doaibmaplána – dálá dilli ja movt viidáseappot bargat

Čujuhit Sámedikki jahkediedáhusa kapihttalii 3.2.

Sámegielaideid doaibmaplána ovddiduvvui miešsemánus 2009. Doaibmaplána doaibmaáigodat lea 5 jagi. Ođasmahttin-, hálddahuš- ja girkodepartemeanta oktiilastá doaibmaplána čuovvolemii, dan barggus gulahallá ja ráđđádallá Sámedikkiin.

Vuosttaš raporta mii čilge dan man muddui doaibmaplána dál lea čađahuvvon, *Sámegielaideid doaibmaplána – makkár dilli lea 2010:s ja movt bargat viidáseappot 2011:s*, ovdandivvojuvvui oddajagimánus 2011. Dan raporta ráhkadeami oktavuodas leat gulahallan ja ráđđádallan Sámedikkiin ja ovttasbargan guoskivaš departemeanttaiguin. Raporttas oaidná man muddui ja movt plána doaimmat leat čađahuvvon. Muhtun doaimmat leat nannejuvvon ja muhtun ođđa doaimmat leat lasihuvvon. Raporttas leat oktiibuot 78 doaimma dán surggiin:

Oahppat – mii guoská dasa movt nannet oahpaheami davvi-, julev – ja máttasámis ja movt oahpahit dieid gielaide mánáidgárddiin ja skuvllain, nannet dakkár báikkiid gos sámegiela geavahit ja buoridit váhnemiid vejolašvuodaid oahppat sámegiela. Nannenguovlluin lea dehálaš oččodit eanebuid váldit oahpu sámegielas.

Geavahit – mii deattuha dan ahte lasihit almmolaš sámegiela fálddagaid, earet eará nannet sámegiela máhtu ja kulturgelbbolašvuoda almmolaš doaimmaid ja bálvalusain, ovddidit giellateknologiija ja lasihit diehtujuohkima buot sámegielaide sámi geavaheddjiide.

Oaidnit – mii čalmmustahtá sámegielaideid oainnusindahkama almmolaš lanjain. Guovddáš áššin dás lea dat ahte sámegiela galget oidnot mediain, filmmain, girjjálašvuodas ja interneahpas, ja maiddá galgá galbbain oidnot sámegiela.

Raporta mii čilge sámegielaideid dálá dili sisttisoallá ollu doaimmaid mat galget nannet máttasámegiela ja julevsámegiela virkkosmahttima. 2011 rájes galget maid álggahuvvot doaimmat maid ulbmil lea virkkosmahttit sámegiela markagiliguovlluin. Dáid doaibmadoarjagiid hálddaša Norderlándda Fylkamánne.

2.10.3 Sámegeleideid geavaheami iskkadeapmi

Sámegielaideid doaibmaplánabarggut leat middjiide čájehan ahte lea dárba oázžut áigái eanet systemáhtalaš dieđuid das man oallugat hupmet gudege sámegiela ja makkár oktavuodain sii hupmet sámegiela. Danin bargagohte ge Sámediggi, Ođasmahttin-, hálddahuš- ja girkodepartemeanta ja Oahpahušdepartemeanta 2011 gida oázžut jottui stuora giellaiskkadeami, mii galgá kártet earjilolbmuid gielladili sámi álbmogis. Dien iskkadeamis galgá ráhkaduvvot raporta mii galgá

leat gárvvis 2012 giddii. Ulbmil iskkadeamiin lea oázžut dihtosii man ollu olbmot máhttet gudege sámegiela hupmat ja čállit, makkár dilálašvuodain sii geavahit giela ja man muddui sámegiella adno gulahallangiellan mánáidgárddis, skuvllas, barggus, oahpahušas, ástoáiggis, báikkálaš servodagas dahje eaktodáhtolaš dahje politihkalaš bargguin.

Dien iskkadeami bohtosat šaddet dasto oassin dan vuđđui man ektui gielladoaimmaid galgá plánnet buot dásiin servodagas, maiddá stáhta, regi-onála ja suohkaniid dásis.

2.10.4 Sámelága giellanjuolggadusaid geahčadeapmi

Ođasmahttin-, hálddahuš- ja girkodepartemeanta lea álgán geahčadit sámelága giellanjuolggadusaid, dan vuodul go 2007 sámelága giellanjuolggadusat leat árvvoštallojuvvon ja danin go hálddašanguovlu gos sámelága giellanjuolggadusat doibmet, lea viiddiduvvon maiddá julevsámi ja máttasámi guovlluide. Dan barggus leat fárus eará guoskivaš departemeantat ja mis lea gulahallan Sámedikkiin. Go leat geargan geahčadeamen sámelága giellanjuolggadusaid, de galgá árvvoštallojuvvot lea go daid dárba rievdadit.

2.11 Mánáidgárdi

Čujuhit Sámedikki jahkedieđáhusa kapihttalii 2.5.

2.11.1 Čálalaš ávdnasat

Sámediggi lea ovttasbarggus Oahpahušdepartemeanttain ráhkadan bagadallama mánáidgárddiid rámmaplána sámi oassái. Lea maid ráhkaduvvon diehtujuohkingihpa sámi mánáid birra ja leat almmuhuvvon guokte Sullán mánáidgárdeáigečálaga.

Sámegielaideid doaibmaplána čuovvileapmin leat čuovvovaš almmuheamit jorgaluvvon máttaja davvisámegilli: «Fáddágirjjáš. Mánáidgárddi giellaárvvosmahttin ja giellabiras» ja bagadallangihpa «Boarrasepmosis nuoramussii. Ovttasbargu ja oktavuodat mánáidgárddis ja skuvllas».

2.11.2 Doarjagat

2010 bušeahpas lei biddjojuvvon ja juolluduvvui 1 miljovdna sámi mánáidgárddiid oahpponeavvuide. Sámediggi dieđiha ahte ledje boahtán 7 ohcamuša, ja ahte juolluduvvui 1,031 miljovdna ovttá prošektii. Dasto lei 2010:s biddjojuvvon 9,905

miljovna sámi mánáidgárddiide doarjjan Máhttodepartemeantta bušeahhtakapihttalas 231, poasttas 50. Asplan Viak lea čađahan árvoštallama mas lea geahčadan sámi mánáidgárddiid doarjjaortnega, ja das bohtá ovdan ahte mánáidgárddit ieža vásihit ahte doarjagiin lea mearkkašupmi mánáid ja bargiid sámegiela, kultuvrra, identitehta ja gálguid ovddideamis.

2.12 Oahpahussuorgi

Čujuhit Sámedikki jahkediedáhusa 2. kapihttalii.

Máhttodepartemeanta lea 2010:s leamaš mielde Sámegielaid doaimmaplána reviderenbarguin, mas namahuvvojit doaimmat buot dásiide oahpahusas.

Sámediggi ja Máhttodepartemeanta soaba-deigga 2009:s ahte galget čađahuvvot njeallje ovtasbargočoahkkima hálddahušdásis juohke jagi, ja ahte bealálaččain lea čađat oktavuohka láhkabargguid ja eará áigegeuvdilis áššiid hárrái. Čoahkkimiin ráddádallet ja juogadit dieđuid áigegeuvdilis áššiin mat gusket sámi oahpahussii buot dásiin – mánáidgárddiid rájes gitta alitdási ohppui. Dasa lassin lágiduvvojit dárbbu mielde konsultašuvnnat gaskal Sámedikki ja Máhttodepartemeantta.

2.12.1 Vuodđooahpahus

2.12.1.1 Sámegiel oahpponeavvut

Čujuhit Sámedikki jahkediedáhusa kapihttalii 2.6.2.

Ain váilot ollu oahpponeavvut sámegillii. Danin nammaduvvui 2009:s bargojoavku mas leat Sámedikki, Máhttodepartemeantta ja Oahpahusdirektoráhta ovddasteaddjit. Joavku ovdandivui raportta geassemánus 2010 mas evttohit doaimmaid mat dagahivčče ahte sámegiel oahpponeavvuid ráhkadeapmi ja buvttadeapmi manašii jođáneappot. Lea Sámedikki ovddasvástáduš čuovvolit raportta. Máhttodepartemeanta galgá oažžut dieđuid dien barggu birra, earet eará ovtasbargočoahkkimiin mat jámma lágiduvvojit Sámedikkiin.

2.12.1.2 Ovtasbargu Ruotain

Danin go váilot nu ollu oahpponeavvut sámegillii ja ovdalaš oktavuodaid vuodul mat leamaš sámegiel oahpaheami birra, lea ásahuvvon ovtasbargojoavku gaskal Ruota ja Norgga mii galgá árvoštallat movt sáhttit ovtasbargat vai nagodivč-

čiiimet buoridit sámegieloahpahusa. Bargu lea vásedin mátta-ja julevsámegielaid oahpahusa váste vuodđooahpposuorggis. Joavku lea ovttaoavilis das ahte ferte geahččat movt sáhtášii ovttas láchčit gáidosisoahpahusa, oahpaheaddjioahpahusa ja oahpponeavvuid. Bargojoavku raporta galgá doaimmahuvvot Ruota oahpahusdepartementii ja Norgga Máhttodepartementii čakčamánuš 2011.

2.12.1.3 Oahppoplánabarggut

Departemeanta lea bidjan Oahpahusdirektoráhta heivehit sámegiella vuosttašgiella oahppoplána ja oahppoplána dárogielas ohppiide geain lea sámegiella vuosttašgiella. Seamma guoská maid oktasašfágaid fidnofágaheiveheapmái sámegiel parallealla, ovttaárvosaš plánain. Árvoštallat galgá go plánaid sáddet gáržžiduvvon gulaskuddamiidda.

2.12.1.4 Doarjja sámegillii vuodđooahpahusas

Bargojoavku mas leat mielde Sámedikki, Oahpahusdirektoráhta ja Máhttodepartemeantta áirasat, lea digaštallan fága-ja diibmojuohkima ohppiide geain lea sámegieloahpahus. Joavku ovdanbuvttii iežas raportta odđajagimánus 2011, ja das árvaluvvojit ollu rievdadusat. Máhttodepartemeanta lea dál daid evttohusaid čuovvolemiin bargamin.

Máhttodepartemeanta lea ožžon dieđuid mat muitalit ahte dat vuogit movt rehkenastit doarjaga sámegieloahpahussii, leat váddásat ipmirdit, ja ahte doarjjamearit leat beare vuollin. Oahpahusdirektoráhta lea bivdojuvvon geahččat doarjagiid meroštallama 2011:s, ja árvoštallat lea go dárbu rievdadit rehkenastinvugiid. Jus šaddá áigegeuvdilin nuppástuhttet rehkenastinvugiid, de áigu departemeanta dan bargui váldit mielde Sámedikki ja eará ásahusaid geaidda dat ášši guoská.

Mii guoská dasa movt galgá rehkenastit sámegieloahpahussii diimmuid hospiterema oktavuodas, de lea dat bargojoavku mii odđajagimánus 2011 buvttii iežas raportta «Fága-ja diibmojuohkin ohppiide geain lea sámegieloahpahus», giedahallan dien ášši.

Sámediggi lea maid ságastallan Máhttodepartemeanttain dan birra go leat ožžon dihtosii ahte suohkanat organiserejit hospiterema iešgudetládje, ja rehkenastejit diibmologu iešgudetládje ohppiide geat ožžot gáidosisoahpahusa. Departemeanta lea ge, earet eará Sámedikki dieđuid vuodul, bivdán Oahpahusdirektoráhta 2011:s kártet sámi gáidosisoahpahusa, maiddái dan movt hospiteren lágiduvvo.

2.12.1.5 Stuoradiggediedáhusat

Sámediggi lea čadat ožžon dieduid stuoradiggediedáhusa birra nuoraiddási várás ja earenoamásoahpahusa birra/stáhtalaš pedagogalaš doarjjaortnega nuppástuhttema bargguid birra. Nuoraiddási diedáhusa birra leat leamaš konsultašuvnnat, ja maiddái iešguđetlágan diehtujuohkinčoahkkimat.

Diedáhus Stuoradiggái nr 18 (2010–2011) *Oahppan ja oktavuoha* guoskkaha doaimmaid mánáide, nuoraide ja rávisolbmuide. Diedáhusas namuhuvvo earet eará ahte Sámi earenoamáš-pedagogalaš doarjja (SEAD) galgá ain bissut mánggafágalaš Statped oassin. Davvi Statped oažžu SEAD riikkaviidosas bargun. SEAD organiserema birra leat hupman Sámedikkiin diedáhusa čáldettiin.

2.12.1.6 Sámi lohanguovddáš

Sámi allaskuvla ásahe 2007:s Sámi lohkan-guovddáša. Sámediggi, Máhttodepartemeanta ja Odasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanta leat juolludan dasa doarjaga 2010:s ja 2011:s vai guovddáš jodihuvvo viidáseappot prošektan. Guovddáša bargu lea ovddidit vuodđogálggaid lohkanis, čállimis ja njálmmálaš giellageavaheamis buot golmma sámegeielain, ja dan ulbmil lea leahkit dutkanbargguid álggaheaddjin ja oassálastit dutkamiin. Prošektaáigodagas galgá árvvoštallojuvvot berre go guovddášii ain juolludit doarjaga 2012 rájes. Árvvoštallamis váldit vuhtii bargguid maid guovddáš bargá mátta-ja julevsámegeiela ektui.

2.12.1.7 Bearráigeahččan

Bearráigeahččan mii álggahuvvui 2009:s dan várás ahte geahččat movt sámi ohppiid vuogatvuodát čuovvoluvvojit, joatkašuvvui 2010:s. Bearráigeahčču čadahuvvui gávccii suohkanis ja ovttá fylkasuohkanis, ja almmustahtii golmma suohkanis spiehkastagaid. Ledje eanas dakkár spiehkastagat mat čájehit ahte suohkaniin váilot dohkálaš vuogádagat movt doaimmahit sámi ohppiide oahpu sámegeielas dahje sámegeillii, maid suohkanis lea geatnegasvuoha sidjiide lámhit. Lea maid raporterejuvvon ahte lea váttis gávdnat oahpponeavvuid, ja dat lea hástalus go galgá fállat oahpu sámegeielas ja sámegeillii. Dasa lassii čilgejit 2010 giđa bohtosat ahte muhtun oahppit geain lea vuogatvuoha oažžut oahpahusa sámegeielas ja

sámegeillii eai leat ožžon rievttis diibmologu buot fágain, nugo fága-ja diibmojuohkin lea Máhttolok-tenplánain. Skuvlaoamasteaddjit orrot iešguđetládje lámhimin sámegeieloahpahusa diibmologuid. Muhto go leat nu unnán oahppit geaid dilli lea iskojuvvon, de lea váttis dadjat oppalaččat jur juste man muddui dát suorgi lea deavdán sámi ohppiid vuogatvuodaid nugo dat leat nannejuvvon oahpahuslágas. 2011 juolludanreivves leat mii bivdán Oahpahusdirektoráhta fievrredit viidáseappot bearráigeahččama jagis 2011.

2.12.2 Alitdási oahppu

Čujuhit Sámedikki jahkediedáhusa kapihttalii 2.8.

Máhttodepartemeanta lea áigodagas 2010 gitta cuonománnui 2011 bargan golmmain proševttain mat earenoamážit gusket sámegeiel alitdási ohppui:

2.12.2.1 Našunála rekrutterenstrategiija sámi alitdási ohppui (2011–2014)

Máhttodepartemeanta lea addán Sámi allaskuvllii bargun ásahe, jodihit ja leat čállingoddin našunála bargojovkui man ulbmil galgá leat ráhkadit strategiija dasa movt oččodit eanebuid váldit sámi alitdási oahpu, mas earenoamážit deattuhit sámi oahpaheaddjeoahpu ja sámegeielaid. Bargu lea dál čadahuvvon ja strategiija lea leamaš gulaskuddamis.

2.12.2.2 SAK-dorjagat dan golmma sámegeiela dulkaohpahussii

Čujuhit Sámedikki jahkediedáhusa kapihttalii 2.8.3.

Sámi allaskuvla oačču juolludanreivves 04.05.10 1 milj. ruvno sámi dulkaohppui, mii galgá doaimmahuvvot searválaga Nordlándda universitehtain, Davvi-Trøndelága allaskuvllain, Romssa universitehtain ja Oslo allaskuvllain. Juolluduvvon dorjagat ledje nugogohčoduvvon SAK-ruđat (Proseassat mat nannejit ovttasbarggu, bargujuohkima ja áššáivuodjuma). Máhttodepartemeanta lea aitto ožžon čállosa mas evttohuvojit lohkanplánat dien ohppui. Sámi allaskuvla čállá reivvestis ahte *«fágalaš áššeguorahallamiin, ovddidanbargguid bokte, čielggademiiiguin ja ovttasbargočoahkkimiin leat institušuvnnat searválaga ráhkadan vuodu ja hámi dasa movt garrasit nannet dulkaohpu buot golmma sámegeillii»*. Departemeanta áigu čuovvolit sin barggu.

2.12.2.3 Čihččet oahpaheaddjeoahpporegiuvnna ovddideapmi

Juolludanreivves 05.07.10 addojuvvo Sámi allaskuvlii bargun ovttastahttit ovttasbarggu man mihttomearri lea loktet sámi oahpaheaddjeoahpu kvalitehta. Dan ovttasbarggus leat mielde Nordlándda universitehta, Davvi-Trøndelága allaskuvla, Finn-márkku allaskuvla ja Romssa universitehta. Departemeanta lea deattuhan ahte lea dehálaš ovdanbuktit konkrehtalaš plánaid maid lea vejolaš čadahit. Dás lea vuosttažettiin sáhka sámi giellaoahppofálaldagain. Ulbmil prošeavttain lea ahte regionála ovttasbarggus eandalii galgá nannet máttasámegeiela ja julevsámegeiela gielalaččat.

2.13 Sámi árbevirolaš máhttu – Árbediehtu

Sámi allaskuvlla pilohtaprošeakta Árbediehtu – sámi árbedieđuid ja árbemáhtu kárten, bisuheapmi ja geavaheapmi álggahuvvui čakčat 2008. Prošeavtta ulbmil lea gávnnahit movt sáhtta čohkket, systematiseret, dokumenteret, gaskkustit ja vurkkodit sámi árbevirolaš máhtu. Bargu lea vuodustuvvon Biologalaš eatnatvuodakonvenšuvdnii, art 8 (j), mii lea eamiálbmogiid ja báikkálaš árbemáhtu birra.

Sámediggi ja Ođasmahttin-, hálddahuš- ja girkodepartemeanta ja Birasgáhttendepartemeanta leat čuvvon prošeavtta ovttas guoskivaš fágaášahusaiguin. Prošeavttain sávvat vuthiiváldit sámi báikkálaš servodagaid dárbbu bisuhit ja viidasit fievrredit sámi árbedieđuid ja árbemáhtu, nu ahte dat nanosmáhtta sámi báikkálaš servodagaid.

Prošeavtta lea Sámi allaskuvla bargan searválaga dutkijoavkkuiguin ja báikkálaš olbmuiguin mátta, -julev-ja davvisámi guovlluin. Ovttasbarggus leat leamaš mielde: Árran (sámi guovddáš Áiluovttas Divttasvuonas), Saemien Sijte (sámi guovddáš Snoases), Mearrasámi guovddáš ja RiddoDuottarMuseat. Čuovvovaš máhttointitušuvnnat leat prošeavttas mielde: Gáldu (Álgoálbmotvuoigatvuodaid gelbbolašvuodaguovddáš), Romssa universitehta, NIKU (Norgga Kulturmuittodutkaninstituhtta) ja Sámi arkiiva.

Váldohástalus ovddosguvlui lea láhčit dili nu ahte árbemáhttu ja árbediehtu buorebut go dál sáhtášii adnojuvvot vuodđun politihkalaš ja hálddahušlaš mearridanproseassain, lassin akademalaš dutkamii.

Prošeavtta viidasit fievrredeamis ferte maiddáid ovddidit ovttasbargovugiid fágabirrašiiguin mat barget sámi árbedieđuiguin davviriikkain.

2.14 Ealáhusat

Čujuhit Sámedikki jahkediđáhusa 5.kapihttalii.

2.14.1 Innovasjon Norge

Sámedikkis lea alddis njuolgo ovttasbargu ásahusain Innovasjon Norge. Dien guovtti ásahus lea ovttasbargošiehtadus, ja dál leat dan šiehtadusa ođasmahttemin. Evttohusaid oktavuodas mat gusket Innovasjon Norgii Od.prp. nr. 9 (2008–2009) Hálddahušlágaid rievadanláhka jna., leat čadahuvvon konsultašuvnnat Sámedikkiin.

Oassin hálddašanođastusas lea ásahuvvon Innovasjon Norge ovttasbargoforum, mas leat mielde oamasteaddjit ja barggaheaddji departemeanttat. Forum čoahkkana guktii jagis, ja galgá ráhkadit guhkesáiggeplána mas boahká ovdan movt fitnodaga galggašii strategalaččat ovdánahttit. Sámediggi bovdejuvvo čuovvut Ovttasbargoforuma čoahkkimiid. Sámediggi lei mielde foruma álggahančoahkkimis mii lágiduvvui skábmamánus š2010 ja čoahkkimis mii lei njukčamánu 30.beaivvi 2011.

2.14.2 Eanadoallu

Čujuhit Sámedikki jahkediđáhusa kapihttalii 5.6.

Sámedikki 2010 jahkediđáhusas namuhuvvo earet eará ahte lea dehálaš doalahit eanadoalu miehtá riikka, ja maiddá bisuhit smávit doaluid. Dieđáhusas lea maid deattuhuvvon ahte eanadoallu ferte šaddat eanet gánnahttin. Diet ulbmilat heivejit bures ulbmiliidda mat leat ráđdehusa čállošis «Eanetloguráđdehusa politihkalaš vuodđolávdi» 2009–2013.

Ráđdehus áigu nannet miehtá riika eanadoalu mas leat mánggalágán doallovejolašvuodát, ja mii bures heive boaittoealbakkiide. Ráđdehus lea dasa lassin maid mearridan ahte áigu joatkit ovdánahttit ovddit stuoradiggeáigodaga eanadoalu dienas-ja čálgopolitihka. Dat lea deattuhuvvon jahkásaš eanadoallošiehtadallamiin. Vuosttaš eanadoallošiehtadusa rájes masa ráđdehusas lei ovdasvástádus 2006:s ja gitta 2011 rádjái (ovdal šiehtadallamiid) leat láhčán dili nu ahte galgá leat 54 pst. dienaslassáneapmi juohke jahkebargui.

Eanadoallošiehtadallamiin lea ráđdehus deattuhan boaittoealeanadoalu ja dan ahte galgá nannet unnit doaluid birgenvejolašvuodaid. Mañemus eanadoallošiehtadallamiin, maiddáid 2010:s, čadahuvvui earenoamáš nannen dakkár doaluide gos lea rásseguohtu šibitbuvttadeapmi.

Die leat dehálaš buvttadanmálet sámi eanadoalus. Dieinna nannemiin addá ráđdehus maiddáid

sámi eanadalliide buoret rámmaeavttuid. 2010:s dahke dálkkit stuora vahágiid eanadalliide Romsas. Diekkár viiddis vahágiid ovddas máksuojuvvui buhtadus mas lei earenoamáš alla máksinmearri gieddevahágiidda dien fylkkas.

Doaimmat mat leat vásedin sámi eanadollui, čadahuvvojit ollislaš eanadoallopolitihka siskkobelalde. Dát ii guoskka dušše ekonomalaš váikkuhan-doaimmaide, muhto maiddá biras ja resursapolitihkkii, biebmopolitihkalaš doaimmaid deattuheapmái, ealáhusaid ovddideami nannemii ja opmodat- ja ássanpolitihkkii.

Davvi-Norggas leat váttis luonddudilálašvuodát eanadoalu jodiheapmái. Earet eará lea guhkes gaska doaluid gaskka ja guhkes mátki fievrredit gálvvuid ja eanadoallobuktagiid. Movttiidahttin dihtii jodihtit ealli eanadoalu davviguovlluin, ja nu maiddá sámi eanadoalu, leat mii kanaliseren roavvafuođdar šibitdoallobuvttademiid Davvi-Norgii. Lea ásahuvvon buhtadanortnet buvttadanhehtehusaid várás, mat leat mánggalágan váikkuhan-doarjagat boaittobealguovlluide.

Eanadoaluide ii juolluduvvo dušše ekonomalaš váikkuhan-doarjija mas lea njuolgggo ávki dietnasii. Gávnojit maid eará doarjjaortnegat, nugo fievrredandoarjija buot dehálaš eanadoallobuktagiidda, mii mearkkaša ollu davvinorgga fylkkaide. Bierggu fievrredandoarjija nannejuvvui sakka 2010 šiehtadallamiin, vai sihkkarastit vuovdima buot buvttadeddjiide beroškeahhtá das man guhkkineret njuovahagain sin doalut leat. Lassin doarjjaortnegiidda vuoruhuvvo dát oassi riikkas maiddá eará doaimmaiguin, nugo ovdamearkkadihte mielkeeriid juohkimis regiuvnnaid gaskka.

Eanadoallošiehtadusas sirrejuvojit ruđat Sámedikki doarjjaortnegiidda mat galget geavahuvvot ealáhusovddidemiide. Dat galgá leat veahkin ovddidit sámi eanadoalu. Sihke Sámediggi ja departemeanta leat deattuhan buori oktavuoda gaskal Sámedikki, Innovasjon Norge ja Finn-márkku ja Romssa fylkamánniid eanadoallosovdagaid go lea ságas ráhkadit strategiijaid dien regiuvnna eanadoalu investerendoarjagiidda.

Leat maid ásahuvvon ollu eará našunála ekonomalaš doarjjavejolašvuoda mat galget árvvosmahttit olbmuid ovddidit eanadoalu ealáhussan ja maiddá ovddidit ealáhusaid main leat čanastagat eanadollui. Die leat dakkár doarjagat maid maiddá sámi eanadoallit sáhttet ohat. Dat leat earet eará Eanadoalu ovddidanfoandda giliidovddidan-doarjagat (LUF), mat galget leat veahkin láchit dili ealáhusovdáneapmái mii ásaha vuodu gán-náhahtti árvoháhkama. Dakkár árvoháhkamii mii bistá ja nanne doaresbeal ássamiid dakko bokte go doalaha ealli eanadoalu oppalaččat ja eanadoalu

opmodagaid earenoamážit. Daid doarjagiid hálldašit regionála dásis. Dasa lassin gávnojit ollu eará doarjagat nugo earet eará Eanadoalu biepmuid ovddidanprográmma ja Sáivaguoli ovddidan-prográmma.

Sámediggi ja Eanadoallo-ja biebmodepartemeanta leat ásahan dehálaš ja bissovaš bargovuogi, go lágидit čoahkkimiid ovdal eanadoallošiehtadallamiid, ja sáddejuvojit maid čálalaš dieđut departementii. Dát oktavuoha Sámedikkiin čadahuvvui maiddá 2010:s.

2.14.3 Boazodoallu

Čujuhit Sámedikki jahkedieđáhusa kapihttalii 5.8.

Boazodoallu lea unna ealáhusaš našunála mih-tuid mielde, muhto das lea stuora mearkkašupmi sihke sámi oktavuodas ja maiddá báikkálaččat, sihke ekonomalaččat, barggaheaddjin ja maiddá kultuvrralaččat. Boazodoallu lea álo ipmirduvvon ja dohkkehuvvon earenoamáš sámi ealáhussan. Danin lea ge boazodoallu dehálaš oassi sámi kultuvrra materiálalaš vuodus. Vuodđolága našuvnalaš geatnegasvuodaid vuodul, ja álbmotrievtalaš njuolggadusaid vuodul mat gusket álgoálb-mogiidda ja unnitlogu čearddaide, gehččojuvvo boazodoallopolitihkka oppalaš sámi- ja servodat-politihkalaš oktavuodas. Danin lea ge boazodoallo-politihkka huksejuvvon guovtti iešheanalaš vuodu ala; okta mas lea ealáhuspolitihkalaš buvttadanárvu ja nubbi mas lea sámeapolitihkalaš kulturárvu. Eanadoallo-ja biebmodepartemeanta lea boazodoallopolitihka ovddasvástideaddji departemeanta, ja Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta lea oppalaš sámeapolitihka ovddasvástideaddji.

Guovtte geardde jagis gieđahallá Stuoradiggi boazodoallopolitihka, jahkásaš boazodoallošiehtadusproposišuvnnas ja jahkásaš stáhtabušehta oktavuodas. Jahkásaš boazodoallošiehtadallamiin lea Sámedikkis observatorasadji, sii čuvvot šiehtadallamiid ovddosmanu. Diet mearkkaša ahte Sámedikki árras čuovvu maiddá Stáhta beali siskkáldas šiehtadallančoahkkimiid. Dasa lassin addá § 4 *Boazodoalu vátidošiehtadusas* Sámediggái vejolašvuoda buktit oaviliid boazodoallošiehtadussii ovdal go Stuoradiggi mearrida jahkásaš stuoradiggeproposišuvnna boazodoallošiehtadusa birra.

Sámediggi meannuda gažaldagaid mat gusket boazodoallošiehtadallamiidda dievasčoahkkimis čavččabealde. Ovdal go stáhta buktá iežas fáladaga, de lágiduvvo čoahkkín gaskal Eanadoallo-ja biebmodepartemeantta politihkalaš jodiheđđiid ja Sámedikki. Dan čoahkkimis čilge Sámediggi

vuđoleappot iežas oainnu. Ovdal šiehtadallamiid doallá Sámediggi maid čoahkkima Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaserviin (NBR). Viidáseappot sáhtta sámediggeráđdi buktit cealkámuša šiehttojuvvon šiehtadussii miessemánu/geassemánu ráđdečoahkkimis. Sámediggi meannudii ja buvttii oaiviliid 2011/2012 Boazodoallošiehtadallamiidda čakčamánu, ja čoahkkin gaskal Sámedikki ja Eanadoallo-ja biebmodepartemantta lágíduvvi juovlamánu 14. beaivvi 2010. 2011/2012 boazodoallošiehtadusa šiehtadallamiin čuovui Sámediggi juohke šiehtadallančoahkkima.

Cealkámušastis geardduhii Sámediggi ahte livččii lunddolaš Sámedikkiin ráđđádallat stáhta fáladaga birra. Eanadoallo- ja biebmodepartemeanta ii vuhtiiváldán dien sávaldaga, ja čujuhii dasa ahte sámi boazodoalu oktavuodas leat sii välljen láchit dili nu ahte galget šiehtadallat ekonomalaš váikkuhangaskaomiid. Jus áhahivččii vel konsultašuvdnaortnega lassin dábalaš šiehtadallamiidda, de dat departemeanta árvvoštallama mielde ii heive boazodoallošiehtadusa duogáži ja ulbmili. Boazodoallošiehtadallamat leat vuodđun dasa ahte galgá ráhkaduvvot šiehtadusa guovtti bealálačča gaskii, stáhta ja boazodoalu, maid NBR ovddasta. NBR lea dat boazodoalloorganisašuvdna mainna stáhta doallá oktavuoda, mainna maid galgá ráđđádallat dain oktavuodain go stáhta ráđđádallá Sámedikkiin áššiin mat gusket boazodollui. Jahkásaš boazodoallošiehtadallamiin ja NBR organisašuvdnadoarjagiin vurdojuvvo ge ahte NBR vuhtiiváldá boazodoalu beroštumiid.

2011/2012 boazodoallošiehtadallamat boatkanedje ovdal go gávdne čovdosa. Go šiehtadallamat boatkanit, de ovddida stáhta, nugo daddjo Váldošiehtadusas, ieš iežas evttohusa Stuoradiggái, mas evttoha doaimmaid ja ekonomalaš rámmaid guoskivaš šiehtadusaígodahkii. Váldošiehtadusa mielde ja šiehtadallamiid loahppaprotokolla mielde mii čuovvu mielddusin, de lea ge dasto stáhta mañemus ja divoduvvon fáladat guovvamánu 17. beaivvi mii lea 2011/2012 Boazodoallošiehtadusa vuodđu. Loahpalaš šiehtadallančoahkkimis miedaiga stáhta ja NBR praktiseret daid mearrádušaid maid Stuoradiggi loahpalaččat mearridii boazodoallošiehtadussan 2011/2012, ja čadahit dábalaš čadahanvugiid dan ektui mii guoská lálkaásahusaide ja muđui čuovvolemiid dan vuodđu, gč.17.02.11 šiehtadallamiid loahppaprotokolla.

Ráđdehus meannudii stáhtarádis cuoŋománu 1. beaivvi Prop 84 S (2010–2011) *Boazodoallošiehtadusa* 2011/2012, ja 2011 stáhtabušehta rievdadusat jna. Boazodoallošiehtadusa 2011/2012 rámma lea mearriduvvon 102 milj.ruvdno. Dán

áigodaga boazodoallošiehtadussii lea juolluduvvon 101milj. ruvno stáhtabušehta kap 1151 *Boazodoallošiehtadusa čadaheapmái*. Boazodoallošiehtadusa 2011/2012 áigodat lea suoidnemánu 1.beaivvis 2011 – geassemánu 30. beaivái 2012. Earret čilgehusaide mat gusket ekonomalaš váikkuhangaskaomiide mat dien áigodagas galget leat fámus, de sisttisdoallá proposišuvdna earet eará guovddáš hástalusaid ja bargamušaid mat leat boazodoalus.

Eanadoallo-ja biebmodepartemeanta bidjá iežas boazodoallošiehtadusevttohusas váldodeattu doaimmaide mat sáhttet veahkehit čadahit njuovvamiid dien áigodagas ja lasihit biergojođu. Dasa lassin bidjá departemeanta stuora deattu dasa ahte movttiidahttet márkanguvlui heivehuvvon buvttadeami ja árvoháhkama. Dáinna lágiin lea evttohus earenoamážit daid boazodolliid váste geain boazodoallu lea váldoealáhus. Lea čájehuvvon ahte go áhahuvvojedje dakkár doarjagat mat leat čadnon buvttadeapmái, daid doarjagiid sadjai mat eai lean čadnojuvvon buvttadeapmái, de lassánii boazonjuovvan, ja nu dat váikkuhii lassi árvoháhkamii boazoealáhusas. Ortnet ii leat olus rievdaduvvon mañnel nuppástuvvama, ja nu dat lea ge doaimmahan bissovašvuoda ja ovdanvuoda váikkuhandoarjapolitiikkas. Dan buori ovdáneami vuodul, ja danin go lea dárbu movttiidahttet ain eanet buvttadit ja geahpedit boazologu muhtun guovlluin Finnmárkkus, de mielddisbukta evttohus ahte galgat joatkit ja viidáseappot ovddidit doarjagiid mat leat čadnojuvvon buvttadeapmái.

Boazodoallit čájehit dál stuora dáhtu njuovvat eanet bohccuid. Seammás lea otná márkandilli dakkár mii ráddje man ollu bohccuid njuovahagat sáhttet vuostáiváldit. Go dilli lea nie, de lea ge Eanadoallo-ja biebmodepartemeanta välljen vásedin vuoruhit doaimmaid mat váikkuhit dasa ahte sáhttit fas máhccat eanet dábalaš márkandilálašvuhit, gos sáhttet sihkkarastit njuovvama ja bohccobierggu jođu márkaniin. Dasa lassin addá šiehtadus maid vejolašvuoda njuovvat eanet dan oktavuodas go orohagat galget čuovvolit dohkkehuvvon jođihannjuolggadusaid.

Mii guoská boazodoallonissoniidd dillái, de čujuhuvvo dasa ahte sis árbevirolaččat lea leamaš nanu sadji boazodoalus. Boazodoallonissonolbmot leat leamaš guovddážiis bearraša ealáhusvuogi organiseremis, ekonomii ja goziheamis, oahpaheamis ja mánáid ja nuoraid bajásgeassimis. Sii leat gorrón dárbbaslaš sujiid ja duddjon atnubiergasiid, ja leat maid bearráigeahččan dábalaš dálloalu.

Liikká lea nissonolbmuid dili boazodoalus dadistaga heddjonan. Sivvan dasa lea earet eará dat ahte ealáhus rievddai luonddubirgemis ruhtabirgemii. Dál lea dili nu ahte miha eanet bártnit ja dievddut leat čadnon boazodollui go nissonolbmot. Nissonolbmui leat buoret vejolašvuodát välljet eará barggaid, danin go sis lea buoret oahppu. Dievddut eai oáččo albma välljenvejolašvuodaid bargoeallimis danin go sis váilu oahppu. Ovdaneapmi čajeha oalle čielgasit ahte nissonolbmot guđdet boazoealáhusa ja nu maiddái sámi ássanguovvluid. Dákkár ovdaneamibáruid oaidná oba čielgasit Finnmárkkus.

Lea ulbmil nannet nissonolbmuid dili boazodoalus. Dan barggus lea guovddázis dat makkár politihka nissonolbmot geat leat čadnon boazodollui ieža hálidit ja váillahit. Dat ahte nissonolbmot leat fárus boazodoalus váikkuha dávjá bures dollui ekonomalaččat. Nissonolbmuid searvan lea maid dehálaš go dan geahččá kultuvrralaš ja sosiála oktavuodain. Dasa lassin deattuhuvvo maid ahte nissonolbmui lea guovddáš doaimma árbemáhtu fievrreameis mánáide ja nuoraide boazodoalus, nugo ovdamearkkadiehta giela, duoji ja borramušvieruid. Dien láhkái leat nissonolbmot mielde sirdimin ollu ábevirolaš osiid boazodoallokultuvrras boahitevaš buolvvaide. Maiddái rekrutterema hárrái lea dehálaš nannet nissonolbmuid dili boazodoalus.

Mañemus jagiid leat čadahuvvon mánga čielggadeami nissonolbmuid dili birra boazodoalus. 2010/2011 Boazodoallošiehtadallamiin bohte bealálaččat ovttaide das ahte nammadit bargojoavkku mii galgá geahčadit ja árvvoštallat daid čielggadeamiid mat dál juo leat gávdnamis. Ulbmil lei evttohit konkrehtalaš doaimmaid mat sáhtáše ovddidit dásseárvvu boazodoalus.

Ovdalaš go 2011/2012 Boazodoallošiehtadallamat álge, de ožžo šiehtadallanbealálaččat raportta «Dásseárvu boazodoalus». Raporta lea sihke viiddis ja vuđolaš ja das leat ollu evttohusat movt sáhtášii ovddidit dásseárvvu ja nannet nissonolbmuid dili boazodoalus. Raporttas leat hástalusat ja dat dárbbasa ángiris čuovvoleami.

Raporta čajeha makkár mearkkašupmi lea das go strategiijat ja doaimmat mat galget nannet nissonolbmuid dili, olahit hui viidát, ja ahte ferte árvvoštallat sihke dakkár doaimmaid mat leat dušše oanehis áiggi ja guhkit áiggi doaimmaid oktilasvuodas. Dat čajeha maid man dárbu lea oázžut ollu oassálastit beroštit ja váldit ovddasvástádusa diekkár barggus. Danin lea ge dehálaš ahte dat bargu čuovvovuvvo systemáhtalaš ja ulbmillaš vuogi mielde, ja ahte dan oktavuodas

vuoruhuvvo nu ahte árjanat biddjojuvvojit dohko gos dat eanemus ávkki dahket.

Eanadoallo- ja biebmodepartemeanta áigu čuovvolit raportta systemáhtalaččat ja vuđolaččat. Ja go doaimmat leat nu viidát ahte dat guoskkahit ollu ášahusaid/eiseválddiid, de áigu Eanadoallo-ja biebmodepartemeanta raportta čuovvolit dainna lágiin ahte sáddet dan álggos ovddasvástideaddji beliide gulaskuddamii ja árvvoštallamii. Vuoruhuvvo ahte NBR bearráigeahččá ahte ealáhus oázžu raportta ja beassá dan árvvoštallat ja buktit dasa cealkámuša. 2012/2013 Boazodoallošiehtadallamiin galgá nissonolbmuid dili nannendoaimmaid viidásit čuovvoleapmi digaštallojuvvojit vuđolaččat, ja ferte maid árvvoštallat makkár doaimmaid galgá vuoruhit.

Norga ja Ruotta loahpahedje šiehtadallamiid odđa boazodoallokonvenšuvnna hárrái guovvamánus 2009. Dalle soabadedje sáttagottit movt čállit konvenšuvnna oktan njuolggadusaiguin oktasaš hálddašanorgánaide maid evttohit ášahit, lassin guovloprotokollii mas guovllut leat geografálaččat juhkkovuvon. Šiehtadallamiid boadus lea doaimmahuvvon dien guovtti riikka ráđdehusaide viidásit čuovvoleapmái. Šiehtadallamiid bohtosa vuolláičálii Ruota eanadoalloministtar ja Norgga eanadoallo-ja biebmoministtar Ruotas golggotmánus 2009. Konvenšuvdna lea dál leamaš goappešat riikkain gulaskuddamiin. Ráđdehus áigu máhccat dán áššái Stuuradikkis dasto go ráhkada proposišuvnna mii guoska šiehtadusa ratifiseremii. Otná dilis lea vuos veaháš eahpečielggas goas odđa konvenšuvdna doaimmagoahtá.

Čujuhit Sámedikki jahkedieđáhusa 85.siidui, gos Sámediggi váillaha seammadássásaš meannudanvuogi mii guoská divatgeahpedeapmái ja boazodoalu jodihangoluide. Dan oktavuodas čujuhuvvo Prop 1 LS (2010–2011) Vearru ja divvagat 2011, gos Ruhtadandepartemeantta árvvoštallá Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvvi evttohusa dán áššis.

2.14.4 Bargu dieđáhusain Stuuradiggái mii guoská eanadoallo-ja biebmopolitihkkii

Eanadoallo-ja biebmodepartemeanta lea dál bargamin dieđáhusain Stuuradiggái eanadoallo-ja biebmopolitihka birra. Norggas lea ollu nupástuvvan sihke eanadoalus ja eanadoalu eavttuin ja industriijas man vuodđun lea eanadoallu. Dieđáhusas galgá lea ollislaš lahkoneapmi eanadoallo-ja biebmopolitihkkii. Das galget leat biebmopolitihkavuohta, biebmoadjebasvuohta, bor-

randábit, dearvvašvuohta ja biebmovallji dehálaš fáttát. Diedáhus galgá giedahallat buot beliid eanadoallo-ja biebmosuorggis, maiddái eanadoalu, vuovdedoalu, boazodoalu ja eará ealáhusaid mat vižžet veahkkeváriid eanadoalus. Viidáseappot galgá diedáhus sísttisdoallat árvovirjiid eanadoallo-ja biebmosuorggis, mat mannet geavaheaddjis, reidenladdasa bokte gávpái ja fas geavaheaddjai. Departemeanta lea čadahan hui viiddis proseassa mas ollugat leamaš fárus vai oazžu oaiviliid maid sáhtta geavahit go bargá diedáhusain. Váldoroganisašuvnnain ja Sámedikkis leamaš čoahkkimat departemeanttain.

2.14.5 Vuojahallan bohccot

Čujuhit Sámedikki jahkediedáhusa kapihttalii 5.8.2.

Johtalusdepartemeanta lea bivdán Ruovdemáđiidoaimmahaga ráhkadit doaibmaplána eastadit elliid šaddamis toga vuollái. Go eallit vuojahallojuvvojit, de dat lea váttisvuohta sihke elliid buresbirgemii, ruovdemáđii johtalussii ja daid olbmuide geaidda dat guoská.

Doaibmaplána čalmmustahtta ealggaid, bohcuid ja sávzzaid vuojahallama. Ruovdemáđiidoaimmahat lea bidjan vuosttaš mihttomearrin ahte vuojahallan elliid lohku galgá njiedjat 2275 eallis 2010:s gitta 1400 eallái 2013:s. Dat doaibma galgá čadahuvvot dálá juolludemiiguin. Dien mihttomeari joksas gáibida buori ovttasbarggu báikkálaš eiseválddiiguin ja earáiguin geaidda ášši guoská.

2.14.6 Finnmárkku riddogulástuslávdegoddi

Čujuhit Sámedikki jahkediedáhusa kapihttalii 6.1.5.

Sámediggi vuoruha bargguid mat gusket mearrasámiid vuogatvuodaid dohkkeheapmái ja nannemii, ja bargá ángirit Finnmárkku Riddogulástuslávdegotti čielggadusa, NÁČ:2008:5, čuovvolemiin. Maŋná ráhkkanahettičoahkkima áššis, mii lei 2009:s, lea Sámediggi ja Guolástus-ja riddodepartemeanta čadahan golbma politihkalaš ja njeallje hálddahaslaš konsultašuvnna ášši čuovvoleami hárrái 2010:s ja 2011:s. Maŋemus politihkalaš konsultašuvdnačoahkkimis Unjárgas miessemánu 9.beivvi 2011, bohte Guolástus-ja riddodepartemeanta ja sámediggeráddi ovttaoaiviliid das ahte galget čadahuvvot muhtun doaimmat Finnmárkku Guolástuslávdegotti čuovvolanbargun. Diet guokte bealálačča leat minddár ovttaoaivilis das ahte sis lea goabbatlágan ipmárus das man viidat álbmotriekti váikkuha guolá-

stanáššiin, muhto leat välljen várdat prinsihpalaš sierramielalašvuoda badjel ja čoahkket návccaid gávdnat doaimmaide materiálalaš sisdoalu. Doaibmaevttohusat sísttisdoallet earet eará lágas mearriduvvon guolástanrievtti – vissis eavttuid vuodul, lassieari rabas jovkui ja vejolašvuoda nannet báikkálaš váikkuheami guolástushálddašeamis.

Sámedikki eanetlohku attii dievasčoahkimis geassemánu 9.beivvi 2011 doarjaga doaibmaevttohusaide. Seammás celkkii Sámediggi ahte ágot bargat viidáseappot áššiin ahte oazžut dohkkehit historijálaš earenoamáš vuogatvuodaid guolásteapmái ja lasihit báikkálaš mieldemearridanválddi báikkálaš guolástushálddašeamis. Viidásit bargumannolat lea ahte ráđdehus ovddida ášši Stuoradiggái.

Ráđdehus áigu ovddidit ášši Stuoradiggái 2011 mielde.

2.14.7 Guolástanreguleremat/gonagasreabbá

Čujuhit Sámedikki jahkediedáhusa kapihttaliidda 5.5.3 ja 5.5.4.

Iešguđetlágan guolástemiid reguleremiid oktavuodas leat 2010:s ja 2011:s lágiduvvon maŋga čoahkkima gaskal Sámedikki ja Guolástusdirektoráhta, ja gaskal Sámedikki ja Guolástus-ja riddodepartemeantta. Sámedikki sávdaga mielde eai leat diet čoahkkimat leamaš formálalaš konsultašuvdnačoahkkimat, muhto dakkár čoahkkimat gos Sámediggi ovdal gulaskuddamiid lea beassan ovddidit oaiviliid ja ožžon daid mielde bargguide, ja dan maŋnil leamaš čoahkkimat departemeanttain ovdal go mearrádušat leat dahkkon. Sámediggi lea dovddahan ahte sis lea buorre ovttasbargu Guolástusdirektoráhtain guolástusreguleremiid ektui, ja 2010 čavčča sohpe sii eanet formálalaš čadahuvvugiid mat galget geahččaluvvot diekkár áššiin 2011:s.

Sámediggepresideanta lea deattuhan Guolástus-ja riddodepartementii ahte sin mielas leat guolástusreguleremat ovdánan buori guvlui, ja Sámediggi lea earenoamáš duhtavaš gonagasreabbá bivddu reguleremiiguin.

2.14.8 Mearrageavahus

Čujuhit Sámedikki jahkediedáhusa kapihttalii 5.5.5.

Go galget čadahuvvot ráđdádallamat Sámedikkiin boahktevaš bargomannolagaid birra mat gusket dorske-ja luossabiebmaniin, de áigu Guolástus-ja riddodepartemeanta lasihit ahte akvakulturláhki lea lasihuvvon sierra kapihtal álgoálbmogiid vuogatvuodaid birra. Dan kapihttalis boahda

ovdan ahte álgoálbmogiin ii leat earenoamáš ovdamunni eará ohcciid ektui go galget addojuvvot akvakulturlobit. Muhto sámi guolástandoaimmain sáhtta leat earenoamáš suodjalus mii hehte bidjama akvakulturhoidduid árbevirolaš guolástanbáikkiide. Dien beroštumi galget guolástuseiseválddit árvvoštallat akvakulturlobiid ohcamušaid meannudeamis. Boahhtevaš konsultašuvnnaid Sámedikkiin ferte geahččat dien ektui.

2.14.9 Báikkálaš guolle-ja guolástushálddašeapmi Deanučázadagas

Čujuhit Sámedikki jahkedieđáhusa kapihttali 5.5.2.

Guovvamánu 4.beavvi 2011 dohkkehii Gonagas stáhtarádis Láhkaásahusa báikkálaš guolle-ja guolástushálddašeami birra Deanučázadagas. Láhkaásahus čuovvu finnmárkkolága, mas nannejuvvo ahte báikkálaš olbmui Deatnogáttis leat earenoamáš guollebivdinrievttit, mat leat vuodđuduvvon lágas, áiggiid čađa bivdimii ja báikkálaš árbevieruide. Láhkaásahus lea goasii oalát huksejuvvon sierra lávdegotti («Deanulávdegotti») ovttajienalaš čielggadussii.

Láhkaásahus mielddisbuktá ahte áshuvvo báikkálaš hálddašandoaimmahus Deanučázadahkii; *Deanučázadaga guollehálddahus*. Doaimmat nugo guolásteami lágideapmi, bearráigeahčču, bivdoraporttat ja guollekoarttaid vuovdin sirdojuvvo stáhta eiseválddiin dien báikkálaš hálddašanasahussii. Muhto njuolggadusat mat gusket dien čázadaga luossabivdui, čuvvot oppa muddui Norgga-Suoma soahpamušaid, ja Norgga ja Suoma stáhtain lea ain ovddasvástádus sihkkarastit ceavzilis guolásteami.

Deanučázadaga guollehálddahusas galget leat ovcci áirasa. Vihtta áirasa nammadit luossabreavaoamasteaddjit, namalassii dat ássit geain leat fierbmun- ja buodđunvuoigatvuodat. Deanu ja Kárašjoga suohkanat nammadit goabbáge guokte áirasa geain lea stákkuin oaggunriekti. Hálddašanasahus vuodđuduvvui njukčamánu 29.beavvi 2011.

Deanujoga luossabearráigeahččankássa (Deanukássa) hálddaša Finnmárkkku fylkamánne, ja dan leat 2011 Rievdaduvvon našunálbušeahas evttohan sirdit dan ođđa hálddašanasahussii, Deanučázadaga guollehálddahussii, go sirdet hálddašeami stáhtas báikkálaš hálddašeapmái.

2.14.10 Davvi-Romssa ja Finnmárkkku luossaguolásteami reguleremiid rámmasoahpamuš

Čujuhit Sámedikki jahkedieđáhusa kapihttali 5.5.2.

Sámediggi ja Birasgáhttentdepartemeanta šiehtadeigga skábmamánu 2010 rámmasoahpamuša mii galgá sihkkarastit ahte vuoigatvuodoamasteaddjit besset vel eanet mielde Davvi-Romssa ja Finnmárkkku luossabivddu regulerembargguide. Dien soahpamuša vuodul áshuvvui guovvamánu 2011 viidát ovddasteaddji bargolávdegoddi mii galgá ráhkadit oktasaš vuodu birasgáhtteneiseválddiid ja Sámedikki konsultašuvnaide mat gusket Davvi-Romssa ja Finnmárkkku luossabivddu reguleremiidda 2012 rájes. Bargolávdegotti jodiha Luondduhálddašan direktoráhtta ja das leat áirasa Finnmárkkkuopmodagas ja eará vuoigatvuodoamasteaddjiid ovddasteaddjit geain lea guolástanriekti mearas ja jogain. Maiddá Sámedikkis ja Finnmárkkku ja Romssa Fylkesmánniin leat ovddasteaddjit lávdegottis.

2.14.11 Boraspirehálddašeapmi

Čujuhit Sámedikki jahkedieđáhusa kapihttali 5.10.

Go boraspireláhkaásahus rievdaduvvui čakčamánu 27. beavvi 2010, de oaččui Sámediggi eanet dadjamaša boraspirehálddašeamis. Skábmamánu 2010 nammadii sámediggeráđdi guokte ođđa lahtu 6., 7. ja 8.regiuvnnaid boraspirelávdegottiide ja ođđa lahtu 5.regiuvnna lávdegoddi.

2.14.12 Energiijarusttegat ja diekkárat

Čujuhit Sámedikki jahkedieđáhusa kapihttali 6.1.1.

Mii guoská 132 kV elfápmolinnjá ceggema váiddaáššái Vevelstadas Brønnøyi, de čujuha Oljoja energiijadepartemeanta dasa ahte departemeanta áššemeannudeami oktavuodas lágiduvjedje golbma konsultašuvdnačoahkkima Sámedikkiin ja orohagain masa dát ášši guoská. Nugo oaidná konsultašuvdnačoahkkimiid protokollain, de ii lean vejolaš boahit ovttaide áššis gokko elfápmolinnjá galggašii cegget. Dien golmma konsultašuvdnačoahkkimis mas ledje departemeanta, orohat ja Sámediggi, čadahuvvui buorre ja nana bargomannolat mii nannii váiddaáššii mearridanvuodu. Boazodoalu dihtii mearridii departemeanta dárkilit eavttuid movt gokčat liige bálkáhuvvon vehkiid goluid, ja movt gokčat

juridihkalaš ja boazodoallofágalaš vehkiid dárbašlaš goluid.

Gielddus giddet johtolatgeainnuid čuovvu boazodoallolága § 22. Nordlándda guovllustivra celkkii elfápmolinnjáášsis ahte giddden ii mearkkaš dušše dan ahte oalát caggá geainnu juogamainna. Gidden sáhtta leat maid jus lea juoga luonddus mii lea earalágan go láve leat, mii dahká bohccuid ráfeheapmin, ja baldá nu ahte bohccot eai gáro mannat elfápmolinnjá vuoli, maiddá dat galgá gullat giddengieldimii. Dat lea dan mielde maid Justisdepartemeanta lánkaossodat lea cealkán. Orohatstivra celkkii viidáseappat ahte elfápmolinnjá duohtavuodas boahká giddet johtolaga Fagerjordhumpen bokte; šaddá go dat oanehit vai guhkit áigái, dan ii dieđe. Oljo- ja energijadepartemeanta bijai mearrádusastis Lánkaossodaga dul-koma vuodđun, mii guoská giddengildosii boazodoallolága § 22 mielde. Čujuhuvvo dasa ahte Justisdepartemeanta ii giedahallan dárkileappot dan man váttis šattašii johtit bohccuiguin sisabakkema meaddel, ovdal go das lea sáhka johtingainnu ollislaš «giddemis». Orohat muitalii ahte bohccot mannet dálá elfápmolinnjá vuoli, danin go leat dagalduvagohtán linnjái. Departemeanta geavahii mearrádusastis vuodđun dan ahte seammaládje dáidet bohccot hárvanišgoahtit maiddá dan ođđa elfápmolinnjái.

2.15 Mánáidsuodjalus

Čujuhit Sámedikki jahkediedáhus kapihttali 7.1.2.

Joatkkaoahppu *Mánáidsuodjalus unnitloguálbmogiid geahččansajis* álggahuvvui 2008 čavčča ja joatkkašuvvui 2009:s. Joatkkaoahppu fállujuvvui allaskuvllain Finnmárkkus, Oslos, Lillehammeris ja Telemárkkus. Sámi geahččansadji deattuhuvvui oahpahasas. Joatkkaoahppu lea dál árvvoštallojuvvon, ja Mánáid-, dáseárvo- searvadahttindepartemeanta áigu dan árvvoštallama vuodul smiehttat galggašii go ain joaktit diekkár joatkkaoahppofálaldagain.

Sámedikki álgojurdaga vuodul leat álggahuvvon konsultašuvnnat mat gusket NÁČ 2009: 8 Gealbonannen mánáidsuodjalus čuovvoleapmái. Vuosttaš konsultašuvdna lei skábmamánu 10.beivvi 2010. Duogáš ráddádallamiidda lei go Sámediggi oavvildii ahte čielggadeamis eai leat doarvái bures giedahallan sámi mánáid voigatvuodaid.

Mánáid-, dáseárvo- ja searvadahttin departemeanta lea 2010:s maid čađahan konsultašuvdna

čoahkkimiid Sámedikkiin dan oktavuodas go leat evttoheamen lánkaásahusrievdadusa mii nanne bearráigeahču mii guoská sámi mánáid giela ja kultuvrra áimmahuššamii mánáidsuodjalusas.

Evttohus mas árvaluvvojit rievdadusat juovlamánu 18. beivvi 2003 lánkaásahussii nr. 1659 mii guoská biebmoruovttuide, ja evttohus mas árvaluvvo rievdadit juovlamánu 11. beivvi 2003 lánkaásahusa nr. 1564, mii guoská daid mánáid bearráigeahččamii geat leat mánáidsuodjalaninstitušvnnain fuolaheamis ja divššus, sáddejuvvui gulaskuddamii 2010 čavčča. Ulbmil evttohusaiguin lea čielggasindahkat ahte galgá čađahuvvot bearráigeahču gozihan dihtii sámi mánáid rievtti beassat doalahit iežaset giela ja kultuvrra, ja dat bearráigeahču galgá čuovvoluvvot biebmoruovttuin ja mánáidsuodjalanintitušvnnain. Evttohusat leat hábmejuvvon manjá Sámedikki ja Mánáid-, dáseárvo- ja searvadahttindepartemeanta konsultašuvdnačoahkkimiid.

Dasa lassin sáhtta namuhit ahte Mánáid-, dáseárvo- ja searvadahttindepartemeanta ovttagarvá Ođasmahttin-, hálddahuš- ja girkodepartemeanttain ja Sámedikkiin, sámegielaiddoaimma-plána bargguin, mas lea sáhka sámegiela deaivvadásajiid heiveheamis mánáide ja nuoraide astoáigesuorggis, ja vásáhusaid lonohallamis dan oktavuodas.

2.15.1 Mánáidviesut mat heivejit sámi mánáide

Golgotmánu 26. beivvi 2010 lágiduvvui konsultašuvdnačoahkkinn gaskal Sámedikki ja Justisdepartemeanta mas lei áššin movt lánčit dili nu ahte maiddá sámi mánát sáhttet geavahit mánáidviesuid. Lea čállojuvvon ja dohkkehuvvon protokolla konsultašuvnnain. Konsultašuvdna lea ovdalaš hálddahušdási konsultašuvnnaid čuovvoleapmi. Ráddádallamat leat čuovvoluvvun 2011:s Sámedikkiin ja Politidirektoráhtain dainna jurdaigiin ahte ráhkadit plána movt loktet duopmárdutkamiid ja politiijaid gelbolašvuoda veahkaválddálásáššiid meannudeamis; 2011 ja 2012 mielde ráhkadit strategiija dasa movt dovddiidahttit giela ja kultuvrra mánáin geaid várohit gillán veahkaválddálašvuoda, ja nannet ja ovddidit mánáidviesuid giella- ja kultur máhtu. Galgá lánččojuvvot dili čađahit doaimmaid mat nannejit fágaidgaskasaš gealboloktema dan barggus mii guoská seksualalaš veahkaválddálašvuhtii ja eará vearredaiguide mat dahkkojit mánáid vuostá. Dat guoská maid mánáide geain lea sámi duogáš.

2.16 Dearvvašvuohta sosiáladilli ja fuolahus

Čujhit Sámedikki jahkedieđáhusa 7.kapihttali.

2.16.1 Našunála Dearvvašvuođa- ja fuolahusplána

Dearvvašvuođa- ja fuolahusdepartemeanta álggahii ságastallama Sámedikkiin vai oažžu oaiviliid Našunála Dearvvašvuođa-ja fuolahusplána bargguide ja odđa lánkabargguide nugo álbmotdearvvašvuohtaláhkii ja láhkii mii guoská suohkaniid dearvvašvuođa- ja fuolahusbálvalusaide. Dán barggus leat čadahuvvon njeallje konsultašuvdnačoahkkima ámmátásis ja okta konsultašuvdnačoahkkin politihkalaš dásis. Barggus mii guoská álbmotdearvvašvuođaláhkii, leat Sámedikki áigumuša mielde namuhan proposišuvnnas mángga sajés, ja maiddá lánkamearkkašumis, man dehálaš diet lánkaevttohus lea sámii álbmogii. Sámediggi lea bivdán ahte lánkaevttohusa 6. paragrafii lasihuvvo ahte «suohkan galgá iežas plána-bargguin sihkkarastit ahte sámii álbmoga dárbbut deattuhuvvojit ja ahte daid áimmahuššá». Ii leat ovtamielalašvuohta dasa ahte lasihit diekkár sátnádeami lánkatekstii, earet eará danin go diekkár mearrádus guoská suohkana plána-bargguide plána-ja huksenlága mielde gos sámii beroštumit juo leat vuhtiiváldjuvvon. Jus suohkaniin bohtá ovdan ahte leat earenoamáš álbmotdearvvašvuhtii gullevaš hástalusat sámii álbmogis, de daddjo lánkaevttohusas ahte daid ankke galgá čuovvolit. Barggus mii guoská suohkaniid dearvvašvuođa-ja fuolahusbálvalusaide (Prop. 91 L (2010–2011)), lea Sámedikki áigumuša mielde namuhuvvon proposišuvnnas ahte lánkaevttohusas lea mearkkašupmi sámii álbmogii. Lea čujuhuvvon ahte lánkaevttohus, ja eará áššáigullevaš njuolggadusat, sistisdollet mánga oppalaš mearrádusa mat galget sihkkarastet sámii beroštumiid áimmahuššama buot suohkaniin. Suohkanat galget earet eará bearráigeahččat ahte pasieanta- ja geavaheddjiidáirasa jietna maid gullo dearvvašvuođa-ja fuolahusbálvalusa hábmemis, ja dat galgá maid guoskat sámii pasieanttaide ja geavaheddjiide. Dasa lassin sáhttet pasieantarietelága diehtjuohkinmearrádusat dadjat ahte galgá dábuhit dulkka, dahje ahte galgá leat sámegiela gii addá bálvalusa pasientii vai son nagoda oažžut dohkálaš dieđuid.

Proposišuvnnas lea mángga sajés čujuhuvvon man dehálaš lea áimmahuššat sámii beroštumiid ja rivttiid mat leat sámelágas mearriduvvon. Dat dad-

djo mángga lánkamearrádusaid sierra mearkkašumiin, ja maiddá lága ulbmilmearrádusas. Lea maid váldjuvvon mielde earenoamášreguleren mii dadjá ahte sámegielaid hálddašanguovllu suohkanat galget bearráigeahččat ahte sámii pasieanttaid ja geavaheddjiid dárbbut heivehuvvon bálvalusaide deattuhuvvojit bálvalusaide hábmemis, geahča lánkaevttohusa § 3–10 njeallját láddasa. Konsultašuvdnačoahkkimiin sávvai Sámediggi viiddit dien mearrádusa nu ahte dat gusto maiddá suohkaniidda olggobealde sámegiela hálddašanguovllu. Dearvvašvuođa- ja fuolahusdepartemeanta ii miehtan dasa, ja proposišuvnnas čujuhuvvo dasa ahte diekkár viiddideapmi dagaha hálddahuslaš ja ekonomalaš váikkuhusaid mat eai leat čielggaduvvon.

Dearvvašvuođa- ja fuolahusdepartemeanta lea ovttas Dearvvašvuođadirektoráhtain fitnan Guovdageainnu, Kárášjoga, Divttasvuona, Stáiggu, Hámpir ja Snoase suohkaniin, čohkken dihte eanet máhtu báikkálaš sámii dilálašvuođaid birra, ja juohkin dihtii dieđuid ovttasdoaimmaođastusa, NHOP bargguid ja odđa lágaid birra. Ollu diein suohkaniin lea guossástallan lágiduvvon dearvvašvuođafágalaš birrasii. Guossástallamat čadahuvvo 2010:s ja álgojahkebealis 2011.

Okta hástalusain leamaš gávnnaht movt galgá gokčat dárbbu mii lea ásaht ráđdeaddibálvalusa máttasámi guvlui, man doaimbabáiki galgá leat Snoase suohkan. Dán áššái ii leat dán áigodagas gávdnon čoavddus.

Dasa lassin lea lágiduvvon okta konsultašuvdnačoahkkin Sámedikkiin dan oktavuodas go leat ráhkadeamen regionála dearvvašvuođadoaimmahaide 2011 barggahandokumeanta. Dán áššis bohte ovttaide das movt dokumeanttaid teakstá galgá čállojuvot.

Dearvvašvuođadoaimmahušlága § 24 mielde välljejuvvojit dearvvašvuođadoaimmahaide stivralahtut guovtti jahkái. Doaimmahaide čoahkkinis odđajagimánus 2010 nammaduvvo odđa stivralahtut regionála dearvvašvuođadoaimmahaide maid oamasteaddjit nammadedje. Stivralahtut mat oamasteddjiid bealis välljejuvvojit, nammaduvvojit dearvvašvuođadoaimmahušlága § 21 goalmát láddasa mielde. 2006 rájes lea leamaš gáibádussan ahte eanetlohku oamasteddjiid nammaduvvon stivralahtuin galget välljejuvot evttohusvuohtaválljejuvvon olbmuid gaskkas. Oslo suohkan, fylkasuohkanat ja Sámediggi evttohedje álbmotválljejuvvon evttohasaid dalle go nammaduvvo odđa stivrát regionála dearvvašvuođadoaimmahaide.

2.16.2 Kriminálafuolahus mii heive sámi fánggaid dárbbuide

Sámeláhka áimmahuššá sámegielagiid rivttiid geat galget ránggáštusa čadahit. Kriminálafuolahus namahuvvo paragrafain 3–4. Diet mearrádušat mearkašit earet eará dan ahte sis geat hálidit sámegiela geavahit iežaset beroštumiid áimmahuššamis kriminálafuolahusas sámegiela hálddašanguovllus, lea vuoigatvuohta oažžut bálvalusa sámegillii. Danin fertejit kriminálafuolahusas leat bargit geat máhttet sámegiela ja geain lea sámi kulturmáhttu. Giddagasbálvvat Norggas ožžot oahpu Kriminálafuolahusa oahppoguovddážiš (KRUS). Jus guoktásis ohcciiin dien ohppui árvoštallo leat juste seammalágan máhtolašvuohta, de galgá ohcci gii máhtta sámegiela vuoruhuvvot sisaváldimis.

Dubmehallon sápmelaččaid dáfus lea kriminálafuolahus gidden váldofuomášumi doaimaide mat vuhtiiváldet dan ahte sii besset geavahit ja doalahit sámegiela. Muhto Vuoddolága § 110a ferte almmatge ipmirdit nu ahte lea stáhta eiseválddiid ovddasvástádus láchit ránggáštusdili nu ahte vuhtiiváldet sámi kultuvrra ja servodatdili viiddis áddejumis doppe gos dat praktihkalaččat lea vejolaš. Daid dilálašvuođaid vuodul – mat leat namuhuvvon stuoradiggediedáhusas nr. 37 (2007–2008) *Ránggáštus mii doaibmá* – lea Justisdepartemeanta vuodđudan bargojoavkku mii galgá guorahallat sámiid ránggáštusdili geat čohkkájit giddagasain. Joavku galgá kártet makkár eará veahkkeváriide ja sierralágan doaimaide lea dárbu, go daid doaimmaid mat gusket iežaset giela vuhtiiváldimii. Joavku lea ožžon mañiduvvot áiggi goas gárvvistit raportta, geasemánu 30. beaivvi 2011 rájes juovlamánu 31. beaivái 2011.

Duopmostuollohálddahusa vuodđudii 2010 gida bargojoavkku man bargun galgá leat čielggadit iešguđetlágan čuolmmaid mat gusket sámi dimenšuvdnii riekteásahusas. Bargojoavku attii iežas raportta Duopmostuollohálddahussii ođđajagimánu 17. beaivvi 2011. Duopmostuollohálddahus lea sádden raportta gulaskuddamii.

Bargojoavku lea raporttastis čilgen daid riektegeatnegasvuođaid mat duopmostuoluin ja Duopmostuollohálddahusas leat sámi álbmoga ektui Norggas. Raporttas čilgejuvvo movt dieid geatnegasvuođaid čuvvot otná dilis, ja čujuhuvvo maid hástalusaide ja makkár buoridanvejolašvuođat livčče. Raporttas evttohit maid mihttomeriid bargui mii guoská sámi dimenšuvnna vuhtiiváldimii riekteásahusas, ja doaimmaid mat veahkehit olahit daid mihttomeriid.

2.17 Bargo- ja čálgoetáhtta

Bargodepartemeanta dáhttu, seammaláde go Sámediggi ge, sihkkarastit ahte sámegielagat ožžot NAV-vuogádagas veahki olbmui geain lea sámegielmáhttu ja kulturgelbbolašvuohta, ja geat dovdet sámi servodatdilálašvuođaid.

Bargo- ja čálgoetáhtta ovddasvástádus lea čadahit guovddáš osiid bargo-ja čálgopolitihkas. Lassin dasa ahte jođihit etáhtta bargguid dien suorggis, galgá Bargo-ja čálgodirektoráhtta maid dái áimmahuššat bargguid maid gullet sosiála- ja eallindilisuorgái.

2.17.1 Diedut sámegillii bargo-ja čálgohálddahusas

2010:s ovddiduvvo nav.no sámegiel siiddut viidáseappot, vai buorebut sáhttet almmuhit ođasartihkkaliid mat gusket fágii ja doarjagiidda. Buot diedut ja buot skovit mat jorgaluvvojit sámegillii, almmuhuvvojit nav.no sámegiel siidduin. Jorgaleapmi davvisámegillii vuoruhuvvo, danin go eanas sámegiel geavaheadjit hupmet dan giela.

Mañemus kvartálas 2010:s čadahii Bargo-ja čálgoetáhtta gažadaniskkadeami mas jearahallojuvvo daid NAV-kantuvrraid bargit Finnmarkkus mat gullet dan vida suohkanii mat leat mielde sámegiela hálddašanguovllus. Iskkadeami boadus galgá geavahuvvot vuodđun dasa movt jorgalanbargguid sámegillii galgá vuoruhit 2011:s.

Departemeanta juolludanreivves 2011 Bargo-ja čálgoetáhttii daddjo ahte Bargo- ja čálgoetáhtta galgá ain gozihit dan ahte etáhtta diedut, ohcanskovit, mearrádušat jna. leat čállojuvvon nu čielga ja áddehahte gillii ahte geavaheddjiide galgá leat álki daid ipmirdit. Bargo-ja čálgoetáhtta galgá gidet fuomášumi dasa makkár dárbbut leat jorgalit váldodieđuid ja maid dái goas lea dárbu geavahit dulkka. Bargo-ja čálgoetáhtta galgá ain čuovvut doaimmaid mat bohtet ovdan sámegielaid doaimpláνας.

2.17.2 Čadahit geavaheddjiidiskkadeami sámegillii

Vásáhusat vuosttaš sámegiel geavaheddjiid iskkademiin Finnmarkkus 2009:s čájahit ahte geavaheddjiid iskkadeamit sámegillii fertejit leat oassin stuorát barggus. Ii čadahuvvon sierra sámi geavaheddjiidiskkadeapmi 2010:s, dan sadjái barge oažžut sámi iskkadeami oassin báikkálaš geavaheddjiidiskkademiide. Finnmarkkus galget čadahit báikkálaš geavaheddjiidiskkadeamit buot NAV-kantuvrrain álgojahkebealis 2011. Gažaldagat mat

gusket earenoamážit sámi geavaheddjiide, galget leat oassin dan iskkadeamis dain suohkaniin mat gullet sámegeiela hálddašanguvlui dien fylkkas.

2011 juolludanreivve mielde galgá Bargo- ja čálgoetáhtta čadahit persongeavaheddjiidiskkadeamiid juohke jagi. Dat lea iskkadeapmi mas leat mielde válljejuvvon oassi etáhta geavaheddjiin. Dasa lassin galget čadahuvvot vissis earenoamášiskkadeamit. Galgá maid jahkásaččat čadahuvvot geavaheddjiidiskkadeapmi mii guoská bargoaddiide.

Persongeavaheaddjeiskkadeapmi mii čadahuvvo 2011:s, galgá earenoamážit sáhttit čuvget dan movt geavaheaddjit árvvoštallet diehtjuohkima penšunsuorggis, mii guoská daid olbmuide geat leat dan guđa jagis riegádan geat sáhttet ahkepenšuvnna oazžut álbmotoajus daid odđa penšunjuolggadusaid mielde main lea heivehanmuni. Sámegeiel guovlluin galget jámma čada-

huvvot báikkálaš geavaheddjiidiskkadeamit. Bargo- ja čálgodirektoráhtta galgá árvvoštallat man dávjá dat galget čadahuvvot ja makkár viidodat dain galgá báikkálaš dárbbuid ektui. Iskkadeami bohtosat galget leat vuodđun hálddahusa bálvalusaid ovddideamis, maiddá dan ektui ahte fálaldagat geavaheddjiide galget šaddat buorebut ja beaktileappot.

Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanta

r á v v e :

Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartementtas ráva skábmamánu 25. beaivve 2011 mii guoská Sámedikki 2010 doaimmaide sáddejuvvo Stutoradiggái.

Mielddus 1**Sámedikki jahkedieđáhus 2010****1 Álggahus**

Sámediggi lea Norgga sámiid ovddasteaddji álbmotválljen orgána. 39 áirasa välljejuvvojit 7 válgabiires juohke njealját jagi. Sámediggi galgá nannet sámiid politihkalaš sajádaga ja ovddidit sámiid beroštumiid Norggas, bargat dan ala ahte sámi álbmot giedahallojuvvo ovttáarvosaččat ja vuoiggalaččat ja bargat dan ala ahte sámit sáhttet sealluhit ja ovddidit gielaset, kultuvrraset ja servodagaset.

Sámediggi bargá buotlágan áššiiguin iešguđet servodatsurggiin, mat gusket erenoamážit sámiide, dasa lassin ahte dat buktá cealkámušaid ja lea almmolaš eiseválddiid gulaskuddaninstánsa. Sámediggi hálddaša oasi ruđain, mat juolluduvvojit sámi áššiide stáhtabušehtas, ja Sámedikki bokte leat sámit Norggas ožžon dihto mearrideami kultuvrras, gielas, oahpahusas, kulturmuitosuodjalusas ja ealáhusain.

Sámedikki jahkedieđáhusas leat Sámedikki politihkalaš ja hálddahuslaš doaimmat 2010:s válddahuvvon. Jahkedieđáhusas raporterejuvvo iešguđet fágasurggiid váldoulbmiliid ja oasseulbmiliid čuovvoleapmi ja 2010 bušehta váikkuhangaskaomiid geavaheapmi.

Váikkuhangaskaomiid geavaheapmi lea okta strategiijain ulbmiliid juksamis. Váikkuhangaskaopmeortnegat raporterejuvvojit juohke fágakapihttalas. Váikkuhangaskaopmeortnegiidda leat mearriduvvon sierra ulbmilat ja vuoruheamit.

Sámedikki 2010 rehketdoallu lea mielddusin jahkedieđáhusii.

1.1 Bušehttabargovuogit

Konsultašuvdnašiehtadus gaskal Ráddehusa ja Sámedikki ásavuvvui 2005:s, ja lea vuolláičállon stáhtarádis Erna Solberg ja sámediggepresideanttas Sven-Roald Nystø. Šiehtadus lea boadus Ráddehusa geatnegasvuodain nu mot ovdanbohtet ILO-soahpamušas 169, ja vásáhusain Finnmarkkulága proseassas. Finnmarkkulága proseassa oktavuodas lei soahpameahttuvuohta gaskal

Ráddehusa ja Sámedikki, ja danne lei dárbu čadahit njuolggokonsultašuvnnaid gaskal Stuoradikki Justiisalávdegotti ja Sámedikki. Dáid vásáhusaid vuodul mieđihuvvui ahte lea dárbu konsultašuvdnabargovugiide boahhteáiggis gaskal Ráddehusa ja Sámedikki.

Bušehttabargovuogit eai lean 2005 konsultašuvdnašiehtadusas mielde. Dalle sohpe ráddehus ja Sámediggi geahčadit bušehttabargovugiid sierra áššin, dan sivas go leat čuožžilan olu erenoamáš čuolmmat dan geažil. Danne nammaduvvui 2006:s departemeanttaid gaskasaš bargovoavku mas Sámediggi maid ovdastuvvui. Bargovoavku buvttii raportta cuoŋománus 2007 ja evttohii ovttajienalaččat ahte juohke jagi galget čadahuvvot šiehtadallamat/konsultašuvnna Sámedikki doaimma ja eará sámi oktavuodaid bajimus ekonomalaš rámmaid birra.

Sámediggi meannudii raportta ja konkluderii ahte ferte dakkár bargovugiid ásaht gos Sámediggi gártá duohta šiehtadallanposišuvdnii ekonomalaš rámmaeavttuid birra. St.dieđáhusas nr. 28 (2007–2008) Sáme politihka birra dovddaha ráddehus ahte ii leat mielas čuovvolit bargovoavkku ávžžuhusa. Bušehttabargovugiid evttohus biddjui Sámediggái maŋnel. Dán modelliid ii leat Sámediggi ovttaoavilis dan sivas go dat ii vuhtiváldde Norgga álbmotrievttálaš geatnegasvuodaid. Stuoradiggedieđáhusa sisdoalu birra ii leat konsulterejuvvon.

Njukčamánu 2010 sáddii Sámediggi Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartementii notáhta proseassaevttohusain mas áigumuššan lea ásaht bušehttabargovugiid mat čuvvot konsultašuvdnageatnegasvuodaid ja maid vuodul bušehttarámmat sámi ulbmiliidda livčče einnoštahti. Sámediggi oaččui hálddahuslaš čoačkkima Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartementtain ja Ruhtadandepartementtain skábmamánu 2010. Dán čoačkkimis deattuhuvvui garrasit ahte diekkáraš prosessii ii lean vuoddu, danne go ráddehus lea juo dahkan oavila dán áššis. Ráddehusa bealis ii leat áigequodil digaštallat

eará go mekanismmaid mat leat heivehuvvon jahkásaš čoahkkimii Ruhtadandepartemeanttain.

Fásta jahkebeallásaš čoahkkimis juovlamánu 2010 gaskal sámi áššiid stáhtaráđi ja sámediggepresideantta deattuhii stáhtaráđdi ahte ráđdehus oavvilda ahte bušehttadoaibmabijut eai leat konsultašuvdnageatnegahtti áššit. Dat rihkku buot álbmotrievttálaš árvoštallamiid. *Riikkaidgaskasaš rievttálaš standárddat ásahit bajimus rámmaid stáhta ekonomalaš geatnegasvuodaide sámi álbmoga ektui.* Sámediggi gávnnaša *šállošemiin* ahte ovdalaš soahpamuš dan ektui ahte bušehttabargovuogit galget gehččojuvvot sierra áššin, ii gusto šat. Sámediggi oavvilda ahte ráđdehus lea konkluderen dán áššis almmá ovdalgihtii konsultašuvnna haga Sámedikkiin. Danne ii leat maŋnel 2007 leamaš iige leat systemáhtalaš bargu bušehttabargovugiid čielggadeami ektui. *Dat lea duodalaš dilli danne go ovttasbargu gaskal Sámedikki ja stáhta bušehttaáššiid birra lea áibbas dárbbaslaš sámi iešmearrideami ovddideami dihte.* Sámediggi oavvilda ahte ovttasbargu nanne gaskal ráđdehusa ja stáhta lea vuoddoeaktu jus galgá nagodit ovdánit hástalusaid ektui bušehttaáššiin. *Dan ii sáhte ollašuhttit jus eai leat bargovuogit bušehttaáššiid konsultašuvnnaid ja siehtadallamiid ektui gaskal stáhtalaš eiseválddiid ja Sámedikki.* *Dat livččii hábmen formála vuoddojuolggi ja rámma daidda garra hástalusaid mat min ovddabealde leat iešmearrideami ekonomalaš beliid ektui.*

1.2 Galledeaddjit 2010

Sámediggi lea ásaš mii bokta stuora beroštumi viidát olggobealde Norgga rájiid. Eanet ja eanet almmolaš ovddasteaddjit iešguđet stáhtain fitnet Sámedikkis. 2010:s lei Bolivia presideanta Mr. Evo Morales Sámedikkis. Oktasaš hástalusat, nugo dálkkádathástalusat digaštalloje čoahkkimis.

Guatemala kulturministtar Mr. Jeronimo Lanerio finai Sámedikkis čakčat 2010. Galledeami ulbmil lei lonohallat vásáhusaid konsultašuvnnaid birra ILO soahpamuša 169 vuodul. Kulturministtar háliidii gullat makkár vásáhusat Sámedikkis leat konsultašuvdnašiehtadusain, sihke buriid ja heajos beliid.

Frankriikka ambassadevra Norggas, Brigitte Collet, ja Bosnia ja Hertzegovina ambassadevra Norggas Elma Kovacevics leat maid fitnan Sámedikkis 2010:s. Oahppaladdamis sii ožžo dieđuid Sámedikki birra. Dálkkádatdutki professor Robert Corell finai Sámedikkis geasset 2010. Son čájehii «Arctic Governance» raportta sámediggepresidentii Egil Ollii. Raporta

árvoštallá ja evttoha movt galggašii olahit ceavzilis ja vuoiggalaš boahpteáiggi Árkisas.

Badjelaš duháť olbmo fitne Sámedikkis 2010:s. Geassemánuid fitnet olu turisttat Sámediggevisttis Kárášjogas. Sámedikkis leat sierra oahpisteaddjit geassemánuid. Juohke beaivvi diibmu 13.00 olles jagi fállá Sámediggi oahpisteami sámediggevisttis.

1.3 Doarjjastivra

Sámediggi mearridii heaittihit doarjjastivrra 01.01.11 rájes. Dat mielddisbukta jođáneabbo áššemeannudeami ja buoret bálvalusa ohcciide. Dat maiddá alkida áššemeannudeami ja mielddisbukta seastima bušehta ektui. Álggaheddjiide sáhtta mearkkašit ahte jođáneabbo besset duohtandahkat iežaset álggahanplánaid.

1.4 Verdde-prošeakta

Verddeprošeavtta ulbmil lea fátmastit mánaid, nuoraid ja boarrásiid oktasaš prošeaktii, ja geavahit sámi boarrásiid máhtolašvuoda čalmmustahttimis mávssolaš árbedieđu nu ahte gilvvášii buoret ipmárdusa ja seailuheami dán máhtolašvuhtii, agi, kultuvrra, giela ja geográfalaš gullevašvuoda rastá.

Sámediggi lea váldán oktavuoda Áltta suohkaniin ja Guovdageainnu suohkaniin ja bivdán suohkaniid álggahit dakkár ovttasbargoprošeavtta.

1.5 Dásseárvodoaibmabijut

Gáldu – álgoálbmotvuoigatvuodaid gelbbolašvuodaguovddáš lea álggahan prošeavtta mii galgá bistit 3 jagi dásseárvvu ja sámi servodagaid mánngabealatvuoda birra. Ođasmahttin-, hálddahuš- ja girkodepartemeanta, Mánaid- ja dásseárvodepartemeanta ja Sámediggi dorjot dan prošeavtta ruđalaččat. Prošeavttas barget vealaheami vuostá ja dásseárvvu ja beasatlašvuoda ovddas. Prošeavtta vuolggasadjin leat dat bealit mat leat vuodđun vealahepmái nu go sohkahealli, seksuála sodju, čearddalašvuoha ja doaimmashehtteheapmi mat gehččojuvvojit ovttas dalle go lea relevanta.

Oassin prošeavtta álggahandoaimmas bovdiid Gáldu seminárii 16.11.2010. Seminára ulbmil lei čohkket olbmuid geain leat gelbbolašvuoha ja vásáhusat dán surggiin, ja geain leat jurdagat dásseárvvu ja mánngabealatvuoda ovddideami birra sámi servodagas. Sámediggi oassálasttii álggahanseminárii 16.11.2010 mas lei dásseárvvu ja mánngabealatvuoha fáddán. Sámediggi ovddidii ee. dárbbu sohkahealduodašteapmái dásseárvvu

birra, ja hásttuhii Gáldu geahčadit iežaset prošeavtta iešmearrideami birra ja dásseárvoprošeavtta oktan.

Sámi parlamentáralaš rádi doaibmaplána 1.11.2008–31.12.2010 oktavuodas, lea Norgga sámediggi ožžon ovddasvástádussan doaibmaplána čuoggái 2.5 dásseárvvu birra. Norgga sámediggi lea dohkkehan Dásseárvvu doaibmaplána 2009–2013. Ruota sámediggi dohkkehii juo 2004:s iežas dásseárvoprográmma (Jämställhdetsprogram). Suoma sámedikkis leat dieđihan ahte áigot ráhkadit dakkár plána.

Lea sáddejuvvon gulaskuddancealkámuš NOU 2009: 14:i Et helhetlig diskrimineringsvern (ollislaš vealahansuodjalus). Sámediggi lea duhtavaš Ráđdehusa bargguin nannet vealahansuodjalusa norgga lágain. Suodjalus vealaheami vuostá lea vuodđovuoigatvuohta min servodagas, ja danne lea dehálaš suddjet dán vuoigatvuođa vuodđolágas.

Sámediggi lágidii nissonbeaivvi njukčamánu 8. b. seminára sámi servodaga dásseárvohástalusaid birra. Dainna háliidii Sámediggi čalmmustahttit nissonolbmuid saji sámi servodagas. Sámediggeráđdi háliida ahte dásseárvu galggašii leat lunddolaš oassin politihkkahábmemis. Sámediggeráđdi áigu juohke jagi čalmmustahttit nissonbeaivvi, iešgudetlágan fáttáiguin ja iešgudet báikkiin.

Sámediggeráđdi buvttii cealkámušaid Norgga 8. raportii ON nissonvealahansuoddegoddi (CEDAW). Cealkámušas ovddiduvvui ahte leat unnán dutkan ja gávdnojit unnán statistihkat dásseárvohástalusaid birra sámi servodagas, sámi nissoniid dearvvašvuođa birra ja sámi nissoniid birra vuodđoealáhusain.

Sámediggi searvvai Sámi NissonForuma seminárii ja jahkečoahkkimii Stockholmas 16.10.2010. Seminára fáddá lei nissoniid vuoigatvuođat ja iešmearrideapmi. Seminára lea oassin stuorát prošeavttas. Prošeavtta váldomihttu lea buoridit máhtolašvuođa sámi ja álgoálbmogiid iešmearrideami birra nissonperspektiivas, ja bajidit dan máhtolašvuođa stáhtusa. Iežas sáhkavuo- rus dajai sámediggeráđdi ahte lea hui dehálaš ja áigeguovdilis fáddá maid Sámi NissonForum ovdida. Sámediggeráđdi mitalii viidáset movt Sámediggi bargá iešmearridemiin sohkabealperspektiivas. Deháleamos reaidu dan barggus lea Sámedikki doaibmaplána dásseárvvu várás.

1.6 Konsultašuvnnat

Álbmotrievtti bokte lea norgga eiseválddiin geatnegasvuohta konsulteret sápmelaččaiguin áššiin mat gusket sámi servodahkii. Danne lea mearri-

duvvon šiehtadus gaskal stáhta ja Sámedikki mi- stivre movt konsultašuvnnat galget jodihuvvot. Konsultašuvdnabargovuogit gusket buot lágan áššiide, nu go ovdamearkka dihte láhka- bargguide dahje hálddahaslaš doaimmaide mat sáhttet váikkuhit njuolga sámi beroštusaide. Konsultašuvnnat eai galgga loahpahuvvot nu guhká go Sámediggi ja stáhta oavvildit ahte lea vejolaš soa- badit.

2010:s leat čuovvovaš áššiin čadahuvvon konsultašuvnnat:

1.6.1 Oahpahus

- Konsultašuvnnat mandáhta, lávdegodde- čoahkádusa ja čállingotti birra sámi dutkama ja alit oahpu lávdegoddá
- Lávdegoddečoahkádus sámi dutkama ja alit oahpu lávdegoddá, doaibmabijuid birra ráđdehusa dutkandieđáhusii, Máhttodepartemeanta
- Sámedikki searvan Oahpu máhttguovddáža ásaheapmái. Máhttodepartemeanta
- Vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahpu rámmaplána lánkaásahusa mearrideapmi 1.– 7. ceahkkái ja 5.–10. ceahkkái.
- Sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahpu rámmaplána lánkaásahusa mearrideapmi 1.– 7. ceahkkái ja 5.–10. ceahkkái Sámi allaskuvllas.
- Vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahpu nationála njuolggadusat
- Doarjjanjuolggadusat oahppolihtuide, rávisolbmuid oahpahusláhka. Máhttodepartemeanta.
- Nammadeapmi ja mandáhta nationála rámmaplánalávdegoddá dárkkistuvvon ovdaskuvlaoahpaheaddjiohppui. Máhttodepartemeanta
- Miellahtu ja várrelahtu nammadeapmi Gaska- Norgga foandaregiovndii ja Davvi-Norgga foandaregiovndii (regionála dutkanfoanda), politihkalaš konsultašuvnnaid maŋjel borgemánu 2009.

1.6.2 Giella

- Ráđdehusa sámegiella doaibmaplána, Ođas- mahttin-, hálddahas- ja girkodepartemeanta

1.6.3 Kultuvra

- Viessoláigoruhtadeapmi, Kulturdepartemeanta

1.6.4 Ealáhus

- Riddoguoálastuslávdegotti evttohus, NAČ 2008:5, Guolástus- ja riddodepartemeanta

- Láhkaásahusat báikkálaš vuoigatvuodaid birra guollebivddu hálddašeamis Deanus ja dan oalgejogain, Birasgáhttendepartemeanta
- Luossabivddu reguleren mearas ja jogain Davvi-Romssas ja Finnmárkkus, Birasgáhttendepartemeanta
- Gonagasreappá hálddašeami láhkaásahusa dárkkisteapmi, Guolástus- ja riddodepartemeanta / Guolástusdirektoráhtta
- 2011 guolástemiid reguleren, Guolástus- ja riddodepartemeanta / Guolástusdirektoráhtta
- Riddonjuorju (mearranjiččas) reguleren, Guolástusdepartemeanta
- Boazodoalu riikkaidgaskasaš fága- ja gaskkustanguovddáza, ovdalaš ICR, njuolggadusaid dárkkisteapmi, Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanta
- Boraspireláhkaásahusat, Birasgáhttendepartemeanta
- Davvi-Trøndelaga boraspire – boazodoalu riidodási unnideami bargojoavkku raportta čuovvoleapmi, Birasgáhttendepartemeanta ja Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta
- Dieđáhus Seiskalláfjellet bieggafápmorusttega birra Rávddá suohkanis, Nordlándda fylka. Nord-Norsk Vindkraft AS. 147 MW, Norgga čázádat- ja energiijadirektoráhtta (NČE)
- Dieđáhus Kvalhovudet bieggafápmorusttega birra Rávddá suohkanis, Nordlándda fylka. Nord-Norsk Vindkraft AS. 33 MW, Norgga čázádat- ja energiijadirektoráhtta (NČE)
- Dieđáhus Sjonfjellet i Roaváda ja Nesna suohkaniin nr I, Nordlándda fylka. Nord-Norsk Vindkraft AS. 436 MW, Norgga čázádat- ja energiijadirektoráhtta (NČE)
- Dieđáhus Sjonfjellet Roaváda ja Nesna suohkaniin nr II, Nordlándda fylka. Norsk Grønnkraft AS. 360 MW, Norgga čázádat- ja energiijadirektoráhtta (NČE)
- Bieggafápmorusttetohcan Hamnefjell:s Báhcavuona gielddas, Finnmárkku fylka. Statoil ASA. 160 MW, Norgga čázádat- ja energiijadirektoráhtta (NČE)
- Bieggafápmorusttetohcan Dutnjesvuonas Ákņovági suohkanis, Finnmárkku fylka. Vindkraft Nord AS. 10 MW, Norgga čázádat- ja energiijadirektoráhtta (NČE)
- Rohkunbori álbmotmeahci loahpalaš suodjalusevttohus Bearddu suohkanis Romssa fylkkas, Birasgáhttendepartemeanta
- Divtasvuodna-Vuodnabahta mariidna suodjalusplánas 2010, Birasgáhttendepartemeanta

1.6.5 *Areálat*

- 132 kV- el-fápmolinijá huksen Vevelstad ja Brønnøy suohkaniin, Oljo- ja energiijadepartemeanta
- Statnett konsešuvdnaohcan hukset ođđa 420 kV el-fápmolinijá gaskal Báhcavuona ja Hámárfeasta, Norgga čázádat- ja energiijadirektoráhtta
- Dieđáhus Fálesnuori bieggafápmorusttega birra Fálesnuori suohkanis, Finnmárku fylka. Fred.Olsen Renewables AS. 280 MW, Norgga čázádat- ja energiijadirektoráhtta
- Dieđáhus Fálesrášša bieggafápmorusttega birra Fálesnuori suohkanis, Finnmárku fylka. Finnmark Kraft AS. 430 MW, Norgga čázádat- ja energiijadirektoráhtta
- Dieđáhus Gidni/Nordkyn bieggafápmorusttega birra Davvesiidda ja Gángaviikka gielddain, Finnmárku fylka. Statkraft Development DA. 750 MW, Norgga čázádat- ja energiijadirektoráhtta
- Dieđáhus Kovfjellet bieggafápmorusttega birra Vaapste suohkanis, Nordlándda fylka. Nord-Norsk Vindkraft AS. 57 MW, Norgga čázádat- ja energiijadirektoráhtta
- Dieđáhus Stortuva bieggafápmorusttega birra Vaapste suohkanis, Nordlándda fylka. Nord-Norsk vindkraft AS. 70 MW, Norgga čázádat- ja energiijadirektoráhtta

1.6.6 *Dearvvašvuohta, sosiála ja fuolahus*

- Kárášjoga oahpahušbuohcceviessu nuppástuhtin nationála oahpahušbuohcceviessun sámi álbmoga várás, Dearvvašvuođa- fuolahusdepartemeanta
- 3-jagáš demensaplána sámi dementa sápmelaččaid várás, Dearvvašvuođa- fuolahusdepartemeanta
- Evttohus rievdatit bearráigeahččanláhkaásahusa sadjásašruovttuin ja mánáidsuodjalusásahusain, Mánáid-, dásseárvo- ja searvadahttindepartemeanta
- Sámi mánáid vuoigatvuodaid áimmahuššan Mánáidviesus, Justiisa- ja politiijadepartemeanta
- NČ 2009:8 Gealbudeapmi mánáidsuodjalus, Mánáid-, dásseárvo- ja searvadahttindepartemeanta
- Sámi geavaheddjiid áimmahuššan go ásavuvvo ođđa digitála heahtefierpmádat, Justiisa- ja politiijadepartemeanta
- Sámi buhcciid dárbbuid ja vuoigatvuodaid áimmahuššan regionála dearvvašvuođadoaim-

- mahagaid bargamušdokumeanttain 2011, Dearvvašvuoda- fuolahusdepartemeanta
- Sámi buhcciid áimmahuššan Ovttasbargo- odastusas, Dearvvašvuoda- fuolahusdeparte- meanta
 - I Sámi buhcciid áimmahuššan Nationála dearvvašvuoda- ja fuolahusdieđáhusas 2012– 2015, Dearvvašvuoda- fuolahusdepartemeanta
 - Evttohus odđa álbmotdearvvašvuodaláhkkan, Dearvvašvuoda- fuolahusdepartemeanta
 - Odđa láhkavevttohus gielddalaš dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaid birra, Dearvvašvuoda- fuolahusdepartemeanta

1.6.7 Riikkaidgaskasaš ja sámi ovttasbargu

- Sámedikki riikkaidgaskasaš bargu ja oktiord- nen departemeanttaiguin dan oktavuodas, Olgoriikadepartemeanta

2 Oahpahuš

Sámedikki váldomihttomearri oahpahušbarggus lea ahte sámi álbmogis galgá leat máhtolašvuolta, gelbbolašvuolta ja návccat ovddidit sámi servoda- gaid. Dat mearkaša ahte sámi álbmogis lea vuoi- gatvuolta oázžut oahpahušsámegeielas ja sáme- gillii. Dan bokte ožžot sámi mánát ja nuorat nanu sámi identitehta ja gullevašvuoda sámegeillii ja sámi kultuvrii. Buot alit oahput ja dutkammat galget maiddá vuhtiiváldit sámi perspektiivva.

Sámedikkis leat iešguđetlágan barggut dáid mihttomeriid olláshuhttimis. Mii ovttasbargat guovddáš eiseválddiiguin ja juohkit dieđuid ja bagadallat sámegeioloahpahušsámegeielas birra. Mii juohkit doarjagiid ja stipeandaid, hálldašit oahpponeav- vobuvttadeami, ráhkadit oahppoplánaid ja sihkkar- astit vuoddooahpahušsámegeielas birra, alit oahpu ja dutkama rámmaeavttuid.

2.1 Ovttasbargu guovddáš eiseválddiiguin

Sámediggái lea dehálaš bures gulahallat sihke guovddáš, regiovnnalaš ja báikkálaš eiseválddi- guin. Sámedikkis leat njeallje fásta ovttas- bargočoahkkima Máhttodepartemeanttain jagis, mánáidgárdidiid, vuoddooahpahušsámegeielas birra, alit oahpu birra. Čoahkkimiin dieđiha Máhttodepartemeanta odđa áššiid birra mat leat áigeovdilat, ja doppe lea vejolašvuolta juohkit dieđuid ja digaštallat áigeovdilis áššiid birra. Vai sámi perspektiiva gozihuvvo áigeovdilis áššiin, de lea dehálaš ahte Sámediggi váldo fárrui nu árrat go vejolaš.

Sámediggi lea sádden gulaskuddancealká- muša odđa ruhtadanvuogádaga birra mánáidgárdi- diide mat eai gula suohkani rámmaruhtaduvvon suorggis. Mánáidgárdidiide gos leat sámi mánát, dagahit sámegeiela ja sámi kultuvrra doaibmabijut liigegoluid. Sámediggi oaivvilda ahte Sámedikki doarjja sámi mánáidgárdidiide galgá leat olggobe- alde suohkandoarjaga meroštallama. Dalle ii unno sámi mánáidgárdidiid almmolaš doarjja.

Máhtodepartemeanta lea nammadan váhnen- lávdegotti mánáidgárdidiide. Lávdegoddi namma- dii Sámedikki ávžžuhusa vuodul sierra sámi áirasa dábálaš lahttun.

2.2 Mánáidgárde- ja skuvlakonferánssa

Sámediggi lágidii jahkásaš sámi mánáidgárde- ja skuvlakonferánssa ovttas fylkamánniiguin, Sámi allaskuvllain ja Oahpahušdirektoráhtain. Kon- feránssas ledje 239 oasseváldi. Konferánssa fáddá lei «Plánain doaimmaide». Konferánssa vuolggas- adjin ledje doaibmabijut Ráđdehusa sámegeielaid doaibmaplánas ja čalmmustahtii bargosurggiid ovdamearkkaid ja vásáhusaid bokte. Sámedigge- presideanttas lei sátnevuorru Sámedikki oahppo- ja bajásšaddanpolitihka birra. Sámediggi muitalii maiddá Sámi oahpponeavvoportála ovttas.no birra ja doppe lei sámi oahpponeavvočájáhus gos maŋemus jagi almmuhusat čájehuvvo.

2.3 Sámi ovttasbargu

Sámi parlamentáralaš ráddi (SPR) lea nammadan oktasaš hálldahušlaš bargojoavkku mii galgá háb- met SPR doaibmaplána doaibmabijuide čuovvolanevttohusaid go guoská oahpahušsámegeielas/ oahppui. Norgga Sámediggi jodiha bargojoavkku ja galgá buktit iežas ávžžuhusaid álggus 2011.

2.4 Sámi lohkan- ja guovddáš

Sámediggi juolludii 500 000 ru Sámi lohkan- guovddáša doibmii 2010:s. Guovddáš lea Sámi allaskuvllas ja galgá doaibmat resursaguovddášin mas lea bargun nannet lohkan- ja čállinoahpahušsámegeielas ja njálmmálaš giellaovddideami sámi mánáidgárdi- diin, vuoddooskuvllain, joatkkaoahpahušsámegeielas birra, alit oahpu.

2.5 Mánáidgárdi

2.5.1 Diehtujuohkin ja bagadallan

Ohcciide ja suohkaniidda leat juohkán dieđuid ja bagadallan sámi mánáidgárdedoarjaga birra. Áige-

guovdilis áššit leat diehtujuohkin doarjaga birra, gažaldagat váhneimiin sámi mánáid vuoigatvuodaid birra ja sámi mánáidgárdefálaldaga birra, oahpponeavvut, prošeavttat, sámegeilat bargit ja mot galget raporteret ruđaid geavaheami birra. Sámediggi lea dasa lassin ráhkadan diehtujuohkingihppaga sámi mánáid mánáidgárdefálaldaga birra, ja almmuhan guokte almmuhusa áigečállagis «Stullán».

Sámediggi lea ovttas Máhttodepartemeanttain ráhkadan bagadusa mánáidgárddi rámmaplána sámi oassái.

Sámediggi lea buktán cealkámuša almmuhussii «Sámi logut muitalit 3». Sámediggi ráhkadii statistihka sámi mánáidgárddiid loguin ja sámi mánáin eará mánáidgárddiin geat ožžot sámegeiloahpahusa. Dat čoahkkáigeassu geavahuvvo maiddái mánáidgárddiid doarjjajuolludeamis. Statistihkalaš guovddášdoaimmahat viežžá dáid loguid Sámedikkis.

2010:s leat doallan guokte fierpmádatčoahkkima mánáidgárddiid jodihedjjiiguin. Čoahkkimiin juohkit dieđuid, doppe beassá bajidit gelbbolašvuoda, doppe lea bagadallan ja fierpmádatuksen.

Sámediggi oassálasttii ja doalai sáhkavuoru Sámi pedagogalaš fágabeivviin ja Lullisámi konferánsas oahpahusa birra. Sámediggi lea searvan ovttasbargočoahkkimis sámi oahpahusgažaldagaid birra Sámi allaskuvllain ja viđain davimus fylkkamánniiguin.

2.5.2 Sámi mánáidgárdedoarjaga evalueren

Asplan Viak čadahii 2004–2008 áigodaga sámi mánáidgárdedoarjaga evaluerema. Raporttas bohtá ovdan ahte mánáidgárddiin vásihit ahte doarjja váikkuha sihke mánáid ja bargiid ovddidepmái sámegeiela, sámi kultuvrra, identitehta ja máhtolašvuoda ektui. Mánáidgárddit vásihit sámi mánáidgárdefálaldagaid doarjaga hirbmat dehálažžan ja dan bokte lea mánáidgárddiin vejolaš vuhtiiváldit doaimmabijuid ja doaimmaid mat leat hui dehálaččat jus galgá soahpat bargat sámi bargguit praktihkalaš, lagas ja aktiivvalaš vugiin.

2.5.3 Doarjja mánáidgárdeoahpponeavvuide

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Ovddidit oahpponeavvuid ja fágagirjjálašvuoda gustovaš mánáidgárderámmaplána vuodul

2010 bušehtas lei várrejuvnon ja juolluduvvon 1 000 000 ru mánáidgárdeoahpponeavvuide.

Bohte 7 ohcama sisa. Juolluduvvui 1 031 000 ru ovttá prošeaktii.

2.5.4 Doarjja sámi mánáidgárddiide

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sihkkarastit sámi mánáide mánáidgárdefálaldaga mii lea vuodđuduvvon sámi gillii ja kultuvrii

2010 bušehtas lei várrejuvnon 9 905 000 ru sámi mánáidgárdedoarjagiidda.

37 sámi mánáidgárddi ožžo doarjaga, oktiibuot 7 078 000 ru.

30 mánáidgárddi ožžo doarjaga sámegeiloahpahussii, oktiibuot 1 669 250 ru.

5 prošeaktaohcamis, oktiibuot 2 698 000 ru ovddas, ožžo 2 prošeavtta doarjaga, oktiibuot 130 000 ru.

Ollislaččat juolluduvvui sámi mánáidgárddiide 8 877 250 ru doarjja. Bázi vel 1 027 750 ru. Eai bohtán seamma ollu ohcamat giellaoahpahussii go 2009:s.

2.6 Vuodđoahpahus

2.6.1 Diehtujuohkin ja bagadallan sámegeiloahpahusa birra

Sámediggi addá dađistaga dieđuid ja rádiid váhneimidda ja skuvllaide iešgudet áššiid birra oahpahussuorggis. Earenoamážit váhneimat ja skuvllat olggobealde sámegeiela hálddašanguovllu váldet oktavuoda. Sis leat dávjá gažaldagat sámi ohppiid vuoigatvuoda birra oážžut oahpahusa, sámegeiloahpahusa organiserema birra, sámegeiela gáiddusoahpahusa birra ja hospiterenortnega birra. Sámegeiela eksámena birra jearahit maiddái. Sámegeifága lea okta dain fágain mas sáhtta vuorbáduvot eksámenii. Váhneimat leat eahpesihkkarat lea go vejolaš sámegeielas geahččalit ohppiid geain lea sámegeiella.

Sámediggi lea oassálastán iešgudetlágan semináraide ja konferánssaide gos oahpahus lea fáddá, sihke davvisámi, julevsámi ja lullisámi guovlluin. Dáid guovlluin dilli ja hástalusat leat áššit mat dávjá leat áššelisttus.

Muhtun oahppit geain lea sámegeiella fágan ožžot gáiddusoahpahusa. Hospiteren lea oassi gáiddusoahpahusa ortnegis. Leat iešgudetlágan bargovuogit mot meroštallat diimmuid sámegeiloahpahussii ja mot hospiterenortnet organiserejuvvo. Sámediggi lea ovddidan Máhttodepartementii ahte lea dárbu geahčadit mot kombineren gaskal gáiddusoahpahusa ja hospiterema dahkko.

Sámediggi juohká dieđuid sámi oahpponeavvuid birra Sámi oahpponeahta ja Sámi oahpponeavvoguovddáža bokte. Sámi oahpponeavvoguovddáš váldá vuostá gussiid ja luoiká oahpponeavvuid, juohká dieđuid ja publisere odđa oahpponeavvuid birra neahas. Sámedikkis lea leamaš kampánja man bokte lea juohkán dieđuid skuvllaide ja mánáidgárddiide nuvttá oahpponeavvuid birra maid sáhttet dingot lágádusain.

2.6.2 Oahpponeavvut

Sámediggi čatná iežas oahpponeavvobarggu mearriduvvon strategiijaide mat leat Sámedikki oahpponeavvoráhkadeami strategalaš plána 2009–2012. Okta strategiijain dán plána lea čielggadit beaktilis organiserema boahpteáiggi oahpponeavvoráhkadeamis. Sámediggi lei mielde bargojoavkkus mii galgai geahčadit oahpponeavvoráhkadeami beavttálmahttima. Bargojoavkkus ledje lahtut Máhttodepartemeanttas, Oahpahusdirektoráhtas ja Sámedikkis. Bargojoavkku raporta gárvánii geassemánu 2010. Sámediggi áigu earret eará geavahit bargojoavkku ávžžuhusaid vuodđun sámedikki oahpahusdieđáhusa hábmemis.

Ovddasmanniprošeakta Ájluovtta skuvla resursaskuvlan julevsámi oahpponeavvuid ráhkadeapmái joatkašuvvá 2009 rájes. 2010 bušeahas lei várrejuvvon ruhta prošeaktii. Ovddasmanniprošeakta galgá evaluerejuvot, ja prošeavtta vásáhusat galget leat vuodđun viidásit barggus nannet oahpponeavvoráhkadeami, earret eará árvoštallat ásahtit resursaskuvllaid.

Sámediggi atii maŋnel fáladatgilvvu barggu sámegillii jorgalit matematihkkagirjiid vuodđoskuvlla várás lágádusaide ČálliidLágádus ja Aschehoug. Čálliidlagádus jorgala Multi-girjiid mánáidceahkkái ja Aschehoug jorgala Sirkel-girjiid nuoraidceahkkái. Sámediggi vuoruhii jorgalemiid čuovvovaš ortnetvuorus:

- 5.–7. jahkecehkiide davvisámegillii
- 8.–10. jahkecehkiide davvisámegillii
- 1.–4. jahkecehkiide julev- ja lullisámegillii

Jorgalanbargu daidda jahkecehkiide meroštallojuvvo gárvánit 2012 loahpas. Matematihkkabuktosiid jorgaleapmi jotkojuvvo dassážiigo gárvánit matematihkkabuktosat vuodđoskuvllii buot golmma gillii.

Sámedikkis lea leamaš ovttasbargočoahkimat lágádusaiguin ja ášahusaiguin mat ráhkadit sámi oahpponeavvuid. Čoahkkimiin ovddiduvvo iešgudet prošeavttaid hástalusat. Prošeavttaid viidásit bargu digaštallui. Muhtun prošeavttaide lea addon maŋjiduvvon gárvvistanáigi, ja muhtun boares prošeavttat leat heaittihuvvon.

Sámediggi lea rievdadán ja buoridan oahpponeavvoráhkadeami ohcanskoviid ja hábmen skoviid prošeavttaid raporterema várás. Lágádusat mat ráhkadit oahpponeavvuid bovejuvvo miniseminárii gos digaštalle rievdadusaid.

Oahpponeavvut mat leat gárvvistuvvon 2010:s

Giella	Galle
Davvisámegiella	36
Julevsámegiella	10
Lullisámegiella	9
Submi	55

Daid gaskkas juolluduvvui doarjja 5 oahpponeavvu deaddilit odđasiid.

2.6.3 Oahpponeavvoportála

Sámedikki oahpponeavvoráhkadeami strategalaš plána 2009–2012 vuodul lea Sámedikkis ja DGT oahpahusguovddážiis leamaš ovdaprošeakta oahpponeavvoportála ovddideami birra. Bargu ovddidit portála álggahuvvui borgemánu 2010 ja galgá bistit 3 jagi.

Prošeavtta ulbmil lea hábmet sámi oahpporesursasaid neahttabálvalusaid ja dat galgá fállat golbma vuodđobálvalusa:

- Neahttaportála mas sáhtta gávdnat sámi oahpponeavvuid
- Digtála oahpponeavvuid publiserenreaidu (Dopler)
- Sámi juohkinarena

2.6.4 Doarjja dábálaš oahpponeavvuide vuodđooahpahussii

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Ovddidit sámi oahpponeavvuid gustovaš oahppoplánabuktosa vuodul

2010 bušeahas lei várrejuvvon 8 975 000 ru dábálaš oahpponeavvuide vuodđooahpahussii. 75 ohcama bohte sisa. Juolluduvvui 8 779 100 ru 19 prošeaktii, 17 dábálaš oahpponeavvuide ja 2 digitála.

2.6.5 Doarjja earenoamážit heivehuvvon oahpponeavvuide

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Ovddidit sámi sierra láchčöjuvvon oahpponeavvuide mánáide, nuoraide ja ollesolbmuide davvi-, julev- ja máttasámegillii

2010 bušeahas lei várrejuvvon 1 900 000 ruvno earenoamážit heivehuvvon oahpponeavvuide. 32 ohcama bohte sisa. 1 897 000 ru juolluduvvui 11 prošehtii.

2.6.6 Oahppoplánat

Sámediggi lea dohkkehan oahppoplánaid golmma duodjefágii Jo3/oahpahus fitnodagas:

- tekstiiladuodjefága
- čuoldin- ja giehtagodđinduodjefága
- náhkke- ja guolgraduodjefága

Oahppoplánat muorra-/garraduodjefágas ja čoarve-, dákte- ja metalladuodjefágas leat leamaš gulaskuddamis, ja mearriduvvojit álggus 2011.

Máhtodepartemeanta lea dohkkehan joatkaskuvlási oahppoplánaid dárkilastima dárogielas, engelasgielas, matematihkas, servodatfágas ja luonddufágas. Máhtodepartemeanta lea sihtán Oahpahusdirektoráhta seamma ládje dárkilastit Máhttolokten – Sámi parallealla ovttaárvosáš oahppoplánaid. Engelasgiela ja matematihka oahppoplánat leat seammalágánat sihke Máhttoloktemis ja Máhttolokten – Sámis, ja dárkilastimat gustojit maiddá Máhttolokten – Sámis.

Oahpahusdirektoráhta lea Sámediggái sádden dárkilastinevttohusaid joatkkaskuvlla dási oahppoplánain servodatfágas – sámegeielas ja luonddufágas – sámegeielas. Sámediggi lea sádden rievadanevttohusaid gulaskuddamii, gulaskuddanáigemearri lei 20.01.11. Dárogiela oahppoplána ohppiide geain lea sámegeielas vuosttašgiellan ii leat vel dárkilastojuvvon. Sámedikkis lea ovddasvástádus dárkilastit oahppoplána sámegeielas vuosttaš- ja nubbingiellan. Sámegeielas oahppoplánaid dárkilastin lea manjduuvvon dassáži go fága- ja diibmojuohkima raporta ja stivrendokumeantaid dárkilastimat gárvánit, dása gullet oahpahusláhka, oahpahuslága láhkaásahus ja oahppoplánat. Sámediggi áigu árvvoštallat dárkilastit sámegeielas oahppoplánaid go fága- ja diibmojuohkin lea lagabut čielggaduvvon.

2.6.7 Fága- ja diibmojuohkin

Skuvllain leat stuora hástalusat organiseret oahpahusa ohppiide geat galget oázžut oahpahusa sámegeielas dálá fága- ja diibmojuohkima mielde. Lea earenoamáš váttis organiseret giellafágaid dárogiella ja sámegeielas.

Fága- ja diibmojuohkin ohppiide geain lea sámegeieloahpahus lea digaštallon Máhttolokten – Sámi geavahišgoahtima oktavuodas ja diibmo-

logu viiddideami oktavuodas 2008:s. Sámediggi lea mángii cuiggodan ahte diibmolohku ja dárogiela oahppoplána ohppiide geain lea sámegeielas nubbingiellan eai soaba oktii. Danne leat bivdán odđa oahppoplána dárogielas (vuosttašgiellan) ohppiide geain lea sámegeielas nubbingiellan. Ásahuvvui bargojoavku mas ledje lahtut Sámedikkis, Máhtodepartemeanttas ja Oahpahusdirektoráhtas. Bargojoavkku raporta gárvvistuvvui juovlamánu 2010. Raporta govvida dili ja hástalusaid mat gusket gustovaš oahppoplánaide ja fága- ja diibmojuohkui. Bargojoavku evttoha rievdadit oahpahuslága ja dan láhkaásahusaid. Viidasit evttoha bargojoavku ráhkadit sierra dárogiela oahppoplána ohppiide geain lea sámegeielas nubbingiellan mii lea heivehuvvon diibmolohkui mii ohppiin lea dárogielas. Raporta digaštallá iešguđetlágan modeallaid fága- ja diibmojuohkimii olles vuoddoahpahussii, ja bargojoavkkus leat ávžžuhusat daidda modeallaide.

Bargojoavkku evttohus galgá leat vuodđun konsultašuvnnaide. Vejolaš rievdadusat fága- ja diibmojuohkimis, oahppoplánain ja eará láhkaásahusmearrádusain galget sáddejuvot gulaskuddamii. Manjel gulaskuddama ja ovdal go rievdadusat mearriduvvojit, de galget leat konsultašuvnnat gaskal Sámedikki ja Máhtodepartemeantta.

2.6.8 Sámegeieloahpahus

Sámi mánáid riekti oázžut oahpahusa sámegeielas ja sámegeillii vuoruhuvvo garrasit Sámedikkis. Sámediggi lea ásahan buori ovttasbarggu Máhtodepartemeanttain ja čuovvu ášši dađistaga ráđdehusa ja Stuoradikki ektui. Leat maiddá vuolggahan barggu ráhkadit sámegeiedáhusa oahpahusa birra mas sámi mánáid vuoigatvuodát oázžut oahpahusa sámegeielas ja sámegeillii leat guovddázis. Dieđáhus galgá ovddiduvvot Sámediggái 2011:s.

Sámediggi lea mángii ovddidan sámegeieloahpahusa refušuvdnamáksomeriid njuolggadusaid. Njuolggadusat eai leat čielgasat eai ge leat vuoiggalaččat ovttaskas suohkanii ja fylkasuohkanii. Lassin leat mánga suohkana čujuhan ahte máksomearit leat beare unnit ja ahte ferte várrejuvot eambo ruhta refušuvnnaide vai duohta golut gokčojuvvojit.

2.6.9 Stuoradiggedieđáhus nuoraidskuvlla birra

Ráđdehus lea álgán bargat stuoradiggedieđáhusain nuoraidskuvlla birra mii galgá gárvvistuvvot giđdat 2011. Sihkkarastin dihte ahte

sámi bealit čalmmustahttojit diedáhusas, lea Máhttodepartemeanta barggadettiin gulahallan Sámedikkiin, ja leat šiehttan konsulteret stuoradiggediedáhusa doaimmaid birra ovdal go dat sáddejuvvo gulaskuddamii.

2.6.10 Joatkkaohppu

Sámediggi lea ángiruššan Skániid joatkkaskuvlla viidásit doaimmamii ja lea gulahallan EDS suohkaniiguin Evenášši, Dielddanuorri ja Skánit skuvlla joatkima, juogo suohkaniid olis dahje eará vejolašvuodaid bokte. Dadi bahábut ii leat dan ángiruššamis leamaš ávki.

Sámediggerádis lea leamaš čoahkkin Skániid suohkaniin Skániid joatkkaskuvlla ođđasis ásaheami plánaid birra 2011 čavčča rájes. Sámediggi lea mielas searvat fágalaš gelbbolašvuodain vejolaš rievdadusaid ja čuovvolemiid oktavuodas dain plánain mat Skániid suohkanis leat, ja ovddidit ášši earret eará Máhttodepartementii.

2010 ollašuttii ja loahpahii Romssa fylkasuohkan prošeavtta «Sámi fága- ja fidnooahpahus Romssas», masa Sámediggi lei juolludan doarjaga. Prošeaktajoavkkus ledje okta oahpaheaddji Ráissa joatkkaskuvllas, okta Breivang joatkkaskuvllas ja okta Vuotnasiidda joatkkaskuvllas, ja stivrenjoavkkus ledje ovddasteaddjit Romssa fylkasuohkanis, Romssa Fylkkamánis ja Sámedikkis. Prošeavtta boadus lei earret eará gihpa duodjefága birra, oahpponeavvopáhkka mii gohčoduvvo «Sámi niesteseahkka II» ja gávdne vihtta vejolaš oahpahusfitnodaga duojis.

2.6.11 Stipeanda ohppiide geain lea sámegeiella joatkkaskuvlla fágasuorggis

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Oažžut eanet ohppiid joatkkaskuvllain válljet sámegeiella vuosttašgiellan earenoamážit ja oahpahusa sámegeielas oppalaččat

2010 bušeahtas lei várrejuvvon ja juolluduvvon 2 400 000 ru stipeanddaide ohppiide geain lea sámegeiella joatkkaskuvlla fágasuorggis. 437 oahppi ožžo stipeandda 2010:s. Stipeanda ohppiide geain lea sámegeiella fágasuorggis juhkkjuvvui ná:

Vuosttašgiellan: 199 ohcci

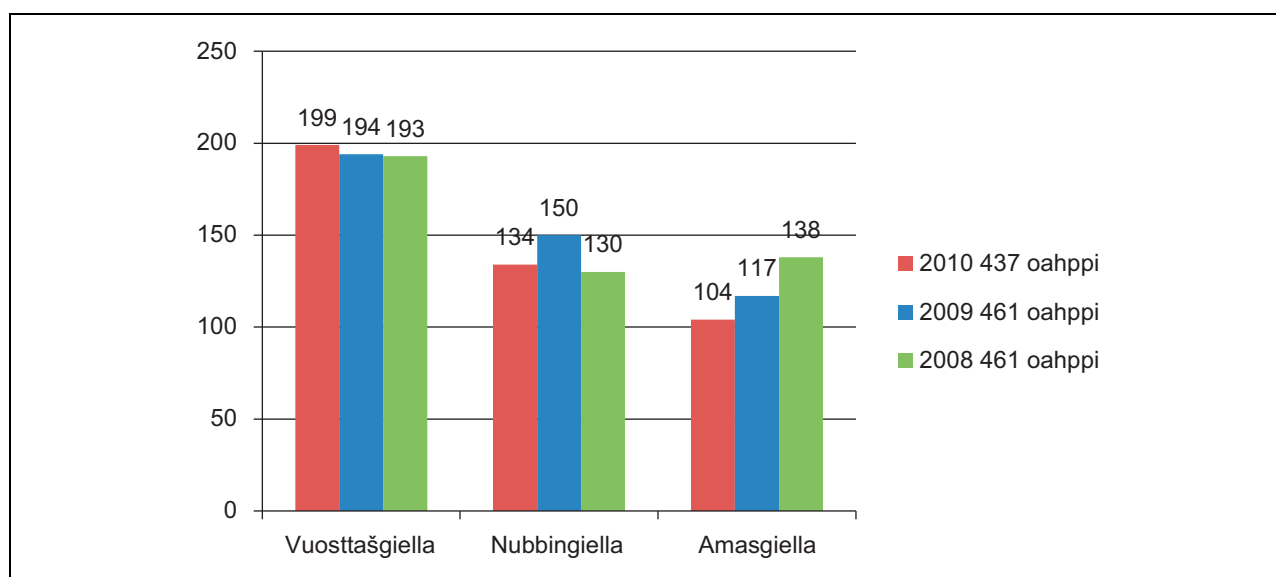
Nubbingiellan: 134 ohcci

Amasgiellan: 104 ohcci

2.7 Rávisolbmuidoahpahus

2.7.1 Od.prp. nr. 87 (2008–2009) Láhka rávisolbmuidoahpahusa birra

Ođđa láhka rávisolbmuidoahpahusa birra lea leamaš konsultašuvnnain. Sámediggi ja Máhttodepartemeanta soabadedje Sámedikki posišuvnnaid hárrái. Okta suorgi maid konsultereje lei láhkaásahus oahppolihtu ja neahttaskuvllaid birra. Rievdadusaid searvvis maid soabadedje lei ahte heivehandoarjja maiddái sáhtta guoskat sámi rávisolbmuide geain lea váilevaš sámegeielloahpahus. Dát gáibida earenoamáš heiveheami mii mielddisbuktá eanet goluid oahppolihttui. Lassin leat Sámediggi ja Máhttodepartemeanta čadahan konsultašuvnnaid ovdal go departemeanta mearridii njuolggadusaid sámi oahppoorganisašuvnnaid

Govus 1.1 Stipeanda lea juhkkjuvvon ohppiidoavkkuid gaskkas jagiin 2008, 2009 ja 2010.

doarjagiidda odđa rávisolbmuidoahpahuslága mielde. Sámedikkiin galgá váldot oktavuoha vejolaš konsultašuvnnaid hárrái oahppolihtuid doarjjanjuolggadusaid boahitevaš evalueremiid oktavuodas.

2.8 Alit oahppu

2.8.1 Rekrutereren

Máhttodepartemeanta lea bivdán Sámi allaskuvlla ásahtit ja jođihit nationála bargojoavkku sámi alit oahpu rekruterema várás ja doaimmahit dan čállingotti. Bargojoavku galgai hábmet rekruterestrategiija sámi alit ohppui, vuosttažettiin oahpaheaddjiohppui ja sámegielohppui. Strategiija gárvánii nuppi njealjadasjagis 2010:s. Departemeanta sáddii bargojoavkku evttohusa gulaskuddamii mas gulaskuddanáigemearri lei 30.10.2010. Sámediggi lea šiehttan konsulteret bargojoavkku evttohusa birra odđajagimánus 2011.

Sámediggi lea mielde Gnist Finnmark bargolávdegottis. Gnist lea nationála prográmma ovdaskuvlaoahpaheddjiid ja vuodđoskuvlaoahpaheddjiid rekruterema várás. Sámediggi lea maid dái mielde dán kampánijas. Sámediggi lea searvan Gollevirgi – Drømmejobben kampánijas, mii galgai rekruteret studeanttaid 2010 ovdaskuvla- ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjiohppui, ovtta Finnmarkku fylkkamánniin, Sámi allaskuvllain, Finnmarkku allaskuvllain, Suohkaniid guovddášlihtuin ja Oahppolihtuin. Sámediggi háliida ahte sullasaš kampánja galggašii čadahuvvot Romssa, Nordlándda ja Davvi-Trøndelaga fylkkain 2011:s.

Gaskaboddosat ohcanlogut čájehtit ahte oktiibuot leat bohtán sisa 53 ohcama sámi oahpaheaddjiohppui Sámi allaskuvllas. Bealli dáin ohcciin lei vuoruhan allaskuvlla bajimužžii. Logut muitalit ahte beroštupmi sámi oahpaheaddjiohppui lea sturron, ja ahte Gollevirgi – Drømmejobben rekruterembargu lea lihkestuvvan.

2.8.2 Oahpaheaddjioahppu

Ovdaskuvlaoahpaheaddjioahpu nationála rámma-plána galgá dárkkistuvvot. Dan bargui galgá nammaduvvot rámma-plánalávdegoddi. Sámediggi oaidná dehálážžan ahte sámi perspektiiva gozihuvvo maid dái ovdaskuvlaoahpaheaddjioahpu nationála rámma-plánas. Danne lea Sámediggi evttohan ahte dán lávdegottis galggašii okta ovdasteaddji Sámedikkis. Odđajagimánus 2011 galgá Sámediggi konsulteret Máhttodepartemeanttain ovdasteaddji nammadeami ja mandáhta birra.

Máhttodepartemeanttain leat čadahuvvon konsultašuvnnaid prográmma- ja fágaplánaid nationála njuolggadusaid birra odđa oahpaheaddjioahpus ja ovdal go 1.–7. ceahki ja 5.–10. ceahki vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahpu rámma-plána lánkaásahus dohkkehuvvo ja sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahpu rámma-plána lánkaásahus dohkkehuvvo. Njuolggadusat galget báidnit ásahtit prográmma- ja fágaplánaid. Sámediggi ja Máhttodepartemeanta leat konsultašuvnnaid bokte soahpan sámi sisdoalu odđa vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahpuide. Earret eará galget buot studeanttat nationála vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahpus oahppat sámiid birra álgoálbmogin. Dál lea dušše Sámi allaskuvllas sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahppu. Dat geatnegahtta universitehtaid ja allaskuvllaid miehtá riikka fátmastit iežaset oahpahusplánaide dieđuid sámiid ja sámiid dili birra. Sámediggi lea duhtavaš dáiguin bohtosiguin.

Sámediggi evttohi sámi ovdasteaddji oahpaheaddjioahpu odastanálgaheami čuovusjovkui. Máhttodepartemeanta dieđihii maŋnel ahte sámi ovdasteaddji galgá dušše váldot mielde joavkku bargui go galget meannudit sámi áššiid. Sámediggi celkkii departementii ahte sámi ovdasteaddji galgá leat dievaslaš miellahttu čuovusjoavkkus. Miellahttu ferte nammaduvvot seamma ládje go eará miellahtut. Maŋnel dan cealkámuša viiddiduvvui čuovusjoavku Sámedikki ovdasteaddjievttahasain.

2.8.3 Sámi dulkaohppu

Sámedikkis lea leamaš čoahkkin Ođasmahttin- ja hálldahusdepartemeanttain (OHD) sámi dulkaohpu ja sámi dulkkaid autorisašuvnna birra. Čoahkkimis ledje earret departemeantta ja sámediggerádi maid dái Sámi allaskuvla, Bådådđjo allaskuvla, Davvi-Trøndelaga allaskuvla ja Oslo allaskuvla. Čoahkkimis ledje ovttaoavilis ahte Sámi allaskuvla oážžu barggu čielggadit boahitevaš sámi dulka- ja jorgalanoahpu.

Dan botta go vuordit ahte ásahtuvvo bistevas sámi dulkaohppu, de áigu Oslo allaskuvlla dulkaohppui váldit sisa ovtta davvisámegieljoavkku mii álgá oahpuin 2011:s, jus doarvá ohccit nákejeit guovttegielat sisaváldingeahččaleami.

2.8.4 Váikkuhangaskaoamit

2.8.4.1 Doarjja fágalaš gelbbolašvuoda bajideapmái

Doarjjaortnega mihttomearri

- Buoret gelbbolašvuohta oahpahusa birra sámegielas dahje sámi fágain vuoddooahpahasas, allaskuvllain ja universitehtain.

Bušeahhta 800 000 ru. Ii oktage ohcan boahán sisa dán ortnegii. Sámediggi dievasčoahkkinn sirdii rušaid alit oahpu stipeanddaide.

2.8.4.2 Stipeanda alit ohppui

Doarjaortnega mihttomearri:

- Sámegielat fágaolbmuid rekrutteren iešguđetge fágasurggiid siskkobealde.

Bušeahhta: 2 350 000 ru

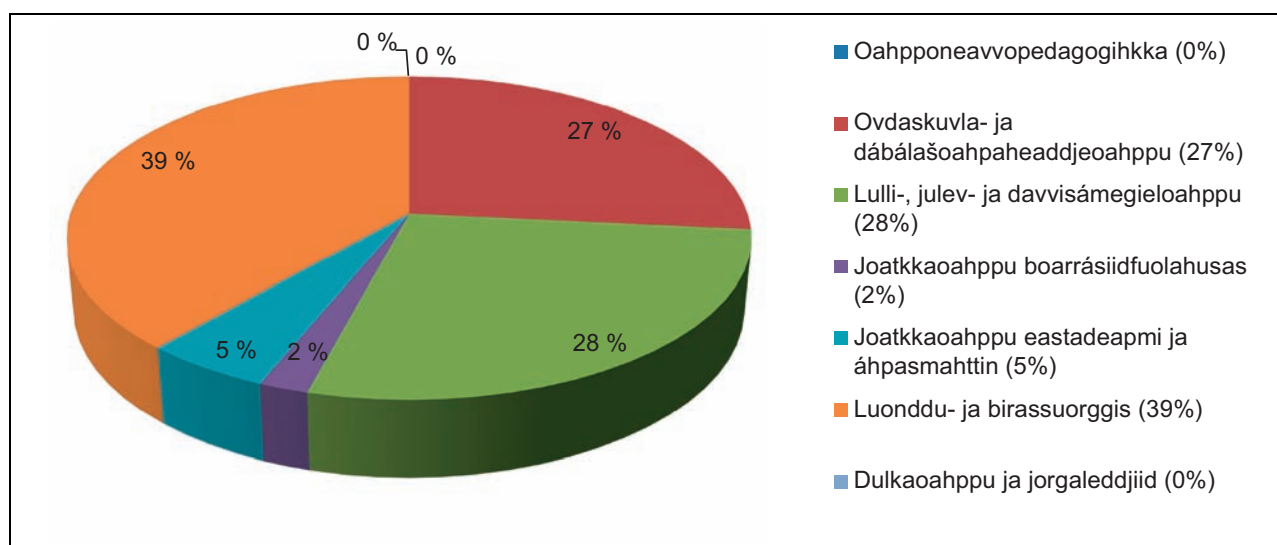
Geavahan: 2 443 500 ru

Galle ohcama oktiibuot: 200

Tabella: Juogadeapmi oahpposuorggit, galle ohcama, juolludeamit ja ruvnno

Tabella 1.1 Juogadeapmi oahpposuorggit, galle ohcama, juolludeamit ja ruvnno

Juogadeapmi	Galle ohcama	Juolluduvvon	Ruvnno
Oahpponeavvopedagogihkka	0	0	0
Ovdaskuvla- ja dábálašoahpaheaddjit	33	19	648 800
Lulli-, julev- ja davvisámegiella	68	47	673 900
Joatkkaoahppu boarrásiidfuolahusas	2	2	49 600
Joatkkaoahppu eastadeami ja áhpasmahttima siskkobealde	6	6	128 800
Alit oahppu luonddu- ja birassuorggis	45	41	942 400
Dulkaoahppu ja jorgaleaddjit	0	0	0
Vuoruhemiid olggobealde (m.m.)	46	0	0
Submi	200	115	2 443 500

Govus 1.2 Jagi 2010 stipeandajuolludemiid juokkaseapmi iešguđet vuoruhuvvon stipeandaortnegiidda.

2.9 Dutkan

2.9.1 Alit oahpu máhttoguovddáš

Máhttodepartemeanta pláne ásahtit máhttoguovddáša alit oahpu várás, ja dat plánejuvvo bidjot Norgga Dutkanráđđái. Leat miehtan ahte Sámediggi galgá váldot searvái čuovvovaš osiin viidásit proseassas:

Sihkkarastin dihte ahte Máhttodepartemeanta bargoprográmma bures goziha sámi dimenšuvnna, de áigu Norgga Dutkanráđđi oážžut sadjai čoahkkima Sámedikkiin ja sámi dutkanbirasiiguin mat doaimmahit oahppodutkama.

Guovddáša geavaheaddjirádis galgá leat sámi ovddasteaddji

2.9.2 *St.dieđáhus. nr. 30 (2008–2009) Klima for forskning (Klimáhtta dutkamii)*

Mii leat čadahan konsultašuvnnaid ja boah tán ovtamielalašvuhtii ráđdehusa dutkandieđáhusa doaimmaid birra. Dieđáhusas boah tá ovdan ahte ráđdehus áigu nammadit lávdegotti mii galgá čielggadit sámi dutkama ja álgoálbmotdutkama ovdánandovdomearkkaid, dárbbuid ja mihttomeariid, das maiddái strategalaš ovtasbarggu, ása hus ja fierpmádathuksema rámmaid. Dát lea njuolgačuovvoleapmi sámediggeráđi ása husdieđáhusa vuoruhuvvon doaimmain.

Lávdegoddi buktá čielggadeami ovdal 31.12.2011.

2.9.3 *Regiovnnaš dutkanfoanda*

Konsultašuvnnaid vuodul Máhttodepartemeantain lea Sámediggi nammadan lahtu ja várrelahtu Gaska-Norgga foandaregiovdnii ja Davvi-Norgga foandaregiovdnii.

3 Giella

Sámegiela suodjaleapmi ja ovddideapmi lea deatalaš sámi kultuvrra boah teáigái. Danne lea Sámedikkis váldomihttomearrin buktit oidnosii ja nannet sámegiela geavaheami. Dálá giellaarenaid ferte bisuhit ja ovddidit, ja ferte láchit diliid nu ahte ása huvvojit odđa arenat. Guovlluin gos sámegiella lea rašis dilis, ferte bargat giela ealáskahtti miin. Ja guovlluin gos sámegiella lea beaivválaš giella, ferte giela ovddidit ja nannet.

Sámedikkis leat iešguđetlágan barggut dáid mihttomeariid ollásuhttimis. Mii ovtasbargat ráđdehusain sámegielaid doaibmaplána čuovvolemiin, ja mii rávvet ja bagadallat sámegiela tearpmaid ja báikenamaid birra. Oažžun dihte tearbmabarggu njuovžileabbo lea Sámediggi ovdidan ovtasbargovugiid Sámi giellalávdegottiin. Dasto juolludit guovtregielalašvuodadoarjaga suohkaniidda ja fylkasuohkaniidda, doarjaga sámi giellaguovddážiidda ja giellaprošeavttaide sihke siskkobealde ja olggobealde sámegiela hálddašanguovllu.

3.1 Sámedikki giellastivra

Sámediggeráđi lea nammadan Sámedikki giellastivrra. Sámediggeráđi lea mearridan ahte giellas-

tivrra doaibma galgá evaluerejuvvot vai oaidnit dárbbaha go rievdadit maide. Danne lea giellastivra nammaduvvon dušše guovtti jahkái, 2010 ja 2011. Seammás lea Sámi parlamentáralaš ráđdi (SPR) čielggadeame galgá go ása hit davviriikkalaš giellafágalaš guovddáža. Dát čielggadeapmi galgá gárvánit 2011:s. Čielggadeami boadus govvida de makkár davviriikkalaš giellaovttasbargu šaddá boah teáiggis.

Sámedikki giellastivrras leat vihtta lahtu, sihke davvi-, julev- ja lullisámi guovllus. Daid searvvis leat golmmas mielde Sámi giellalávdegottis, okta juohke giellajoavkkus.

Sámedikki giellastivrras leat leamaš guokte stivračoahkkima 2010:s, ja leat meannudan guhtta ášši. Giellastivra lei oahppomátkkis Anáris, gos besse gullat mot suomabeale Sámis leat bargan anársámegiela ovddidemiin. Giellastivra lea addán fágalaš ráđiid odđa gielladieđáhusa birra ja guovtregielalašvuodadoarjaga juolludaneavttuid ektui.

3.2 Sámegielaid doaibmaplána čuovvoleapmi

Sámediggái juolluduvvui 3,5 miljon ruvno Ráđdehusa sámegielaid doaibmaplána čuovvoleapmái. Dat ruhta juhkkjuvvui bušehtas alit oahpu stipeanddaide, giellaprošeavttaide, sámi almmuhusaide, Sámi lohanguovddáži ja sámi oahpponeavvoportála ovddidanprošektii. Sámi oahpponeavvoportála oáčču stuorámuš oasi, 1 500 000 ru.

Sámediggi lea vuoruhan oahpponeavvuid mañnel sámi oahpponeavvuid evaluerema 2007:s. Evalueren čájehii ahte váilot olu oahpponeavvut, ja maiddái ahte lei beare heajos diehtjuohkin oahpponeavvuid birra. Danne oáčču oahpponeavvoportála prošeakta stuorámuš oasi ruđain. Okta mihttu portálain lea ahte buot sámi oahpponeavvut galget gávdnot doppe.

Doaibmaplána čuovvolettiin lea Sámedikkis leamaš lagas gulahallan Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanttain (OHD), mas lea doaibmaplána koordinerenovddasvástáduš. Leat maiddái leamaš čoahkkimat eará departemeanttaiguin ja direktoráhtaiguin. Viidáseappot lea Sámediggi veahkkin bargan diehtjuohkimiin ja gulahallan doaibmaplána čuovvoleami birra geavaheddjiiguin. Earret eará lea Sámediggi oassálastán ovtas OHD:in miniseminárii maid Aajege, Sámi giellaguovddáš Rørosas, lágidii.

3.3 Bargu sámegielain

3.3.1 *Elgá skuvla*

Sámediggeráddi juolludii 500 000 ru doarjaga giel-
labargguid, tearbmaovddideami ja boahhtevaš
oahpponeavvoráhkadeami goluid gokčamii Elgá
skuvllas. Dat galgá sihkkarastit ahte oahppit geat
ledje mielde ealáskahttinprošeavttas Elgá skuvllas
besset čadahit olles skuvlla lullisámegielain
vuosttašgiellan.

3.3.2 *Sámi čállindárkkistanreaidu – Divvun*

Divvunreaidu mas lea lullisámi čállindárk-
kisteaddji, almmuhuvvui 2010:s. Divvun lea
čoahkki mas leat korrektuvrereaidut sámegillii,
ja reaiduin lea stávendárkkisteapmi ja automáht-
aláš sátnjuohkin. Dat leat dábáleamos čállin-
veahkkereaidut buot golmma sámegillii.

Divvun-reaidu lullisámegillii lea čoahkki mas
leat áibbas odđa veahkkeneavvut lullisápme-
laččaide, ja lea oassin ángiruššamis ovdánahttit
lullisámegiela. Korrektuvrereaiddu vuodu sáhtta
ja galgá geavahuvvot odđasit eará oktavuodain
ovdánahttit odđa veahkkeneavvuid. Davvisáme-
gielas gávdno juo dárkilis automáhtaláš teaksta-
analyseren, giellaohppoprográmma ja elektrovn-
nalaš sátnegirjijt mat atnet dan seamma giellatek-
nologijja. Gávdnojit maiddá veahkkeneavvut jor-
galeddjiiide. Vuoddoresurssat mat gávdnojit Div-
vun-reaidus, sáhttet maid adnot ráhkadit
seammalágan reaiddu lullisámegiela várás.

Divvun I ja II leat dássázi doaimman
prošeaktan. 2011 rájes oázžu Divvun bastevaš
ruhtadeami Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkode-
partemeanttas (OHD), ja galgá gullat Romssa uni-
versitehtii.

Divvun-reaiddu leat nuvttá dáppe: www.divvun.no.

3.3.3 *Sámegiela geavaheami kárten – giellaikkadeapmi*

Girjjázis Sámi logut mitalit 2 – kommenterejuv-
von statistihkka 2009, deattuhuvvo ahte ii gávdno
statistihkka mii čájeha galle bearraša ja ovttaskas
olbmo geavahit sámegiela beaivválašgiellan, dahje
gallis máhttet giela. Go dakkár statistihkka váilo,
de lea váttis hábmet rivttes giellapolitihka.

Máhtolašvuodaovddideami vuodul ja dutkama
vuodul ovttá dahje eanet sámegielaide geavaheami
birra, sáhtta buorebut plánet sámegielaide
áŋgiruššama sihke báikkálaš ja servodatlaš
dárbbu mielde. Danne áigu Sámediggi ovttas
Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeant-

tain (OHD) ja Máhttodepartemeanttain viidát kár-
tet sámegiela geavaheami. Giellaikkadeami miht-
tomearri lea earret eará oaidnit galles hupmet
daid iešgudetge sámegielaide ja makkár stáhtus
gielas lea ovttaskas geavaheaddjis. Iskkadeapmi
geavaha sihke kvantitatiiva ja kvalitatiiva metoda.
Iskkadanbargu lea álggahuvvon. Iskkadeapmi
galgá loahpahuuvvot ovdal 2011 loahpa.

3.3.4 *Davviriikkalaš giellaovttasbargu*

Sámediggi lea Sámi parlamentáraláš rádi bokte
álggahan oktasaš davviriikkalaš giellaovttas-
barggu mas ulbmil lea ásahtit davviriikkalaš sámi
giellaguovddáža. Suoma sámedikkis lea ovddas-
vástáduš čadahit ovdaprošeavtta mii galgá hábmet
vuodu ásaheapmái. Ovdaprošeakta lea ožžon
Interreg-ruhtadeami buot golmma riikkas, ja
galgá leat čadahuvvon ovdal suoidnemánu 2011.

3.3.5 *Nuortalašgielat*

Sámediggi lea buktán cealkámuša nuortasámegi-
elaide seailuheami birra bargoplána bargui mii
čuovvu Oktasaššiehtadusa maid norgga ja ruošša
olgoriikkadepartemeanttat vuolláičálle skáb-
mamánu 2010. Bargoplánii evttohuvvojit doaim-
mat nugo ásahtit ja ovddidit oktasaš arenaid
álgoálbmot kultuvrii, «Program for kultursamar-
beidet mellom Kultur- og Kirke departement i
Kongeriket Norge og Kulturministeriet i Den Rus-
siske Føderasjon for perioden 2010–2012» vuodul.
Oktasašjulggaštusa bargoplánain leat bargame dál
ja dat galgá gárvvistuvvot oanehis áiggis. Dat
galgá vuosttaš vuorus doaimmat 2011:s ja 2012:s.

3.3.6 *Sámegielat deaivvadanbáikkid sámi mánáide ja nuoraide*

Sámediggi, Mánáid-, dásseárvo- ja searvadahttin-
departemeanta (MDD) ja Ođasmahttin-, háldda-
hus- ja girkodepartemeanta (OHD) leat ásahan
ovttasbarggu sámegielaide deaivvadanbáikkiid birra
sámi mánáide ja nuoraide. Fáttá birra galgá dollot
konferánsa 2011:s.

3.3.7 *Sámi nuoraid neahttabáikki boahhtevaš organiseren*

Sámediggi, Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávde-
goddi, Mánáid-, dásseárvo- ja searvadahttindepar-
teameanta (MDD) ja Ođasmahttin-, hálddahus- ja
girkodepartemeanta (OHD) leat lágidan minise-
minára sámi nuoraid neahttabáikki boahhtevaš
organiserema birra. Sámi nuoraidorganisašuvnnat

ledje bovdejuvvon seminárii ja galget leat fárus viidasit proseassas dakkár neahttabáikki ásaheamis.

3.4 Lohkan- ja čállinveahkki

- Sámedikkis lea leamaš čoahkkin Finnmárkku fylkasuohkana seniorrádiin ja digaštallan áige- guovdilis čuolmmaid main Finnmárkku boarrásat beroštit. Lea maiddái doallan čoahkkima penšunistaserviiguin ja oahppováilliid serviiguin Finnmárkkus lohkan- ja čállinveahki birra sámegeielat boarrásiidda. Čoahkkimat leat oassin Sámedikki barggus čalmmustahttit ahte sámi boarrásat leat dehálaš resursan servodahkii. Cealkámušat ja oktavuodaásaheami lea dehálaš viidasit bargui Sámedikki boarrásiid- politihka hábmemis.

Sámediggi lea leamaš álggaheaddji čoahkkimis sámegeiela hálldašanguovllu suohkaniiguin Finnmárkkus, suohkaniid boarrásiidrádiiguin ja Uskav ja Oahppováilliid serviiguin boarrásiid doaimb- bijuid birra lohkan- ja čállinveahki ektui. Sámediggi háliida ovttasbarggu sámegeiela hálldašanguovllu viđa suohkaniiguin Finnmárkkus lohkan- ja čállinveahki birra sámi boarrásiidda.

3.5 Tearbmabargu

Sámediggi addá beaivválaččat rávvagiid sihke siskkáldasat Sámedikkis ja earáide sámegeiela sániid, tearpmad, ášahusnamad ja namahusaid geavaheamis.

Sámediggi lea ásaheame odđa ja buoret sátn- ja tearbmabáŋkku. Dat galgá šaddat álkibut, viidá- but ja miellagiddevaččabut ohcanreaidu buo- hkaide geat barget sámegeielain.

Sámediggi lea ovdánahttan ovttasbargohámiid Sámi giellalávdegottiin buoridan dihte tearbma- barggu čadaheami. Sámi giellalávdegoddi lea organiserejuvvon Sámi parlamentáralaš ráđđái. Lávdegotti davviriikkalaš tearbmajoavkkut dohk- kehit tearbmalisttuid maid Sámediggi lea ráhka- dan.

Sámediggi lea čohkken buot tearbmalisttuid mat leat ráhkaduvvon. Eanaš listtut gávdnojit dušše davvisámegillii ja berreše jorgaluvvot julev- ja lullisámegillii. Muhto lea váttis gávdnat jorga- leddjiid dain sámegeielguovlluin, go doppe gávdno- jit unnán giellabargit.

Sámediggeráđdi lea geargan jorgaleames ter- minologijalisttu Riikaantikvára ohcanprográm- mas kulturmuittuid ohcamis, Askeladden dárogie-

las sámegillii. Dat mii dál lea vel báhcán ovdal go lea gárvvis, lea dohkkeheapmi davviriikkalaš tearbmajoavkkus. Sámediggi sávva ahte dat ohcanprográmma áiggi mielde almmuhuvvošii maiddái julev- ja lullisámegillii, go dat livččii nan- net vejolašvuoda geavahit min iežamet giela odđa arenain.

Sámediggi lea čadahan prošeavtta lullisámi servodatfágatearpmad čohkkemiin mat leat ráhkaduvvon vuodđoskuvlla 5.–7. luohká oahppo- neavvuid vuodul

Sámediggi lea maiddái čadahan prošeavtta davvisámegeiela luonddufága tearbmalisttu ráhka- demiin. Girjji»Arctic climate impact assessment» jorgaleapmi lea leamaš vuodđodokumeanta dán barggus.

Sámediggi lea jorgalan buot departemeanttaid namaid davvi- ja lullisámegillii, ja lea álggahan barggu jorgalahttit daid julevsámegillii.

3.6 Sámi báikenamat

Sámediggi lea rávven sámi báikenamad geava- heami birra journalisttaide, gielddaide ja earáide geat barget sámi báikenamaiguin. Leat addán dieđuid mearrádusaid birra mot galgá čállit almmolaš čujuhusaid, čoahkkebáikkiid, gilážiid, gielddalaš geainnuid, gáhtaid ja sullasaččaid namaid.

Sámediggi lea 2010:s earret eará rávven ál- motmehciid Rago ja Rohkunbori sámi namaid birra, ja suodjeguovlluid Njemenjáiku (Kvænangs- botn) ja Návvetvuopmi (Navitdalen) sámi namaid birra.

Stáhta kártadoaimmahat lea 2010:s ovttas Geo- Forumiin lágidan fylkkaid mielde kurssaid suo- hkaniidda matrikkel- ja báikenammalága birra. Sámedikkis lea leamaš sátnvuorru sámi báikena- maid birra dán kurssain Nordlánddas, Romssas ja Finnmárkkus.

Sámediggi lea ovttas Stáhta kártadoaimmaha- gain lágidan kurssa Stáhta kártadoaimmahaga kártaprográmma SSRSak geavaheami birra sámi giellaguovddážiidda ja earáide geat leat bargame báikenammaprošeavttaiguin. Dat lea oassi barg- gus oččodit eanet sámi báikenamad almmolaš kártaide.

Sámediggi oassálasttii lávdedigaštallamis Deanu gieldda sámi báikenamad birra gidđat 2010.

Sámediggi lei 2010 ovttasráđičoahkkimis Stáhta kártadoaimmahaga ja Norgga giellaráđi báikenammabálvalusa gaskkas Kristiansandas čakčamánu. Doppe digaštalle čuolmmaid báike- namad mearrádusaid ektui Norggas, ja gulahal-

lama Stáhta kártadoaimmahaga ja báikenamma-bálvalusa gaskkas.

Snåasa suohkan oaččui Gonagasa stáhtaráđi bokte dohkkehuvvot sámi nama suohkani. Suohkana namma lea dál Snåasa kommune/ Snåasen tjielte. Sámediggi lea buktán rávvagiid dán sámi nammii. Hábmere suohkan lea sádden sisa ohcama departementii oazžut dohkkehuvvot sámi nama suohkani. Sámediggi lea dán áššis maid rávven nama hárrái. Sámediggi lea maiddái jearran Divttasvuona suohkanis leat go plánat ohcat sin sámi nama dohkkehuvvot Gonagasas stáhtarádis.

Sámediggi oassálasttii riikkaidgaskasaš konferánsii álgoálbmotnamaid birra, ICIPN 2010, maid Sámi allaskuvla lágidii. Doppe digaštalle áššiid earenoamážit álgoálbmotguovvluid báikena- maid birra miehtá máilmmi.

3.7 Guovttegielalašvuoda doarjagat suohkaniidda

Doarjaortnega mihttomearri:

- Sámegeiela hálddašanguovllu álbmot galgá oazžut bálvalusaid sámegeilli, sihke čálalaččat ja njálmálaččat.
- Suohkanat aktiivvalaččat mielde sámegeiela ovddidanbargus

Sámediggi čadahii 2009:s evaluerema sámegeiela hálddašanguovllu suohkaniid ja fylkasuohkaniid guovttegielalašvuodadoarjaga geavaheami birra. Dan evaluerema vuodul ráhkadii Sámediggi odđa juolludaneavttuid evttohusa guovttegielalašvuoda-doarjagii. Evttohus odđa meroštallannjuolggadusaide ja juolludaneavttuide lei gulaskuddamis čakčat 2010. Odđa juolludaneavttuid hábmenproseassa oktavuodas lágidii Sámediggi seminára gos suohkanat ja fylkasuohkanat besse buktit oaiviliid odđa juolludaneavttuid evttohussii. Dat cealkamušat galget meannuduvvot sámediggerádis odđajagimánus ja odđa juolludaneavttut galget dohkkehuvvot Sámedikki dievasčoahkkimis njukčamánu 2011.

2010 bušeahtas lei 40 671 000 ru várrejuvvon suohkaniid guovttegielalašvuhtii. Sámegeiela hálddašanguovlui gullet 31.12.2010:s ovcci suohkana.

Suohkanat galget ovdal 1.8.2011 raporteret 2010 doarjaga geavaheami birra.

2009 ovddas raporterejit suohkanat ahte guovttegielalašvuodaruhta lea geavahuvvon earret eará bálvalussii, bargiid oahpahussii, jorgalepmái, galbemii ja sámegeiela visuálalaš čálmusteapmái. Sámediggi oaidná suohkaniid ja

fylkasuohkaniid raporttain ahte hálddašan-suohkaniin ja fylkasuohkaniin leat iešguđetlágan hástalusat ja čuolmmat. Suohkaniin leat iešguđetlágan dárbbut ja geavahit ruđaid iešguđetládje. Muhtun suohkanat geavahit olu ruđa bálvalit álbmoga sámegeilli. Seammás lea eará suohkaniin dárbu buoridit álbmoga ja bargiid sámegeielgelbbolašvuoda jus galggaš leat jearru sámegeielbálvalussii.

Sámediggi doalai 2010:s čoahkkimiid muhtun suohkaniiguin sámegeiela hálddašanguovllus. Sámediggi lea maiddái doallan čoahkkimiid suohkaniiguin mat leat bivdán oazžut eanet dieđuid das ahte makkár váikkuhusat leat go searvá sámegeiela hálddašanguovlui.

3.8 Guovttegielalašvuoda doarjagat fylkasuohkaniidda

Doarjaortnega mihttomearri:

- Almmolašvuolta galgá bálvalit sámegeiela hálddašanguovllu sámi álbmoga sámegeilli čálalaččat ja njálmálaččat.
- 2010 bušeahtas lei 5 100 000 ru várrejuvvon guovttegielalašvuhtii dan 4 fylkasuohkani gos leat suohkanat sámegeiela hálddašanguovllus.

2009 ovddas raporterejit fylkasuohkanat ahte guovttegielalašvuodaruhta lea geavahuvvon earret eará bálvalussii, jorgalepmái, galbemii ja sámegeiela visuálalaš čálmusteapmái. Sámediggi oaidná suohkaniid ja fylkasuohkaniid raporttain ahte hálddašansuohkaniin ja fylkasuohkaniin leat iešguđetlágan hástalusat ja čuolmmat.

3.9 Sámi giellaguovddážit

Doarjaortnega mihttomearri:

- Sámegeiella gullo ja oidno giellaguovddážiid doaimmaguovllus

2010 bušeahtas lei 5 500 000 ru várrejuvvon dan 10 sámi giellaguovddáži. Sámediggi juolludii doaimmadoarjaga daidda giellaguovddážiidda 2010:s.

Sámediggi doalai 2010:s čoahkkimiid mánggain giellabirrasiin mat háliidedje eanet dieđuid giellaguovddážiid ásaheami birra, ja Sámediggi searvá jahkásaš giellaguovddáš-deaivvademiide. Sámedikkis lea leamaš álgočoahkkimat Aajege sámi giellaguovddážiin Rørosas foruma/fierpmádaga ásaheami birra lullisámi giellabargui. Sámedikki mielas lea hui buorre go Aajege lea vuolggahan dan ja oaidná hui dehálážžan ahte ásaheami eanet arenat gos

lullisámegiella geavahuvvo, ovddiduvvo ja nannejuvvo. Sámediggi áigu ain viidasit gulahallat giellaguovddážiin dakkár ásaheami hárrái.

Giellaguovddážit galget ovdal 1.8.2011 raporteret 2010 doarjaga geavaheami birra.

2009 ovddas raporterejit giellaguovddážit ahte sii barget sámegeala ovddidemiin ja nannemiin Sámedikki doarjaga mihttomeari mielde.

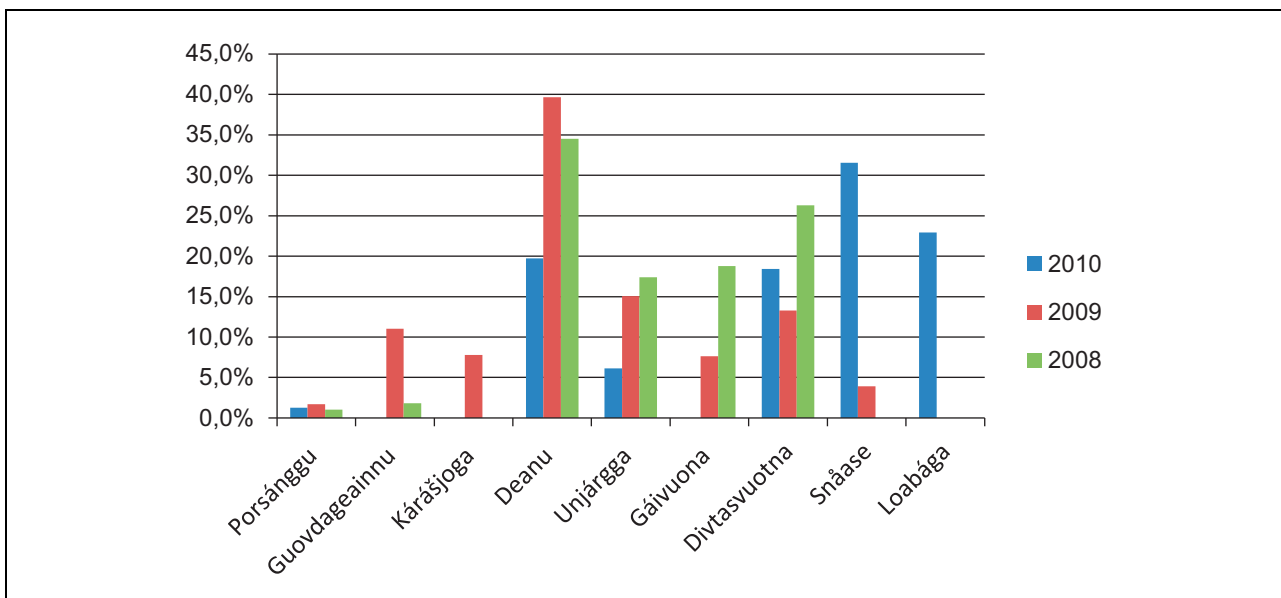
Sámediggi oaidná rapporttain ahte giellaguovddážiin leat iešguđetlágan hástalusat ja čuolmmat. Giellaguovddážiin leat sierralágan dárbbut ja geavahit doarjaga iešguđet ládje. Guovddážit barget mihttomeriid guvlui ja sis leat iešguđetlágan doaimmat mat deattuhit sihke

sámegeala oahppama ja geavaheami. Seammás leat guovllut gos guovddážit fertejit vuoruhit giela ealáskahttima ja movttiidahttit álbmoga oahppat giela.

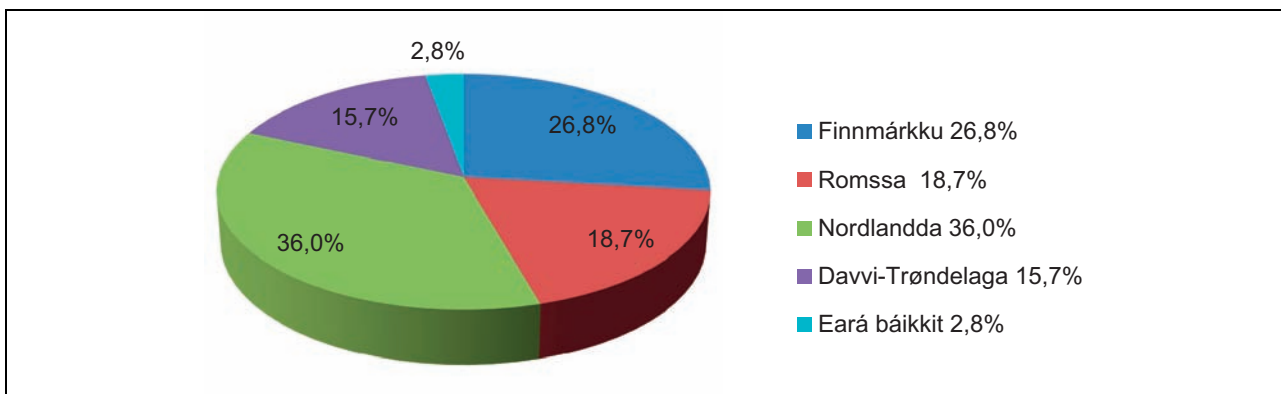
3.10 Giellaproševttat

2010:s lei várrejuvvon 2 450 000 ru giella-proševttaide sámegeala hálldašanguovllus, ja 4 160 000 giellaproševttaide olggobealde hálldašanguovllu.

Oktiibuot dagahii dat 52 ohcama gos ohccojuvui 13 697 744 ru ovddas. 41 ohcci ožžo proševttadoarjaga oktiibuot 6 698 500 ovddas.

Govus 1.3 Juolluduvvon proševttadoarjagiid juohkáseapmi guđage gildii sámegeala hálldašanguovllus, 2008–2010.

Govus 1.4 Juolluduvvon proševttadoarjagiid juohkáseapmi guđage fylkii mat leat sámegeala hálldašanguovllu olggobealde 2010:s.

4 Kultuvra

Sámedikki váldomihttomearrin sámi kultuvrra ektui lea oažžut ealli ja juohkelágan sámi dáidda- ja kultureallima. Go leat ealli ja árjjalaš sámi deaivadansajit, kulturásahusat ja museat de dat váikkuha ealli báikegottiid bisuheami gos olbmot háliidit ássat. Mii háliidit ahte sámi kultuvra adnojuvvo árvvus báikegottiin. Mii oaidnit ahte lea deatalaš go lea rikkis sámi dáidda- ja kulturdoaimmat, valáštallandoaimmat, kulturdoaimmat mánáide ja nuoraide ja buorre bibliotehekafálaldat.

Olahan dihte dáid mihttomeriid, de bargat mii ovttas ollu aktevrraiguin nugo sámi organisašuvnnaiguin, áhahusaiguin, guovddáš eiseválddiiguin ja ovttaskas olbmuiguin. Mii addit doarjaga sámi museaid, kulturorganisašuvnnaid, girjebussiid doibmii, govvasárggusráidduide, girjjálašvuhtii, musihkkii, mánáide ja nuoraide ja sámi dáiddáriidda.

4.1 Ovttasbargu sierra aktevrraiguin

Sámediggi dárbaša gulahallat guovddáš ja báikkálaš eiseválddiiguin ja eará aktevrraiguin barggaddettiin sámi kultuvrra suodjalemiin ja nanemiin.

Sámedikkis leat juohke jahkebealis hálldahuslaš gulahallančoahkkimat Kulturdepartementtain, goas bušeahhta ja eará áigequovdilis áššit guorahallojuvvojit. Ovdamearkan áššiin mat leat guorahallojuvvon 2010:s leat speallanruđat, sámi mediafálaldat, sámi filmmat, ABM-ovddideami odđasis organiseren, huksenáššit ja davviguovlluid kulturovttasbarggu doaibmaplána.

Sámediggi doallá jeavddalaččat gulahallančoahkkimiid sámi kulturásahusaiguin ja -organisašuvnnaiguin mat ožžot doarjaga Sámedikki bušeahtas. Čoahkkimiin lea gaskaneas dieđuid juohkin ja fágalaš guorahallamat.

4.2 Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanáhusat

Sámedikkis lávejit leat čoahkkimat jeavddalaččat sámi kulturásahusaiguin gos guorahallat áššiid mat gusket áhahusdieđáhusa čuovvoleapmái ja eará áigequovdilis áššit. Sámi kulturviesut leat deatalaččat sámi kultureallima oainnusmahttimii ja doibmet sámi kultuvrra ovddidanarenan.

Sámedikkis lea leamaš čoahkkinn Várdobáiki sámi guovddážiin mas fáddán lei áhahusdieđáhusa čuovvoleapmi. Áhahusdieđáhusas evttohuvvo ahte mánaga áhahusa oččošedje oktasaš doaibmaorganisašuvnna Várdobáikki oktavuhtii. Vár-

dobáiki dovddahii ahte dorjot evttohusaid mat leat áhahusdieđáhusas. Gállogieddi lea biddjojuvvon Várdobáikkiin oktii 01.01.10. Álgga lea váldojuvvon das ahte Várdobáiki odđasis organiserjuvvošii priváhta oasussearvvis searvin mas váldoáššis lea almmolaš eaiggát. Dasto lea váldojuvvon álgga ovttasbargui Márkomeanu ja Beiveálggu ja Várdobáikki gaskka hálldahuslaš doaimmaid ektui.

Sámedikkis lea leamaš čoahkkinn Sijti Jarnein. Čoahkkimis ovddiidii stivra odđa njuolggadusevttohusa vuodđudussii. Odđa njuolggadusain oainnusmahttojuvvo eanet oktavuoha vuodđudusa ja almmolaš rolla gaskka juolludeaddji eiseváldin. Sihke Sámediggái ja Norlánda fylkagildii šaddá stivrasadji odđa njuolggadusevttohusa mielde.

Sámediggi lea deaivvadan guvttiin servviin, Áltá Siida OS ja Áltá Sámi giellaguovddáš OS. Sámediggi válddii čoahkkima čuovvolan dihte juolludusa maid dat guokte searvvi leaba ožžon, geahčadan dihte ahte livččii go vejolašvuoha náitit oktii servviid. Searvvit čilgejedje ahte leat doallan oktasaš čoahkkimiid, gos leat ságastallan ovttahttima birra ja nannešii go dat servviid, ja sii čilgejedje doaimmaideaset birra. Sii eai leat konkluderen movtge vel, muhto sii háliidat nannet servviid báikkálaš fakkiin. Sámediggeráđdi deattuhii ahte áhahusdieđáhus bidjá muhtun čanastagaid, muhto deataleamos lea dat ahte gávndnet dakkár organisašuvdnahámi mii lea ulbmillaš goappašagaide.

Dál leat čadahuvvomin konsultašuvnnat Sámedikki ja Kulturdepartementta gaskka viesoláigoruhadeami birra. Sámediggi lea leamaš Sámediggeráđi sámi áhahusdieđáhusas posiitiiva viesoláigoruhadeapmái ruhtadanortnegin, dainna eavttuin ahte áhahuvvojit duohta konsultašuvnnat. Sámedikkis leat vuordámušat ahte konsultašuvnnat viesoláigoruhadeamis čilgešedje rollaid ja ovddasvástádusa Sámedikki ja departementta gaskka.

Sámedikkis lea beroštupmi go guoská viesoláigoruhadeapmái ruhtadanortnegin sámi áhahusvisttiid várás ahte Sámedikki iežas vuoruheamit odđa sámi áhahusvisttiid duohtandahkamis čuovvoluvvojit, Sámedikkiin konsulterjuvvo sisdoalu, viidodaga ja ekonomalaš rámmaid birra, ovttaskas prošeavtta ektui manjá go lagat dárboárvoštallan ja huksenprográmma leat dahkojuvvon, ja ahte odđa áhahusvisttiid duohtan dahkan dáhpáhuvá Sámedikki vuoruhallista mielde ja einnostahtti rámmaid siskkoabealde.

Sámedikki doarjja kulturásahusaide buvttiha ollu bargosajiid sámi guovlluide. Dat leat bargosa-

jit mat dárbbasit alla gelbbolašvuoda. Kulturvuđot ealahusat leat dávjá báikkálaččat ja leat deatalaččat báikkálaš ja regionála ovddideapmái. Sámedikki doarjjaortnegat leat deatalaččat dan dáfus ahte ekonomalaččat lea vejolaš bargat sámi kultuvrrain. Sámedikki doarjja kulturásahusaide váikkuha maiddái stuorat dihtomielašvuoda sámi kultuvrra suodjaleami, ovddideami ja gaskkusteamis ektui. Almmolaš váikkuhangaskaoamit mat dorjot sámi kulturbarggu leat mielde dohkkeheamen sámi kultuvrra ovddideami ja movttidahttimin bargat kultuvrrain.

4.2.1 *Doarjja sámi kulturviesuide ja kulturgaskustanasahusaide*

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi kulturviesut mat oainnusmahttet sámi kultureallima ja doibmet sámi kultuvrra ovddidanarenan

Jagi 2010 bušehtas lei várrejuvvon 9 238 000 ru 14 sámi kulturviesui. Dat sámi kulturviesut mat ožžot juolludusaid Sámedikki bušehtas leat Norgga beale gielddain Sámis ja Oslos.

Kulturviesut galge manjimustá 01.08.10 raporteret jagi 2009 doarjaga geavaheami birra. Sámediggi lea 2010:s vásihan ahte muhtun sámi kulturviesut eai raportere daid áigemeriid sisa mat leat biddjojuvvon bušehtas. Leat biddjojuvvon čavgadet gáibádusat buohkaide mat ožžot njuolga doarjaga Sámedikki bušehtas, dan ektui ahte deavdit eavttuid mat leat bušehtas.

Jagis 2010 raporterejit sámi kulturviesut ahte dat leat deatalaččat sámi kultureallima oainnusmahttimis ja ahte doibmet sámi kultuvrra ovddidanarenan.

4.3 **Sámi festiválat**

Sámi festiválat leat deatalaččat sámi- ja álgoálbmotkultuvrra oainnusmahttimis, gaskkusteamis ja ovddideamis. Sámedikkis leat jeavddalaččat čoahkkimat sámi festiválaiguin čilgen ja ságaškuššan dihte nubbi nubbái áigeguovdilis áššiid birra. Sámedikkis lea leamaš čoahkkin Márkomeanuin. Dán čoahkkimis dovddahii Márkomeanu ahte lea positiivlaš daid doaibmabijuide mat ášahusdieđáhusas gusket sidjiide. Sii deattuhedje maiddái man deatalaš livččii oažžut buvttadeaddjivirggi festivála varas.

Sámedikkis lea leamaš čoahkkin Riddu Riđđu festiválain. Čoahkkima ulbmilin lei oažžut dieđuid Riddu Riđđu boahpteáiggi ángiruššamiid birra guovddášfestiválan. Sii muitaledje festivála histor-

jjá, ja festivála mearkkašumi birra sámi kultuvrii ja eará álgoálbmogiid kultuvrraide sihke regionalalaččat ja riikkaidgaskasaččat. Sii muitaledje maiddái sin ekonomalaš stáhtusa birra ja man deatalaš livččii oažžut einnostañvejolaš ekonomalaš rámmaid.

Guovdageainnu musihkkafestivála áigu ohcat Kulturdepartemeanttas šaddat guovddášfestiválan. Go lea guovddášfestivála, de mearkkaša dat dan ahte stáhta, fylkkagiella ja isitgiella váikkuhit ovttaš ekonomalaččat. Sámediggi manida gáibádus mii guoská festivála ođđasis organiseremii sámi ášahusdieđáhusa ektui dassážiigo Guovdageainnu musihkkafestivála ohcan guovddášfestivála stáhtusa oažžumis lea čilgejuvvon.

4.3.1 *Doarjja sámi festiválaide*

Doarjjaortnega mihttomearri:

Sámi festiválat mat oainnusmahttet, gaskkustit ja ovddidit sámi kultuvrra ja álgoálbmotkultuvrra

Jagi 2010 bušehtas lei várrejuvvon 2 951 000 ru sámi festiválaide. Sámi festiválat mat ožžot juolludusa Sámedikki bušehtas leat Evenáši, Gáivuona ja Guovdageainnu suohkanat ja Kárášjoga giella.

Festiválaide lágideaddjit galget manjimustá 01.08.10 raporteret jagi 2009 doarjaga geavaheamis. Sámediggi lea 2010:s vásihan ahte muhtun sámi festiválat eai raportere daid áigemeriid sisa mat leat biddjojuvvon bušehtas. Leat biddjojuvvon čavgadet gáibádusat buohkaide mat ožžot njuolga doarjaga Sámedikki bušehtas, dan ektui ahte deavdit eavttuid mat leat bušehtas

Jagi 2010 ektui raporterejit sámi festiválat ahte dat leat deatalaš deaivvadansajit mat sihke oainnusmahttet ja ovddidit sámi- ja álgoálbmogiid kultuvrra.

4.4 **Sámi valáštallan**

Sámediggi lea 2010:s laktán heargevuodjenlihtu, Sámi Heargevuodjin-Lihttu (SHL), njuolga doaibma- ja aktivitehtadoarjjaortnegii. Dat mearkkaša dan ahte leat golbma valáštallanorganisašuvnna mat ožžot njuolga doarjaga Sámedikkis. Lassin SHL:ii dat leat Sámiid valáštallanlihttu-Norga/Samenes idrettsforbund-Norge (SVL-N) ja Sámi spábbačiekčanlihttu/Samisk fotballforbund (SSL).

Sámediggi oažžu jahkásaččat speallanruđaid Kulturdepartemeanttas. Doarjaga ulbmilin lea doarjut sierra sámi valáštallandoaimmaid bisuheami ja viidáset ovddideami árbevirolaš sámi kultuvrra oassin. Doarjja galgá válđoáššis geavahuv-

vot doaimmaide mánáid ja nuoraid várás. Dán vuodul lea Sámediggi juogadan jagi 2010 speallanruđaid ollásit SVL-Norgii. SVL-Norga lea geavahan dáid ruđaid sámi valástallama láhčima ovddideapmái mánáid ja nuoraid várás, ja lea erenoamážit deattuhan heargevuodjima ja njoarostallama ovdánahttima.

Sámediggi lea deattuhan lagaš gulahallama sámi valástallanorganisašuvnnaiguin, ja maiddái eará aktevrraiguin mat organiserejit valástallama báikkálaččat, regionála dahje nationála dásis.

Sámi nuorat bovdejuvvojit juohke nuppi jagi guossesearvin Arctic Winter Games (AWG) doaluide.

2010:s lágiduvvui AWG Grande Prairies Canadas, ja sámi delegašuvnna ledje oktiibuot 34 aktiivvalaš valástallan- ja kulturbargi sihke Norgga, Ruota ja Suoma bealde Sámis. AWG guovddáš árvvut leat earret eará kultuvrra ja kulturáddejumi goziheapmi, ustítuohta ja iežas ja earáid árvvus atnin. Dáid árvvuid besset nuorat vásihit searvama bokte valástallan- ja kulturdoaluide ovttas eará riikka ja kultuvrraid nuoraiguin, ja dieinna lágiin ožžot deatalaš neastti boahhteáiggi servodathuksejeddjin.

Oassin sámi nuoraid movttiidahttimis ángiruššat valástallamiin, lea Sámediggi 2010:s juohkán guokte 50 000 ruvdnosaš stipeandda guovtti nuorra valástallái. Jagi 2010 valástallanstipeanda addojuvvui heargevuoddjái Elle Risten Sara ja friijavalástallái Henning Holti.

4.4.1 Doarjja sámi valástallamii

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Valástallandoaimmat maid Sámiid valástallanlihttu-Norga/Samenes idrettsforbund-Norge, Sámi Heargevuodjin-Lihttu/Saami Reender-Race Federation (SHL) ja Sámi spábbačiekčanlihttu /Samisk fotballforbund (SSL) lágídit doibmet fysálaš doaimmaid arenan ja doalahit oktavuodá sámi mánáid ja nuoraid gaskka, ja leat mielde hábmemin identitehta

2010:s lea várrejuvvon 2 416 000 ru doaimma- ja aktivitehtadoarjjan sámi valástallanorganisašuvnnaide Sámiid valástallanlihttu-Norga/Samenes idrettsforbund-Norge (SVL-N), Sámi spábbačiekčanlihttu /Samisk fotballforbund (SSL) ja Sámi Heargevuodjin-lihttu/Saami Reindeer-Race Federation (SHL). Diesa lassin oáččui Sámediggi 600 000 ru speallanruđaid Kulturdepartemeanttas. Dát ruđat juolluduvvojedje ollásit Sámiid valástallanlihttui-Norga/Samenes idrettsforbund-Norge (SVL-N).

SVL-N, SSL ja SHL galget mañimustá 01.08.11 raporteret 2010 doaimma- ja aktivitehtadoarjaga geavaheami birra. SVL-N galgá mañimustá 20.01.11 raporteret jagi 2010 speallanruđaid geavaheami birra.

Jagis 2009 raporterejit sámi valástallanorganisašuvnnahtte ahte sii fáallet identitehta hábmeejeddji astoáigefálaldaga ollu sámi guovlluin, erenoamážit nuorra sápmelaččaide. Valástallanorganisašuvnnahtte deattuhit dasto ahte sámi valástallan lea deatalaš kulturgaskkustejeddji riikarájaid rastá.

4.5 Sámi teáhterat

Sámi teáhterat leat deatalaš arenat kulturvásiheapmái ja kulturgaskkustejapmái, ja sáme giela geavaheapmái ja oainnusmahttimii. Sámediggi válddii 01.07.10 badjelassas Beaivváš Sámi Našunálateáhtera eaiggátoasi (ossosiid) Kulturdepartemeanttas. Teáhteris lea leamaš ollu jagiid negatiivvalaš bušeahttaovdáneapmi go buohtastahtta eará nationála ja regionála teáhteriiguin. Beaivváš lea guhkká bargan oážžut sierra teáhtervisti Guovdageidnui. Sámediggerádis leat leamaš mánga čoahkkima teáhtera mihttomeriid olahbarggu ektui. Sámedikkis leat konsultašuvnnahtte Kulturdepartemeanttain viessoláigoruhtadeami birra. Sámediggi ii leat sáhtán dáhkídit odđa vistti Beaivváš Sámi našunálateáhterii ovdal go eavttut dán ortnega várás leat sohppojuvvon.

Sámediggi bovdi Beaivváš Sámi Našunálateáhtera čoahkkimii Kulturdepartemeantta stáhtačállin

Jaffery Fjell:in ságaškuššan dihte teáhtera ekonomalaš dili ja hástalusaid birra, ja dárbbu birra oážžut odđa teáhtervisti. Teáhter lea maiddái leamaš fáddán hálddahusdási čoahkkimiin Kulturdepartemeanttain.

Áarjelhsaemien Teatere mearridii jagi 2009 jahkečoahkkimis odđasis organiseret almmolaš vuodđudussan jagis 2010. Sámediggerádis lea leamaš čoahkkim stivrajodiheddjiin proseassa birra mii lea jođus.

4.5.1 Doarjja sámi teáhteriidda

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Ásahuvvon sámi teáhterat doibmet kulturvásihan- ja -gaskkustanarenan, ja sáme giela geavaheami ja oainnusmahttima arenan

Jagi 2010 bušeahtas lei várrejuvvon 17 197 000 ru sámi teáhteriidda. Teáhterat galget mañimustá 01.08.10 raporteret jagi 2009 doarjaga geavaheami

birra. Jagi 2010 ektui raporterejit sámi teáhterat ahte dat leat deatalaš kulturvásihan ja kulturgaskustan arenat, ja sámegiela geavahan ja oainnusmahttima arenat.

4.6 Sámi publikašuvnnat

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Ollu sámi publikašuvnnas čálalaš arenan buot golmma sámi čállingiela várás

Jagi 2010 bušehtas lei várrejuvvon 3 036 000 ru sámi publikašuvnnaide. 2010:s ožžo guokte odđa publikašuvnna njuolga doarjaga Sámedikki bušehtas, «Sámis» ja «Daerpies Dierie/Mát-tásámi girkobláđdi».

4.7 Girjebusset

Čakčamánu 2010 lei Sámedikkis čoahkkin sámi girjebussiiguin mat ožžot njuolga doarjaga Sámedikkis. Juohke girjebusse ovddasteaddji beasai mitalit iežas girjebusse doaimma ja hástalusaid birra. Sámediggi mitalii Sámedikki bušehtaproseassa birra.

4.7.1 Doarjja girjebussiide

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bibliotekafálaldat mii lea álkidit olámuttus sámi geavaheddiid ja earáid várás

Jagi 2010 bušehtas lei várrejuvvon 6 374 000 ru sámi girjebussiide.

4.8 Sámi girjebussiid investerendoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi girjebussefálaldaga bisuheapmi ja viiddideapmi

Jagi 2010 bušehtas lei várrejuvvon 2 000 000 ru sámi girjebussiide. Juolludus lei 2 000 000 ru. Ohcamat bohte 3 697 000 ru ovddas. Mátta-Trøndelága fylkkabibliotekii juolluduvvui 1 760 000 ru odđa girjebusse investeremii. Guovdageainnu suohkanii juolluduvvui 200 000 ru odđa girjebusse investeremii.

4.9 Sámi museat

Sámi museat eai leat ožžon ekonomalaš ávkki museaodastusas nugo lei vurdojuvvon. Jagi 2010 stáhtabušehtas ii lean sadji ekonomalaččat nannet sámi museaid. Dát duššástuhtá sakka muse-

aid. Dán geažil leat Sámediggeráđis leamaš mánga čoahkkima.

Sámedikki sámi museadoaimma oassečielgagadusa čuovvoleapmi Davvi Norlánddas ja Romsas, lea Árranii Julevsáme guovdásj/Lulesamisk senter juolluduvvon 600 000 ru jagi 2010 reviderejuvvon bušehtas museadoaimma ásaheapmái bihtánsámi guovllus. Várdobáiki sámi guovddázii lea maiddái jagi 2010 reviderejuvvon bušehtas juolluduvvon 600 000 ru museadoaimma ásaheapmái Várdobáiki sámi guovddázis. Ája sámi guovddáš lea álggahan hukset iežas musea ja vuoddočájáhusa. Musea fárre sierra lanjaide 01.01.11 Davviálbmogiid guovddázis Olmmáivákkis.

Lea álggahuvvon proseassa dan ektui ahte Romssa ja Norlándda fylkkagiieldat livčče mielde addimin doaimmaruđaid museaovttadagaide, nugo sámi museain lea Finnmárkkus, muhto almmá bohtosiid haga dán rádjai.

Vuodđudus Deanu ja Várjjaga museasiida lea ásaheavvon. Vuodđudus lea Várjjaga sámi musea, Deanu musea, Savio-musea ja Nuortasámi musea / Ávv doaimmasearvi. Marjimus namuhuvvon museavisti rahpan ja vuoddočájáhus ii sáhte rahppojuvvot ovdal go áramusat geassit 2011. Dan geažil go vistti gárvvisteami oktavuodas šadde hástalusat, ja go vuoddočájáhusa golut ledje rehkenastojuvvon menddo unnin. Sámediggi lea juolludan vel 300 000 ru vuoddočájáhusa liigegoluide.

Statsbygg lea Sámedikki ávžžuhusa mielde plánegohtán odđa vistti sámi dáiddamuseai ja dárbbaslaččat divodit ja odasmahttit Sámi Vuorká-Dáviriid dáláš rusttega.

Áltá-Guovdageainnu ášši lea guovddáš sámi historjjás. Dát ášši ii leat plánalaččat duodaštuvvon. RiddoDuottarMuseat lea álggahan ovdaprošeavtta duodaštanguovddáza ásaheamis.

Saemien Sijte lea álgán prošekteret odđa museavisti Horjemtangenii Snoasas. Rehkenastojuvvo ahte visti lea gárvvis 2013:s. Saemien Sijtei šaddet hástalusat dat lassánan doaimmagolut eanet doaimmaid geažil.

Logahallanreaidu Primus lea museačoahkkádusaid hálddašanvuogádat mii meannuda sierra museaobjeavttaid seamma vuogádagas. Dán reaidu geavahit ollu museat. Sámi museaide lea hástalusat dat go Primusis ii sáhte geavahit sámi čálamearkkaid. Sámediggi, ABM-utvikling ja KulturIT leat ásan bargajoavkku mii galgá bargat dan ala ahte oážžut davvisámegiela čálamearkkaid doaimmat Primusis. RiddoDuottarMuseas lea ovdasvástádus prošekteret geavattas ovdánahttimis.

Norgga Álbmotmusea ja Sámedikki gaskka lea álggahuvvon proseassa mii guoská vejolaš-

vuodaide oážžut ruovttoluotta sámi museaávdna-siid ovttaháje mángga sámi museai. Álggahuvvon proseassa duogážin lea álbmotmusea stivramearráduš mii guoská ruovttoluotta fievrreapmái. Lea áhahuvvon bargajoavku mii galgá viidáseappot bargat áššečuolmmain. Joavkkus leat Sámedikki, Norgga Álbmotmusea ja Sámi musea-searvvi ovddasteaddjit.

Sámediggi lea ovttasbargguin Finnmárkku fylkkagiiddain ráhkadahtán dárboanalysa buot museaide mat leat Finnmárkkus. Raporttas čujuhuvvojit muhtun hástalusat ja dárbu sámi museain. Sámediggi áigu 2011:s ráhkadit sullasaš dárboanalysa eará sámi museaid várás. Ulbmilin lea oážžut geahčastaga dain dárbbuin ja hástalusain mat buot sámi museain leat. Sámediggi áigu geavahit dán vuoddoávdnasa viidáseappot museabarggus.

ABM-utvikling, arkiiva, bibliotehka ja musea-irektoráhta galget biddjojuvvot Norgga kulturráđi vuollásažžan 01.01.11 rájes. Sámediggeráđdi lea bivdán čilgejumi das ahte movt sámi beroštumit gozihuvvojit dán ođđasis organiserema oktavuodas. Norgga kulturráđiin lea plánejuvvon čeahkkin ođđajagis 2011.

4.9.1 Doarjja museaide

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi museat mat gozihit, hálldašit ja gaskkustit sámi kulturhistorijá báikegottiin

Jagi 2010 bušeahtas lei várrejuvvon 21 279 000 ru sámi museaide.

Museat galget mañimustá 01.08.10 raporteret jagi 2009 doarjaga birra. Sámediggi lea 2010:s

juolludan 21 279 000 ru sámi museaide. Sámi museat mat gullet dán ortnegii leat

RiddoDuottarMuseat, Deanu ja Várjjaga museasiida, Davviálbmogiid guovddáš, Várdobáiki musea, Árran julevsáme guovdasj ja Sæmien Sijte. Sámi museat raporterejit váikkuhangaskaomiid geavaheami birra museabargui, muhto maiddái doaimmaide mat leat mielde doarjumin sámi báikegottiid surggiin nugo kultuvra, báikkálaš kulturhistorijá duodašteapmi ja doaimbijut mat leat mielde ovddideamen sámejiela. Dát dávista Sámedikki ulbmilii sámi museaid hárrái deatalaš servodataktevran.

4.10 UNESCO konvenšuvnna ávnnaskeahkes kulturárbbi suodjaleami birra čuovvoleapmi

Stáhta arkiiva-, bibliotehka- ja museaguovddáš lea Kulturdepartemeanttas ožžon bargun ráhkadit geahčastaga ávnnaskeahkes kulturárbbi suodjaleami konvenšuvnna heiveheamis ja lea dán oktavuodas bivdán ovttasbarggu Sámedikkiin. Dán barggu čuovvoleapmái lea áhahuvvon referánsajoavku. RiddoDuottarMuseas lea ovddastus referánsajoavkkus. Sámediggi lea addán rávvagiiddis ABM-utviklingii konvenšuvnna čuovvoleami hárrái čakčat 2010.

Dán rávvagiidda gulle sámi ávnnaskeahkes kulturárbbi definišuvdna, kulturmearkkat mat meroštallojuvvot sámi ávnnaskeahkes kulturárbbi, birrasat mat ovddastit ávnnaskeahkes kulturárbbi, sámi ávnnaskeahkes kulturárbbi goziheapmi ja viidáseappot gaskkusteapmi, ja dasto sámi ávnnaskeahkes kulturárbbi rievttálaš vuoddu.

4.11 Girjjálašvuhta

Sámi girjjálašvuoda ja musihka/ludiid sisaoastinortnet álggahuvvo jagi 2011 rájes. Sámediggi lea mearridan ahte sámi girjjálašvuoda ja musihka/ludiid sisaoastinortnet álggahuvvo golmma jagáš geahččalanortnegin. Bargu ortnegiid njuolggadu-saiguin galgá sáddejuvvot gulaskuddamii guoskevaš beliide, main čuožžu earret eará ahte lágádusat sáddejit evttohusa das makkár girjjit ja musihkka berrešedje árvoštallojuvvot ortnegis.

4.11.1 Doarjja girjjálašvuhtii

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi girjjálašvuoda almmuhemiid lasiheapmi

Jagi 2010 bušeahtas lei várrejuvvon 2 586 000 ru girjjálašvuhtii. 2 482 000 ru lea juogaduvvon 14 prošehtii mearriduvvon vuoruhemiid siskkobal-de. Prošeavttaide ohcojuvvui oktiibuot 14 097 000 ru ovddas.

4.12 Dáiddáršiehtadus

Sámediggi ja Sámi Dáiddárráđdi/Samisk kunstnerrád (SDR) dahke 2004:s ovttasbargošiehtadusa das ahte bealit čađahit jahkásaččat šiehtadallamiid Sámi dáiddáršiehtadusa rámmas. Golgotmánus 2010 sohpe bealit ahte dáiddáršiehtadusa rámma jahkái 2011 galgá leat 5 915 000 ru. Dát rámma lea lassánan 400 000 ruvuinn jagi 2010 dáiddáršiehtadusa ektui.

4.12.1 Šiehtadallamat sámi dáiddáršiehtadus birra

Bušeahhta 5 515 000 ru.

Borgemánu 19. b. 2004 beaiváduvvon dáiddáršiehtadusa válđošiehtadusa ektui, čadahii Sámediggi ja Sámi dáiddárráđđi šiehtadallamiid, ja dáiddáršiehtadus mii gusto jahkái 2010 dahkkojuvvui. Bealit sohpe ekonomalaš rámma juolludusaide Sámedikki bušeahas jagi 2010 dáiddáršiehtadussii, mii lei 5 515 000 ru. Dát rámma lea lassánan 365 000 ruvnnuin mearriduvvon dáiddáršiehtadusa ektui jahkái 2009.

Šiehtadussii gullet čuovvovaš doaimbajut:

- Dáiddafoanda 700 000 ru
- Stipeanda sámi dáiddáriidda 2 200 000 ru
- Doaimbadoarjja sámi dáiddárorganisašuvnnaide ja Sámi dáiddárráđđái 1 920 000 ru
- Sámi govvaáidaga ja dáiddaduoji sisaoastinortnet 370 000 ru
- Fágalaš bagadeamit 275 000 ru
- Čájáhusbuhtadus 50 000 ru

Sámi dáiddárráđđi hálldaša šiehtadusa ruđaid, earret govvaáidaga ja dáiddaduoji sisaoastinortnega, maid RidduDuottarMuseat hálldaša.

4.13 Sámi filmmat

Riikkaidgaskasaš sámi filbmaguovddáš (ISF) galgá doaimmat sámi filmmaid ektui Norggas, Ruotas ja Suomas. Sámediggi lea bargamin oazžut fásta ruhtadeami ISF doibmii ja mis lea leamaš oktavuohhta Kulturdepartemeanttain ja Olgoriikadepartemeanttain ášši birra. Hástalussan lea sihkkarastit fásta doaimbadoarjaga maiddái riikarájaid rastá. Danne lea Sámediggi ovddidan ášši Sámi parlamentáralaš ráđi stivrii. Dán geažil lea SPR doallan stivraseminára sámi filmma birra, maiddái riikkaidgaskasaš sámi filbmaguovddáša ásaheami birra.

4.14 Musihkka

Sámediggi, Finnmárkku fylkkagiela ja Kárášjoga giela leat ruhtadan ovdaprošeavtta etnomusihkaguovddáša ásaheamis Kárášjohkii. Prošeakta lea álggahuvvon guovvamánus 2010 ja vurdojuvvo ahte dat loahpahuvo guovvamánus/njukčamánus 2011.

4.14.1 Doarjja musihkkaalmmuhemiide

Mål for tilskuddsordningen:

- Sámi musihkkadoaimbajuid logu lasiheapmi

- Sámi musihka sihkkarastin

Jagi 2010 bušeahas lei várrejuvvon 1 900 000 ru musihkkaalmmuhemiide. Juolludus lei 1 900 000 ru. Oktiibuot ohccojuvvui prošeavttaide 3 840 560 ru ovddas.

4.15 Mediafálaldat

Sámediggi lea ovdal dovddahan ahte háliida ceahkkálastit sámi čállingielaid, nu ahte preassadoarjaga njuolggadusat sámi áviissaide berrešedje rievdaduvvot. Dán oainnu lea Sámediggi hilgon, muhto oaihvilda ain ahte mediafálaldat julev- ja máttasámegillii galgá nannejuvvot ja ovddiduvvot. Dasa galget várrejuvvo ruđat, muhto daid ruđaid ferte doallat sierra dábalaš ruđain mat juolluduvvojit sámi pressii.

Julevsámi guovllus lea leamaš prošeakta «Nuoraj-tv», mii bidjá YouTubei filmmaid maid julevsámi nuorat leat ráhkadan julevsámegillii. Lea čájehan ahte prošeakta lea lihkestuvvan hui bures, ja dat váikkuha julevsámegiela oainnusmahttima, erenoamážit nuoraid gaskkas. Prošeavtta leat dorjon Sámediggi, Norlánda fylkkasuohtan ja Ođasmahttin-, hálldahus- ja girko-departemeanta (OHD). Prošeavttain geahččaluvo jotkojuvvo maiddái 2011:s, ja jurddan lea ahte dat viiddiduvvošii guoskat maiddái máttasámi guvlui.

Sámedikki oaivila mielde leat dákkár prošeavttat mávssolaččat sámegiela geavaheami ja oainnusmahttima ektui, erenoamážit julev- ja máttasámegiela, mat adnojuvvojit áitojuvvon sámegiellan. Ođđahutkkusprošeavttat nugo «Nuoraj-tv» berrejit jotkojuvvo viidáseappot ja geavahuvvot čuovvolanovdamearkan. Deatalaš lea doarjut nuorra sámi mediaolbmuid sihke viidáset fievrredeami ja rekrutterema ektui. Eanet fálaldagat mánáide ja nuoraide julev- ja máttasámegillii lea deatalaš gielaide stáhtusii ja oainnusmahttimii servodagas.

Raporttas «Sámi logu mitalit 3» boahhtá ovdan ahte sámit geat ássat Finnmárkku olggobealde geavahit unnit sámi mediaid go sámit Finnmárkku. Das lea jáhkkimis oktavuohhta dasa ahte mediafálaldat lea eanemusat davvisámegillii. Dalle leage nu ahte davvisámegiela giela lea čielgasit gievrat mediafálaldat go earáin sámi álbmoga gaskkas.

Sámediggi lea nammadan Sámi prográmmaráđi áigodahkii 2010–2013. Sámi prográmmaráđi bargun lea árvvoštallat ja evalueret NRK Sápmi prográmmafálaldagaid. Dasa lassan sáhtta prográmmaráđi meannudit olbmuid váidagiid

mat gusket prográmmafálaldahkii ja sáddejuvvon prográmmaide. Sámi prográmmarádi jodiheaddji lea maiddá Sáddehattrádi lahttu.

4.16 Sámi girkoáššit

Sámediggi meannudii 2010:s Norgga girku sámi girkoallima strategiijaplána. Sámediggi lea duhtavaš go girku dán plána bokte lea váldán ovdasvástádusa sámi girkoallima ja sámegiela positiivvalaš ovdánahttimis, ja ahte dat dahkkojuvvo sámiid álgagiid, ángirusšamiid ja searvama vuodul.

Sámediggi lea 2010:s nammadan odđa lahtu ja várrelahtu Sámi girkoráddái cuoŋománu 2012 rádjai. Sámedikkis lea beroštupmi doallat lagaš ovtasbarggu ja lagaš gulahallama Sámi girkorádiin, ja áigu oazzut áigái šiehtadusa fásta jahkásaš čoahkkimiid hárrái Sámedikki ja girkorádi gaska.

4.17 Sámedikki kulturovddidandoarjaga evalueren

Nurut Alta lea, go Sámediggi lea bivdán evalueren Sámedikki doarjaga kulturovddideapmái áigodagas 2006–2008. Evalueremis geahčaduvvojit váikkuhangaskaomiid geavaheapmi, ja movt doarjjaortnega ohccit árvvoštallet Sámedikki bálvalusa bagadeami ja áššemeannudeami ektui. Evalueren lea čájehan ahte ruđat mannet ollu sierralágan doaibmabijuide mat leat buktán ángirusšamiid sámi kultureallima siskkobeaide. Eanaš prošeavttaid maidda ohccojuvvo doarjja ii livččii lean vejolaš čadahit Sámedikki váikkuhangaskaomiid haga.

4.18 Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SNPL)

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SNPL) leat nammaduvvon odđa lahtut áigodahkii 2010–2011. SNPL lea 2010:s doallan guhtta čoahkkima, main golbma leat leamaš telefončoahkkimat.

SNPL lea doallan diehtujuohkindeaihvadeami sámi nuoraide Kárášjogas, doallan čoahkkima stáhtačállin Raimo Vallein, ja čoahkkima ja jeavddalaš gulahallama Mánáidáittardeddiin. Guovdageainnus deaivvadii SNPL álgoálbmot nuoraiguin ja Bolivia ja Nicaragua nuorra afro maŋisbohttiiguin. Kárášjogas deaivvadedje sii Vuolleeatnamiid nuoraid politihkkariiguin, geat gallededje Sámedikki.

SNPL lea dasto searvan referánsajovkui mohtorjohtalusa birra meahcis Finnmarkkus ja referánsajovkui Sámedikki odđa neahtasiidduid hárrái. Lávdegoddi lea 2010:s doallan sáhkavuoru bievlavuodjima álggahančoahkkimis Finnmarkkus ja Sámi girkorádi konferánsas konfirmašuvnna birra. Dasto lea lávdegoddi searvan sierra konferánsaide ja semináraide.

SNPL lea addán rávvagiid odđa doaibmabijuide mat leat Ráddehusa sámegiela doaibmaplána. Sii leat vuostá bargan Infonuorra Sápmi heaitiheami ja leat searvan árjialaččat miniseminárii sámi nuoraid diehtujuohkima birra interneatas. Miniseminára lágidedje Mánáid-, dássearvo- ja searvadahttindepartemeanta, Ođasmahttin-, hálddahuš- ja girkodepartemeanta ja Sámediggi, SNPL válddii ovdan dan movt almmolašvuolta sáhtta fuolahit das ahte sámi nuorat ožžošedje deatalaš dieđuid iežaset gillii. Dasto lea SNPL bargan sierralágan sámi oahpahuš/oahppoáššiiguin, sárdnunáiggi oazzumiin Sámedikkis sámi nuoraide, ja Sámedikki jienastuslohkui čáliheami ahkeráji vuolidemiin.

Ráddehus nammadii 2010:s almmolaš lávdegotti mii galgá čielggadit nuoraid válddi ja searvama. SNPL dovddahii ovdal nammadeami reives stáhtaráddái Audun Lysbakkenii vuordamušaid birra ahte stáhtaráddi searvvahivččii sámi nuoraid ja sin dili lávdegotti barggus, ja fála beasat addit rávvagiid lávdegoddi. Stáhtaráddi Lysbakken vástidii ahte son áigu viidáseappot gaskustit SNPL sávaldagaid. SNPL áigu čuoovvot dán barggu.

4.19 Eará ohcanvuodot doarjagat kultuvrii

4.19.1 Kulturdoaimbajut mánáide ja nuoraide

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Juohkelágan kulturdoaimmat mánáide ja nuoraide

Jagi 2010 bušeahtas lei várrejuvvon 1 900 000 ru mánáid ja nuoraid kulturdoaimbajuide. Daidda juolludeimmet 2 093 000 ru. Prošeavttaide ohccojuvvui oktiibuot 6 377 040 ru ovddas.

56 ohcama gaskkas ožžo 31 ohcama doarjaga. 11 ohcama eai váldojuvvon realitehta meannudeapmái, eanaš dannego ruđat ledje buot geavahuvon.

4.19.2 Eará kulturdoaimbajut

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Juohkelágan sámi kultuvrralaš doaimmat

Jagi 2010 bušeahtas lei várrejuvvon 2 693 000 ru eará kulturdoaimbajiide. Juolluduvvui 3 598 400 ru. Prošeavttaide ohccojuvvi oktiibuot 12 041 108 ru ovddas. Odđasis juogaduvvui 1 279 400 ru mat ledje ruovttoluotta gessojuvvon doarjjaruđat.

Oktiibuot bohte 173 ohcama, ja 58 ohcamii juolluduvvui doarjja. Ledje 57 ohcama mat eai realitehta meannuduvvun, eanaš dan geažil go buot ruđat ledje geavahuvvon. Ruđat mat ledje várrejuvvon eará kulturdoaimbajiide, ledje geavahuvvon visot juo árra jagis.

4.19.3 Sámeielat govvasárggusráiddut

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámeielat govvasárggusráidduid almmuheamit

Jagi 2010 bušeahtas lei várrejuvvon 460 000 ru sámeielat govvasárggusráidduide. Bođii okta ohcan masa juolluduvvui nugo lei ohccojuvvon 300 000 ru.

4.19.4 Sámi lágádusat

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Árijalaš sámi lágádusat

Jagi 2010 bušeahtas lei várrejuvvon 2 750 000 ru sámi lágádusaide. Juolluduvvui 2 930 750 ru. Bohte 6 ohcama oktiibuot 5 156 700 ru ovddas. Olles bušeahtta sámi lágádusaide juogaduvvo

lágádusaide vuodđodoarjjan, aktivitehtadoarjjan ja doarjjan vuovdaleapmái ja juogadeapmái. Váiddameannudeami geažil geavahuvvui bušeahtta badjelmeare.

4.19.5 Sámi deaivvadansajit

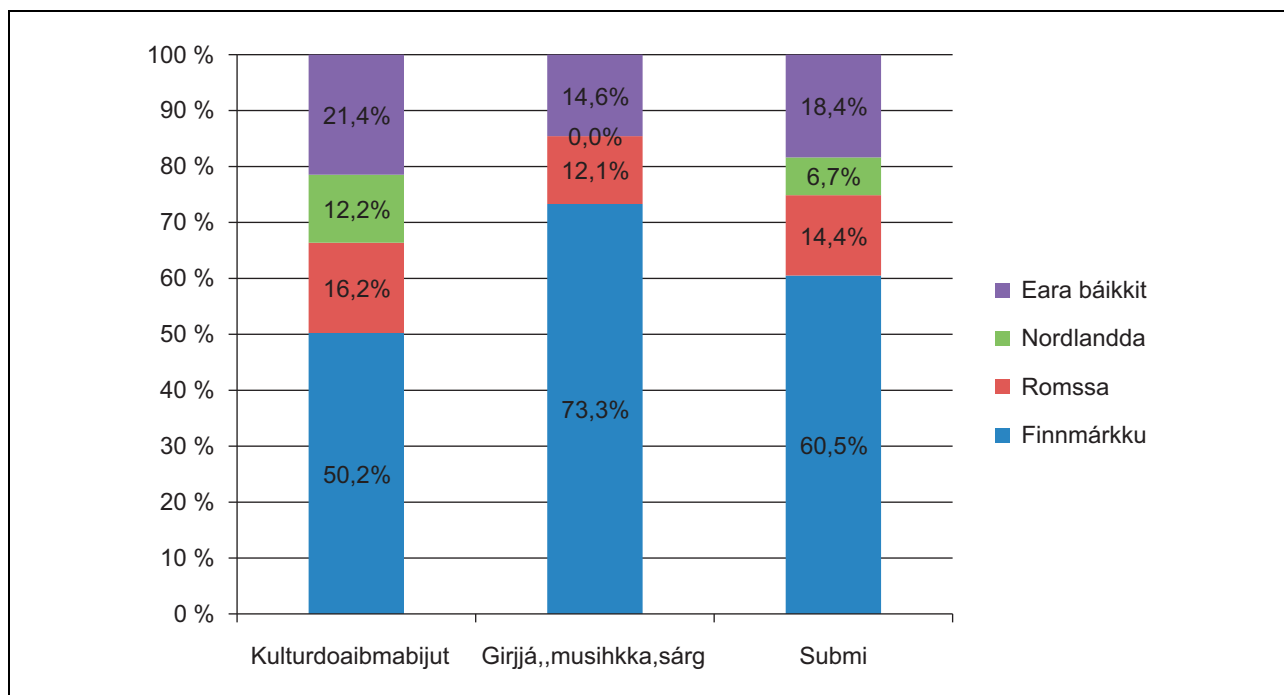
Doarjjaortnega mihttomearri:

- Deaivvadansajit mat doibmet sámi giela ja kultuvrra gaskkustan- ja ovddidanarenan

Jagi 2010 bušeahtas lei várrejuvvon 950 000 ru sámi deaivvadansajiide. Bohte 11 ohcama oktiibuot 2 588 300 ru ovddas. Bušeahtta mii lei 950 000 ru lea juogaduvvon guđa deaivvadansajái.

4.20 Čeahkkáigeassu kulturovdáneamis, ohcanvuđot

Govvosis vuolábealde oidno juolluduvvon doarjagiid juohkáseapmi kulturovddideapmái fylkadásis. Das oidno ahte ollislaš juolludusain lea Finnmárkui juolluduvvon ollu doarjja. Dát bohtá earret eará das go eanaš lágádusat ja eará almmuheaddjit main lea iežaset fitnodat ja mat ožžot doarjaga girjjálašvuhtii, musihkkaalmmuhemiide ja sámeielat govvasárggusráidduide leat fylkkas. Stoyalpu mii čájeha dušše juolluduvvon doarjaga eará kulturdoaimbajiide ja mánáid ja nuoraid kulturdoaimbajiide, čájeha veaháš eará gova juohkáseamis.

Govus 1.5 Juolluduvvon ruhtadoarjagat kulturovddideapmái fylkkaid mielde.

5 Ealáhusat

Sámedikki váldoulbmilin ealáhusaid ektui lea ahte mis lea nana ja juohkelágan ealáhuseallin mii váldá vuhtii sámi kultuvrra, luonddu ja birrasa sámi guovlluin. Mii fertet dalle bisuhit dan barggolašvuoda mii juo lea sierralágan ealáhusaid siskkobeaide. Dan seammás fertet mii háhkát rámmaeavttuid odđa bargosajiide juohkelágan ealáhuseallima siskkobeaide. Dát buvttiha nana ja ealli servodaga gos olbmot háliidit ássat.

Sámediggi bargá mángga láhkái olahan dihte dáid mihttomeriid. Mii gulahallat viidát stáhta eiseválddiiguin sihke čoahkkimiin, konsultašuvnnain ja ealáhusšiehtadallamiin sierra ealáhusaid birra. Mii gulahallat maiddá ealáhusorganisašuvnnaiguin, gielddaiguin ja doarjjaohcciguin. Sámi ealáhusat dárbašit dávjá ollu areálaid. Ollu dan barggus mii dáhpáhuvvá areálavuogiatvuodáiguin Sámedikkis, lea oassi sámi ealáhusovddideami rámmaeavttuin.

5.1 Ovttasbargu sierra aktevrraiguin

Sámedikkis leat leamaš ollu čoahkkimat sierra departemeanttaiguin sihke politihkalaš ja hálddaha dásis sámi guovlluid ealáhuseallima láhčima dihte. Ovdamearkka dihte lei Sámedikkis čoahkkinn guđa stáhtaráđiin sámi guovlluid ealáhusovddideami birra. Čoahkkimis ledje fádán odđa fitnodagaid ásanvejolašvuodát ja rámmaeavttut ja movt ovddidit ealáhuseallima sámi guovlluin.

Finnmárkku fylkkagiella lea rievadan regionála searvevuoda (RUP) organiserema. Odđasis organiserema oktavuodas lei Sámedikkis čoahkkinn Finnmárkku fylkkagiellain miessemánus 2010, gos ságastallojuvvui movt Sámediggi buoremus vuogi mielde sáhtášii searvvahuvvot bargui strategalaš ealáhusovddideamiin Finnmarkkus regionála searvevuoda, RUP bokte, vai sámi áššit guldaluvvošedje proseassain. Mearriduvvui ahte Sámediggi searvá RUP strategalaš stivrenjovkui, ja guovtti guoskevaš bargosearvá.

Sámedikkis lea ovttasbargu maiddá sierralágan ealáhusorganisašuvnnaiguin. Dán ovttasbarggu birra válddahuvvo kapihttalis juohkelágan ealáhusat.

5.2 Ealáhusovddidandoarjaga doaibmaguovlu

Sámediggi meannudii guovvamánus ealáhusovddidandoarjaga doaibmaguovllu viiddideami. Mear-

rádusas čuožžu ahte lea buorre go eanet gielddat háliidit searvat geográfalaš doaibmaguovlui. Doaibmaguovllu vejolaš viiddideamis šaddet ekonomalaš váikkuhusat. Jos ekonomalaš rámma Sámediggái ii stuoriduvvoš, de dagaha viiddideapmi dan ahte Sámediggi ferte eret vuoruhit eará guovlluin dusten dihte jearaldaga.

Sámedikki ealáhusovddidandoarjaga ulbmilin lea álohii leamaš nannet sámi guovlluid, bisuhit ealáhusstruktuvrra ja bidjat vuodu dássidis ássamii. Dán geažil leage Sámediggeráđdi álggahan barggu ealáhusovddidandiedáhusain. Dát diedáhus galgá čalmmustuvvot dievasčoahkkimii 2011:s.

5.3 Stuorradiggediedáhus odđa eanadoallo- ja biebmopolitihka birra

Eanadoallo- ja biebmodepartemeanta lea ráhkadišgohtán stuorradiggediedáhusa odđa eanadoallo- ja biebmopolitihka birra. Sámediggi lea dihto muddui searvan bargui, muhto ii dan muttos go Sámediggi livččii háliidan. Diedáhusas lea stuorra mearkkašupmi sámi guovlluid eanadollui, ja konsultašuvdnašiehtadusa mielde galgá departemeanta konsulteret doaibmabijuid hárráimat gusket sámi álbmogii. Sámediggi attii geassemánus rávvagiid diedáhussii main mii deattuheimmet ahte odđa stuorradiggediedáhus sáhtášii láhčit diliid eanadoalu positiivvalaš ovdáneapmái. Ealli gilit dáhkidit buoremusat dan ahte sámi kultuvrras ja gielas lea sihkkaris boahhteáigi. Otnáš doarjjaortnegiid ferte bisuhit ja viidáset daid ovddidit. Investerenortnegiin ferte váldit vuhtii dan ahte lea dárba sihke bajásdoallat, odasmahttit ja odđa hukset. Buorit rekrutterenortnegat dárbašuvvojit dan dihte vai oččošeimmet nuoraid álggahit doaluin. Deatalaš lea bisuhit eanadoalu olles riikkas, ja maiddá geahččalit bisuhit unnit doaluid. Sámediggi diktá regionnain oažžut stuorát váikkuhanfámu eanadoallopoltiikkii mii sáhtášii buvttihit stuorát regionála árvoháhkama.

Eanadoallo- ja biebmodepartemeanta lea bidjan alccesis mihttomearrin ahte searvvahit boazodoalloberoštumiid odđa eanadoallo- ja biebmopolitihkalaš diedáhusas. Sámediggi lea árrat proseassas addán rávvagiid Eanadoallo- ja biebmodepartementii dan birra ahte Sámedikkis lea váttis oaidnit ahte eanadoallo- ja biebmodieđáhusas sáhtášii gozihit boazosámiid hástalusaid doarvá buori vuogi mielde, mas sisdoallun vuolggasajis leat stuorra fága- ja ealáhussuorggit. Dál lea 19 áigi dassážiigo Stuorradiggi ovddiid sierra stuorradiggediedáhusa boazodoalu

birra, nr. 28 (1991–92) Nana ceavzilis boazodoalu birra.

Sámediggi vuordá ahte diedáhugas válddahuvvojit boazodoalu hástalusat areálaid, boazologu ektui muhtun guovlluin, guohtonelliidealáhusa hástalusat – boraspiret ja bohccobierggu ja eará boazobuktagiid buvttadan- ja vuovdalandilli.

Stuorradiggediedáhugas eanadoallo- ja biebmopolitihka birra, mas mielde maiddá boazodoallu, doaimbidjoevttohusaiguin lea stuorra ja njuolggá mearkkašupmi sámi kultuvrii ja ealáhusaide. Danne lea deatalaš oažžut buriid konsultašuvnnaid diedáhusa doaimbajuid hárrái.

5.4 Juohkelágan ealáhusat

5.4.1 Doarjja juohkelágan ealáhusaide

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit, ásahtit ja ovddidit bargosajiid juohkelágan ealáhusaid siskkobeaalde

Jagi 2010 bušehtas lei várrejuvvon 7 947 000 ru juohkelágan ealáhusaide. Čájeha ahte geavahuvvon lea 5 961 000 ru. Dat lea 75 % bušehttarámmas.

Hálddahus meannudii ohcamiid mat ledje vuollel 125 000 ru, mat ledje oktiibuot 60 ohcama maid submi oktiibuot lei 4 885 000 ru. Ohcamiid gaskkas ledje 13 nissonolbmo, 13 almmáiolbmo ja 16 fitnodaga. 42 ohcamii juolluduvvui doarjja ja 18 ohcama hilgojuvvojedje. Doarjjasubmi lei 1 779 000 ru.

Doarjastivra meannudii ohcamiid mat ledje badjel 125 000 ru ja prinsihpalaš ohcamiid, dat ledje oktiibuot 46 maid ohcansubmi lei 11 648 000 ru. Ohcamiid gaskkas ledje 11 nissonolbmo, 5 almmáiolbmo ja 18 fitnodaga. 34 ohcamii juolluduvvui doarjja ja 12 ohcama hilgojuvvojedje. Doarjjasubmi lei 4 215 000 ru.

Oktiibuot leat leamaš 121 ohcama juohkelágan ealáhusaid doarjagis. 15 ohcama sáddejuvvojedje ruovttoluotta realitehta meannudeami haga dan geažil go eai gullan vuoruhemiide dahje ledje joavdan midjiide maŋŋá ohcanáigemeari.

Ortnegii juohkelágan ealáhusat gullet ollu ealáhusat. Muhto leat golbma sierra suorggi mat leat eanemusat ohcamiid gaskkas. Dat leat:

- Buvttadeapmi/industriija/huksen
- Idjadanfálaldat/bálvalusat/turisma
- Priváhta sosiála bálvalusat ja fálut/kultuvra

Leat boahtán dušše guokte ohcama mat gulle boazodoalu lassiealáhusaide. Muhtun ohcamat guske

maiddá gálvogávpái ja opmodahkii/fitnodahkii ja almmolaš bálvalusaide.

Jagis 2010 lea oktiibuot juolluduvvon 1 996 000 ru máttasámi guvlui. Dat lea lassánan 750 000 ruvnnuin ovddit jagi ektui. Oktiibuot bohte 2010:s 19 ohcama, ja vihtta ohcama biehttaluvvojedje. Ohcamiid gaskkas ledje 7 nissonolbmo, 5 almmáiolbmo ja 7 fitnodaga. 2009:s bohte Sámediggái 15 ohcama máttasámi guovllus main 3 hilgojuvvojedje. Okta čilgehus ohcamiid lassáneapmái dán ortnegii sáhtta leat dat go Sámediggi doalai njeallje diehtujuohkinčoahkkima dien guovllus ja kunddarčoahkkimiid máttasámi guovllus ealáhusovddideami ja árvoháhkkanprográmma birra.

5.5 Mariidnaealáhusat

5.5.1 Konsultašuvnnaid mariidnaealáhusain

Sámediggi lea 2010:s čadahan konsultašuvnnaid lánkaásahusa odasmahttima oktavuodas mii goská gonagasreappáid, mearraluossabivddu hálddašeapmái sámi guovlluin ja guolástusregulemiidda 2011 várás.

5.5.2 Luossahálddašeapmi

Finnmárkkkulága § 28 čuovvoleapmin báikkálaš riektivuot guollebivddu hálddašanláhkaásahusaid birra Deanujogas ja dan oalgejogain, geigii Deanujogalávdegoddi raporttas Birasgáhttentementii mas lea evttohus báikkálaš hálddašeamis. Raporta lea leamaš gulaskuddamis ja lea bidjan vuođu konsultašuvnnaide Birasgáhttentementanta ja Sámedikki gaskka.

Sámediggi lea mieđihan odđa lánkaásahussii mii sihkkarastá báikkálaš riektivuot hálddašeami. Dat odđa hálddašanortnet, Deanujoga bivdohálddašeapmi, vurdojuvvo ásaheavvot 2011:s ja dat galgá hálddašit priváhtarievttálaš beliid. Váiddavejolašvuohta mearrádusaide maid báikkálaš hálddašanorgána lea dahkan mat gusket vuoigatvuodalaččaid gaskasaš beliide biddjojuvvo eanamolsunriektái.

Konsultašuvnnaid bokte lánkaásahusa hárrái lea sohppojuvvon ahte ávnnaslaš sisdoallu jagi 1888 mannosá Deanulágas galgá biddjojuvvo odđa § 28 Finnmárkkkuláhkii, seammás go stággobivdoriekti čadnojuvvo lánkii. Lánkaásahusa ráhkadeapmi gehččojuvvo danne fárrolága rievdausevttohusain Finnmárkkkuláhkii, vaikko dat formálalaččat čuovvoluvvojit guovtti sierra proseassas. Sámediggi vuordá ahte dán lágan lánkarievdadusevttohus ovddiduvvo Stuorradiggái giđdat 2011.

Luossabivddu reguleremiid mearrideapmi mearas ja jogain lea leamaš gáibideaddji bargu mañimuš jagiin. Dát boahká earret eará das go regulerenváldi lea biddjojuvvon mángga hálddašandássaí. Luondduhálddašan direktoráhta lea mañimuš jagiin evttohan ahte dramáhtalaččat gáržžidit mearraluossabivddu. Evttohusat leat leamaš nu viidát ahte Sámediggi lea oaivvildan ahte dat manná dan ráji badjel maid stáhta sáhtá dahkat ON konvenšuvnna mielde siviila ja politihkalaš vuoigatvuođaid hárrái, 27. artihkkala mielde. Mañná konsultašuvnnaid politihkalaš dásis Birasgáhttendepartemeantta ja Sámedikki gaskka sohppojuvvui ahte reguleremat leat gaskaboddosaččat jahkái 2010 ja ahte guollebivddu álginaigi lea seamma go jagiin 2008 ja 2009 eanaš regiovnain Davvi-Romssas ja Finnmárkkus. Bivdoáigi lea veaháš gáržžiduvvon guhkkodaga ektui suoidnemánus/borgemánus. Regulerenváldi mearra- ja johkabivddus galgá jagi 2011 rájes biddjojuvvot seamma váldedássaí.

Skábmamánu 2010 dahkkojuvvui rámmašiehtadus Birasgáhttendepartemeantta ja Sámedikki gaskka luossabivddu regulerema konsultašuvdnaproseassa ektui. Šiehtadusa mielde ásašuvvo bargolávdegoddi mii galgá veahkehit konsultašuvdnaproseassas luossabivddu reguleremiid oktavuodas mearas ja jogain Davvi-Romssas ja Finnmárkkus. Bargolávdegottis leat mearraluossabivdoservviid, johkabivddu vuoigatvuođalaččaid, Finnmárkku opmodaga, Romssa ja Finnmárkku fylkkamánniid, Luondduhálddašan direktoráhta ja Sámedikki ovddasteaddjit. Dasa lassin nammaduvvo áššedovdi lahttu luossahálddašeami diedarádis ja áššedovdi árbedieđuid birra. Lávdegoddi galgá čadahit ságaškuššamiid ja buktit regulerenevttohusa áigodaga, guovllu, reaidduid ja doaibmajuvvuid ektui.

Birasgáhttendepartemeanta lea bivdán ráhkanit šiehtadallamiid álggaheapmái Norgga ja Suoma gaskka luossabivddu reguleremis Deanujogas. Sámediggi áigu ovttas birasgáhttenministariin searvat čoahkkimii Suoma ministariin geas lea ovddasvástádus guolástusreguleremiin Deanujogas. Jos galggaš lihkostuvvat oážžut áigái odđa soahpamuša, de Sámedikki árvoštallama mielde galgá dat dáhpáhuvvat nu ahte Sámediggi ja guolástanvuoigatvuođalaččat ollislaččat ja lávga besset searvat buot ceškiin proseassas.

Vurdojuvvo ahte Birasgáhttendepartemeanta álggaha barggu guolástanhálddašeami revidereamiin Njávđánjogas jagis 2011 Finnmárkkulága § 28 dávistettiin. Sámediggi áigu searvat dán bargui.

5.5.3 Guolástanreguleremat

Norgga árkatalaš dorski, divssu, sáiddi ja báldá nálledilli davábealde 62° D lea buorre. Dát dagaha earret eará dan ahte unnimus fatnasat mat leat vuollel 11 mehtera sáhttet measta friija bivdit. Sámedikki presideanta lea čoahkkimis guolástus- ja riddoministariin guollebivddu regulerema ektui 2011:s váldán ovdan gažaldaga stuorra ja mearrafatnasiid bivddu gieldimis davvinorgga vuonain. Stáhtaráđdi diedihii ahte departemeanta áigu čuovvilit direktoráhta evttohusa šáksabivddu gieldimis 2011:s, 4 nautalaš miilla siskkobeaalde. Stáhtaráđdi čujuhii dasto ahte ášši bivdogildosis vuotnalinjáid siskkobeaalde fatnasiidda main lea dihto sturrodát, ságaškušo proseassas Riddogulástuslávdegotti barggu oktavuodas.

Sámedikki presideanta váillahii maiddáí sámi ovddastusa bargujoavkkus mii dál lea biddjojuvvon geahčadit njuoskaguollelága. Stáhtaráđdi konklusuvdna lei ahte Sámediggi, konsultašuvdnašiehtadusa mielde, ii sáhte gáibidit searvama bargojovkui, muhto ahte beassá konsulteret ášši hárrái mañná go bargujoavku lea loahpahan barggus. Stáhtaráđdi deattuhii ahte dát lea sieiva teknihkalaš geahčadeapmi ja ahte njuoskaguolleláhka galgá bisuhuvvot.

Norgga riddodorski lea ahtanuššamin ja lea 2010:s váldojuvvon eret rukseslisttas. Rukseslistta mielde sirrejuvvojit šlájat joavkkuide dan mielde man stuorra várra lea ahte dat jávkkašedje oalát Norgga luonddus. Riddodorski hálddašeamis lea stuorra mearkkašupmi guolásteapmái mearrasámi guovlluin, danne go dán nális lea olles eallingardi (godđan, ahtanuššan- ja biebmuovullut) vuonain ja rittus. Vaikko vel riddodorski dál leage váldojuvvon eret rukseslisttas, de ferte dan bivddu ain gáržžidit reguleremiid bokte viiddis guovlluin. Dán vuodul lea Sámediggi, maiddáí 2011 bivdoregulereamiid ektui, sihtan eiseválddiid gozihit sámi perspektiivva Norgga riddodorski hálddašeamis ja ahtanuššamis. Dát mearkkaša dan ahte fatnasat mat leat badjel 15 mehtera fertejit bivdit olggobealde 12 ja 6 nautalaš miilla gáttis eret, dađi mielde man stuorra fatnasiiguin bivdet.

Norgga eiseválddit leat ovttaráđiid Ruošša eiseválddiiguin mearridan addit šáksabivdolobi 2011:s. Šáksa lea čoavddašládja mariidna ekovuogadagas. Sámediggi lea áigodagas mañná lobi addima 2009:s dadjan ahte ii lean buorre rahpat šáksabivddu, danne go dál eat dieđe movt dát bivdu váikkuha loahppa maritiibma ekovuogádhkii Barentsábis, rittus ja vuonain Davvi-Norggas.

5.5.4 *Gonagasreappát*

Sámedikki oaivila mielde galgá gonagasreabbá hálddašuvvot lagašvuoda- ja sorjjasvuodaprinsihpa mielde. Dat mearkkaša dan ahte smávva báikegottiide miehtá rittu ja maiddá unnimus fatnasiidda galgá sihkkarastojuvvot bivdovuogiatvuolta, maiddá gonagasreappáiguin ávkkástallamii sin lagašguovlluin ja erenomážit vuonain. Sámediggi čuovui dárkilit guolásteami ovdáneami 2009:s ja oinnii ahte Guolástusdirektoráhta buvtii albmosii ollu lobihis gonagasreabbábivddu. Gonagasreabbábivddu reguleremis 2010:s ovddidii Sámediggi evttohusa ahte ráddjet bivddu guovlluid hárrái ja Guolástusdirektoráhta evttohiige dan ahte ráddjet friija bivddu nuorttabealde 26 ° D. Sámediggi lea duhtavaš go Guolástus- ja riddodepartemeanta doarjjui dán evttohusa.

5.5.5 *Mearrageavahus*

Sámediggi lea fuolas dan geažil go leat areálageavahusnákut árbevirolaš vuotnabivdiid ja guollebiebmanealáhusa gaskka, ja earret eará daid birasváikkuhusaid geažil maid dat ollu guolit mat gárgidit rusttegiin dagahit. Guollebiebmanealáhus ii dárbašá uhkidit lunddolaš guollešlájaid ja doaimma ferte čadahuvvot nu ahte biras vuhtii váldojuvvo. Deatalaš lea ahte guollebiebmanealáhus čadahuvvo dainna lágiin ahte dat ii hehte árbevirolaš bivddu ii mearas iige jogain.

Go galgá sáhttit árvvoštallat makkár váikkuhusat guollebiebmanrusttegiin ja eará ealáhusdoaimmas riddoavádagas leat, de lea deatalaš ahte plánaeiseválddit čadahit dárbašlaš iskkademiid. Iskkademiid vuodul livččii vejolašvuolta árvvoštallat buktet go dat plánadagut mat dahkkojuvvojit dakkár gažaldagaid main lea stuorra mearkkašupmi guovllu sámi kultuvrii dahje ealáhusbargui. Sámedikkis lea plána- ja huksenlága mielde váldi buktit vuostehágu dán lágan plánaevttohusaide.

Sámediggi lea nákkuid geažil vuotnabivdiid ja guollebiebmanealáhusa gaskka Omasvuonas doallan čoahkkima Guolástus- ja riddodepartemeantain ášši birra. Sámediggi konsulterejuvvo boahpteáiggis dain proseassain main lea sáhka dorskiid ja luosaid biebmamis.

5.5.6 *Ovttasbargu guolástusorganisašuvnnaiguin*

Sámediggi lea jagis 2010 doallan čoahkkimiid Sámedikki politihkalaš jodihedjiid ja mearrasámi

guolástusorganisašuvnna Bivdi gaskka, gos earret eará lea čilgen Riddoguolástuslávdegotti árvalusa, bivdoregulereamiid ja guolástushálddašemi birra oppalaččat.

5.5.7 *Doarjja mariidnaealáhusaide*

Doarjjaortnega mihttomearri

– Bargosajiid bisuheapmi, ásaheapmi ja ovddideapmi juohkelágan ealáhusaide siskkobealde.

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 4 165 000 ru mariidnaealáhusaide. Geavahuvvui 6 602 000 ru, mii lea rámma 37 % liigegeavaheapmi. Erenoamáš ollu bohte ohcamat bivdofatnasiid investerendoarjagii. Buohkanassii juolluduvvui 4 379 000 ru fanasdoarjjan ja ledje 24 ohcama maidda juolluduvvui doarjja.

Dáid gaskkas juolluduvvojedje njeallje doarjaga odđa fatnasiidda. Dát váikkuha báikkálaš fatnasiid odasmahttima geográfalaš doaimmaguovllus, gos leat viehka boares fatnasat. Buorre lea maiddá dat go oaidnit ahte ollu nuorra olbmot ealáhusas ožžo doarjaga fanasostimii, mii váikkuha odđa rekrutterema ealáhussii. Ledje maid ohcamat mat biehttaluvvojedje danne go ohcamat eai gullan vuoruhemiide ahte fanas galgá leat odđaset go 25 jagi boaris.

Doarjja juolluduvvui maiddá oktiibuot 2 033 000 ru gádjarrusttegi, vuostávdinstášuvnaide ja guollejilliide buoridan dihte dili varasguilliid fievrriidnástalusaid ektui báikkálaš vuostávdinrusttegi. Doarjja juolluduvvui maiddá ávdnasiid náláštuhtimii mii váikkuha ovddideami ja barggolašvuoda lassáneami mariidnasuorggis.

5.6 **Eanadoallu**

5.6.1 *Jagi 2010 eanadoallošiehtadus*

Sámediggi lea buktán rávvagiid jagi 2010 eanadoallošiehtadussii. Sámediggi deattuhii earret eará dan ahte buoridit gánnáhahttivuoda eanadoalus, sihkkarastit rekrutterema eanadollui ja lasihit mielkeeriid unnimus doaluide. Ovdan gesojuvvojedje maiddá hástalusat sávzaealáhusas dan geažil go masset nu ollu elliid boraspiriide. Sámediggi válddii ovdan maiddá gáibádusa eanadoallošiehtadusa konsulteremis. Eanadoallodepartemeanta ii miehtan dasa nugo maiddá 2009:s dagai.

5.6.2 Ovttasbargu eanadoalloorganisašuvnnaiguin

Sámedikkis leat leamaš mánga čoahkkima eanadoalloorganisašuvnnaiguin 2010:s. Borgemánus lei Sámedikkis čoahkkin Finnmárkku boanddaidservviin konsultašuvdnaortnega birra ja boraspredili birra sávzadoalus. Čakčamánu lei Sámediggi mielde cirkumpolára konferánsas Áltás eanadoalu birra davviguovlluin. Sámediggi dovddahii ahte lea duhtavaš go lea ovttasbargu eanadoalloáššiin davviguovlluin. Golggotmánus doalai Sámediggi čoahkkima Romssa boanddaidservviin lávgadet ovttasbarggu birra eanadoalloáššiin Romssas ja eanadoallošiehtadallamiid birra. Romssa boanddaidservvi lea fuolas daid šaddovahágiid geažil maid boanddat Romssas gárte gillát 2010:s. Boanddaidservvi lea evttohan ahte iežas oassi šaddovahágiid oktavuodas vuolduvvo. Bealit sohpe ovttasbarggu joatkimis ja formaliseremis.

5.6.3 Doarjja eanadollui

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Dálá barggolašvuoda ja geavahusstruktuvrra bisuheapmi

Jagi 2010 bušeahtas lei várrejuvvon 4 799 000 ru doarjjan eanadoalloulbmiliidda. Jagi loahpas lei geavahuvvon 5 007 000 ru. Mii lea 208 000 ru eanet go rámma lei. Ruđat leat válđoáššis geavahuvvon odđa visttiide ja doaibmavisttiid viiddis divodemiide. 2010:s ii ožžon oktage doarjaga stáhta mielkeeriid oastimii, danne go oktage odđaásaheaddji ii lean ohcan.

Ulbmilolahusa eavttuin čuožžu ahte unnimusat 10 doarjaga addojuvvon ealáhusdoliide geat leat nissonolbmot. 2010:s eai lean ohcciid gaskkas ovttaskas nissonolbmot geat livčče ožžon doarjaga eanadoalloulbmiliidda, nissonolbmot leat baicce ovdastuvvon bearašfitnodagaid stivrras.

Ávjovári álgoálbmotguovllu gielddat álggahedje ovdaproševtta man ulbmilin lea oažžut stuorát beroštumi eanadollui Porsággus, Kárášjogas ja Guovdageainnus. Dán ángiruššama duogážiin lea dat go dán golmma gielddas lea doalut sakka geahppánan. Sihke fylkkamánni, Innovašuvdna Norga ja Sámediggi leat láchán dán proševtta. Jos válđoproševtta álggahuvvo ja dainna lih-kostuvvat, de sáhtá das šaddat fievrriidárnu maiddá eará guovlluide.

5.7 Duodji

5.7.1 Duoji ealáhusšiehtadus

Duodjesiehtadusa mihttomearri:

- Ealáhuslaš duoji ovddeapmi stuorát gánnáhahttivuodain ja iežas buvttaduvvon gálvvuid vuovdin

Šiehtadusbealit Sámiid duođi, Duojáríid ealáhussearvi ja Sámediggi leat soahpan duodjesiehtadusa jahkái 2011. Sámediggi deattuhii ovdidan-doaibmabijuid vuoruheami ja Sámediggeráđđi dan seammás attii čielga signálaid das ahte iežas buvttaduvvon duođi galgá vuoruhuvvot 2011:s. Ollislaš rámma 2011:s lei 9,4 miljon ru. Bealit sohpe ahte vuđoláččat geahčadit doaibmadoarjjaortnega seammás go galget biddjojuvvot johtui bearráigeahččandoaibmabijut ortnega várás. Bealit sohpe maiddá ahte addit maiddá oasusservviide vejolašvuoda ohcat doaibmadoarjaga.

Sámediggi lea ráhkadahtán duođi doaibmadoarjjaortnega evaluerema. Duogáš dasa manne dát raporta dinggojuvvui lei ahte oažžut buoret mearrádušvuodu duođi doaibmadoarjjaortnega rievdamemiide. Raporta geavahuvvui maiddá vuodđodokumeantan šiehtadallamiin duodjeorganisašuvnnaiguin. Raporta maid Norut ráhkadii, čájeha ahte duojáríid gaskamearaláš vuovdindienas lassánii 54 %:in jagis 2005:s jahkái 2008. Norut árvoštalai maiddá doarjjaeavttuid, ja gávnnašii ahte buot duojárát geat ohcet doaibmadoarjaga leat geatnegahttojuvvon doallat rehketdoalu. Norut ii oainne makkárge hehttehusaid almmuheames ohcciid geat ožžot doaibmadoarjaga vaikko ohccit galggašedje almmuhit sin etnalašvuoda. Norut čielge dán dainna lágiin ahte láchka persondieuid birra ii guoskka ealáhusdoliide.

Asplan Viak lea ráhkadan raportta duođi ekonomaláš ovdáneami birra. Dat čájeha ahte iežas buvttaduvvon dujiid vuovdindienas lea lassánan 132 870 ruvnnus 2006:s 186 841 ruvnuin 2008:s.

Doaibmaboadus lassánii maiddá seamma áigodagas. Raporta lea vuodđuduvvon ohcciide geat ožžot doaibmadoarjaga. Vástidanproseanta lea dattetge unni go dušše 33:s 57 ohcci gaskkas geat ohce doaibmadoarjaga 2008:s adde ollislaš vástádusa. 70 % ledje nissonolbmot ja 61 % ledje Guovdageainnus.

Duođi ealáhusšiehtadusa ollislaš rámma lei 9,21 miljon ru 2010:s.

Golahus juohkásii čuoovvovaččat:

Ortnet	Bušeahhta	Golahus	Golahus % mielde
Doaibmadoarjja	3 650 000	3 415 333	93,5
Investeren- ja ovddidandoarjja	3 100 000	3 050 800	98,4
Duodjigávppit	550 000	549 000	99,8
Čálgoortnegat	150 000	59 140	39,4
Duodjistipeanddat	100 000	99 981	99,9
Fága ja ekonomalaš lávdegoddi	200 000	84 575	42,3
Duodjeorganisašuvnnat	1 560 000	1 560 000	100,0

5.7.2 Doarjja duodjeásahusaide

Bušeahhta 3 009 000 ru.

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit ja ovddidit doaimma Duodjeinstituhtas ovddidan dihte duodjeealáhusa

Duodjeinstituhtta lea virgádan duodjebagadeddjiid Romsii ja Norlándii. Árvoháhkkanprográmma rudat leat geavahuvvon dán ulbmili. Instituhtas lea maiddái okta bagadeaddji Snoasas ja bagadandoaimma Guovdageainnus, maid instituhtta ruhtada dábalaš doaibmadoarjagis maid oážžu Sámedikkis.

Sámediggeráddi álggahii proseassa 2009:s árvvoštallan dihte Duodjeinstituhta doaimma ja daid mihttomeriid mat instituhtas leat resursageavaheami ektui. Proseassain lea jotkojuvvon 2010:s. Sámedikkis lea ovddastus stivrras nugo boahhtá ovdan Sámediggerádi ásaahusdieđáhusas. Dasto eaktuduvvo ovddastus Duojáríid ealáhussearvi stivrras. Sámediggi áigu ovdánahttit Duodjeinstituhta doaimmi organisašuvdnan duodjeealáhusa várás.

5.7.3 Duoji ealáhusšiehtadus

5.7.3.1 Doaibmadoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Nannet iežas buvttaduvvon gálvvuid vuovdima

Jagi 2010 bušeahas lei várrejuvvon 650 000 ru doaibmadoarjjan duoji ealáhusšiehtadusa várás.

Jagis 2010 lei doarjjastivra fápmudan ovddasvástádusa buot doaibmadoarjjaohcamiin hálldahussii. Oktiibuot meannuduvvojedje 60 ášši 2010:s. Njeallje ášši leat meannutkeahtta ohcama váilevaš duodaštusa geažil. Sihke doaibmadoarjjaortnega evalueren ja jahkásaš ekonomalaš rámma čájehit ahte doaibmadoarjja váikkuha duoji vuovdima nannema. Hástalussan lea kvalitehta dáfus sihkkarastit ahte duodji mii buvttaduvvo lea ieš

buvttaduvvon. Sámediggi áigu čuovvolit dán 2011:s.

5.7.3.2 Investeremat ja ovddidandoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Duodjefitnodagaid ovddideapmi

Jagi 2010 bušeahas lei várrejuvvon 3 100 000 ru investeremiidda ja ovddidandoarjjan duoji ealáhusšiehtadusa bokte.

Doarjjastivra juolludii oktiibuot 3 050 800 ru doarjjan ja dalle šadde 23 doarjjalohpádusa. Dás lei ásaahustipeanda 654 000 ru mat juhkkjuvvojedje 5 ohccái.

Doaibmabidjun ledje buvttadanreaidduid investeremat, vuovdaleapmi, buvtaovddideapmi, fitnodagaid ásaheapmi, vuovdinčájáhusat ja odđa visttit.

5.7.3.3 Čálgoortnegat

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Čálgoortnegiid bisuheapmi ámmátduojáriidda

Jagi 2010 bušeahas lei várrejuvvon 150 000 ru duoji čálgoortnegii. Čálgoortnegii gullet buhtadus lassimávssu ovddas álbmotodju ja doarjja riegádahttima/adopšuvnna oktavuodas. Vihtta ohcci ožžo buhtadusa lassimávssu ovddas ja okta ášši guoskkai doarjgii riegádahttima/adopšuvnna oktavuodas.

5.7.3.4 Fága- ja ekonomiijalávdegoddi

Jagi 2010 bušeahas lei várrejuvvon 200 000 ru fága- ja ekonomiijalávdegoddá. Duoji válđošiehtadusa mielde galgá fágálávdegoddi mearridit duodjeregistarii registrerenohcamiid. Fágálávdegoddi lea doallan sihke dábalaš čoahkkimiid ja telefončoahkkimiid. Dasto lea ráhkaduvvon raporta duoji ekonomalaš ovddideami birra.

5.7.3.5 Duodjegávppit

Doarjaortnega mihttomearri:

- Lasihit duodjebuktagiid vuovdima ja kvalitehtaduoji oainnusmahttin

Jagi 2010 bušehtas lei várrejuvvon 550 000 ru duodjegávppiide. Olles rámma juogaduvvu golmma duodjegávppái.

5.7.3.6 Sámi duodjeorganisašuvnnat

Doarjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit doaimma duodjeorganisašuvnnain ja šiehtadallanrievtti ealáhusšiehtadusa ektui

Jagi 2010 bušehtas lei várrejuvvon 1 560 000 ru duodjeorganisašuvnnaide. Sihke Sámiid Duodji ja Duojárriid ealáhussearvi ožžo doaibmadoarjaga.

5.8 Boazodoallu

5.8.1 Vuovdindilli

Ovdal njuovvanáigodaga čakčat 2010 diedihedje muhtun boazonjuovahagat ahte dain lei buot galm-mihanrájuid dievva bohccobiergu ja ahte unnán jerret bohccobierggu márkkanis. Muhtun njuovahagat eai jodihan bierggu mii dain lei rájuin dakár haddái mainna livččii ožžon doarvái dietnasa. Stuorámuš hástalus lei Finnmárkkus. Dát dagahii dan ahte boazonjuovahagat eai sáhttan váldit bohccuid čakčaáigodagas, ja go stuorámuš njuovahat Finnmárkkus osttii bierggu vuosttažettiin Nuorta-Finnmárkkus. Orohagat Oarje-Finnmárkkus, mat eai beassan vuovdit bierggu, fertejedje ge danne luoitit ollu stuorát ealuid dálveeatnamiidda.

Sámediggi válddii ovdan dán váttis vuovdindili Eanadoallo- ja biebmodepartemeanttain juovlamánus 2010. Sámediggi oaivvilda ahte ráđđehusa biebmo- ja eanapolitihkalaš diedáhusas galggašii árvvoštallat guhkesáiggi doaibmabijuid maiguin sihkkarastit buori ja dássidis vuovdindili. Doaibmabijut mat galggašedje buoridit vuovdin- ja njuovvandili boazodoalus lea okta fáttáin mii Sámedikki mielas lea mávssolaš fáddá konsultašuvnnain dán diedáhusbarggu oktavuodas.

5.8.2 Bohccuid vuddjon

Sámediggái lea hui deatalaš bargat daid hástalusaiquin mat boazodoalus leat go masset ollu bohccuid ruovdemáđijaid alde ja gávdnat čovdosa mii

duhtadivččii buohkaid. Oahpásmuvvan dihte dáid váttisvuodaide leat Sámedikkis giđđat 2010 leamaš guokte stuorra čeahkkima boazodoaluin Norlánddas ja Davvi-Trøndelágas, válđoáššis dan birra go bohccot vuddjojit, muhto maiddái bora-spiriid ja eará hástalusaid birra. Sámediggi oaivvilda ahte bohccuid vuddjoma hehttema čuovvoleami ferte bidjat guovddáži Nationala fievrridanplána čuovvoleami oktavuodas ja eará áige-guovdilis proseassaid oktavuodas ráđđehusas.

5.8.3 Rávvgat boazodoallošiehtadussii 2011/12

Sámedikki rávvagiin jagi 2011/12 boazodoallošiehtadussii lea biddjojuvvon guovddáži earret eará:

Boazodoalu ekonomalaš rámmat leat rievdan hui unnán mañimuš 10 jagiin. Boazodoallošiehtadusas ii válđojuvvo doarvái bures vuhtii dábálaš haddegoarknjon, dietnasa lassáneapmi dahje dat hástalusat mat boazodoalus leat. Sámedikki oaivila mielde galggašii boazodoallošiehtadusa ekonomalaš rámma stuorut.

Sámediggái lea deatalaš ahte boahhteáiggi njuovvanstruktuvra, rámmaeavttut ja vuovdinovddideami doaibmabijut buoriduvvošedje ja dat attášedje einnostanvejolaš ja sihkkaris ekonomalaš rámmaid. Sámediggái lea deatalaš ahte boahhteáiggi njuovvan- ja vuovdinstruktuvras gozihuvvošii maiddái sámi árbevirolaš duodji ja biebmoavttadeapmi.

Sámediggái lea hui deatalaš ahte eanet nissonolbmot gávnašedje bargosaji boazodoalus. Boazodoallu lea bearašvuodot ealáhus. Dát struktuvra lea árbevirolaš boazodoalu oassi. Deatalaš lea láchit diliid nissonoasi lasiheapmái ealáhusas. Dát buorida árvoháhkama ja sihkkarastá buoret ekonomalaš eavttuid. Vuoddoealáhusain leat sámi nissonat deatalaš árbedieđuid gaskkusteadjit. Nissonolbmot hálddašit sámi giela, kultur-máhtolašvuoda ja máhtolašvuoda maid lea ávkálaš gozihit buot proseassain ealáhusas. Vuoddoealáhusat ráhkadit guovddáš máhttoarenaid árbedieđuid suodjaleapmái, ovddideapmái ja gaskkusteapmái. Dát arena geahnohuvvá mealgat jos nissonat eai leat mielde.

Boazodoallošiehtadusas várrejuvvo 2 miljon ru jahkasaččat Sámedikki bušehttii. Šiehtadusbealit leat bivdan Sámedikki geavahit dáid ruđaid doarjjan boazodoalu lassiealáhusaide. Sámediggi oaivvilda ahte lea eahpeiddolaš go šiehtadusbealit leat mearridan čanastagaid dáid ruđaid geavaheapmái. Sámediggi ferte oážžut vejolašvuoda

addit doarjaga boazodollui iežas politihkalaš miht-tomeriid vuodul. Eanadoallošiehtadusas várre-juvvo 2 miljon ru jahkásaččat Sámedikki bušehtti, almmá ahte dasa movt Sámediggi geavaha ruđaid biddjojuvvojit čanastagat. Sámediggi evttoha ahte boazodoallošiehtadusa bealit váldet eret čanastagaid dain ruđain Sámediggái.

Sámedikki rávvagiin jagi 2011/12 boazodoallošiehtadussii lea daddjojuvvon man deatalaš livččii jos ášahuvvošedje sierra ortnegat boazodoallošiehtadusa rekrutterenoasis. Sámediggái lea deatalaš ahte ášahuvvojit dávgasis sohka buolvamolsunortnegat, nu ahte eanet nuorain livččii vejolašvuotta searvat ealáhussii. Fágareiveortnet boazodoalus doaibmá bures ja dat lea okta rekrutterendoaibmabijuin boazodoallošiehtadusas mat eai leat galle. Jagi 2010 boazodoallošiehtadallamiin ságaškušše šiehtadus-bealit dan birra ahte heaittihit fágareiveortnega boazodoallošiehtadusa bokte. Jos ortnet váldojuvvoš eret šiehtadusas, de lea deatalaš oažžut buori čuovvoleami fylkkagiellaiddaid beales sihkkarastin dihte ahte ortnet bisuhuvvošii dohkálaš vuogi mielde.

– Sámediggi lea sámiid álbmotválljen orgána ja das lea geatnegasvuotta gozihit boazodoalu vuoigatvuodaid ja beroštumiid. Dát mearkaša dan ahte Sámediggi ferte searvvahuvvot eanet go odne proseassaide mat leat deatalaččat boazodollui ja mat sáhttet buktit rievdadusaid. Dán vuodul lea Sámediggi rávvagiin jagi 2011/12 boazodoallošiehtadussii dadjan ahte lea lunddolaš ahte departemeanta konsultere Sámedikkiin stáhta fálaaldaga birra boazodoallošiehtadussan.

Sámediggi lea ollu gerddiid váldán ovdan dássásaš meannudeami go guoská divatgeahpá-dussii investeremiin ja doaibmaruđaid ektui boazodoalus. Guolástus-, eanadoallo- ja fievrridanealáhusas leat sierra divatortnegat doaibmaruđaid ja boaldámušdivadiid várás. Váttis lea áddet dan go stáhta ii miedit Sámedikki gáibádussii ahte addit boazodolliide dan seamma divatortnega mii lea eanadoalus. Daid posiitivvalaš signálaid vuodul maid Sámediggi lea ožžon sierra departemeant-tain, lea Sámediggi beahttašuvvan go dat ii čovdojuvvon 2011 stáhtabušehtas. Sámediggi vuordá ahte dát deatalaš gáibáduš čovdojuvvo jodánepmosit.

Sámedikkis leat leamaš gulahallančoahkkimat Norgga Boazosápmelaččaid Riikaservviin (NBR) miessemánus ja skábmamánus 2010. Dáin čoahkkimiin ságaškuššui dárbu oažžut ovddastuslaš lávdegotti man mandáhtan livččii

árvoštallat beliid mat eai reviderejuvvon odđa boazodoallolagas. Sámediggi oaivvilda ahte dat proseassat mat vejolaččat álggahuvvojit galget čadahuvvot lávga ovttasbargguin boazodoalu ovd-dasteddjiiguin.

5.8.4 *Boazodoalu riikkaidgaskasaš fága- ja gaskkustanguovddáš*

Sámediggi lea gulahallan ja konsulteren Ođasmahttin, hálddahuš- ja girkodepartemeant-tain (OHD) boazodoalu riikkaidgaskasaš fága- ja gaskkustanguovddáža njuolggadusaid ođasmaht-tima birra, mii ovdal lei ICR. Sámediggi bivddii konsultašuvnnain rolla nammadeaddjin stivrii. OHD ii váldán vuhtii Sámedikki gáibádusas dás. Sámedikkis ii leat nammadanriekti iige evttohan-vuoigatvuotta riikkaidgaskasaš fága- ja gaskku-stanguovddáža stivrii. Odđa njuolggadusat mearri-duvvojedje 1.7.2010.

5.9 **Norgga-Ruota boazoguohtunkonvenšuvdna**

Sámedikki dievasčoahkkin mearridii 10.06.2010 doarjut boazoguohtunkonvenšuvnna bajimus ulbmila, ja oaivvilda leat mearrideaddjin ahte konvenšuvdna sihkkarastá einnostanvejolašvuoda, rabasvuoda ja oadjebas rámmaid rádjerasttidedd-ji boazodollui. Dattetge oaidná Sámediggi dan váttisvuotahan jus boazoguohtunkonvenšuvdna oktan daid evttohuuvvon guovloprotokollaiguin Sáltoduoddara orohaga rájes davásguvlui, dahkkojuv-vojit gustojeaddjin nu guhká go Sámedikki oaivila mielde leat leamaš sihke čielga váilevašvuodat proseassas ovdal dáid guovlluid guovloprotokol-laid mearrideami ja váilevaš vuhtiiváldin dan duohta geavaheami maid Norgga bealde boazodo-allit leat doaimmahan. Sámediggi eaktuda ahte šiehtadallama čielga váilevašvuodat, mat leat dagahan ahte muhtun guovloprotokollat mat gus-ke guovlluide Sáltoduoddaris davásguvlui, eai váldde vuhtii Norgga bealde orohagaid guohtun-anandárbbuid dohkálaččat, njulgejuvvojit dakko bokte ahte álggahuvvo proseassa mii sihkkarastá konvenšuvdnaevttohusa ulbmila.

5.10 **Boraspiret**

Sámediggi lea doallan boraspireseminára Stjør-dalas skábmamánus 2010. Seminára olahusjoav-kun ledje njeallje davimus regionála boraspireláv-

degotti, ja eará áigeguovdilis hálddašan- ja ealáhusaktevrrat ja politihkkárat. Regionála boraspirelávdegottiid Sámedikki lahtut ledje mielde semináras. Seminára ulbmilin lei addit buoret vuodu oktasaš čovdosiid gávdnami boraspiriid ja boazodoalu gaskasaš oktavuodas, hálddašeami, dutkama ja boazodoalu máhtolašvuoda ja vásihusaid vuodul. Seminára logaldalliin lei viiddis govdotat ja vásihusat, ja sii leat mielde addimin rávvagiid mat sáhttet leat ávkkálaččat hálddašanoktavuodas.

Sámediggi lei bovden Birasgáhttentdepartemeantta ja Eanadoallo- ja biebmodepartemeantta dán seminárii. Departemeanttat ledje dušše mielde semináras dalle go dolle iežaset sáhkavuoruid. Sámedikki oaivila mielde lea deatalaš ahte departemeanttat servet dán lágan semináraide. Dieinna lágiin ožžot sii máhtolašvuoda dan birra makkár hástalusaiquin sámi ealáhusat rahčet go guoská boraspireválttisvuhtii.

Ođđa boraspireláhkaásahus bodii fápmui čakčamánu 27. b. 2010 ja Sámediggeráđdi lea skábmamánu 2010 nammadan lahtuid boraspirelávdegottiide guovlluide 5–8. Rievdadusat boraspireláhkaásahusas leat addán Sámediggeráđái stuorát vejolašvuoda deavdit eavttuid regionála fakkasteami ja dásseárvvu ektui sohkelabeliid gaskka lahtuid nammadeami oktavuodas. Sámediggeráđdi sáhtta dál nammadit gean háliida, dan sadjái go ovdal sáhtte nammadit lahtuid dušše Sámedikki áirasiid gaskkas. Dasa lassin lea ođđa láhkaásahus addán buoret sámi ovddastusa lávdegottiin. Sámediggi sáhtta nammadit guokte lahtu golmma davimus lávdegodái, dan sadjái go ovdal dušše ovtta lahtu. Sámediggi lea hui duhtavaš konsultašuvdnabohtosi boraspireláhkaásahusa ektui.

Sámediggerádis leat leamaš konsultašuvnnat juovlamánu 2010 Birasgáhttentdepartemeanttain ja Eanadoallo- ja biebmodepartemeanttain raportta čuovvoleami birra maid bargojoavku lea ráhkadan dan ektui ahte unnidit nággodási boraspiriid ja boazodoalu oktavuodas Davvi-Trøndelágas. Čoahkkimis lei mielde maidái Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanta (OHD). Ášši čuovvoluvvo ođđa konsultašuvnnaiguin ođđajagis.

5.11 Lotnolasealáhusaid árvohákanprográmma

5.11.1 Lotnolasealáhusaid árvohákanprográmma

Doarjjaortnega mihttomearri:

– Birgenvejolaš lotnolasdoaimmat

– Ođđa fitnodatjurdagat ja ođđa doaimmat

Jagi 2010 bušeahtas lei várrejuvvon 3 150 000 ru investeren- ja ovddidandoaibmabijuide lotnolasealáhusaid árvohákanprográmmii. Geavahuvvon lea 5 599 000 ru ja dat lea 177 % bušeahttarámmas. Eanaš oassái váldojuvvui ruhta doarjagiid ruovttoluottageassimiin.

53 ohcci ohce doarjaga lotnolasealáhusaide. Golbma ohcama sáddejuvvojedje ruovttoluotta almmá realitehta meannudeami haga. Ohcciid gaskkas ledje golbma nissonolbmo, 21 almmáiolbmo ja 26 fitnodaga. Dan 50 ohcamis mat meannuduvvojedje lei ohcansubmi 12 948 000 ru. 35 ohcama ožžo doarjaga ja 15 ohcama hilgojuvvojedje. Gaskamearálaš doarjja lei 160 000 ru.

Ulbmil ahte 40 % ásahanstipeanddain galggai mannat nissonolbmuide ii leat eisege olahuvvon. 2010:s bohte 8 ásahanstipeandaohcama, ja beare almmáiolbmuin. Oktiibuot juolludii Sámediggi 717 000 ru guđa ásaheaddjái. Stipeandda rámmán lei 600 000 ru. Lea maidái nu ahte ohcamiid gaskkas ledje oppalaččat unnán nissonolbmot. 53 ohcama gaskkas sáhtte defineret ahte golbma ohcama bohte nissonolbmuin. Dás mii fertet lasihit dan ahte 26 ohcama gaskkas fitnodagain ledje sihke nissonolbmot ja almmáiolbmot duogábealde.

5.11.2 Čielggadanprošeavttat ja eará doaimmabijut

Jagi 2010 bušeahtas lei várrejuvvon 850 000 ru čielggadanprošeavttaide ja eará doaimmabijuide.

Sámediggi bivddii VINN čuovvolit ásaheiddjiid máttasámi guovllus. Olahusjovkui gullet dat doallit main leat lotnolasealáhusat ja geat leat ožžon doarjaga Sámedikkis ealáhusovddideapmái. Unnimusat 15 doalli galget leat mielde čuovvolanbarggus. Galget dollojuvvot golbma čoagganeami ja vuosttaš galgá dollojuvvot guovvamánu 2011.

Njukčamánu 2010 doalai Sámediggi seminára meahcástanealáhusaid birra. Dán seminára čuovvoleapmin lágidii Sámediggi čakčamánu oahppomátki sidjiide geat plánejit álggahit sáivaguollebivdduin dahje turismaealáhusain. Oktiibuot serve 12 ealáhusdoalli oahppomátkái Anárjávrra gáddái. Oasseváldit besse oahpásmuvvat dasa movt sáivaguollebivdu lea organiserejuvvon Davvi-Suomas. Sii ožžo maidái eahpeformálalaš oktavuodaid suoma beale dolliiguin ja oasseváldit oahpásmuvve buorebut guđet guimmiineaset.

Sámediggi lea addán 300 000 ru doarjjan prošeavtta «Sel i lokal kultur og fjordutvikling» čadaheapmái maid Mearrasámi gelbbolašvuoda-

guovddáš Billávuonas dál lea čađaheamen. Prošeavtta ulbmilin lea gozihit báikkálaš máhtolašvuoda njuorjjobivddus ja dan geavahasas báikkálaš resursan. Mearrasámi gelbbolašvuoda-guovddáš áigu dainna prošeavttain bidjat fokusii árijalaš riddonjurjohálddašeami bivdduin ja daid njuorjjobuktagiid gozihemiin maid vuotnaresursa addá. Ovdal ávkkástalle njuorjuiguin árbevirolaš resursan, muhto oddaset áiggis lea dat ávkkástallan váidon.

Báikkálaččat oidnet dárbbu dásedettolaččat ávkkástallat njuorjuiguin. Finnmárkku vuotnagiellat leat mánggaid jagiid ángiruššan ja addán ekonomalaš doarjaga njuorjjobivdui vuonain. Danne vai easttašedje daid vahágiid maid ollu njuorjot dagahit guolástusaide. Orru dattetge nu ahte doaibmajuid ferte oktiordnet buoret vuogi mielde ja vai guovddáš ja regionála eiseválddit váikkuhivčče riddonjurjuid ollislaš hálddašeapmái.

5.11.3 Duoji fidnooahppiortnet

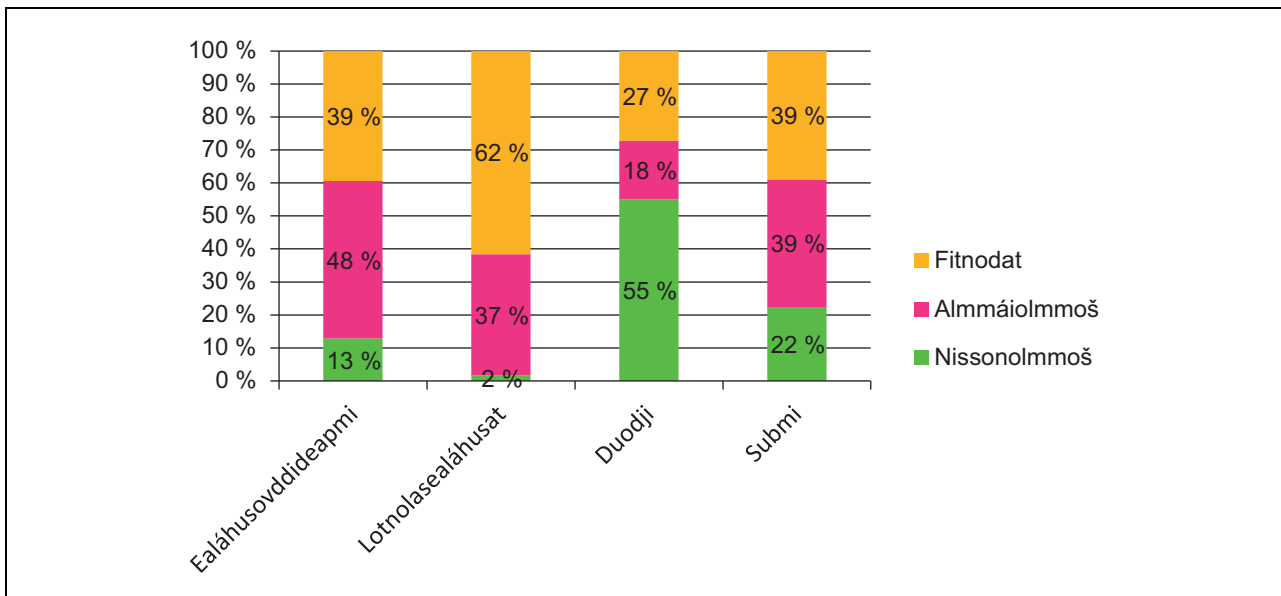
Doarjjaortnega mihttomearri:

- Duodjealáhussii rekrutteren

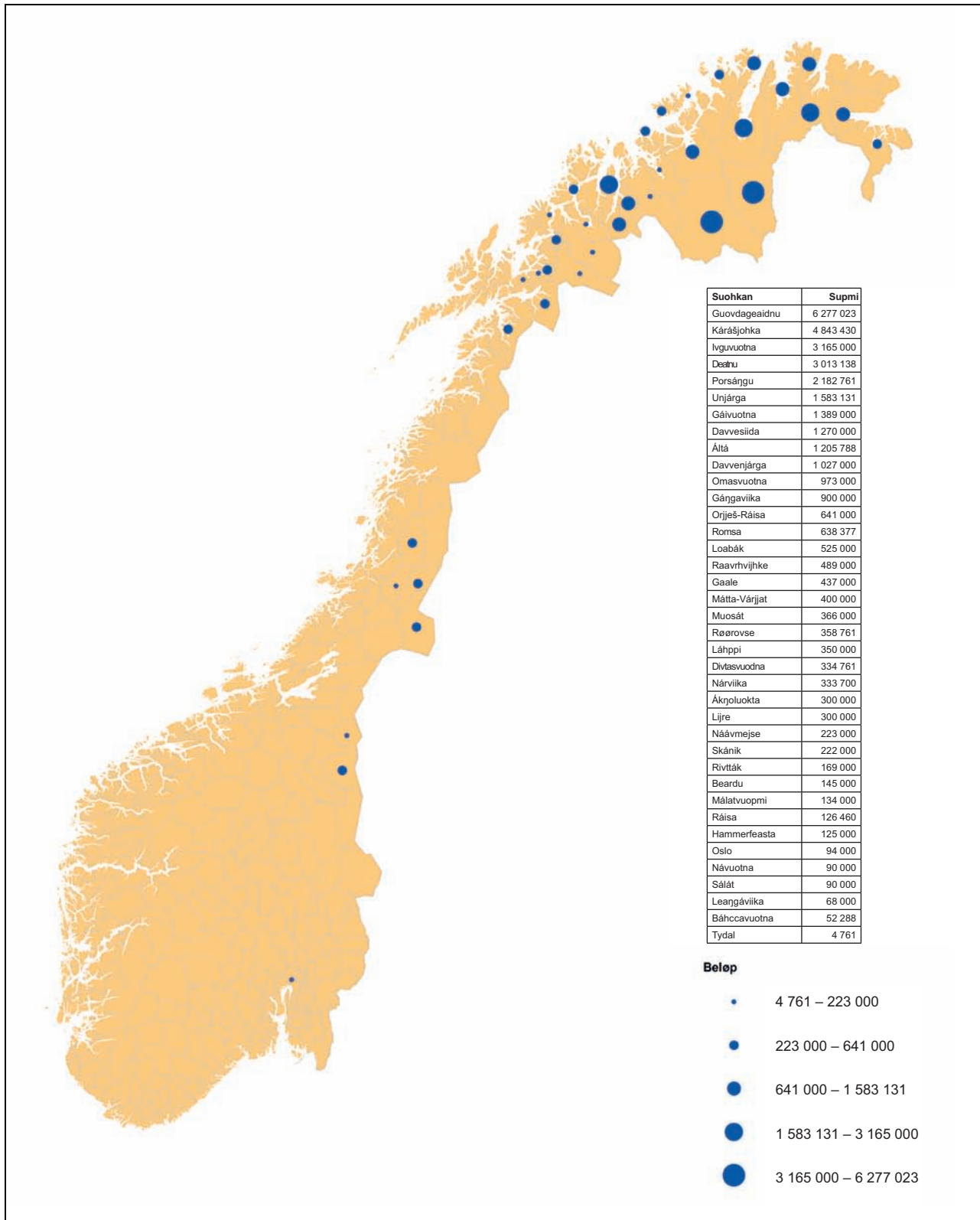
Jagi 2010 bušehtas lei várrejuvvon 1 500 000 ru duoji fidnooahppiortnega várás. Čakčat 2010 válddi Boazodoalu ja duoji oahppokantuvra vihtta odđa fidnooahppi. Jahkemolsumis ledje 10 fidnooahppi. Gávccis sin gaskkas leat Finnmárkku ja guokte Trøndelágas.

5.12 Čeahkkáigeassu ohcanvuđot ealáhusain

Sámedikki doarjja ealáhusulbmiliidda dievasmahtta eará ruhtadanortnegiid ja sáhtta ruhtadit ja vuoruhit surggiid maid earát eai sáhte.

Govus 1.6 Juolluduvvon ruhtadoarjagat ealáhusovddideapmái, lotnolas ealáhusaide ja duodješiehtadussii gulli doaimmaide.

Govus 1.7 Jagi 2010 doarjagat ealáhusáigumušaide.

6 Areálat, birasgáhtten ja kultursuodjaleapmi

Sámedikki váldoulbmilin barggus areálaiguin, birasgáhttemiin ja kultursuodjalemiin lea sihkkarastit areálaid ja resurssaid ceavzilis ávkástallama sámi guovlluin sámi historijá ja sámi árvvuid vuodul. Dáid guovlluid ja resurssaid ávkástallan galgá leat vuodđuduvvon sámi vuoigatvuodaide. Ceavzilis ja guhkes áiggi perspektiiva galgá deattuhuvvot.

Sámedikki barggu oktavuodas areálaássiiguin lea sáhka das ahte sámi beroštumit galget gozhuvvot dalle go mearrádusat areálageavaheamis dahkkojuvvojit. Sámi kulturmuittut geavahuvvojit sámi leahkima duodašteapmái sámi guovlluin. Sámediggi lea gulaskuddanásahussan kulturmuittobarggus plánaássiin ja stuorát huksenássiin. Dán oktavuodas registrerejuvvojit ollu sámi kulturmuittut.

6.1 Areálat

6.1.1 El-rávnnji huksen

- Sámediggi lea 2010:s meannudan 219 ássi main lea leamaš sáhka el-rávnnji ja el-fápmolinjaid huksemis. Ássit leat leamaš unnit ja stuorát, unnimus lei 22 kV el-fápmolinjá earáhuhttin ja stuorámusaid gaskkas ledje stuorát bieggafápmorusttegat.
- Sámediggi lea ráhkadahttan raportta mii buohtastahtá kvantitatiivva vejolašvuoda hukset bieggafámu Finnmárkui ja Rogalándii. Dán raporta konkludere ahte dilis bieggafámu huksemii leat buorit goappašiin fylkkain. Goluid ja gaskkaid geažil lea dattetge bieggafámu fievrrideapmi mealgat buoret Rogalánddas. Raportta vuodul oaivvilda Sámediggi ahte bieggafámu fievrrideapmi Finnmárkkus odne ii leat gánnáhahti.
- Sámediggi lea almmolaš digaštallamis energiijahuksema birra davvin buktán eará kritihkalaš gažaldagaid. Bieggafápmoprošeavttaid ekonomijja addá heajos vuodu odđa el-fápmolinjaid ruhtadeapmái. Odđa bieggafámu mii buvttaduvvo davvin lea hirbmat guhkes gaska márkani. Ferteši logenar miljárdaid ruvnuid ovdas dahkat investeremiid jos odđa neahta davvin máttas galggaši hukset. Paradoksan lea maiddá dat go álgoálbmotguovllut davvin orrot fertemin guoddit stuorámus nodiid váidudeaddji doaimmabijuin dan oktavuodas go nu gohčoduvvon ruoná energiija huksejuvvo.

- Go guoská el-fámu huksemii de lea Sámediggi 2010:s konsulteren maiddá Oljo- ja energiijadepartemeanttain (OED) ja Norgga čázadat- ja energiijadirektoráhtain (NČE) suoidnemánu 1. b. 2005 gonagaslaš resolušuvnna ektui konsultašuvnnaid hárrái stáhta eiseváldiid ja Sámedikki gaskka, ja šiehtadusa Sámedikki ja NČE gaskka, beaiváduvvon 31.3.2009.
- Sámedikkis leat leamaš konsultašuvnnat Oljo- ja energiijadepartemeanttain 132 kV-el-fápmolinjá huksemis Vevelstad ja Brønnøy gielddain. Boazodoallohorat, guovllustivra ja Sámediggi leat dovddahan ahte el-fápmolinjá giddeši johtingeainnu boazodoallolága § 22 mielde. OED konkludere nu ahte johtingeaidnu giddejuvvoši dušše fysihkalaččat. Dát ii soaba Birasgáhttendepartemeantta ja Eanadoallo- ja biebmodepartemeantta árvoštallamiidda boazodoalu fáddághppagis ja plánemii plána- ja huksenlága mielde. Justiisadepartemeantta lea árvoštallan gažaldaga, ja doarju dán oainnu. Sámediggi vuordá dál oktavuoda váldima OED:s viidáset konsultašuvnnaid ektui. Sámedikkis lea leamaš lávga oktavuoha guoskevaš boazodoallohoragain dán ášsis.
- Bieggafápmohuksema konsešuvdnaohcamiid oktavuodas Fosennjárggas lea Sámediggi váidán Norgga čázadat- ja energiijadirektoráhta (NČE) konsešuvdnamearrádusa mii guoská Roan bieggafápmorusttegi, Storheia bieggafápmorusttegi ja maiddá plánejuvvon 420 kV el-fápmolinjái Namsos – Roan – Storheia. Dan vuodul go boazodoalu ealahusvuodus Fosenis fuotnána. Váiddameannudeapmi konsultašuvnnaiguin ii leat vel álggahuvvon.
- Sámediggi lea álggahan konsultašuvnnaid NČE:in go guoská Statnett konsešuvdnaohcamii hukset odđa 420 kV el-fápmolinjá Báhcavuona ja Hámmárfeastta gaskka. Dát lea bajidan soames prinsihpalaš gažaldaga dáid konsultašuvnnaid čađaheami hárrái, gč. Sámedikki šiehtadusa NČE:in. Jearaldahkan lea ahte makkár dieđut galget biddjojuvvo ovdan ja makkár áiggis. Sámediggi ja NČE leat gulahallamin movt dán geavahusas galggaši čovdit.
- Odđa rusttegiid huksema ja lokaliserema el-fámu buvttadeami várás stivre ollu guoros kapasitehta fievrridannehtas. Dát, ovttas dainna go stáhtas lea geatnegasvuoha meannudit buot áigeguovdilis huksenohcamiid, dagaha ahte dán lágan el-fápmobuvttadeami mángga láhkai stivre «Vuosttamuzžan millui prinsihppa». Dán lágan vuohki bohtá álkidit

vuostálaga sávaldagain ahte ollislaččat hálddašit guovlluid. Dát sáhtta rihkkut maiddái álbmotrievttálaš prinsihpa sámi kultuvrra suodjaleamis.

- Sámedikkis lea leamaš čoahkkin Jijnevaerie sámečearuin Ruota bealde. Dan oktavuodas go Norgga stáhta áigu Statkraft (Statkraft SCA) ja sin plánaid bokte hukset bieggafápmorusttega Jijnevaerie sámečearu guovddáš boazoguhtonguovlluide. Prošeavtta namma lea Vindkraft Norr man áigumuššan lea bidjat 417 bieggamillu dálveguhtoneatnamiidda. Jos plánat álgahuvvojit, de mearkkaša dat dan ahte bearašjoavkku olles dálveguhtoneatnamiid ii šat sáhte geavahit ja čearu guokte johtingainnu giddejuvvojit. Plánaide lea addojuvvon consešuvdna. Sámečearru váiddii consešuvdna ja dasa mieđihuvvui muhtun muddui. Goappašat bealit leat váidán mearrádusa. Sámediggi Norgga bealde lea váldán ovdan dán ášši Olgoriikadepartemeanttain ja áigu čuovvolit dan Statkraft ektui.

6.1.2 Suodjaleapmi

Sámedikki dievasčoahkkin meannudii ášši 33/10: Suodjalanproseassat sámi guovlluin 2010:s. Sámediggi oaivvilda ahte dat go sámit ieža galget meroštallat sávaldagaid servodatovddideapmái ja bidjat eavttuid iežaset guovlluid geavaheapmái dávista ON álgoálbmotvuoigatvuođaid julggastussii ja ILO-konvenšuvdnii nr. 169. Dát guoská maiddá gažaldagaide ahte galget go guovllut suodjaluvvot. Sámi ávkkástallan guovlluin ii leat árbevirolaččat goaridan luondduárvvuid. Ávkkástallan lea dagahan dan ahte guovllut dál adnojuvvojit gáhttenárvosazžan, danne go dat leat luondduvida čábbát ja unnán dahje eai oppanassiige teknihkalaččat lihkahallojuvvon.

Sámediggi áigu bargat dan ala vai dan movt báikegottiid olbmot leat geavahan iežaset resurtaguovlluid galgá sáhttit fievrridit odđa buolvvaide, ja dat lea sámi álbmoga kultuvrralaš leahkima vuoddu. Dát mearkkaša dan ahte Sámediggi galgá sáhttit searvat mearrádusaide das movt guovllut ja resurssat galget hálddašuvvot ja geavahuvvot boahpteáiggis. Dát guoská maiddá guovlluide mat stáhta mielas leat gáhttenárvosáččat. Sámediggi deattuha ahte lea dárbu fievrridit árbevirolaš sámi ávkkástallama viidáseappot vejolaš guovllugáhttema oktavuodas. Eaktuduvvo ahte suodjaleapmi ii hehte sámi meahcceávkkástallama ja ahte guovllugáhtten ii váikkut negatiivvalaččat sámi kultuvrii, boazodollui, meahcceávkkástallamii, ealáhusbargui ja servodateallimii. Sámediggi háliida dak-

kár čovdosiid maiguin sihkkarastojuvvo maiddá dat ahte kulturvuođot ávkkástallamis lea vejolašvuohta geavahit odđaáigásaš veahkkeneavvuid.

Ráđdehus lea Birasgáhttentdepartemeantta (BD) bušehttaproposišuvnna bokte, Prop.1 S (2009–2010) ovddidan suodjalanguovlluid várás odđa hálddašanmálla. Odđa málla siskkilda sihke stuorra suodjalanguovlluid nugo álbmotmehciid ja eanadatsuodjalanguovlluid, suodjalanguovlluid dan oktavuodas go leat oktasaš rájit, ja smávva suodjalanguovlluid hálddašemi. Odđa hálddašanmálla mearkkaša ahte álbmotmehciid, eará stuorra oktalaš suodjalanguovlluid ja suodjalanguovlluid galgá gielddaid gaskasaš, politihkalaččat čohkkejuvvon álbmotmeahcce-/suodjalanguovllu stivra hálddašit. Stivrras galgá leat ovddasteaddji juohke guoskevaš gielddas ja dasa lassin okta guđege guoskevaš fylkkagielddas. Guovlluin gos leat sámi beroštumit galgá maiddá Sámediggi nammadit ovddasteaddji stivrii. 33 álbmotmeahci gaskkas mat leat mearriduvvon Nannán-Norggas, de leat 19 dain ásahuvvon sámi guvlui. Jagi 2010 áigge leat Sámediggi ja BD soahpan čoahkkádusa 11 álbmotmeahci/suodjalanguovlluid stivraide sámi guovllus.

Gonagas stáhtarádis mearridii 05.02.2010 Sjunghatten álbmotmeahcci Norlándda fylkkas maŋŋá go Birasgáhttentdepartemeanta ja Sámediggi soabaiga. Sámediggi lea miehtan maiddá meahccesuodjaleapmái luonddureserváhtan guđa unnit guovllus Máttá-Trøndelágas ja Davvi-Trøndelágas mat suodjaluvvojedje 2010:s. Sámedikki ja Birasgáhttentdepartemeanta gaska leat leamaš konsultašuvnnat Rohkunborri álbmotmeahci, Bearddu suohkanis Romssas loahpalaš suodjalanevttohusa birra. Šattai ovtamielalašvuohta dan guovtti báhcán čuoggáin sámi beroštumiid ja rámmaid deattuheami oainnusmahttima birra go guoská Sámedikki ovddastussii álbmotmeahccestivrras. Departemeantta beales leat vel báhcán loahppačilgehusat Dálma sámečearuin. Seamma konsultašuvdnačoahkkimis sohppojuvui ahte Divttasvuotna-Hellemo guovllu mariidna suodjalanplána álggaheapmi 2010:s sáhtta dieđihuvvot. Dat vuotnaguovlu meannuduvvo bargolávdegottis ovtas eará guovlluiguin oasis 2 mariidnasuodjalus. Lea maiddá ságáškušojuvvon ahte jeagge- ja njuoskaeatnamiid suodjalanplána barggu oktavuodas viidáseappot Finnmárkku fylkkas sáhtta ásahuvvot sierra bargolávdegoddi mii galgá veahkehit fylkkamánni suodjalanplánabarggus.

Daid suodjalanproseassaid stáhtus mat leat sámi guovlluin:

- Suodjalanguovlu Goahteluobbalis Guovdageainnu suohkanis: sáddejuvvon Birasgáhttendepartementii, Sámediggi lea vuordimin konsultašuvnnaid.
- Anárjoga álbmotmeahci viiddideapmi Kárašjoga gielddas: sáddejuvvon Birasgáhttendepartementii, Sámediggi lea vuordimin konsultašuvnnaid.
- Návetuomi ja Njemenjáiku eatnadatsuodjalanguovlu Romssas: ovtamielalašvuohta Birasgáhttendepartemeantta ja Sámedikki gaskka. Mearrádusa dahkan vurdojuvvo odđajagis 2011.
- Sundsfjordfjellet álbmotmeahcci Nordlánddas: sáddejuvvo Norlándda fylkkamánnis Luonduhállddašan direktoráhtii. Sámediggi lea vuordimin konsultašuvnnaid.
- Dáapma álbmotmeahcci Fosennjárggas Davvi ja Mátta-Trøndelágas: bargojoavku mas lea sámi ovddastus lea gieskat áshuvvon. Sámediggi lea nammadan 4 olbmo 14 lahtu gaskkas.
- Logeneare mearra- ja vuotnaguovllu Davvi-Norggas maritiibmasuodjalusas: Bargojoavku mas leat ovcci olbmo sámi ovddastusain. Bivdi – mearrasámi bivdo- ja guolástusorganisašuvnna leat guokte lahtu ja Vuotnabivdiid searvvis okta lahttu.

6.1.3 ILO dieđáhusat ILO konvenšuvnna nr. 169 álgoálbmogiid hárrái iešmearrideaddji riikkain čuovvleapmái

ILO áššedovdikomitea lea guovvamánus 2010 addán árvvoštallamiid dasa movt Norga čuovvola ILO 169 konvenšuvnna álgoálbmogiid birra iešmearrideaddji stáhtain. Dát árvvoštallamat bidjet deatalaš čanastagaid ja rámmaid Sámi vuoigatvuođalávdegotti čuovvleapmái. ILO dieđáhusain Norgii bivdojuvvo diehtjuohkin das movt Sámedikki njuolggadusat rievdan meahceávkástallamis Finnmárkkulága § 4 mielde heivehuvvojit, ja movt sámi vuoigatvuođat ja beroštumit váldojuvvojit vuhtii mearrádusproseasain mat gusket rievdan meahceávkástallamii. Dasto dovddahuvvo ahte vuoigatvuođaid kártemis ferte bidjat vuodđun 14. ja 8. artihkkaliid, ja ii leat iešalddis čielggas ahte nátionála lálkaaddin ollásit dávista konvenšuvnna artihkkaliidda.

ILO buorrindohkkeha stáhta eiseválddiid ja Sámedikki gaskasaš konsultašuvdnašiehtadusa deatalaš lálkin konsultašuvnnaid sihkkarastimis konvenšuvnna ektui. Dat bivdet eiseválddiid ja Sámedikki árvvoštallat vugiid movt meannudit

soahpameahttuvuođa konsultašuvdnašiehtadusa čuovvleamis, erenoamážit čuovvovačča ektui:

- doarvái árra diehtjuohkin ja konsulteren
- galgá leat čielggas goas konsultašuvnnaid álget konkluderet
- ahte oainnuid almmolaččat almmuheapmi konsulteremiid oktavuodas sáhtta fuonidit luohttámuša dasa ahte konsultašuvnnaid dáhpáhuvvet buriin jáhkui

ILO deattuha ahte Sámi vuoigatvuođalávdegoddi galgá čuovvuvvot konsultašuvnnaiguin ja ahte sirdinortnegat vuoigatvuođaid sihkkarastima várás fertejit álggahuvvot vuorddedettiin gárvvistuvvon kártenproseassaid. Go guoská ruvkedoibmii, de oaihvildit čielgasit ahte ovddut das eai leat čadnojuvvon eanaeigggátvuhtii. Ortnet ferte heivehuvvot ovttaskas diliide ja áššiide. Ortnega Finnmárkkus man oktavuodas Finnmárkkuopmodahkii addojuvvo aliduvvon vuoddoeigggátdivat, berrejit ráđdehus ja sámiid ovddasteaddji orgána geahčadit ovttas. ILO bivdá maiddái ráđdehusa eandalii oazžut sadjái ollislaš minerálaš olles árbevirolaš sámi guovllu várás, ja dassážiigo dát lea sajis fertejit sámi vuoigatvuođat sihkkarastuvvot.

6.1.4 Sámi vuoigatvuođalávdegoddi

Sámediggi lea bargan ráđdehusa ektui vai boadášedje johtui konsultašuvnnaiguin Sámi vuoigatvuođalávdegotti NAČ 2007:13 čuovvleamiin. Justiisadepartementii sáddejuvvui notáhta dávistettiin juovlamánu 2009 čoahkkima šiehtadussii evttohusain movt struktureret viidáset barggu. Sámediggi lea ollu gerddiid jearralan dieđuid dán birra departemeanttas. Dál lea šiehtaduvvon álggahančoahkkin politihkalaš dásis konsultašuvdnaproseassa birra guovvamánus 2011. Dán čoahkkima fáddán lea dat ahte movt konsultašuvdnaproseassa galgá čadahuvvot. Dát bargu šaddá gáibidit ollu boahtteáiggis.

Dattetge lea sivva muittuhit ahte gažaldat vuoigatvuođaid kártema lálkii čatnamis olggobealde Finnmárkkku ja konsultašuvdnajuolggadusat lágaid ja hálldahuslaš doaimbajuid ektui leat dakkár gažaldagat mat oalle guhkás leat rievttálaččat čielggaduvvon Finnmárkkulága mearrádusa bokte ja konsultašuvdnaproseadyraid mearrideami bokte gonagaslaš resolušuvnna.

6.1.5 Riddogulástuslávdegoddi

Sámediggi lea 2010:s vuoruhán Riddogulástuslávdegotti barggu. Guolástus- ja riddomi-

nisttar čujuhii ovttá čeahkkimis juovlamánus ahte son dál čuovvolii ráđđehusa dási hálddahaslaš konsultašuvnnaid konklusuvnnaid, ja ahte son doaivvui čielggasmahttima ođđajagis. Jáhku mielde čadahuvvojit politihkalaš konsultašuvnnaid fas jagis 2011.

6.1.6 Finnmárkkuopmodat (FeFo)

Sámedikki, Finnmárkku fylkkagiella ja Finnmárkkuopmodaga gaskka dollojuvvojit fásta oktavuohačeahkkimat juohke jahkebealis hálddahas ja politihkalaš dásis. Proseassa Finnmárkkuopmodaga strategalaš plánabargu 2011 rájes lea leamaš ságaškuššamis. Strategalaš plána gulakuddanevttohus lea maiddái meannuduvvon Sámedikki dievasčeahkkimis. Oktavuoda ja ságaškuššamiid bokte Finnmárkkuopmodaga ođđa strategalaš plána ektui leat oktasaš áddejumi, hástalusain ja vuoruhemiin nannejuvvon. Erenoamážit guoská dat oktavuhtii Sámedikki ja Finnmárkku fylkkagiella gaskka. Dat lea buvttihan stuorát ráfi ja legitimizehta Finnmárkkuopmodaga bargui Finnmárkkulága mielde.

Finnmárkkuopmodagas leat dattetge ain gulahallanhástalusat. Ovddasvástádus dás dattetge ii gula dušše Finnmárkkuopmodahkii. Sihke dain geat leat ovddidan ja mearridan Finnmárkkulága, ja Sámedikkis ja Finnmárkku fylkkagiella mat nammadit stivraovddasteddjiid, lea ovddasvástádus gulahallamis mii dagahivčče dan ahte deatalaš doaimmat mat Finnmárkkuopmodagas leat dohkkehuvvošedje. Sámediggi, Finnmárkku fylkkagiella ja Finnmárkkuopmodat galget ovttas bargat ortnegiid ovddidemiin dan várás movt geavahit vejolaš badjelbáhcaga Finnmárkkuopmodaga doaimmas servodatávkkálačat.

6.1.7 Mineráladoaimma

Dan vuodul go Sámediggi ii leat sáhtán miehtat ođđa minerálalahkii, mearridii Sámediggi sierra minerálaveahki miessemánus 2010. Minerálaveahkis čilgejuvvo movt Sámediggi almmolaš orgánan rahpasit sáhtá čadahit individuála ja njuolga šiehtadallamiid minerálaservviiguin vejolaš mineráladoaimma birra sámi guovlluin. Vaikko láhka ii gozitge sámiid vuogiatvuodaid álgoálbmogin. Minerálaveahki vuodul addojuvvo vejolašvuhta šiehtadallat šiehtadusa Sámedikki, njuolga guoskevaš sámi beroštumiid ja báikegottiid ja minerálaservviid gaskka iskkadanbargguid čadaheamis, áigumuššiehtadusa šiehtadallamis doaimmakonsešuvnna ohcama ektui ja šiehtadallamiid doaimma birra. Eaktuduvvo ahte ášše-

meannudannjuolggadusat mat čuvvot minerálalága čuovvoluvvojit dábaláš vuogi mielde.

Sámediggi lea juohkán dieuid minerálaveahki birra servviide main lea iskkadanvuogiatvuoha ja rogganriekti Finnmárkkus ja rogganriekti olgobealde Finnmárkku. Seamma guoská Stáhtavuddiide. Sámediggi searvá Finnmárkku minerálaforumii gos minerálaveahki lea dahkkojuvvon dovddusin. Finnmárkku minerálaforuma olis lea sihke dollojuvvon dialogaseminára ja jorba-beavdeságaškuššan mineráladoaimma birra ja movt minerálaveahki geavahit sámi guovlluin.

Sámediggi lea dahkan intenšuvdnašiehtadusa Nussir ASA:in das ahte doaimmakonsešuvdnaohcan Riehpovuona veaikeruvki ektui Fálesnuori gielladas galgá šiehtadallojuvvo. Dasto lea dahkkojuvvon šiehtadus iskkadanbargguid čadaheamis Biedjovákkis, Guovdageainnu suokkanis Arctic Gold AB:in, ja intenšuvdnašiehtadus seamma belliguin das ahte doaimmakonsešuvdnaohcan galgá šiehtadallojuvvo. Boazodoallohorat 30A Oarji bealde ja orohat Áborášša leat šiehtadusbealit. Sámediggi lea proseassas Store Norske Gull:in ja orohat 16:in iskkadanbargguid birra Kárášjoga gielladas. Dat šiehtadusat čájehit čielgasit dan ahte Sámedikki minerálaveahki sihke árvvus adnojuvvo ja čuovvoluvvo servviid bealis mat háliidit álggahit doaimmaid Sámis.

6.2 Birasgáhtten

6.2.1 Dálkkádat

Sámediggi lea searvan raportta ráhkadeapmái dálkkádatrievdamiid birra Norgga bealde Árkttis. Čoavddagávdnosat konkluderejit ahte dálkkádatrievdamat váikkuhit sihke ekovuogádagaide ja servodagaide davvin. Raporta mas válddahuvvojit váikkuhusat eallimii davvin, ja lea oassi

«Norwegian Arctic Climate Impact Assessment (NorACIA)» álgagis. Sámediggi lea searvan fáddájovkui dálkkádatrievdamiid heiveheami birra, ja Sámi allaskuvla fas lea bargan fáttáin váikkuhusat álbmogii ja servodahkii. Sámediggi lea lávga gulahallan Sámi allaskuvlla rektoriin Steinar Pedersenain dálkkádatheivehanlávdegottis. Sámediggi lea doallan sáhkavuoru lávdegotti fágačeahkkimis Kárášjogas dálkkádatheiveheami, sámi kultuvrra ja ealahusaid birra. «Tilpassing til eit klima i endring (NOU 2010:10)» (dálkkádatrievdamiid heiveheami birra) lea ovddiduvvon 2010:s. Raporttas daddojuvvo ahte dálkkádatrievdamat váikkuhit lundui ja servodahkii. Hástalusat leat stuorát davimus guovlluin danne go doppe lieggana garrasepmosit. Bahkken luond-

dubirrasii ja servodagaid raššivuohta dálkkádatrivendamiidda dahká dárbbaslažžan ahte bargat offensiivvalaččat heiveheamiin.

– Sámediggi searvvai Norgga delegašuvnna mielde alladáseoasi oasálaščoahkkimii ON dálkkádatkonvenšuvnna vuolde, COP 16 Cancumis Mexicos. Dálkkádatčoahkkin lei historjjálaš álgoálbmotperspektiivva ektui, danne go loahppajulggastussii bohte mearráduusat ja sihkkarastinmekanismmat álgoálbmotvuoigatvuodaid, árbedieđuid ja ollesárvosaš álgoálbmotsearvama ektui. Riikkaidgaskasaš álgoálbmotororganisašuvnnat ja álgoálbmogat stáhtaid delegašuvnnain leat vuogádatlaččat bargan ja leat geahččalan lihkestuvvat oažžut sadjái vuodu álgoálbmotperspektiivvi dálkkádatšiehtadallamiin. Cancún-šiehtadus lea deatalaš lávki rivttes guvlui dálkkádatrivendamiid vuostá dáistaleamis ja šiehtadusas deattuhuvvo deatalaš prinsihppa ahte álgoálbmogat galget searvvahuvvot buot relevánta mearrádušaide boahhteáiggis.

6.2.2 *Biologalaš girjáivuoda konvenšuvdna*

Sámediggi searvvai Norgga delegašuvnna mielde oasálaščoahkkimii biologalaš girjáivuoda konvenšuvnna ektui Nagoyas Japánas. Stuuramus lávki njunuščoahkkimis lei dat ahte sohppojuvvui riikkaidgaskasaš geatnegahtti protokolla. Dat galgá sihkkarastit dan ahte rievttalaččat juogaduvvojit dat ovdamunit maid luonddu genaresurssaid geavaheapmi buktá. Luonddus ja máhtolašvuodas dan birra leat stuorra árvvut. Oktavuohta genaresurssaid oažžuma ja álgoálbmogiid árbedieđuid gaskka lea guovddáš bealli Nagoya-beavdegirjjis mii nanne álgoálbmogiid vuoigatvuodaid ollu surggiin. Dasto nannejuvvo earret eará dat ahte álgoálbmogiin sáhtta leat eaiggáduššanriekti daid genaresurssaide mat leat sin guovlluin ja ahte earáide ii sáhte addit rievtti árbedieđuide almmá ahte dat álgoálbmot mas lea dat máhtolašvuohta lea ovdagihtii miehtan dasa. Dasto galgá sihkkarastojuvvot oassi dan dietnasis mii bohtá daid gálvvuid vuovdimis mat leat ráhkaduvvon šattuid dahje eará organismmaid genaávdnasiin dalle go álgoálbmogiid árbedieđut geavahuvvojit genaresurssain ávkástallamis

Oasálaščoahkkimis dohkkehuvvo viidáseappot dat lagaš sorjjasvuohta mii lea álgoálbmogiid ja luonddu gaskka. Mearriduvvui ahte galget dollojuvvo fas mánggat bargojoavkočoahkkimat jagi 2020 guvlui arihkala 8 (j) vuolde, mas válddahuvvo dat ahte stáhtain lea geatnegasvuohta suodjalit, bisuhit ja viidáseappot gaskkustit álgoálbmo-

giid árbedieđuid. Ođđa bealli dán barggus lea dat ahte suodjalit ja giktalit biologalaš resurssaid boaresvirot geavaheami dávistettiin ceavcinnávccalaš prinsihppii. Vuosttáš čiekŋalis ságastallama fádán galgá leat ekovuogádagaid, ekovuogádatbálvalusaid ja guovllu suodjaleami hálddašeapmi. Dahkkojuvui mearráduš ehtihkalaš njuolggadusaid birra maid vuodul sihkkarastit dan ahte álgoálbmogiid kultuvrralaš ja intellektuealla árbi árvvusadnojuvvo. Mearriduvvui maiddái ođđa strategalaš plána 20 oassemihttomeriiguin, njeallje strategalaš váldomihttomeari vuolde, maid galgá olahit ovdal jagi 2020. Ulbmilis 18 daddjuvvo ahte álgoálbmogiid árbedieđuid galgá searvvahit barggus biologalaš girjáivuoda konvenšuvnnain ja ahte álgoálbmogat ollásit ja beaktilit galget beassat searvat buot relevánta mearrádušdáside.

6.2.3 *Mohtorjohtalus mehciin*

Dán jagi lea Sámediggi searvan prošehtii man ulmilin livččii váidudit vahágahtti bievlavuodjima Finnmárkkus. Sámediggi lea leamaš ovddastuvvon prošeavtta stivrenjoavkkus ovtta Luondduhálddašandirektoráhtain, Finnmárkku fylkkamanniin ja Finnmárkku fylkkagiieldain. Stivrenjoavku lea ásahan referánsajoavkku mas leat ovddasteaddjit ealáhusaid, astoáiggi, bivdiid, guolástusa, birasberoštumiid, eanaeaiggádiid, politiija ja hálddašedjjiid beales.

Finnmárkku giieldat leat ávžžuhuvvon buktit geahčastaga giieldalaš bievlavuodjingeavahusa birra. NORUT Alta lea čadahan gažadaniskadeami 1000 finnmárkulačča gaskkas miehtá fylkka das ahte makkár miellaguottut sis leat bievlavuodjimii mohtorfievrruiguin. Muđui leat dollojuvvon čoahkkimat beroštusorganisašuvnnaiguin ságaškuššan dihte raportta birra maid NORUT Alta lea ráhkadan, ja oažžun dihte rávvagiid viidáset bargui. Dat árvalusat/rávvagat mat leat bohtán, ja dat ja prošeavtta mandáhtaválddahus leat bidjan vuodu Luondduhálddašan direktoráhta raportii. Raporta sáddejuvui juovlamánus ja lea dál gulaskuddamis.

6.3 *Kulturmuitosuodjaleapmi*

6.3.1 *Statistihka doaimmain*

Sámedikki bargu kulturmuittuid suodjaleamiin bidjá deatalaš vuodu sámi historjái ja sámiid leahkimii. Sámediggi meannuda areálaššiid plána- ja huksenlága mielde, ja kulturmuitalága mielde. Sámediggi lea geatnegahttojuvvon go lea

hálddašanorgána ollašuttit iskkadangeatnegasvuoda kulturmuitalága mielde. Danne fitná Sámediggi geahčadeamen areálaid maidda plánejuvvo huksejuvvot.

Sámedikki hálddašanváldi sámi kulturmuittuid ektui buktá ollu doaimmaid, maid statistihkka kulturmuittosuođjalandoaimmaid birra jahkái 2010 čájeha: 6030 dokumeantta boahtán sisa, 2826 sáddejuvvon, 169 geahčadeami, 530 odđa kulturmuittu, ja lassin vel 508 rievdadusa ovttaskas muitui leat registrerejuvvon kulturmuittodiehtovuodus Askeladden.

6.3.2 *Areálaáššit ja geahčadeamit*

Sámediggi lea 2010:s bargan mánggain stuorát areálaáššiin. Stuoramus lea plánejuvvon odđa 420kV-el-fápmolinjá oktavuodas Báhcavuonas – Hámmárfestii. Registrerenbargu lea organiserejuvvon sierra prošeaktan mii galgá bistit guokte jagi. Dan oktavuodas dahkkojuvvojit fealtaregistreremat ja jearahallamat. Earret eará dahkkojuvvojedje geahčadeamit duottarváriin mat ovdal eai leat iskkaduvvon. Dán jagi gávdnojedje mánga čuodi kulturmuittu/lokalitehta, earret eará árran, goahtesajit ja bivdorusttegat.

Finnmárkkus leat 2010:s čadahuvvon vel guokte stuorra kulturmuittoregistrerema. Dat leat dahkkojuvvon plánejuvvon ruvkeguovllus Nussiris Fálesnuoris ja regulerenbarggu oktavuodas Svartnes-Bussesundet guovllus Várggáin. Kulturmuittuid registrerema oktavuodas leat gávdnon ollu dán rádjai dovdameahtun sámi kulturmuittut, earret eará goahtesajit, lávvosajit, eamihávdit ja sierralágan vurkkodanbáikkid ja geađgeráhkkanusat. Dáid kulturmuittuid sáhtá čatnat sihke mearrasámi ja boazosámi ássamii, ja árbevirolaš sámi oskku čađahepmái.

Málatvuomi ja Báhcavuona gielddastivra mearridii 2009:s Meavkki ja Vilgesvári báhčin- ja hárjehallanguovllu ovttastahtima regulerenplána. Riikaantikvára dohkkehii dien oktavuodas dispensašuvnna oktiibuot 14 automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi kulturmuittui. Romssa musea lea čadahan daid arkeologalaš roggamiid 2010:s.

Sámediggi lea jagi 2007 rájes dahkan geahčademiid Setermoen báhčinguovllu regulerenplána oktavuodas. 2010:s leat ovttrasáđiid Romssa museain geahččalan dihte goivon lávvosajiid maid báhčin- ja hárjehallandoaimma áitá. Ášši galgá meannuduvvot dainna áigumušain ahte goaivut boahttevaš jagiid.

Sámediggi lea ovttas Saemien Sijtein, prošeavttain Saemieh Saepmesne, Raavrhvijkke gielddain, Davvi-Trøndelága fylkkagielddain ja Luvlie

Nåamesjen Dajve:in, čadahan registreremiid Raavrhvijkke gielddas. Deataleamos mii gávdnui lei meavrresgári rámma (gievrie). Sámediggi lea bargan lávga ovttas Østre Namdal sámeservviin ja Saemien Sijtein sihkkarastin dihte dán hui erenoamáš gávdnosa. Dán jagáš registreremat čájehit ahte lea stuorra vejolašvuhta gávdnat sámi kulturmuittuid máttasámi guovllus.

Ovttasbargoprošeavtta ruhtadeapmi Sámedikki ja Finnmarkku fylkkagieldda gaskka regionála kulturbiras- ja kulturmuittoplána hárrái Finnmarkkus lea čilgejuvvon jahkái ovddos guvlu. Bargu álggahuvvo dallánaga go prošeaktajodiheaddji lea virgáduvvon.

Sámediggi lea 2010:s dahkan mánga arkeologalaš gávdnosa unnit huksemiid oktavuodas. Siellatgieldda suohkanis leat registrerejuvvon hui mánga boazosámi lávvosaji hui dološáiggi. Ivvárstáđiid suohkanis lea álggahuvvon ollu márkasámi ássansajiid registreren.

Sámediggi lea ovttas Várdobáikkiin ja Harstad og Omegn sámeservviin doallan guovttebeaivásaš kurssa kulturmuittuid registreremis.

6.3.3 *Álbmotmeahcit ja suodjalanguovllut*

Sámediggi lea searvan Ráisavuona álbmotmeahci ja Ráisduottarháldi eatnadatsuođjalanguovllu Nordreisa suohkanis, ja Ånderdalen álbmotmeahcci Sáččas hálddašanplánaid ráhkadeapmái. Ráisavuona ektui lea dán jagi buktojuvvon registrerenprošeavtta loahpparaporta. Sámediggi lea registreren badjel 200 sámi kulturmuittu, main eatnašiin lea oktavuoha goddebivdui ja boazodolui. Ånderdalenis lea Sámediggi registreren hui unnán sámi kulturmuittuid.

Kvikne álbmotmeahcceguovddáš lea joatkán barggu sámi kulturmuittuid registreremiin Forollhogna álbmotmeahcis, mii lea Hedmárkkku ja Máttá-Trøndelága gaskka. Ollu odđa kulturmuittut leat registrerejuvvon ja máhtolašvuhta guovllu dološáiggi birra ja álbmotmeahci birrasis buorrána dađistaga.

6.3.4 *Seailluheapmi ja huksensuođjalus*

Sámediggi lea 2010:s čadahan kulturmuittuid seailluhanbarggu mángga guovllus. Nuortasámi gilis Njávdamis Máttá-Várjjaga gielddas lea čadahuvvon ruoná areálaid seailluhanbargu. Lea maiddáid ođastuvvon ássanviessu olggobealde, mii lea dan eatnama alde maid Sámediggi eaiggáda. Kulturbiras hávdesajiin Nuortalaš gilis lea gieskat sihkkarastojuvvon. Dan plánejuvvon sámi dákte- riggeávdnasiid odđasis hávdádeami oktavuodas

lea álggahuvvon bargu guovllu regulerenplánain. Dát lea maidái ráfáidahttojuvvon kulturbirasoasi viidáseappot ovddideapmi.

Halonen-viesu odasteapmi lea bures boahtán johtui. Nuortalaš gili regulerenplánain bargojuvvo. Šiehtadus válljejuvvon plánenfitnodagain lea dahkkojuvvon fáladatvuoru maŋŋá. Proseasas lea dollojuvvon rabas álggahančoahkkin Njávdamis. Bargujoavku mii pláne odđasis hávdádeami lea doallan rabas čoahkkima Njávdamis gos NIKU čalmmustii georadariskadeami bohtosiid maid Sámediggi ruhtadii.

Sirpmás Deanu gielddas lea visttiid odaste-miiguin jotkojuvvon ja dat bistet ain muhtun áiggi.

Romssas lea Sámediggi joatkán guvttiin seailuhanprošeavttain. Okta guoská guovžabieju ja olbmuid hávdidiid billašuvvamii Návuona suohkanis. Nubbi lea muorraruossa odasteapmi Sandengen girkogárddis Gáivuona suohkanis. Prošeavttaid lea ruhtadan Riikaantikvára. Sámediggi lea doallan álbmotčoahkkimiid sihke Máttá-Várjjagis ja Návuonas seailuhanprošeavttaid oktavuodas.

Árran Julevsáme guovdásj, Museum Nord, Várdobáiki ja Bådaddjo suohkan leat ožžon doarjaga sámi visttiid registreremii ja odasteapmái. Dát barggut nannejit dáid ásaheamis fágagelbolašvuoda. Davvisámi guovllus leat maŋga ovttaskas olbmo ja ásaheamis vuolgahan visttiid odastanprošeavttaid.

Riikarevišuvvna raportta oktavuodas huksen-suodjaleamis leat dollojuvvon guokte čoahkkima. Riikaantikvára Jørn Holme galledii Sámedikki Kárašjogas. Ášši čuoovvoluvvo prošeaktadoarjja-ohcamiin Riikaantikvárii. Signálat doaisttázi čájehit ahte prošeakta ruhtaduvvo.

Gávdnojit ollu kulturmuittut mat leat billašuvvamin ja danne lea dárbu oazžut eanet ruđaid seailuhanbargui go maid Riikaantikvára lea juolludan. Ovdamearkka dihte 2010:s ii addán riikaantikvára seailuhanruđaid Norlánda fylkii.

6.3.5 Vuosteákkat ja kulturmuittolága rihkkumat

Sámi guovlluin 2010:s leat billašuvvan ollu sámi kulturmuittut. Dat lea dáhpáhuva dan geažil go áššit eai leat sáddejuvvon doaibmabidjooamas-teaddji beales ja kulturmuittoláhka lea rihkkojuvvon. Gáivuona suohkanis Romssas leat kulturmuittut biliduvvon. Dát guoská ovttá goahtesadjái

Skardalenis ja cuvccasbáiki Skipet. Dát lea várrebákti E6 guoras Ivguvuonbađas Nordnesis.

Dát cuvccasbáiki lea maŋgii namuhuvvon Just Qvigstads «Eventyr og sagn»-girjii. Gáivuona suohkan ja Troms Kraft leat lobi haga ceggen maŋga installašuvvna geađgegiervu. Dasto lea Sámediggi viidáset cealkán ahte Per Larsavika/Klubbvik ohcan guollebiebmanrusttega hárrái Unjárggas gielddas ii galgga juolluduvvot. Sámediggi lea cealkámušas čujuhan ahte ohcamiin guollebiebmanrusttega hárrái berre vuordit dassáziigo odđa riddoavádatplána Unjárgga gieldda várás lea ráhkaduvvon. Doaibmabidju dego rihkku sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasa main lea stuorra árvi. Danne sáhttet dás šaddat negatiivlaš váikkuhusat ohcamii oazžut Ceavccageađgi/Mortensnes UNESCO máilbmeárbelistui. Dán vuodul ovddidii ge Sámediggi vuosteákkaid areálageavaheami osiide mat leat Unjárgga gieldda gielddaplána areálaoasis.

6.3.6 Ovttasbargu Riikaantikvárain

Sámediggi ja Riikaantikvára gulahallet jeavdalaččat áigejuvvo dilis áššiid birra. Sámediggi bargá ovttas Riikaantikvárain oččodan dihte sáme-gielat veršuvvna kulturmuittodiehtovuđui Askeladden. Riikaantikvárain leat leamaš maidái čoahkkimat go guoská eará boahteáiggi dárbbuide ja Askeladden diehtovuodu kvalitehta dáfus sihkkarastimii.

Sámediggi lea 2010:s addán gulaskuddan-cealkámuša Riikaantikvára arkeologalaš kulturmuittuid hálddašeami strategalaš pláni. Doaibmabijut maid oktavuodas sáhtta leat áigejuvvo dil čađahit konsultašuvvnaid leat:

- Nátionála prošeavtta ásaheapmi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid registrerema várás
- Ovdasvástádusláhkaásahusa mudden dainna lágiin ahte livččii vejolašvuoda čađahit eaŋkila-stojuvvon áššemeannudeami unnit áššiin, ja dán dárbbu olis oazžut sadjai sámi kulturmuittuid bissovaš hálddašanortnega
- Sámi kulturmuittuid čuohtejagiráji árvvoštallan ja stuorát dutkan- ja hálddašanprogrammaid ásaheapmi

Dasto leat addán rávvagiid Riikaantikvára 2011 vuordamušreivii. Áššit mat ledje mielde leat earret eará Ceavccageađgi/Mortensnes tentatiivlaš máilbmeárbelistui, kulturmuittuid ja kulturbirrasa regionála plána Finnmárkku várás ja dasto bealit mat gusket Nuortalaš gili kulturbirrasii, mas mielde sihke guovllu regulerenplána ja dákte-riggeávdnasiid plánejuvvon hávdádeapmi.

6.3.7 Ovttasbargu eará instánssaiguin

Sámediggi gulahallá jeavddalaččat fylkkagiielddaiguin. Sámediggi láve searvat fylkkagiielddaid areálaplánaforumii ja ovttasbargui beaivválaš áššemeannudeami ektui.

Oktasaš geahčadeamit leat čađahuvvon Máttá-Trøndelága fylkkagiielddain Elgsjøen el-fápmorusttega oktavuodas Einunndalenis Oppdal giieldas, rájis mii lea gaskal Máttá-Trøndelága ja Hedmárkku. Eará buori ovttasbarggu maid sáhttit namuhit lea ahte arkeologat Máttá-Trøndelága, Hedmárkku ja Opplándda fylkkagiielddain leat searvat kursii máttasámi kulturmuittuid registrerema birra.

Eará geográfalaš guovlluin lea vejolašvuhta bargat lávgadet ovttas fylkkagiielddaiguin. Ere noamážit Norlánda fylkkasuohkaniin.

Sámedikkis leat jahkásaččat čoahkkimat kulturmitofoanddain. Dán jagáš čoahkkin dollojuvui Várjjagis.

Sámedikkis lea maiddái jeavddalaš oktavuoha ja gulahallan giielddaiguin ja doaibmabidjooasteddjüiguin, ovdamearkka dihte eankil olbmuiiguin, priváhta ja almmolaš fitnodagaiguin ja ásahusaiguin. Dát oktavuoha lea dávjjimusat geahčadanáigodagas.

6.3.8 Váikkuhangaskaoamit – sámi kulturmuittosuođjaleapmi

Sámedikki jagi 2010 bušehtas lei várrejuvnon 2 000 000 ru birrasii ja kultursuođjaleapmái. 44 ohcama meannuduvvojedje ortnegis ja 33 ohcama ožžo doarjaga. Dán jagi prošeavttain 23 prošeaktii lea máksojuvnon vuosttaš oassi doarjagis ja leat dainna álggahan barggaid. Dán jagi leat 10 ovddit jagiid prošeavttain gárvvistuvvon. Oktiibuot juolluduvvui 2 415 000 ru. Daid gaskkas leat 223 000 ru ovddas gessojuvnon ruovttoluotta ja 821 000 ru ovddas lea mávssekeahhtá.

6.3.9 Doarjjaohcamiidjuohkáseapmi guovlluidda gaska ja vuoruheamit 2010:s

Sáhttit oaidnit ahte ortnega sikkobealde eanemusat ođastanprošeavttat leat leamaš davvisámi guovlluin, muhto doppe eai lean nu galle registrerenprošeavtta. Julevsámi guovlluin leat eanemusat registrerenprošeavttat ja ođastanprošeavttat ásahusaid oktavuodas. Máttasámi guovlluin leat dušše registrerenprošeavttat ožžon doarjaga, buot dát ásahusaid oktavuodas.

Sámediggi lea 2010:s ožžon muhtun ohcamiid mat gusket guovlluide mat leat olggobealde dálá hálddašanguovllu.

Guovlu	Registreren	Sihkkarastin	Odasteapmi	Oktiibuot
Davvisámi guovlu	3	0	10	13
Julevsámi guovlu	8	1	3	12
Máttasámi guovlu	4	0	0	4
Gessojuvnon	0	1	3	4
Oktiibuot	15	2	16	33

7 Dearvvašvuoha, sosiála ja fuolahus

Sámedikki váldomihttomearrin lea sihkkarastit dearvvašvuoda-, sosiála- ja fuolahusfálaldaga sámi álbmoga várás. Dát fálaldat galgá lea ovtadássásaš fálaldagain mii muđui lea álbmogis. Dearvvašvuoda-, sosiála- ja fuolahusfálaldaga ferte heivehit sámi álbmoga dárbbuide. Dasto fertejit dearvvašvuoda-, sosiála- ja fuolahusbargiide miehtá riikka fálojuvnot oahpahus sámi gielas ja kultuvrras. Maiddái dievasmahtti ja árbevirolaš dikšunvuogit leat dohkálaččat.

Sámediggi bargá sierra vugiiguin olahan dihte dáid mihttomeriid. Gulahallama ja ovttasbarggu bokte guovddáš eiseválddiiguin ja eará relevánta

aktevrraiguin, geahččalit mii sihkkarastit Sámedikki váikkuhanfámu dearvvašvuoda- ja sosiálfálaldagaid hábmemii sámi álbmoga várás. Mii bargat earret eará sámi mánáid voigatvuodaid gozihemiin mánáidsuođjalusa ektui, váikkuhit rihkusfuolahusa heiveheami sámi fánngaid dárbbuide ja sámi boarrásiid- ja fuolahusfálaldaga ovddideami. Dasa lassin addit mii doarjaga sierralágan dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavttaide.

7.1 Ovttasbargu sierra aktevrraiguin

Sámediggi gulahallá guovddáš eiseválddiiguin, giielddaiguin, fylkkagiielddaiguin ja eará aktevrraiguin barggus buoret dearvvašvuoda-, sosiála- ja

fuolahusfálaldagaid sihkkarastima oktavuodas sámi álbmoga várás. Hástalusaidd gaskkas leat earret eará regionála ráđdeaddinbálvalusa sihkkarastin máttasámi álbmoga várás maid Snoasa suohkan lea álggahan ja dearvvašvuoda ángiruššamiiguin joatkin Várdobáikki sámi guovddázis. Deatalaš lea maiddái lávgadet ovttasbargu fágaásahusaiguin ja earáiguin gelbbolašvuodahuksema ektui ja dasto dárbbu ja bálvalusaid ovdideami oainnusmahttima ektui. Dál leat geahččaleamen ásahtit oktavuoda Sámedikkiin Ruota bealde erenoamážit psykalaš dearvvašvuoda ektui boazodolliid gaskkas. Davviriikkaid dearvvašvuodadirektevrrat leat galledan Sámedikki, ja mii muitaleimmet sidjiide makkár hástalusat leat go galgá sihkkarastit dásseárvosaš dearvvašvuoda – ja sosiálabálvalusa sámi álbmoga várás Norgga bealde Sámis.

Sámediggi lea álggahan konsultašuvnnaid dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanttain Kárášjoga oahpahušbuohcciruovttu nuppástuhttimis nationála oahpahušbuohcciruoktun sámi álbmoga várás. Sámedikki mihttomearrin lea ahte nationála oahpahušbuohcciruoktu galgá jođihit ja váikkuhit máhtolašvuoda ovdideami ja kvalitehta bajideami dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusas sámi pasieanttaid, geavaheddiid ja sin oapmahaččaid várás. Sámediggi lea maiddái álggahan konsultašuvnnaid 3-jagáš demeansaplána ektui sámiid várás geat leat muittohuvvan. Prošeakta lea álggahuvvon ráđdehusa demeansaplána 2015 vuodul.

7.1.1 *Sámi ovddastus dearvvašvuodadoaimmahagaid stivrrain*

Sámediggi lea evttohan olbmuid stivralahtun njeallje regionála dearvvašvuodadoaimmahakkii ja muhtun daid vuollásaš doaimmahagaide Dearvaštuohhta Davvin RHF, Dearvvašvuohhta Gaska-Norga RHF ja Dearvvašvuohhta Máttá-Nuorta RHF oktavuodas. Sámi ovddastus lea čuovvovaš stivrrain:

- Dearvvašvuohhta Davvin RHF
- Dearvvašvuohhta Finnmárku
- Davvi-Norgga universitehtabuohcciviessu (UNN)
- Nordlándda buohcciviessu
- Helgelándda buohcciviessu
- Dearvvašvuohhta Davvi-Trøndeláhka RHF
- Oslo Universitehtabuohcciviessu, Dearvvašvuohhta Máttá-Nuorta vuollásaš

7.1.2 *Sámi mánáid vuoigatvuodát mánáidsuodjalusa bálvalusain*

Sámi mánát galget beassat deaivvadit mánáidsuodjalusbálvalusain mas lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohhta. Dát vuoigatvuodát leat sámi mánáid várás Mánáidkonvenšuvnna ja mánáidsuodjaluslága mielde. Dasa lassin gusket sámi mánáide geat ássat sáme giela hálddašanguovllu siskkobeaalde sámelága mearrádušat. Dát mearkaša dan ahte sámi mánáin dán gielddain lea vuoigatvuohhta oazžut bálvalusa sáme giellii mánáidsuodjalanbálvalusas, maiddái dalle go biddjojuvvojit ásaheami ja biebmoruktui olggobealde ruovttu gieldda. Sámediggi lea deatalaš oainnusmahttit mánáid vuoigatvuodaid ja vai dát vuoigatvuodát gozihuvvojit mánáidsuodjalanbálvalusas.

Sámediggi lea čadahan konsultašuvnnaid Mánáid-, dásseárvo- ja searvadahttindepartemeanttain evttohusa ektui ahte rievdadit lánkaásahusa bearráigeahču hárrái biebmoruovttus ja mánáidsuodjalanásahusain. Sámedikki ulbmil konsultašuvnnaiguin lea ahte sámi mánáid vuoigatvuodát giela ja kultuvrra goziheami ektui jerrojuvvojit árjjalaččat dalle go mánná biddjojuvvo ásaheami ja biebmoruktui. Dát fertte čielgasit bohtit ovdan lánkaásahusas mánáid bearráigeahču ektui biebmoruovttuin ja ásaheami. Dáid lánkaásahusaid rievdadusevttohusat leat dál sádejuvvon gulaskuddamii. Sámediggi lea gearggus joatkin konsultašuvnnaiguin maŋŋá gulaskuddanáigemeari.

Sámediggi lea álggahan konsultašuvnnaid Justiisa- ja politiijadepartemeanttain sámi mánáid vuoigatvuodaid goziheamis Mánáidviesus. Mánáidviesus lea fálaldat mánáide geat deaivvadit riektedoaimmahagain maŋŋá go leat gártan gillát veahkaválddi dahje seksuála vearddaguid ja sin oapmahaččaide. Sámi mánáid vuoigatvuodaid vuodul fertte Mánáidviesus leat gelbbolašvuohhta sámi gielas ja kultuvrras dutkkadettiin sámi mánáid. Sámediggi áigu joatkit konsultašuvnnaiguin 2011:s.

Sámediggi lea álggahan konsultašuvnnaid Bearaš- ja dásseárvodepartemeanttain NÁČ 2009:8 – Kompetanseutvikling i barnevernet, gelbbolašvuoda ovdideami birra mánáidsuodjalusas. Sámedikki mihttomearri konsultašuvnnaiguin lea sihkkarastit gelbbolašvuoda sámi gielas ja kultuvrra mánáidsuodjalusa oahppofálaldagain. Sámediggi searvá maiddái stuorradiggedieđáhusa referánsajovkui čálgobálvalusaid oahpu birra. Dearvvašvuoda- ja sosiáloahppu ja

duktan galget leat guovddážiis diedáhugas, ja plána mielde galgá diedáhus ovddiduvvot čakčat 2011.

7.2 Ovttasdoaimmanodastus

Sámi bálvalusdárbbaseddjiin lea vuoigatvuohta oažžut dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusaid seamma dásis go álbmot muđui oažžu. Dán vuodul lea Sámediggi álggahan konsultašuvnnaid Dearvvašvuođa- ja fuolahusdepartemeanttain sámi pasieanttaid goziheamis Ovttasdoaimmanodastus. Guovddáš dearvvašvuođaeiseválddit leat addán muhtun signálaid nugo eanet ovddasvástádusa birra gielddaide ja eanet ollislaš pasieantadikšuma birra. Sámediggái lea deatalaš sihkkarastit ahte ovttasdoaimman doaimmabijuid vuoruhemiin ja rámmain mat biddjojuvvojit galgá leat buorre beaktu maiddá sámi álbmogii. Dasto ferte sámi pasieanttaid vuoigatvuođaid giellahálddašanguovllu gielddain maiddá gozihit odđa odastus. Guovddáš eiseválddiin lea bajimus ovdasvástádus ja danne fertejit fuolahit dan ahte sámi perspektiiva gozihuvvo ja jerrojuvvo buot proseassain, ja vai dat gozihuvvo guovddáš dearvvašvuođa- ja sosiálapolitiikkalaš ángiruššamiin.

7.3 Regionála dearvvašvuođadoaimmahagaid barggahandokumeanttat

Sámediggi lea konsulteren Dearvvašvuođa- ja sosiáladepartemeanttain sámi pasieanttaid dárbbu ja vuoigatvuođaid goziheami birra regionála dearvvašvuođadoaimmahagaid barggahandokumeanttain jahkái 2011. Cealkka «Samiske pasienters rett og behov for tilrettelagte tjenester må etterspørres og synliggjøres fra planleggingsfasen, gjennom utredningsfasen, og når beslutninger tas», lea vuodđun daid rávvagiidda maid Sámediggi addá barggahandokumeanttaide.

Sámediggi lea duhtavaš gárrendikšunsuorggi sierra ángiruššamiid ektui ja ahte doaimmabijut sámi pasieanttaid várás fertejit váldit vuolggasaji sámi pasieanttaid vuoigatvuođain oažžut láhččojuvvon bálvalusaid sámi giela ja kultuvrra vuodul. Sámediggi lea maiddá váillahan stuorát fokusa gillii ja gulahallamii sihke kvalitehtaperspektiivvas ja sihkarvuodaperspektiivvas. Jagi 2011 barggahan-dokumeanttain lea danne čujuhuvvon kvalitehta ja pasieantasihkarvuoda dáfus ahte váilevaš gulahallan lea riskafaktora ja deatalaš gáldu boasttu dikšumii. Sámedikki álgaga mielde lea barggahandokumeanttaide maiddá váldojuvvon mielde dat ahte dearvvašvuođabargiud

oahpus galget dearvvašvuođadoaimmahagat sihkkarastit gelbbolašvuođa sámi gielas ja kultuvrras.

Sámedikkis lea leamaš čeahkin Dearvvašvuohta Davvin jagi 2010 barggaid bohtosiid birra. Earret eará lea Dearvvašvuohta Davvin ožžon bargun álggahit dulkaproševtta buoridan dihte dulkabálvalusa sámi álbmoga várás. Sámediggi galgá searvat proševtta mandáhta hábmemii. Proševtta lea maŋnonan ja bargu geardduhuvvo jagi 2011 barggahandokumeanttain.

Sámediggái lea deatalaš ahte maiddá nati-onála gearggusvuohta váldá vuhtii sámi dárbbuid ja vuoigatvuođaid. Heahdedieđiheapmi sámi geavaheddjiid ektui ii doaimma dál dohkálaččat. Dán hástalus lea Sámediggi ovddidan guovddáš eiseválddiide. Sámediggi lea álggahan konsultašuvnnaid Justiisa- ja politiijadepartemeanttain sámi geavaheddjiid goziheami ektui odđa digitála heahtenehta ásaheami oktavuodas. Sámediggái lea deatalaš ahte gielalaš ja kultuvrralaš fáladat heahbálvalusas addojuvvo sámi geavaheddiide miehtá riikka. Sámediggi joatká konsultašuvnnaiguin 2011:s. Danne lea Sámediggi duhtavaš go barggahandokumeanttain čujuhuvvo ahte galgá leat dásearvosaš heahdedieđihanbálvalus minoritehta gielat olbmuid ja sámi álbmogii, ja ahte doaimmahagat galget álggahit doaimmabijuid sihkkarastin dihte dárbbalaš giella- ja kulturgelbbolašvuođa heahdedieđihanguovddážiin.

7.4 Psykalaš dearvvašvuohta

Árbevirolaš sámi ealáhusat leat garra deattu vuolde olggobeale servodaga beales. Areáladuohtadeamit ja boraspirevahádat leat dušše oassi hástalusain maid ovddabealde doallit leat. Dákkár dilis lea deatalaš fuomášit makkár olmmošlaš váikkuhusat das leat. Go oppa áiggi galgá eallit huššadilis de dat váikkuha olbmuid fysálaš ja psykalaš dearvvašvuhtii. Maŋimus áiggis lea Sámediggi ožžon dieđuid dan birra ahte árbevirolaš sámi ealáhusaid doallit gillájit eanet psykalaččat.

Sámediggi lea álggahan ovttasbarggu Sámi našuvnnaš gealboguovddážiin – psykalaš dearvvašvuođa suodjaleapmi (SANAG) geahčadan dihte maid politihkkárat sáhtášedje bargat dán oktavuodas. Jáhkku boahteáigái ja optimisma ferte leat árbevirolaš sámi ealáhusaid doliin, jos ealáhus galggaš rekrutteret odđa doliid. Sámi mánát ožžot maiddá mielde dan negatiivalaš beaggima medias ja gillájit dan geažil go ealáhus lea fuones čuovggas. Mánát oidnet ahte dát váikk-

uha ollesolbmuid, ja dat sáhtta buktit fuola. Sámediggi lea ovddidan dán dili guovddáš eiseválddiide ja áigu ain bidjat eanet fokusa dán dohkketmeahttun dillái. Sámedikki presideanta lea doallan sáhkavuoru SANAG konferánsas boazodoalu psykalaš dearvvašvuoda ja iešsorbmemiid birra.

Sámedikkis lei sáhkavuorru Landsforeningen for etterlatte ved selvmord (LEVE) nammasaš searvvi semináras Deanus čakčamánuš. Seminára fáddán lei iešsorbmenestadeapmi Sámis. Seminárain čalmustuvvui iešsorbmenestademiid máilmmibeavi. Sámediggi muiltali movt Sámediggi bargá oktavuoda bokte Norgga eiseválddiiguin, fágaolbmuiguin, oahppoásahusaiiguin, organisašuvnnaiguin ja Sámedikkiin Ruota bealde. Sámediggi deattuhii man deatalaš giella- ja kulturáddejumi lea go galgá deaivvadit maŋis-bohttiiguin, ja eastadanbarggus.

7.4.1 *Rihkusfuolahus heivehuvvon sámi fánngaid dárbbuide*

Sámediggi lea addán doarjaga prošehtii man bokte galgá kártejuvvot makkár dearvvašvuoda- ja sosiálfálaldat fánngain leat giddagasas. Mihttomearrin lea oazžut buoret máhtolašvuoda buoridan dihte sámi fánngaid dearvvašvuodabálvalusfálaldaga. Sámediggi jáhkka ahte prošeakta buorida máhtolašvuoda sámi fánngaid vuoigatvuodain, ja maiddá addá buoret áddejumi sámi fánngaid dárbbuin ja vuoigatvuodain oazžut buoret lámččojuvvon dearvvašvuodabálvalusa.

7.5 **Doarjja dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavttaide**

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Buorebut lámččojuvvon dearvvašvuoda, sosiála ja fuolahusbálvalus sámi geavaheddiid várás

Jagi 2010 bušehtas lei várrejuvvon 3 350 000 ru dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavttaide. Oktiibuot juolluduvvui 3 209 000 ru 18 prošehtii.

Eanaš prošeavttat mat leat ožžon doarjaga gullet čuovvovaš vuoruhemiide Sámedikki bušehtas: prošeavttat mat ovddidit sámi giella- ja kulturamáhtolašvuoda dálá dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusain, prošeavttat main leat konkrehta doaibmabijut bastevaš lámčima várás, metodaovddidanprošeavttat ja prošeavttat maid ulbmilin lea lámčit fuolahusa sámi boarrásiidda sámi giella ja kultuvrra vuodul.

8 **Regionálaovddideapmi**

8.1 **Ovttasbargošiehtadusat**

Sámediggi lea dahkan ovttasbargošiehtadusaid Finnmárkku, Romssa, Norlánda, Davvi-Trøndelága, Lulli-Trøndelága, Hedmárkku ja Opplánda fylkkagiieldaiguin. Šiehtadusaid ulbmilin lea nannet ja oainnusmahttit sámi giella, kultuvrra ja servodateallima ovttasrádiid fylkkagiieldaiguin. Ovttasbargošiehtadusain leat oktasaš doaibmabijut ollu servodatsurggiin. Sámediggi áigu oččodit ovttasbargošiehtadusaid Oslo, Troanddima ja Romssa giieldaiguin.

Ovttasbargošiehtadus fylkkagiielda ja Sámedikki gaskka čuovvovuvvo guktii jagis politihkalaš ja hálddahuslaš čoahkkima bokte. Guovddášis čuovvolanbarggus fylkkagiielda ja Sámedikki gaskka lea dat ahte ovttas ráhkaduvvo raporta mas bohtá ovdan makkár doaibmabijut galget vuoruhuvvot ovttasbarggus jáhkásaččat. Dát raporta dohkkehuvvo politihkalaš dásis sihke Sámedikki ja Fylkkadikki beales. Maŋŋa jagis geahčadit bealit raporta stáhtusa árvvoštallan dihte čadahuvvojit go dat jáhkasaš doaibmabijut ja movt dat dahkkojuvvo. Stáhtus geahčaduvvo hálddahusa dásis.

Dát bargometoda lea čadahuvvon jagis 2010 Sámedikki ja Finnmárkku fylkkagiielda dáfus. Bealit leat soahpan ahte ovttasbargu doaibmá bures go geahččá resurssaid ektui. Ovttasbargošiehtadus váikkuha sámi giella, kultuvrra ja servodateallima oainnusmahttima. Fylkkagildii lea diedihuvvon ahte Sámediggi áigu geahčadit iežas regionálapolitihka ja soitet bohtit rievdadusat dasa ja ovdáneapmi.

Ovttasbargošiehtadus Norlánda fylkkagiieldain dahkkojuvvui 2006:s. Šiehtadus lea dál rievdaduvvomin. Sámediggi ja fylkkagiieldat máttasámi guovllus leat ođasmahttimin dáláš ovttasbargošiehtadusa mii dahkkojuvvui 2005:s. Ovttasbargobealit leat Sámediggi Norgga bealde, Norlánda fylkkasuohkan, Davvi-Trøndelága fylkkasuohkan, Máttá-Trøndelága fylkkasuohkan ja Hedmárkku fylkkasuohkan. Šiehtadusa ulbmilin lea nannet ja oainnusmahttit sámi kultuvrra, giella ja servodateallima. Ovttasbargošiehtadus ii hehte eará ovttasbarggu mii ii leat namuhuvvon dán šiehtadusas. Oasis šiehtadusa fáttáin sáhtta leat sierralágan mearkkašupmi ja vuoruheamit sierra beliid beales. Šiehtadus galgá čuovvovuvvot jáhkasaš čoahkkimiid bokte hálddahusa ja politihkalaš dásis. Čoahkkimiid ulbmilin lea raporterren, ovttasbargu ja ovttasdoaibman.

Sámedikkis lea leamaš oktavuoha Oslo gildii 2008:s árvoštallan dihte vejolašvuodaid ásaht ovtasbargošiehtadusa Oslo gielddain. Áigodagas 2008 ja 2010 lea Sámediggi čálalaččat geahččalan oazzut viidáset gulahallama gielddain. Dát oktavuoha Oslo gielddain ásahtuvui čakčat 2010. Bealit leat doaisttázii soahpan bargovuogi fáladagaid geavaheami ja dárbbuid kártemis Oslo gielddas. Árrat jagi 2011 dollojuvvojit odđa čoahkkimat gulahallan dihte livččii go vejolašvuoha dahkat ovtasbargošiehtadusa. Sámediggi doalai maiddái álbmotčoahkkima Oslos jagi 2010 loahpa geahčen.

8.2 Regionála ovddidanruđat

Jagi 2010 bušeahtas lei várrejuvvon 3 500 000 ru regionálaovddideapmái. Regionála ovddidanruđat juogaduvvojit prošeavttaide mat ruhtaduvvojit ovtas fylkkagielddaiguin.

Ovtasbargošiehtadusa siskkobeale juolluduvvui doarjja buohkanassii 30 prošehtii, Finnmárkui 13, Romsii 6, Norlándii 6, Davvi-Trøndeláhkii 3, Máttá-Trøndeláhkii 1 ja Hedmárkui 1. Oktii buot juolluduvvui 3 930 000 ru, mii mearkkaša 430 000 ru ruvdnosaš liigegeavaheami 2010:s.

Finnmárkku prošeavttaid gaskkas sáhttit namuhit doarjaga Barents álgoálbmotkongressii mii lei 30 000 ru 2010:s ja 400 000 ru Deanu kulturskuvlii mánáid ja nuoraid dánsa, musihkka ja dráma oahpahusfálaldahkii. Doarjja addojuvvui maiddái NHO Finnmárkui Smávvdikkii čadaheapmái Álttás 2010:s.

Romssa prošeavttaid gaskkas sáhttit namuhit 150 000 ru ruvdnosaš doarjaga sámi vahku čadaheapmái Romssas ja 200 000 ru birasprošehtii Leve i naturen/Eallit luonddus maid Romssa fylkkamanni lágidii. Norlándda prošeavttaid gaskkas sáhttit namuhit 300 000 ru Máske-geainnu ovdaprošehtii ja 190 000 ru Duoddará ráffe/bihtánsámi guovddáža divodeapmái Báidáris.

Davvi-Trøndeláhkii juolluduvvui 300 000 ru doarjja giella- ja gelbbolašvuodaprošehtii Raavrhvijkkes ja Hedmárkku fylkii addojuvvui 500 000 ru doarjjan giellakonsuleantavirgái ja oahpponeavvoprošehtii.

9 Riikkaidgaskasaš ja sámi ovtasbargu

9.1 Sámedikki bargu riikkaidgaskasaš álgoálbmotáššiguin

Sámediggi áigu ođasmahttit riikkaidgaskasaš diedáhusa boahhte jagi. Dán oktavuodas lágiduvvo

seminára dán barggu oassin. Vuodđun riikkaidgaskasaš bargui leat mihtomearit mat leat čuovvovaš diedáhusain:

- Sámediggeráđi diedáhus riikkaidgaskasaš ángiruššansurggiid birra, ášši 49/06
- Davviguovloovddideapmi, ášši 68/07

Sámedikki presideanta finai cuoŋománus 2010 Máttá-Amerihkás stuorradikki presideanttain. Brasílias galledii delegašuvdna earret eará Xingu indíanaguovllu. Máttá-Amerihká mátki oktavuodas muiteledje delegašuvdnii áigegeuvdilis áššečuolmmaid birra mat čatnasit meahcihuhttimii, dálkkádahkii ja álgoálbmogiid rollii arvevuoddiid suodjaleamis.

Sámedikki presideanta lei mielde dán jagáš ON álgoálbmogiid bissovaš foruma čoahkkimis.

Sámediggeráđi searvvai riikkaidgaskasaš lonuhallanseminárii Antiguas, Guatemalas. Semináras lei sáhka konsultašuvdnageatnegasvuoda heiveheamis ILO konvenšuvnna 169 guđat artihkkala mielde.

Álgoálbmotvuogiatvuodaid áššedovdimekanisma EMRIP láve doallat jahkásaš sešuvnnaid. Sámediggi lei mielde dán jagáš sešuvnnaš ja buvttii rávvagiid sáhkavuorus bokte gaskaboddosaš raportii mas lea sáhka álgoálbmogiid rievttis beassat searvat mearrádusproseassaide. Loahpalaš raporta boahhtá 2011:s.

Sámediggi lei čakčat 2010 mielde Olmmošvuogiatvuodaráđi (HRC) čoahkkimis ja searvvai ráđi álgoálbmotáššiid meannudeapmái mat čatnasit áššedovdimekanismii ja erenoamášdieđiheadji gaskaboddosaš raporttaide. Loahpalaš raporttat bohtet 2011:s, sihke áššedovdimekanismmas ja erenoamášdieđiheadjis. Sámediggi áigu čuovvolit barggu dáiguin.

Sámediggi háliida váikkuhit UPR – Universal Periodic Review go lea sáhka riikkain mat bohtet ovdan gulaskuddamii ON:s olmmošvuogiatvuodaid čuovvoleami birra. Ii leat leamaš vejolašvuoha čuovvolit daid gulaskuddamii mat čadahuvvojedje dán jagi resursaváilivuoda geažil. UPR lea viehka odđa forum man oktavuodas sáhtta bargat álgoálbmotvuogiatvuodaid nanne-miin miehtá máilmmi. Dárbu lea čuovvolit dán barggu eanet go mii dán rádjái lea dahkkojuvvon.

Mearriduvvon lea ahte Olgoriikadepartementtain galgá doallat guokte konsultašuvdnačoahkkima jahkasaččat. Čoahkkimiin lea sáhka Sámedikki riikkaidgaskasaš barggu birra ja oktiiovdnema birra departementtaiguin dan oktavuodas. Eanaš áššit mat váldojuvvojedje ovdan čatnasit davviguovlopolitihkkii, nugo ealahusovddideapmi ja minerálaroggan sámi guovlluin,

Barentsovttasbargu, Árktalaš ráđdi ja olmmoš-
vuoigatvuodaáššit ja álgoálbmotáššit ON:s.

Ráđdehus lea ráhkadeamen odđa Davvi-
guovlodiedáhusa mii gárvvistuvvo jagis 2011.
Sámediggi áigu váikkuhit dán barggu.

9.2 Sámi parlamentáralaš ráđdi

Sámi parlamentáralaš ráđdi (SPR) lea Suoma,
Norgga ja Ruota sámedikkiid parlamentáralaš
ovttasbargoorgána. Sámiin Ruošša bealde lea
bissovaš ovddastus rádis. Ráđdi galgá gozihit
sámiid beroštumiid riikarájaid rastá ja doaibmat
sámi jietnan riikkaidgaskasaččat. Sámediggái juol-
luduvvo 500 000 ru Sámi parlamentáralaš ráđđái
stáhtabušehtas. Juolludus manná dan sámedig-
gái mas lea rádi čállingoddi. Delegašuvnnaid má-
tegeoluid ja eará ovddastangoluid máksá guhtege
sámediggi ieš.

Sámi parlamentáralaš rádi jodiheaddjidoaibma
juogaduvvo golmma sámedikki gaskka. 14.4.2010
rájes ja 16 mánu áigodaga lea Sámedikkis Suoma
bealde rádi jodiheaddjidoaibma. Ráđdi lea mearri-
dan alccesis sierra doaibmaplána áigodahkii skáb-
mamánus 2008 juovlamánu 2010. Plánas lea
sáhka earret eará sámi giela, oahpahusa/oahpu,
nuoraidáššiid, sámi universitehta, davviriikkaid
sámekonvenšuvnna, resursaávkástallama ja bir-
rasa birra, riikkaidgaskasaš ángiruššamat ja dás-
seárvu birra. Doaibmaplána bidjá rávvagiid rádi
bargui. Sámi parlamentáralaš rádi dálkkádat-
politihkalaš strategiija mearriduvvu 2010:s.

Sámi parlamentáralaš rádi bovdejumi mielde
galledii ON erenoamášdiedieheaddji, James Anaya
14.–16.4.2010 vuosttaš gearddi historjás Sámi
regiovdnan. Son finai Roavvenjárggas. Dollojuvui
jorbabeavdeságastallan erenoamášdiedieheaddji,
SPR ja ráđdehusa ovddasteddjiid gaskka. Sámi
organisašuvnnain ja ásašusain lei vejolašvuohta
deaivvadit erenoamášdiediheddjiin ovddidan dihte
oainnuideaset movt davviriikkat doahttalit olm-
ošvuoigatvuodakonvenšuvnna.

9.3 Barentsovttasbargu

Sámediggi searvvai Barents álgoálbmotkongressii
ja konferánsii árrat jagi 2010 gos mearriduvvu
gaskaboddosaš resolušuvdna mas leat artihkkalat
mat dohkkehit álgoálbmogiid rievtti searvat
Barentsovttasbargui. Sámediggi lea sávvan
Barentsčállingotti ektui leat ovddastuvvon áicin.
Bargojuvvo dan ala ahte dát duohtan dahkko-
juvvošii.

Sámediggi juolluda 100 000 ru álgoálbmot-
bargi virggis riikkaidgaskasaš Barentsčállingottis,

dát dahkkojuvvo rámmašiehtadusa ektui Olgorii-
kadepartemeanttain.

9.4 Davviriikkaid sámekonvenšuvdna

Sámediggi lea 2009:s bargan oazžut álgui
šiehtadallamiid Davviriikkaid sámekonvenšuvnna
ektui. Sámedikkis leat vuordámušat dán bargui, ja
oaidná ahte lea dárbu oazžut oktasaš davviriik-
kalaš sámekonvenšuvnna, mii guoská davviriik-
kaide ja sámi álbmogii davviriikkain ja geatnegahtá
daid. Sámediggi vuordá mielas ahte šiehtadalla-
mat álggahuvvojit 2011:s.

9.5 ON álgoálbmotjulggaštus

Mánja artihkkala álgoálbmotjulggaštusas leat juo
gustovaš riekti eará čadni juridihkalaš instrume-
antaid bokte nugo ovdamearkka dihte ILO-
konvenšuvdna nr. 169, ON konvenšuvdna siviila ja
politihkalaš vuoigatvuodaid hárrái ja konven-
šuvdna ekonomalaš, sosiálalaš ja kultuvrralaš
vuoigatvuodaid hárrái, dahje nationála láhkaad-
dima bokte nugo Vuodđolága ja olmmošvuoig-
atvuodálága bokte. Dasa lassin speadjalastá
álgoálbmotjulggaštus riikkaidgaskasaš boares
vieruid mas lea viiddis ovttamielalašvuohta
máilmmi dásis ja mii danne adnojuvvo
rievttálaččat čadni norbman máilmmiservodahkii
ollislaččat.

Julggaštusa artihkkala 42 ektui leat stáhtat
váldán badjelasaset julggaštusa mearrádusaid
čadaheami ovddideami ollásit. Sámediggi lea
duhtavašvuođain oaidnán ahte buot njeallje stáhta
mat jienastedje ON julggaštusa beali čakčamánu
13. b. 2007, leat dál guodđán eret sin vuostehágu.
Dát leat Australia, Odđa Selánda, Kanada ja USA.
Sámediggi lea maiddái duhtavaš ON váldochoahk-
kima resolušuvnnain, beaiváduvvon 16.11.10 mas
lahttoriikkat ávžžuhuvvojit nannet sin nationála ja
riikkaidgaskasaš rahčamušaid, maiddái riikkaid-
gaskasaš barggu bokte, čoavdin dihte álgoálbmo-
giid váttisvuođaid sierra surggiin nugo kultuvrras,
oahpahasas, dearvvašvuođas, olmmošvuoigat-
vuodain, birasáššiin ja ekonomalaš ovddideamis.
Mearriduvvo maiddái ahte dollojuvvo alladási
choahkin 2014:s ON váldochoahkkimis, joatkkan
namuhuvvon álgoálbmogiid máilmmikonferánsan,
oazžun dihte oktasaš vásihusaid ja buoremus vási-
husaid barggus álgoálbmogiid vuoigatvuodaid
duohtan dahkamis, maiddái rahčamušaid dan
ektui ahte ollašuttit mihttomeriid mat leat ON
álgoálbmot vuoigatvuodaid julggaštusas.

Sámedikkis lea sierra ovddasvástádus álgo-
álbmotjulggaštusa oainnusmahttimis ja geava-

heamis juridihkalaččat háldejeaddjin ja dohkkehuvvon gaskaoapmin. Vaikko vel julggaštus ii čana ge juridihkalaččat, de das leat rievttálaš prinsihpat ja norpmat mat juo leat dohkkehuvvon daid stáhtaid beales mat dohkkehít vuoddo olmmošvuoigatvuodaid ja leat dieinna lágiin áshuvvon riikkaidgaskasaš boares vierrun. Dát mearkaša dan ahte ON álgoálbmotjulggaštus fertte áddejuvvot dakkár instrumeantan mas leat nannoset juridihkalaš čatnasat go mat eará julggaštusain oppalaččat leat. Sámedikki árvvoštallama mielde čájeha ja čalmmusta ON álgoálbmotjulggaštusa sisdoallu dan rievttálaš ovdáneami mii lea leamaš álgoálbmotrievtti siskkobeaide. Sámediggi oavvilda ahte lea dárbu heivehit ON álgoálbmotjulggaštusa oainnusmahttimiin ja doaibmabiddjin. Julggaštusa mearrádusaid nationála čadaheapmi fertte čuovvoluvvot nationála láhkaaddimiin ja hálddahuslaš geavahusa bokte. Sámediggi gávnaha ahte lea dárbu beassat raporteret man muttos duodaid rahččojuvvo álgoálbmotjulggaštusa artihkkaliid čadaheapmi nationála dásis.

SPR doaibmaplána mielde lea Sámediggái Norgga bealde biddjojuvvon erenoamáš ovddasvástádus bargat ON álgoálbmotjulggaštusa heivehemiin. Ovdamearkan dasa movt mii geavahit julggaštusa min áššemeannudeamis lea «Rámmašiehtadus konsultašuvnnaid čadaheamis anadroma luossaguliid guolástusa reguleremiid ektui». Dát šiehtadus dahkkojuvvui 24.11.2010.

Sámediggi áigu nu guhkás go mii atnit mávssolažžan, raporteret min jahkediedáhusain movt álgoálbmotjulggaštus čadahuvvo nationála dásis.

9.6 Váikkuhangaskaoamit riikkaidgaskasaš doaibmabijuide

Jagi 2010 bušeahtas lei várrejuvvon 1 350 000 ru riikkaidgaskasaš doaibmabijuide. Dát ruđat leat geavahuvvon ná:

- Barents álgoálbmotkantuvra 250 000 ru
- Interreg 1 000 000 ru
- Nuppi sámi kongreassa doallan Murmánsskkas 90 000 ru

10 Sámeálbmotfoanda

Stuorradiggi lea Sámeálbmotfoanddas várren 75 miljon ru oktasaš buhtadussan vahágiidda ja eahperiektái maid dáruiduhttinpolitihka lea dagahan sámi álbmogii. Foandda buvttadus váldojuvvui atnui 2008:s ja dan hálddaša Sámediggi. Stuorradiggi

lea bidjan eaktun ahte Sámeálbmotfoanda ii galgga geavahuvvot individuála buhtadussan.

Jahkásaš buvttadusa geavaheapmi mearriduvvo bušeahtas válgáigodaga vuoruhemiid ja ángiruššansurggiid vuodul, geahča ášši 47/09.

Jagi 2010 bušeahtas lei várrejuvvon 9 000 000 ru Sámeálbmotfoanddas. Várrejuvvo lei jagi 2009 buvttadeapmi 4 650 000 ru ja 4 350 000 ru lei ovdit jagiid buvttadus. Jahkái 2011 várrejuvvon 5 500 000 ru Sámeálbmotfoanddas.

10.1 Giellaovddideapmi

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Eanet sámegiela geavaheaddit

Jagis 2010 lei várrejuvvon 1 500 000 ru giellaovddideapmái. Oaččuimet 15 ohcama, ja doarjja ohcojuvvui 5 517 294 ru ovddas giellaovddidandoaibmabijuide. Dáid gaskkas ožžo guhitta ohcci doarjaga, oktiibuot 1 720 000 ru. Dát dagahii 220 000 ruvndosaš vuolláibáhca.

10.2 Girjjálašvuohta

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi girjjálašvuođa almmuhemiid lasiheapmi

Dán poasttas lei várrejuvvon 2 500 000 ru girjjálašvuhtii. 11 prošehtii juolluduvvui doarjja, oktiibuot 2 622 000 ru ovddas. Oktiibuot ohcojuvvui doarjja 4 887 000 ru ovddas.

10.3 5-jagáš rávisolbmuid oahpahušprográmma sámegielas

Sámedikki 5-jagáš rávisolbmuid oahpahušprográmma (ovdal giellaprográmma) maid Sámi allaskuvla ášahii 2009:s čájeha buriid bohtosiid. Allaskuvla lea ovttrasráđiid Áltá, Porsánggu, Gáivuona, Unjárgga ja Loabága giellaguovddážiiguin doallan oktiibuot 17 giellakurssa rávisolbmuide. Oasseváldit čuvvot kurssaid báikkálaččat dahje Sámi allaskuvllas, ja váldet eksámena allaskuvllas. Kurssat addet oahppočuoggáid ja šadda vejolašvuohta váldit viidáset oahpu sámegielas Sámi allaskuvllas. Čájeha ahte maŋŋá go rávisolbmuid oahpahušprográmma álggahuvvui, de lea leamaš stuorát rekrutteren viidáset oahpu váldit sámegielas. Rávisolbmuid oahpahušprográmma lea maiddái kvalitatii vlaš veahkki vanhemiidda geat galget veahkehit mánáideaset leavssuiguin.

Mihttomearriin ovddosguvlui lea álggahit kurssaid máttá- ja julevsámi guovlluin, ja dasto stuorát

gávpogiin Norggas. Áiggi mielde háliidit maiddá álggahit kurssa metodihkas ja pedagogihkas ja čállin- ja lohkankurssa rávisolbmuid geat máhttet sámegeiela njálmmálaččat. Dát lea deatalaš bargu man bokte rekrutteret giellaguddiid oahpahasahusaide mat sakka dárbbasit oahpaheddjiid geain lea gelbbolašvuota.

10.4 Árbediedut

10.4.1 Duodašteapmi ja gaskkusteapmi

Jagi 2010 bušehtas lei várrejuvvon 1 850 000 ru árbedieduide – duodaštan- ja gaskkustanprošeavttaide. Ortnega mihttomearrin lea árbedieduid duodašteapmi ja gaskkusteapmi mii čatnasa luonddu ja ávnnaskeahtes beali goziheapmái ja geavaheapmái. Ohcanáigemearri lei njukčamánu 1. b. 2010. Jagi loahpas lei geavahuvvon 1 679 000 ru várrejuvvon ruđain, mas bázi 171 000 ru.

10.4.2 Árbedieduid vuogádatlaš kárten

Jagi 2010 bušehtas lei várrejuvvon 650 000 ru árbedieduid vuogádatlaš kártemii. Prošeavttat, maid Sámi allaskuvla čadaha, dahkkojuvvojit reviderejuvvon 2010 bargoplána mielde mas leat plánan ovddidit metodaidda movt duodaštitt, bisuhit, suodjalit ja vurket árbedieduid. Dieđalaš artihkkalat fáttá birra, metodagirji, ja reaidokássa ovttasbarggu várás báikegottiiguin ja ehtalaš njuolggadusat almmuhuvvojit 2011:s.

11 Sámedikki hálddahus

Strategiijat 2010 bušehtas adde gova doaimmaid birra sierra politihka- ja hálddašansurggiin. Strategiijat konkretiserejuvvojit hálddahusa bargoplánain. Bargu politihka ovddidemiin ja politihkalaš áššiid čuovvolemiin, lassánan hálddašandoaimmaiguin ja servodaga vuordámušaiguin gáibidit resurssaid ja alla fágalaš gelbbolašvuoda ollu surggiin. Reviderejuvvon 2010 bušehtas lei várrejuvvon 86 030 000 ru hálddahusdási doaimmagoluide. 31.12.2010 nammi ledje Sámedikki hálddahus 129 jahkedoaimma. Tabealla vuolábealde čájeha bargiidlogu ovdáneami juogaduvvon nissonolbmuid ja almmáiolbmuid gaskka.

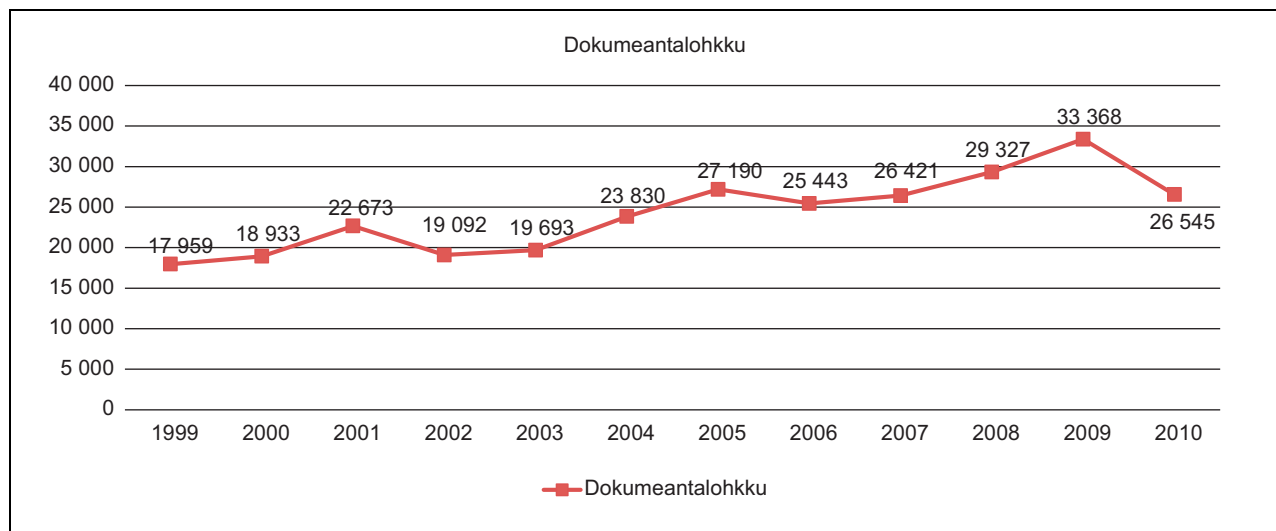
Bealit Sámedikkis, bargoaddi ja bargiidorganisašuvnnat, leat ovttas ásahan Sámedikki bargiid- ja bálkápolitihka, mas earret eará guoskkahuvvo ovttasdoaimman beliid gaskka. Báikkálaš bálkášiehtadallamiid bokte leat bealit gávdnan ja jevden bálkáerohusaid nissonolbmuid ja almmáiolbmuid gaskka sierra virgejoavkkuid siskkoibealde.

Sámediggi lea Čáhkkilis Bargoeallin-fitnodat (IA-bedrift) ja čuovvu daid mearrádusaid mat leat nannejuvvon šiehtadusas čáhkkilis bargoeallima hárrái. Bargit geain lea dárba oazžut láchima bargosajis ja bargodoaimmaid láchima ožžot fáladaga das. Lokálain maid Sámediggi geavaha galget vuhtii váldojuvvo olbmot geain lea hedjonan doaimmanákca. Bargiidpolitihkalaš mihttomeari ulbmilin lea olahit dássedettolaš ahke- ja sohka-bealčoahkádusa, ja rekrutteret olbmuid geain lea minoritehta- ja álgoálbmotduogáš. Dát váldojuvvo vuhtii álohii go almmuhit virggiid ja rekrutteret olbmuid.

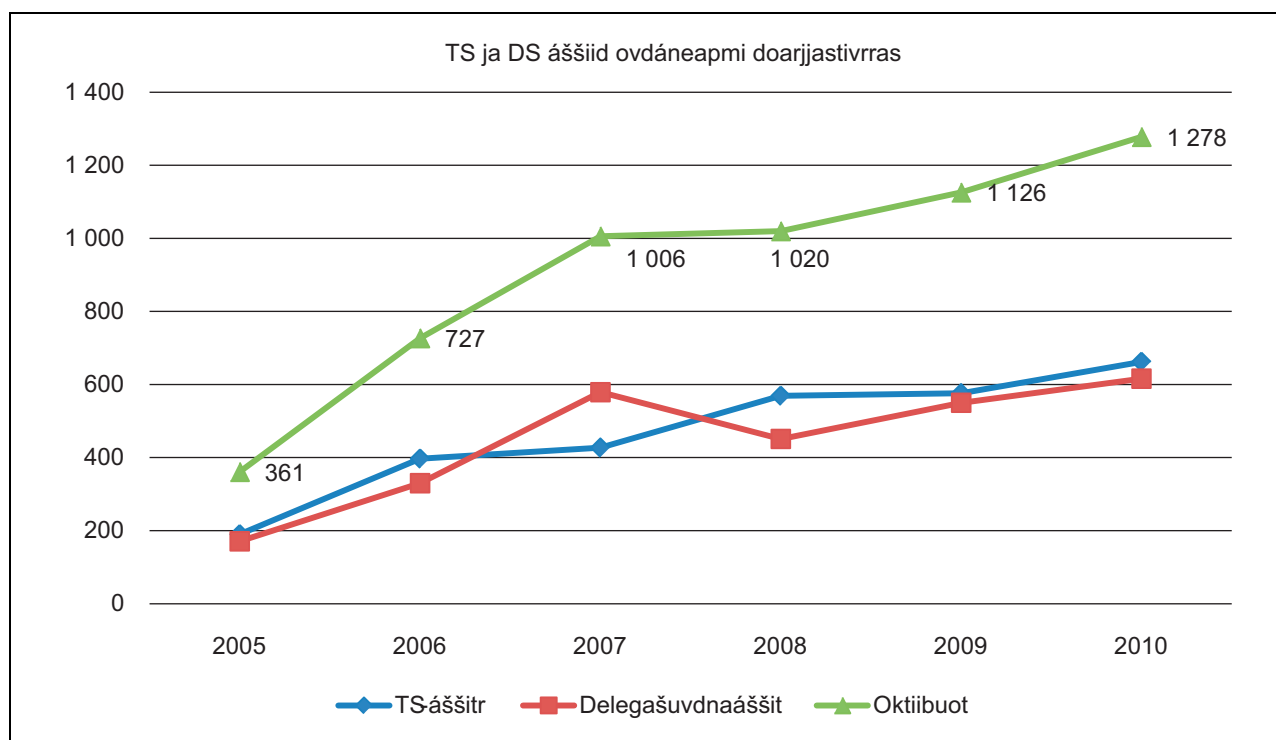
	31.12.2008		31.12.2009		31.12.2010	
	Jodi- headdjit	Jahke- doaimmat ollásit	Jodi- headdjit	Jahke- doaimmat ollásit	Jodi- headdjit	Jahke- doaimmat ollásit
Nissonolbmot	7	75	6	83	5	79
Almmáiolbmot	4	42	6	43	7	50
Oktiibuot	11	117	12	126	12	129
Nissonproseanta	63,6	64,1	50	65,9	41,7	61,2
Almmáiproseanta	36,4	35,9	50	34,1	58,3	38,8

Dievasčoahkkinstába lea oassi Sámedikki hálddahus, muhto gullá politihkalaččat dievasčoahkinjodiheaddji vuollásažžan, iige sámedigge ráddái. Dievasčoahkkinstábas lea hálddahuslaš ovddasvástádus Sámedikki parlamentáralaš doaimmas, earret eará plánet ja čadahit lávde-

godde- ja dievasčoahkkimiid. Dievasčoahkinstábas leat golbma bargi ja danne fertejit lávdegodde- ja dievasčoahkkimiid oktavuodas oazžut veahki ossodagain namuhuvvon čoahkkimiid čállinbálvalusaide, jorgalanbálvalusaide jna.

Govus 1.8 Daid dokumeanttaid logu ovdáneapmi mat gieđahallojuvvojit Sámedikki juornálavuogádagas.

Govus 1.9 Daid dokumeanttaid logu doarjjahálddašeamis.

Sámedikkis leat kantuvrrat Snoasas, Ájluovttas, Evenášis, Olmmáivákkis, Guovdageainnus, Kárášjogas ja Vuonnabađas.

Áššemearri Sámedikkis lea lassánan jagis jahkái. Lassin dasa go dokumeantalohku duodas lea lassánan, de lea ollu dain áššiin maid Sámediggi meannuda maid dái viidodat sturron

mealgat ja leat bohtán ollu lossa áššit manjimus jagiin. Govvosat vuolábealde čájehit dan, go geahčat dokumeantalogu ovdáneami mat jahkásaččat meannuduvvojit Sámedikki juornálavuogádagas ja dokumeantalogu doarjjahálddašeamis.

12 Hástalusat

Sámi servodat lea rievdamin. Sámedikki beaivválaš barggu oktavuodas lea sáhka oadjebas ja buriid ássan- ja eallineavttuid birra ja daid ovddideami birra sihke árbevirolaš sámi ássanguovlluin, ja sámiide gávpogiin. Dát gáibida árijjalaš ja heivehuvvon politihka.

Okta ovdamearka dán politihkkii lea Sámedikki bargu sihkkarastit čálgofálaldaga sámi álbmogii mii lea dásseárvosaš dainna fálaldagain mii álbmogis muđui lea. Dása gullá maiddái bargu hábmet ollislaš politihka boarrásiid várás.

Statistihkka čájeha ahte olmmošlohku sámi guovlluin lea njiedjan 16 proseanttain mañimuš 20 jagis. Seamma áigodagas lea olmmošlohku olles riikkas lassánan 15 %. Fárren ja vuollebáza mánáid riegádahttima ektui dagahit dan ahte mis lassánit boarrásat. Stuorámus netto fárren lea 18–29 jahkásaččaid gaskkas. Erenoamážit nuorra nissonolbmot fárrejit.

Okta sivva manne olbmot háliidit ássat sámi ássanguovlluin lea oktavuodda sohkkii ja sámi gillii ja kultuvrii. Danne fuolastahtta hui ollu dat go geahppána daid ohppiid lohku, geat ožžot oahpahusa sámegeielas skuvllain. Vuodđoskuvllas lea dáid ohppiidlohku njiedjan oktiibuot badjelaš 23 % jagi 2005 rájes. Eanemusat leat geahppánan oahppit geain davvisámegeiella lea nubbingiellan. Okta sivva dán geahppáneapmái lea dat go ohppiide geat válljejit sámegeiella nubbingiellan, šaddá eanet skuvlabarggu skuvlaárgabeaivvis.

Vuodđoealáhusat leat mielde sihkkarastimin ássama sámi guovlluin. Barggolašvuodda oassi vuodđoealáhusain lea njiedjan, ja dan seammás leat odđa ásaheamit ealáhusovddidandoarjaga doaimmaguovllus vátnon. Danne ferte dáid ealáhusaide sihkkarastit buriid rámmaavttuid. Seammás ferte movttiidahttit ásaheamiid sámi guovlluin.

Sámedikkis leat stuorra vuordámušat go guoská viidáset bargui Sámi vuogiatvuodáldávdegotti II ja Riddoguoalástuslávdegotti čuoovolemiin. Sámi eana- ja resursavuogiatvuodaid ja ealáhusvuogiatvuodaid láhkii čatnan

mearkkaša ollu ássamii sámi guovlluin, sámi kultuvrii ja kulturovddideapmái.

Sámi servodagas vurdojuvvo ahte Sámediggi dat galgá láchit váldoeavttuid sámi servodaga ovdideapmái. Dán ovddasvástádusa háliida Sámediggi váldit, ja mii áigut hálldašit dán ovddasvástádusa ovttasráđiid eará eiseválddiiguin. Sámedikkis leat dattetge gáržžes vejolašvuoddat bargat árijjalaččat politihka heivehemiin. Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit leat vátná, ja Sámedikki váldesuorgi ja vejolašvuodda mearridit rámmaavttuid servodagas lea gárži.

Sámedikki bušeahhta lea ovdánan negatiivvalaččat mañimuš 12 jagis go geassit eret várrejuvvon lasáhusaid. Lasáhusat mat addojuvvojit eai atte doarvá buori doaimmamuni Sámediggái. Lasáhusain mat addojuvvojit, leat čanastagat maid juolludeaddji departemeanta lea bidjan. Čanastagat leat biddjojuvvon ráđdehusa politihka vuodul, eai ge Sámedikki politihka vuodul. Lasáhusat maid eai dávis eará lasáhusaide stáhtabušeahhtas ja lasáhusaide mat čatnasit nati-onála odastusaide nugo kulturlokten II, mánáidgárdelokten, máhttolokten ja ovttasdoaimmanodastus. Sámediggái lea addojuvvon váldi plána- ja huksenlága, konsultašuvdnaortnega mielde ja kulturmuotohálldašeami siskkobealde. Dát stuorát váldi lea addojuvvon almmá dan haga ahte rámmajuolludus livččii lasihuvvon.

Sámediggi sámiid álbmotválljen orgánan, lea deataleamos eavttuid biddji sámeapolitihkkii Norggas. Dát čuoheá Sámedikki legitimitehtii go Sámediggi ii oáččo dárbbalaš resurssaid sámeapolitihka hábmemii ja hálldašeapmái. Sámediggái ferte addit juolludusaid mat dávistit daid hástalusaid mat gávdnojit servodagas.

Dála bušeahttabargovuogit eai doaimma dohkálaš bures, eai ge dat ovddit sámi demokratiija dahje stáhta sámeapolitihka, eai ge čuovo álbmotrievttálaš prinsihpaid. Lea áibbas vealtameahtun nu jođánit go vejolaš oazžut sadjái konsultašuvdnabargovugiid bušeahhtaássiide gaskal Ráđdehusa ja Sámedikki.

Miiddus 2**Sámedikki rehketoallu 2010***Miiddus áššai 008/11 Sámedikki jahkedieđáhus 2010***Rehketoallu 2010**

Sámedikki rehketoallu 2010 lea doaimma ollislaš reaidarehketoallu ja čájeha doaimma duohta girjejuvvon boaduid ja goluid.

Rehketoallu biddjojuvvo ovdan golmma váldooasis; boadusrehketoallu, balánsa ja čilge-

husat rehketoallui. Rehketoallu čilgehusain oaidná daid juolludemiid mat leat vuostáiváldojuvvon, doaimma rehketoallu juogaduvvon váldo-poasttaide, váikkuhangaskaoapmerehketoallu juogaduvvon váikkuhangaskaoapmeortnegiidda ja iešguđet balánsapoasttaid spesifiseren. Juohke váldooasis čilgejuvvojit vejolaš spiehkastagat.

Doaimma rehketoallu 31/12-10

Tabealla 2.1

Čilgehus	Meark.	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
Doaimmagolut					
Departemeanttaid juolludusat	1	343 683 000	341 683 000	-2 000 000	-0,6 %
Sámeálbmotfoandda reanttut		8 944 000	9 000 000	56 000	0,6 %
Doaimmagolut		352 627 000	350 683 000	-1 944 000	-0,6 %
Váikkuhangaskaoamit					
Váikkuhangaskaoamit	2–12	225 650 022	232 207 638	6 557 616	2,8 %
Sámeálbmotfoandda	12	8 944 000	9 000 000	56 000	0,6 %
Váikkuhangaskaomiid submi		234 594 022	241 207 638	6 613 616	2,7 %
DOAIBMABOADUID VÁIKKUHANGASKAOMIID SUBMI		118 032 978	109 475 362	-8 557 616	-7,8 %
DOAIBMAGOLUT					
Politihkalaš dási doaimma		22 527 785	22 374 001	-153 784	-0,7 %
Hálddahusa doaimma		84 977 278	86 030 000	1 052 722	1,2 %
Erenoamáš doaimmagolut		1 130 263	4 720 000	3 589 737	76,1 %
Doaimmagoluid submi		108 635 326	113 124 001	4 488 675	4,0 %
Jahkeboadus		9 397 652	-3 648 639	-13 046 291	
Jahkebohtosa geavahus					
Eará iežaskap:ii		-9 397 652			
Geavahusa submi		0			

Balánsa

Tabealla 2.2

Čilgehus	Meark.	2009	2010
Opmodagat			
Johtooamit			
Áššehasgáibádusat	16	4 846 729	8 547 606
Eará gáibádusat	17	69 205	483 193
Gáibádusaid submi		4 915 934	9 030 799
Bánkosisabijut		168 059 124	155 303 287
Sámeálbmotfoanda	12	79 648 523	78 586 177
Submi bánku		247 707 646	233 889 464
Submi opmodagat		252 623 580	242 920 263
Iežaskapitála ja vealgi			
Iežaskapitála			
Iežaskapitála	20	-8 314 962	-3 648 638
Eará iežaskapitála	20	4 666 324	-9 397 652
Submi iežaskapitála		-3 648 638	-13 046 290
Vealgi			
Várrejumit geatnegasvuodaid várás			
Doaibmi doarjjalohpádusaid várrejumit ealáhusovddideapmái	6	-31 252 001	-33 106 054
Doaibmi doarjjalohpádusaid várrejumit kulturovddideapmái	5	-11 823 650	-8 231 000
Sámeálbmotfoanda – vuoiu	12	-22 110 290	-16 752 467
Sámeálbmotfoanda – kapitála	12	-75 000 000	-75 000 000
Doaibmi doarjjalohpádusaid várrejumit Sámiálbmotfoanddii	12	-10 291 780	-11 447 280
Doaibmi doarjjalohpádusaid várrejumit oahpponeavvoráhkadeapmái	3	-31 720 936	-29 699 610
Doaibmi doarjjalohpádusaid várrejumit kulturmuitosuodjaleapmái	7	-4 132 300	-4 360 300
Doaibmi doarjjallohpádusaid várrejumit interregii	10	-1 574 484	-879 484
Doaibmi doarjjalohpádusaid várrejumit giellaproševttaide	4	-5 395 500	-5 955 500
Doaibmi doarjjalohpádusaid várrejumit eará váikkuhangaskaoamit		-13 388 518	-13 083 996
Submi foandavárrejumit ja várrejumit eará geatnegasvuodaide		-206 689 459	-198 515 691
Sajušteapmi Sámediggevistti bajásdoallamii	18	-2 684 596	-3 584 596
Submi eará guhkesáiggi vealggit		-2 684 596	-3 584 596
Oanehisáiggi vealgi			
Vealgi gálvolágideaddjiide		-816 526	-913 766
Penšuvdnabijut		-1 969 666	-508 942
Almmolaš divadat, vealgi		-3 285 086	-3 493 162
Eará oanehisáiggi vealgi-luopmoruđaid ja joavkodáhkádusaid sajušteapmi		-7 072 175	-7 614 849
Eará oanehisáiggi vealgi – kapitalavuoitu. Norgga bánku	12	-4 648 523	-3 586 177
Eará várrejumit	19	-21 808 913	-11 656 791
Submi oanehisáiggi vealggit		-39 600 888	-27 773 686
Submi iežaskapitála ja vealgi		-252 623 580	-242 920 263

Mearkkašumit rehketdollui*Mearkkašupmi 1 Departemeanttaid juolludusat*

Departemeanttaid juolludusat juohkásit ná:

Tabealla 2.3

Kap.Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
680.50	Ođasmahttin-, hálldahus- ja girko-departemeanta – OHD	215 136 000	215 136 000	0	0,0 %
206.50	Máhttodepartemeanta – MD	36 355 000	34 355 000	-2 000 000	-5,5 %
231.50	Máhttodepartemeanta – MD	13 339 000	13 339 000	0	0,0 %
1429.50	Birasdepartemeanta – BD	3 000 000	3 000 000	0	0,0 %
320.53	Kulturdepartementa – KUD	65 353 000	65 353 000	0	0,0 %
724.21	Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta – DFD	6 500 000	6 500 000	0	0,0 %
1147.50	Eanadoalodepartemeanta – ED	4 000 000	4 000 000	0	0,0 %
Submi		343 683 000	341 683 000	-2 000 000	-0,6 %
-	Sámeálbmotfoanda	8 944 000	9 000 000	56 000	0,6 %
Submi		352 627 000	350 683 000	-1 944 000	-0,6 %

Go Sámediggi meannudii bušehta áššis 45/09, Sámedikki bušehta 2010, de lei juolluduvvon buohkanassii 350 683 000 ru, oktan Sámeálbmotfoandda reanttuiguin.

Sámeálbmotfoandda reanttu eai fievrividuvvo bohtun boadusrehketdollui. Go dat máksojuvvojit, de dat girjejuvvojit balánsii čuoggá «Reantoboadut Sámeálbmotfoanda» vuollái. Jagi geavaheapmi Sámeálbmotfoanddas lea girjejuvvon bohtun ja Sámeálbmotfoandda čoggojuvvon reanttut leat vuoliduvvon vástideaddji, geahča čilgehusa 12.

Rehketdoallu čájeha ahte Sámediggái lea juolluduvvon 2 000 000 ru eanet go dan mii lea bušehterejuvvon. Sivvan dasa lea Máhttodepartemeantta (MD) 2 000 000 ruvdnosaš juolludus gealbudeapmái sámi skuvllas. Sámediggi oáččui dán juolludusa juovlamánus 2010. Sámedikkis ii leat leamaš vejolašvuhta álggahit doaimmabijuid ovddidit sámi giela ja kultuvrra sámi skuvllas. Evttohuvo várret dáid ruđaid Sámedikki 2011 reviderejuvvon bušehtas.

Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta (OHD) lea juolludan 1 000 000 ru prošeaktii Divvun – sámi korrekturprográmma. OHD juollu-

dus lea girjejuvvon bohtun poastta erenoamáš prošeavttat Divvun vuollái.

Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta (OHD) lea juolludan 300 000 ru prošeaktii sámi statistihkka 2010. Dát juolludus lea girjejuvvon bohtun ja máksojuvvon njuolggá váikkuhan-gaskaoapmepoasttas 801.

Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta (OHD) lea juolludan 150 000 ru semináražii neahttavuđot diehtujuohkima birra nuoraide mii lágídivvui juovlamánus 13. b. 2010. Dát juolludus lea girjejuvvon bohtun hálldahusa vuollái sierra prošeaktakodain.

Birasgáhttendepartemeanta lea juolludan 1 000 000 ru suodjalanplánabargui sámi guovlluin 2010 várás. Dát juolludus lea girjejuvvon bohtun hálldahusa poastta vuollái.

Kulturdepartemeanta (KUD) lea juolludan 600 000 ru sámi valástallamii 2010 várás. Dát juolludus lea girjejuvvon bohtun ja máksojuvvon njuolggá váikkuhangaskaoapmepoasttas 205.

Dan lassin lea Sámediggi ožžon 1 000 000 ru Olgoriikadepartemeanttas Sámedikki riikkaidgaskasaš bargui. Ruđat girjejuvvojit bohtun njuolggá hálldahussii ja politihkalaš dássái bargat riikkaidgaskasaš áššiiguin.

Mearkkašupmi 2 Váikkuhangaskaoapmereketdoallu 2010

Tabealla 2.4

	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
–	Njuolggadoarjagat	118 428 675	118 709 638	280 963	0,2 %
–	Ohcanvuđot doarjja	70 654 509	74 791 000	4 136 491	5,5 %
–	Doaibmabijut nannen dihtii oahppaneavvoráhkadeami	4 800 000	4 800 000	0	0,0 %
–	Šiehtadusat	14 364 564	14 725 000	360 436	2,4 %
–	Árvohákanprográmma	5 667 641	5 500 000	-167 641	-3,0 %
–	Eará váikkuhangaskaoamit	10 449 100	11 032 000	582 900	5,3 %
–	Sámeálbmotfoandda	8 944 000	9 000 000	56 000	0,6 %
–	Eará doaibmabijut	1 285 533	2 650 000	1 364 467	51,5 %
	Submi	234 594 022	241 207 638	6 613 616	2,7 %
100–102	Oahpahas	33 181 773	31 330 000	-1 851 773	-5,9 %
150–153	Giella	57 532 510	57 881 000	348 490	0,6 %
200–212	Kultuvra	84 653 457	85 183 638	530 181	0,6 %
300–302	Ealáhus	29 596 649	34 630 000	5 033 352	14,5 %
400–402	Birasgáhtten ja kultursuodjalus	1 833 000	2 000 000	167 000	8,4 %
450	Dearvvašvuoda- ja sosiálaáŋgiruššan	3 209 000	3 350 000	141 000	4,2 %
750–756	Samiske organisasjonar	3 909 000	4 151 000	242 000	5,8 %
500–507	Eará váikkuhangaskaoamit	10 449 100	11 032 000	582 900	5,3 %
600–602	Sámeálbmotfoandda	8 944 000	9 000 000	56 000	0,6 %
800–899	Eará doaibmabijut	1 285 533	2 650 000	1 364 467	51,5 %
	Váikkuhangaskaomiid submi	234 594 022	241 207 638	6 613 616	2,7 %

Sámedikki váikkuhangaskaoamit leat sihke njuolga juolludusat ja ohcanvuđot doarjjaortnegat mat addojuvvojit doarjjan ja mat gustojit mánga jagi dahje addojuvvojit jahkásaš doarjjan.

Sámedikki doarjjastivra juohká daid váikkuhangaskaomiid maid Sámedikki dievasčoahkkin lea fápmudan doarjjastivrii, geahča ášši 09/08 Sámedikki doarjjastivrra njuolggadusaid revide-ren.

Dát guoská daid ohcanvuđot váikkuhangaskaomiide mat leat Sámedikki bušehtas, earret daid váikkuhangaskaomiid mat leat addojuvvon Sámediggeráđi ja Čoahkkinjođihangotti háldui.

2010 váikkuhangaskaoapmereketdoalus lea oktiibuot 6 613 616 ruvdnosá badjebáza. Eaŋkil poasttat biddjojuvvojit ovdan ja soitet leat mearkkašumit vuolábealde čilgehusain. Muđui

čujuhit váikkuhangaskaoapmepoasttaid mearkkašumiide jahkediđáhusas.

Sámedikki 2010 bušehta mielde, kapihtal 3.2 Ohcanvuđot doarjagat, lea Sámediggerádis fápmudus eará láhkai geavahit gitta 20 % rádjai várrejuv- von ruđain bušehtas ovttaskas ohcanvuđot ul- miliidda. Ruđat galget hálddašuvvot dan rámma siskkobealde mii lea várrejuvvon Sámedikki ohcanvuđot doarjjaortnegiidda, ja Sámedig- geráđdi galgá bušehttajagis dieđihit Sámedikki dievasčoahkkinii vejolaš eará láhkai geavahemiin, geahča ášši 43/07. Dát fápmudus lea 2010:s geava- huvvon dainna lágiin ahte ovttaskas ohcanvuđot doarjjapoasttaid vuolláibáhcegii lea válđojuvvon ruhta eará ohcanvuđot doarjjapoasttain main lea leamaš badjebáza.

Mearkkašupmi 3 Oahpahus

Tabealla 2.5

Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
- Ohcanvuđot doarjja	28 381 773	26 530 000	-1 851 773	-7,0 %
- Doaibmabijut nannen dihtii oahpponeavvovráhkadeami	4 800 000	4 800 000	0	0,0 %
Submi	33 181 773	31 330 000	-1 851 773	-5,9 %

Tabealla 2.6 Ohcanvuđot doarjagat - Oahpahus

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
100	Oahpponeavvut	14 633 963	11 875 000	-2 758 963	-23,2 %
101	Gelbbolašvuodálokten	4 870 810	4 750 000	-120 810	-2,5 %
102	Mánáidgárddit	8 877 000	9 905 000	1 028 000	10,4 %
Submi		28 381 773	26 530 000	-1 851 773	-7,0 %

Tabealla 2.7 Oahpponeavvovráhkadeapmi

Teaksta	Submi
Doarjjalohpádusat fámus 1/1-10	31 720 936
Doarjjalohpádusat fámus 1/1-10, 2491	973 000
Bušeahtta 2010 poasttas 100-102	26 530 000
Hálddus buohkanassii 2010	59 223 936
Máksojuvvon doarjagat 2010 poasta 100-102	-30 446 520
Ruovttoluottamáksujuvvon doarjja	43 421
Hálddus vel 31/12-2010 muttus	28 820 837
Doarjjalohpádusat fámus 31/12-2010	-29 699 610
Doarjjalohpádusat fámus 31/12-2010, 2491	-973 000
Oahpponeavvovráhkadeami boadus 2010	-1 851 773

Tabealla 2.8 Doarjjalohpádusat fámus 31/12-2010 ja máksojuvvon ruovttoluotta/gessojuvvo 2010:s

Jahki	Submi	%	Gess.ruovt	Máks.ruovt
1998	373 200	1,3 %	0	0
1999	0	-	0	0
2000	0	-	0	0
2001	729 746	2,5 %	0	0
2002	545 374	1,8 %	0	0
2003	766 707	2,6 %	0	0
2004	299 714	1,0 %	0	0
2005	179 025	0,6 %	0	0
2006	3 969 950	13,4 %	120 302	43 421
2007	3 344 044	11,3 %	0	0
2008	6 676 450	22,5 %	0	0
2009	5 864 700	19,7 %	66 000	0
2010	6 950 700	23,4 %	12 400	0
Submi	29 699 610	100,0 %	198 702	43 421

Ohcanvuđot doarjagiin oahpahussii lea 1 851 773 ruvdnosaš vuollebáza. Sivvan vuolláibáhagii lea dat go lea eanet geavahuvvon oahpponeavvuid oastimii 2 926 663 ru. Oassi vuollebáhagis gokčojuvvo 242 123 ruvnuin mat leat gessojuvvon ja máksojuvvon ruovttoluotta čadatkeahkes proševttain eará ohcanvuđot váikkuhangaskaomiid badjebáhagii. 30 672 610 ru várrejuvvo gustovaš juolludusaide mat leat juovlamánu 31. b.

2010 muttus. Dát leat juolluduvvon doarjjalohpádusat doarjjaoažžuide.

Postii 103 doaibmabijut nannet oahpponeavvoráhkadeami várrejuvvo 2 716 500 ru jorgalit matematihkkaoahpponeavvuid.

Postii 104 Resursaskuvla julevsámi guovllus várrejuvvo 800 000 ru Ájluovtta skuvlii bargat dáinna proševttain.

Mearkkašupmi 4 Giella

Tabealla 2.9

	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
-	Njuolgga doarjagat	47 950 000	47 950 000	0	0,0 %
-	Ohcanvuđot doarjagat	6 261 510	6 610 000	348 490	5,6 %
	Submi	54 211 510	54 560 000	348 490	0,6 %

Tabealla 2.10 Njuolgga doarjagat – Giella

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
150	Guovttegielalašvuodadoarjagat	42 750 000	42 750 000	0	0,0 %
153	Vuodđodoarjja giellaguovddážiidda	5 200 000	5 200 000	0	0,0 %
	Submi	47 950 000	47 950 000	0	0,0 %

Tabealla 2.11 Ohcanvuodut doarjagat – Giella

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
151	Giellaprošeavttat hálddašanguovllu siskkobearde	3 650 010	2 450 000	-1 200 010	-32,9 %
152	Giellaprošeavttat hálddašanguovllu olggobealde	2 611 500	4 160 000	1 548 500	59,3 %
Submi		6 261 510	6 610 000	348 490	5,6 %

Tabealla 2.12 Giellaprošeavttat

Teaksta	Submi
Doarjjalohpádusat fámus 1/1-10	5 395 500
Bušeahhta 2010 – Giellaproš. hálddašang. siskkab.	2 450 000
Bušeahhta 2010 – Giellaproš. hálddašang. olggob.	4 160 000
Hálddus buohkanassii 2010	12 005 500
Máksojuvvon doarjagat	-5 712 010
Ruovttoluottamáksojuvvon doarjja	10 500
Hálddus vel 31/12-2010 muttus	6 303 990
Doarjjalohpádusat fámus 31/12-2010	-5 955 500
Oahpponeavvoráhkadeami boadus 2010	348 490

Tabealla 2.13 Doarjjalohpádusat fámus 31/12-2010 ja máksojuvvon ruovttoluotta/gessojuvvo 2010:s

Jahki	Submi	%	Gess.ruovt	Máks.ruovt
2006	0	–	72 000	10 500
2007	0	–	98 500	0
2008	405 000	6,8 %	180 500	0
2009	1 778 500	29,9 %	75 490	0
2010	3 772 000	63,3 %	0	0
Submi	5 955 500	100,0 %	426 490	10 500

Poasttas giellaprošeavttat hálddašanguovllu siskkobearde ja olggobealde lea 348 490 ruvdnosaš badjebáza. Badjebáza bohtá das go ruhta lea gessojuvvon ruovttoluotta ja go 436 990 ruvdnosaš doarjja lea ruovttoluotta máksojuvvon go

prošeavttat eai leat čadahuvvon. 5 955 500 ru várrejuvvo gustovaš juolludusaide mat leat juovlamánu 31. b. 2010 muttus. Dát leat juolluduvvon doarjjalohpádusat doarjjaoažžuide.

Mearkkašupmi 5 Kultuvra

Tabealla 2.14

	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
–	Njuolggat doarjagat	64 148 675	64 429 638	280 963	0,4 %
–	Ohcanvuodut doarjja	14 989 782	15 239 000	249 218	1,6 %
–	Sámi dáiddáršiehtadus	5 515 000	5 515 000	0	0,0 %
	Submi	84 653 457	85 183 638	530 181	0,6 %

Tabealla 2.15 Njuolgga doarjagat – Kultuvra

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
202	Sámi kulturviesut	9 238 000	9 238 000	0	0,0 %
204	Sámi festiválat	2 647 000	2 951 000	304 000	10,3 %
205	Sámi valáštallan	2 416 000	2 416 000	0	0,0 %
206	Sámi teáhter	17 197 000	17 197 000	0	0,0 %
208	Sámi prentosat	3 036 000	3 036 000	0	0,0 %
209	Mobiila girjerádjobálvalusat	6 474 000	6 474 000	0	0,0 %
210	Museat	23 140 675	23 117 638	-23 037	-0,1 %
Submi		64 148 675	64 429 638	280 963	0,4 %

Poasttas sámi festiválat lea 304 000 ruvdnosaš badjebáza. Badjebáza bohtá ovddeš doarjagiin mat leat gessojuvvon ruovttoluotta.

Poasttas Museat jotkojuvvo 350 000 ruvdnosaš várrejuvvi dáiddamusea prošekteremii ja pláne-

mii Kárášjohkii ja 200 000 ruvdnosaš várrejuvvi Álttá/Guovdageainnu duodastanguovddáži. Proševttat leat álggahuvvon ja galget gárvvistuvvot 2011:s.

Tabealla 2.16 Ohcanvuđot doarjagat – Kultuvra

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
200	Kulturovddideapmi	9 034 032	9 539 000	504 968	5,3 %
201	Sámi lágádušat	2 930 750	2 750 000	-180 750	-6,6 %
212	Sámi girjebussii oastin	2 000 000	2 000 000	0	0,0 %
213	Sámi deaivvadansajit	1 025 000	950 000	-75 000	-7,9 %
Submi		14 989 782	15 239 000	249 218	1,6 %

Tabealla 2.17 Kulturovddideapmi

Teaksta	Submi
Doarjjalohpádusat fámus 1/1-2010	11 823 650
Doarjjalohpádusat fámus 1/1-2010, 2451	27 500
Jagi 2010 juolludeapmi	9 539 000
Hálddus buohkanassii 2010	21 390 150
Máksojuvvon doarjagat	-12 866 214
Ruovttoluottamáksojuvvon doarjja	137 032
Hálddus vel 31/12-2010 muttus	8 660 968
Doarjjalohpádusat fámus 31/12-2010	-8 231 000
Doarjjalohpádusat fámus 31/12-2010, 2451	75 000
Kulturovddideapmi boadus 2010	504 968

Tabealla 2.18 Doarjjalohpádusat fámus 31/12-2010 ja máksojuvvon ruovttoluotta/gessojuvvo 2010:s

Jahki	Submi	%	Gess.ruovt	Máks.ruovt
2006	0	–	127 500	0
2007	216 000	2,6 %	255 000	12 500
2008	1 615 250	19,8 %	165 950	51 532
2009	2 164 000	26,5 %	686 278	73 000
2010	4 160 750	51,0 %	93 108	0
Submi	8 156 000	100,0 %	1 327 836	137 032

Poasttas kulturovddideapmi lea 504 968 ruvdnosaš badjebáza. Badjebáza boahdá das go 1 464 868 ru lea gessojuvvon ruovttoluotta ja máksojuvvon ruovttoluotta go prošeavttat eai leat čadahuvvon.

8 156 000 ru várrejuvvo gustovaš juolludusaide mat leat juovlamánu 31. b. 2010 muttus. Dát leat juolluduvvon doarjjalohpádusat doarjjaoažžuide.

Poasttas sámi lágádusat lea 180 750 ruvdnosaš vuollebáza. Vuollebáhca sivan lea váiddaáši.

Tabealla 2.19 Sámi dáiddáršiehtadus

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
207	Sámi dáiddáršiehtadus	5 515 000	5 515 000	0	0,0 %
Submi		5 515 000	5 515 000	0	0,0 %

Mearkkašupmi 6 Ealáhusat

Tabealla 2.20

	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
–	Njuolgga doarjagat	3 009 000	3 009 000	0	0,0 %
–	Ohcanvuđot doarjja	12 070 444	16 911 000	4 840 556	40,1 %
–	Árvohákanprográmma	5 667 641	5 500 000	-167 641	-3,0 %
–	Duodješiehtadus	8 849 564	9 210 000	360 436	4,1 %
	Submi	29 596 649	34 630 000	5 033 352	17,0 %

Tabealla 2.21 Njuogga doarjagat – Ealáhusat

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
301	Duodjeásahusat ja organisašuvnnat	3 009 000	3 009 000	0	0,0 %
Submi		3 009 000	3 009 000	0	0,0 %

Tabealla 2.22 Ohcanvuđot doarjagat – Ealáhusat

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
300	Ealáhusovddideapmi	12 070 444	16 911 000	4 840 556	40,1 %
Submi		12 070 444	16 911 000	4 840 556	40,1 %

Tabealla 2.23 Ohcanvuđot doarjagat – Árvohákanprográmma

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
300	Árvohákanprográmma	5 667 641	5 500 000	-167 641	-3,0 %
Submi		5 667 641	5 500 000	-167 641	-3,0 %

Tabealla 2.24 Duodješiehtadus

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
300	Duodješiehtadus	8 849 564	9 210 000	360 436	4,1 %
Submi		8 849 564	9 210 000	360 436	4,1 %

Tabealla 2.25 Ealáhusovddideapmi

Teaksta	Submi
Doarjalohpádusat fámus 1/1-10	31 252 001
Doarjalohpádusat fámus 1/1-10, 2491	48 000
Várrejuvvo čielggadanprošeavttaide VSP 1/1-10	847 950
Bušeahhta 2010	31 621 000
Hálddus buohkanassii 2010	63 768 951
Máksojuvvo doarjagat 2010	-23 659 593
Máksojuvvo eara golut duodješiehtadusas	-1 969 952
Hálddus vel 31/12-2010 muttus	38 139 406
Doarjalohpádusat fámus 31/12-2010	-33 106 054
Ealáhusovddideapmi buođus 2010	5 033 352

Tabealla 2.26 Doarjalohpádusat fámus 31/12-2010 ja máksojuvvo ruovttoluotta/gessojuvvo 2010:s

Jahki	Submi	%	Gess.ruovt	Máks.ruovt
2006	200 000	0,6 %	40 000	0
2007	204 500	0,6 %	544 900	0
2008	3 775 200	11,4 %	2 768 000	0
2009	6 982 574	21,1 %	3 526 793	0
2010	21 943 780	66,3 %	941 000	0
Submi	33 106 054	100,0 %	7 820 693	0

Poasttas ealáhusovddideapmi, árvohákanprográmma ja duodješiehtadus lea 5 033 352 ruvdnosaš badjebáza. Badjebáza bohtá das go 7 820 693 ru lea gessojuvvo ruovttoluotta ja máksojuvvo ruovttoluotta go prošeavttat eai leat

čadahuvo. 33 106 054 ru várrejuvvo gustovaš juolludusaide mat leat juovlamánu 31. b. 2010 muttus. Dát leat juolluduvvo doarjalohpádusat doarjjaoažžuide.

Mearkkašupmi 7 Birasgáhtten ja kultursuodjaleapmi

Tabealla 2.27

	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
–	Njuolggá doarjagat	0	0	0	–
–	Ohcanvuđot doarjja	1 833 000	2 000 000	167 000	9,1 %
	Submi	1 833 000	2 000 000	167 000	9,1 %

Tabealla 2.28 Ohcanvuđot doarjagat – Birasgáhtten ja kultursuodjaleapmi

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
400	Kulturmuutosuodjaleapmi	1 833 000	2 000 000	167 000	9,1 %
	Submi	1 833 000	2 000 000	167 000	9,1 %

Tabealla 2.29 Kulturmuutosuodjaleapmi

Teaksta	Submi
Doarjjalohpádusat fámus 1/1-10	4 104 800
Bušeahtta 2010	2 000 000
Hálddus buohkanassii 2010	6 104 800
Máksojuvvon doarjagat	-1 577 500
Hálddus vel 31/12-2010 muttus	4 527 300
Doarjjalohpádusat fámus 31/12-10	-4 360 300
Boadus sámi kulturmuutosuodjalus 2010	167 000

Tabealla 2.30 Doarjjalohpádusat fámus 31/12-2010 ja máksojuvvon ruovttoluotta/gessojuvvo 2010:s

Jahki	Submi	%	Gess.ruovt	Máks.ruovt
2006	37 800	0,9 %	118 000	0
2007	228 000	5,2 %	79 000	0
2008	636 000	14,6 %	50 000	0
2009	2 106 500	48,3 %	93 000	0
2010	1 352 000	31,0 %	242 000	0
Submi	4 360 300	100,0 %	582 000	0

Poasttas kulturmuutosuodjaleapmi lea 167 000 ruvdnosaš badjebáza. Badjebáza boahdá das go 582 000 ru lea gessojuvvon ruovttoluotta go prošeavttat eai leat čadáhuvvon. 4 360 300 ru vár-

rejuvvo gustovaš juolludusaide mat leat juovlamánu 31. b. 2010 muttus. Dát leat juolluduvvon doarjjalohpádusat doarjjaoažžuide.

Mearkkašupmi 8 Dearvvašvuoda- ja ángiruššamat

Tabealla 2.31

	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
–	Ohcanvuđot doarjagat	3 209 000	3 350 000	141 000	4,4 %
	Submi	3 209 000	3 350 000	141 000	4,4 %

Tabealla 2.32 Ohcanvuđot doarjagat – Dearvvašvuoda- ja sosiálaáŋgirusšan

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
450	Dearvvašvuoda- ja sosiálaáŋgirusšan	3 209 000	3 350 000	141 000	4,4 %
Submi		3 209 000	3 350 000	141 000	4,4 %

Poasttas dearvvašvuoda- ja sosiálaáŋgirusšanamiidda lea 141 000 ruvdnosaš badjelbáza. Badjelbáza boahdá das go ruđat eai leat geavahuvvon. 2 857 500 ru várrejuvvo gustovaš juolludusaide mat leat juovlamánu 31. b. 2010 muttus. Dát leat juolluduvvon doarjjalohpádusat doarjjaoažžuide.

Mearkkašupmi 9 Sámi organisašuvnnat

Tabealla 2.33

	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
–	Ohcanvuđot doarjagat	3 909 000	4 151 000	242 000	5,8 %
	Submi	3 909 000	4 151 000	242 000	5,8 %

Tabealla 2.34 Ohcanvuđot doarjagat – Sámi organisašuvnnat

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
750	Sámi váldoorganisašuvnnat	2 451 000	2 451 000	0	0,0 %
755	Sámi rájáidrastideaddjiorganisašuvnnat	350 000	350 000	0	0,0 %
756	Sámi kulturorganisašuvnnat	350 000	350 000	0	0,0 %
757	Sámi ealáhusorganisašuvnnat	501 000	500 000	-1 000	-0,2 %
758	Sámi dásseárvoorganisašuvnnat	300 000	300 000	0	0,0 %
759	Sámi org. mat barget áššiiguin mat gusket sidjiide geat masse oahpu nuppi máilmmisoađi soađi geažil	-43 000	200 000	243 000	-565,1 %
Submi		3 909 000	4 151 000	242 000	5,8 %

Poasttas sámi organisašuvnnat lea 242 000 ruvdnosaš badjelbáza. Badjelbáza boahdá das go 243 000 ruvnna lea gessojuvvon ruovttoluotta ovddeš juolludusain.

Mearkkašupmi 10 Eará váikkuhangaskaoamit

Tabealla 2.35

	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
–	Váikkuhangaskaoamit maid Sámediggeráđdi hálddaša	6 217 100	6 800 000	582 900	9,4 %
–	Váikkuhangaskaoamit maid Čoahkkinjođihangoddi hálddaša	4 232 000	4 232 000	0	0,0 %
Submi		10 449 100	11 032 000	582 900	5,6 %

Tabealla 2.36 Váikkuhangaskaoamit maid Sámediggeráđđi hálddaša

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
500	Regionála ovddideami ruđat	3 348 600	3 500 000	151 400	4,5 %
501	Friija váikkuhangaskaoamit	588 000	300 000	-288 000	-49,0 %
510	Dásseárvodoaibmabijut	237 500	300 000	62 500	26,3 %
505	Riikkaidgaskasaš doaibmabijut	1 293 000	1 350 000	57 000	4,4 %
507	Ásahusdieđáhusa čuovvoleapmi	250 000	350 000	100 000	40,0 %
508	Sámi lohanguovddáš	500 000	500 000	0	0,0 %
509	Verddeprošeakta	0	250 000	250 000	–
511	Lohkan- ja čállinveahki sámegielat boarrásiidda	0	250 000	250 000	–
Submi		6 217 100	6 800 000	582 900	9,4 %

Poasttas váikkuhangaskaoamit Sámediggeráđi hálldui lea 582 900 ruvdnosaš badjebáza. Badjebáza bohtá das go 1 214 900 ru lea gessojuvvon ruovttoluotta go proševttat eai leat čađahuvvon ja go ruđat eai leat geavahuvvon, vuoruhemiid geažil váikkuhangaskaoapmeortnegis Friija ruđat.

Čujuhit Sámediggeráđi fápmudussii eará láhkai geavaheami hárrái.

Poasttas riikkaidgaskasaš doaibmabijut – inter-reg várrejuvvo 1 679 484 ru gustovaš juolludusaide mat leat juovlamánu 31. b. 2010 muttus. Dát leat juolluduvvon doarjjalohpádusat doarjjaoažžuide.

Tabealla 2.37 Váikkuhangaskaoamit maid Čoahkkinjođihangoddi hálddaša

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
502	Sámedikki politihkalaš joavkkut	3 219 000	3 219 000	0	0,0 %
503	Opposišuvnna bargoeavttut	1 013 000	1 013 000	0	0,0 %
Submi		4 232 000	4 232 000	0	0,0 %

Tabealla 2.38 Riikkaidgaskasaš doaibmabijut – Interreg

Teaksta	Submi
Doarjjalohpádusat fámus 1/1-10	1 574 484
Doarjjalohpádusat fámus 1/1-10, 2491	492 000
Bušeahtta 2010	1 000 000
Hálddus buohkanassii 2010	3 066 484
Máksojuvvon doarjagat	-983 000
Hálddus vel 31/12-2010 muttus	2 083 484
Doarjjalohpádusat fámus 31/12-10, 2461	-879 484
Doarjjalohpádusat fámus 31/12-10, 2491	-800 000
Boadus Interreg 2010	404 000

Mearkkašupmi 11 Eará doaibmabijut mat eai lea váikkuhangaskaoamit

Tabealla 2.39 Eará doaibmabijut

Poasta 800	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
800	Konferánssat	524 279	1 150 000	625 721	119,3 %
850	Bálkkašumiid geigen	143 726	100 000	-43 726	-30,4 %
860	Dutkan ja ovddideapmi, čielggadeamit ja duod̄.prošeavttat	196 895	900 000	703 105	357,1 %
899	Árvvoštallamat	420 634	500 000	79 366	18,9 %
Submi		1 285 533	2 650 000	1 364 467	106,1 %

Badjelbáza poasttas 800 konferánssat bohtá das go konferánssaid golut ledje unnit go mii lei biddjojuvvon bušehtti.

Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanta (OHD) lea juolludan 300 000 ru sámi statistihkkii 2010. Dát juolludus lea girjejuvvon bohtun ja máksojuvvon.

Poastta 860 Dutkan, ovddideapmi, čielggadusat ja duodaštanruđat lea 703 105 ruvdnosas badjelbáza leat geavatkeahces ruđat.

Kulturovddidanruđaid evalueren lea álggahuvvon, muhto ii leat loahpahuvvon. 250 000 ru leat várrejuvvon dán ulbmili.

Mearkkašupmi 12 Sámeálbmotfoanda

Tabealla 2.40

	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
–	Ohcanvuđot doarjagat	5 794 000	5 850 000	56 000	1,0 %
–	Ovvdian-, čielggadan- ja duodaštanruđat	3 150 000	3 150 000	0	0,0 %
	Submi	8 944 000	9 000 000	56 000	0,6 %

Tabealla 2.41 Ohcanvuđot doarjagat – Sámeálbmotfoanda

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
600	Giellaovddidandoaibmabijut	1 720 000	1 500 000	-220 000	-12,8 %
600	Árbevirolaš máhttu – Duodaštan- ja gaskkustanprošeavttat	1 498 000	1 850 000	352 000	23,5 %
600	Girjjálašvuohta	2 576 000	2 500 000	-76 000	-3,0 %
Submi		5 794 000	5 850 000	56 000	1,0 %

Tabealla 2.42 Ovddidan-, čielggadan- ja duodaštanruđat – Sámeálbmotfoanda

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
601	Giellaoprográmma	2 500 000	2 500 000	0	0,0 %
601	Árbevirolaš máhttu duodašteapmi ja gaskkusteapmi	650 000	650 000	0	0,0 %
Submi		3 150 000	3 150 000	0	0,0 %

Tabealla 2.43 Sámeálbmotfoanda

Teaksta	Submi
Doarjjalohpádusat fámus 1/1-10	10 291 780
Bušeahhta 2010	9 000 000
Hálddus buohkanassii 2010	19 291 780
Máksojuvvon doarjagat	-7 790 500
Ruovttoluottamáksojuvvon doarjja	2 000
Hálddus vel 31/12-2010 muttus	11 503 280
Doarjjalohpádusat fámus 31/12-2010	-11 447 280
Sámeálbmotfoanda boadus 2010	56 000

Poasttas Sámeálbmotfoanda lea 56 000 ruvdnosaš badjebáza. 11 447 280 ru várrejuvvo gustovaš juolludusaide mat leat juovlamánu 31. b. 2010 muttus.

Dát leat juolluduvvon doarjjalohpádusat doarjjaoažžuide.

Tabealla 2.44

Reantoboadut Sámeálbmotfoanda	Submi
Sámeálbmotfoanda/ruhta 31/12-10 muttus	78 586 177
Eretgesson Sámeálbmotfoandda kapitála	-75 000 000
2010 reantoboadut	3 586 177

Tabealla 2.45

Sámeálbmotfoanda – Čadnojuvvonruđat	Submi
Girjejuvvon reantoboadut 1/1-2010 muttus	22 110 290
2010 reantoboadut	3 586 177
Geavahuvvon 2010:s Sámeálbmotfoanddas	-8 944 000
Reantoboadut buohkanassii 31/12-2010 muttus	16 752 467

Mearkkašupmi 13 Politihkalaš dási doaibmagolut

Tabealla 2.46

Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
Sámedikki – dievasčoahkkin, joavkkut, komite	9 158 888	9 300 000	141 112	1,5 %
Sámedikki dievasčoahkkinjodihangoddi	1 547 067	1 612 000	64 933	4,0 %
Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	477 758	200 000	-277 758	-138,9 %
Sámi parlamentáralaš ráđđi	184 798	500 000	315 202	63,0 %
Sámedikki doarjjastivra	1 011 523	1 000 000	-11 523	-1,2 %
Sámediggeráđđi	8 711 650	8 587 000	-124 650	-1,5 %
Sámedikki giellastivra	124 930	350 000	225 070	64,3 %
Sámi giellalávdegoddi	1 076 752	500 000	-576 752	-115,4 %
Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi	234 419	325 000	90 581	27,9 %
Politihkalaš dási doaimma submi	22 527 785	22 374 001	-153 784	-0,7 %

Politihkalaš doaibmadási doaibmagoluin lea 153 784 ruvdnosaš vuollebáza.

Sámedikki dievasčoahkkima, Sámedikki fágallávdegottiid ja Sámedikki joavkkuid golut leat bidd-

jojuvvon seamma postii. 141 112 ruvdnosaš badjebáza boahdá vuosttažettiin das go leat leamaš uhcit doaimmat go dan mii lei eaktuduvvon.

Sámedikki bearráigeahččanlávdegotti 277 758 ruvdnosaš vuollebáza boahdá das go leat leamaš eanet doaimmat go dan mii lei eaktuduvvon. Dan lassin leat bearráigeahččanlávdegottis leamaš stuorát golut juridihkalaš veahki oastimii go dan mii lei eaktuduvvon.

Sámedikki dievasčoahkkinjodihangotti, Sámi parlamentáralaš ráđi, Sámedikki giellastivrra ja

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegotti badjebáhčagat bohtet vuosttažettiin das go leat leamaš uhcit doaimmat go dan mii lei eaktuduvvon.

Sámediggerádis lea 124 650 ruvdnosaš vuollebáza. Dat boahdá das go leat leamaš eanet doaimmat go dan mii lei eaktuduvvon.

Sámi giellalávdegotti 576 752 ruvdnosaš vuollebáza boahdá das go leat leamaš eanet doaimmat go dan mii lei eaktuduvvon. Dan lassin lea giellalávdegoddi juolludan eanet doarjagiid iešguđetlágan giellaproševttaide.

Mearkkašupmi 14 Hálldahusa doaibmagolut

Tabealla 2.47

Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
Hálldahusa goaibmagolut	84 977 278	86 030 000	1 052 722	1,2 %
Submi	84 977 278	86 030 000	1 052 722	1,2 %

Hálldahusa rehketdoallu čájeha ahte lea 1 052 722 ruvdnosaš badjelbáza bušeahta ektui. Ruhta lea várrejuvvon áigodatlaš goluide ja sisabođuide, geahča čilgehusaid 18 ja 19. Badjelbáza boahdá vuosttažettiin das go ledje unnit bálkágolut go dat mat ledje biddjojuvvon bušehtii rabas virggiid geažil.

Lea maid várrejuvvon 1 890 000 ru daid stopogálvvuid ja reaiduid loahpparuhtadeapmái Diehtosiiddas Guovdageainnus, maid Sámediggi geavaha. Ain leat muhtun rehkegat, danne ferte várret ruđaid máksit 2011 goluid.

Lea vel várrejuvvon 1 665 000 ru gulahallanprošektii. Dát prošeakta álggahuvvui 2010:s, muhto dat lea maŋŋonan ii ge loahpahuvo ovdal 2011. Sámedikkis lea šiehtadus ovttá lágideaddjin ođđa telefon-/gulahallančovdosa birra.

Visot ruđat mat ledje 2010 bušeahtas várrejuvvon Sámediggevisu bajásdoallamii leat várrejuvvon. Ollislaš várrejupmi juovlamánu 31. b. 2010 muttus lea dál 3 584 596 ru Sámediggevisu boahhteáiggi bajásdoallan- ja divodangoluide, geahča čilgejumi 18.

Mearkkašupmi 15 Sierra proševttat

Tabealla 2.48

Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 10	Erohus	%
Buoret bálvalus geavaheaddjiide	-815 686	0	815 686	–
Sámi korrektuvraprogramma – Divvun	-61 848	1 250 000	1 311 848	104,9 %
Vistesuodjalanproševttat	240 943	200 000	-40 943	-20,5 %
Árvoháhkkanprogramma	44 870	150 000	105 130	70,1 %
Njávdáma ortodoksa hávdesadji nuortasámsiiddas	218 017	450 000	231 983	51,6 %
Kvalitehtaovddideapmi sámi mánáidgárddiin	171 133	300 000	128 867	43,0 %
Válga	8 131	370 000	361 869	97,8 %
Eret bidjan, loahpadeapmi, čatnan Sámedikki arkiivvain	313 267	500 000	186 733	37,3 %
Sámi oahpponeavvuskádat	1 011 436	1 500 000	488 564	32,6 %
Submi	1 130 263	4 720 000	3 589 737	76,1 %

Sierra proševttaid rehketdoallu čájeha 3 589 737 ruvdnosaš badjebáhčaga bušeahta ektui.

700 000 ru lea várrejuvvon Hállansyntesa-prošektii ja dat golut mat leat vel báhčán Divvun-proševttas.

Vistesuodjalanprošeavtta vuollebáhčaga sivva leat lassigolut vistái Sirbmá mat eai lean mielde bušeahčas.

Sivvan badjebáhčagii poasttas Sámediggeválgga lea ahte bálkágolut Sámediggeválgii leat girjejuvvon hálddahusa doaibmabušehtii.

Eará poasttaid badjebáhčaga sivva leat ruđat mat eai leat geavahuvvon.

Mearkkašupmi 16 Áššehasgáibádusat

Tabealla 2.49

Kunddargáibádusaid spesifiseren	Submi
Dábálaš kunddargáibádusat	1 961 429
Gáibádus departameanttaidguin	
– MD: Máhttodepartemeanta	3 000 000
– OHD: Sámeálbmofoandda 2010 reanttut	3 586 177
Submi kunddargáibádusat	8 547 606

Mearkkašupmi 17 Eará gáibádusat

Tabealla 2.50

Eará gáibádusaid spesifiseren	Submi
Mátke- ja bálkáoovdaruhta	123 801
Eará gáibádusat	359 392
Submi eará gáibádusat	483 193

Mearkkašupmi 18 Várrejupmi Sámediggevistti bajásdoallamii

Tabealla 2.51

Eará guhkesáiggi vealggit	Submi
Várrejupmi sámediggevistti bajásdoallamii	3 584 596
Submi eará guhkesáiggi vealggit	3 584 596

Mearkkašupmi 19 Várrejumi muđui

Tabealla 2.52

Eará goluid spesifiseren	Meark.	Submi
Álggahuvvon, muhto eai gárvvistuvvon prošavttat/bargu mii sirdojuvvo jahkái 2011:		
Matematihkkagirjjiid jorgaleami ja heiveheapmi	3	2 716 500
Julevsámi guovllu resursaskuvla	3	800 000
Dáiddamusea Kárášjogs	5	350 000
Duodaštanguovddáš Áltá/ Guovdageaidnu	5	200 000
Kulturovddidanruđaid árvoštallan	11	250 000
Hállansyntesa	15	700 000
Eará golut:		
Iešguđetlágan goluid juohkin áigodagaide/golut rehkegiidda mat eai leat bohtán sisa 2010:s	13–14	3 085 291
Vistegálvvut ja readdut diedavistái Guovdageaindui	14	1 890 000
Gulahallanprošeakta	14	1 665 000
Submi eará golut		11 656 791

Mearkkašupmi 20 Iežaskapitála

Tabealla 2.53

Iežaskapitála	Submi
Iežaskapitála 31/12-2009	-3 648 638
Iežaskapitála 31/12-2010	-13 046 290
Iežaskapitála rievdadus	9 397 652

Almmola ása husat sáhttet diŋgot
lassigáhppálagaid dáppe:
Departemeantta bálvalusguovddá
Poasta ja distribu uvdna
E-poasta:
publikasjonsbestilling@dss.dep.no
www.publikasjoner.dep.no

Dieduid diŋgojumi, gávppiin vuovdima ja
hattiid birra oa ut dáppe:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-poasta: offpub@fagbokforlaget.no
Telefovdna: 55 38 66 00
Fákssa: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

č állosa gávnnat dán interneahitta ujuhusas
www.ráddehus.no

Ovdasiidogovva:
Namahus: Oassi "Historie" nammasa friissas
Dáiddár: Britta Marekatt
Govvideaddji: Ola Røe

Deaddileapmi: 07 Aurskog AS 11/2011

